

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ: ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ:
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ, ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΛΙΚΟ: ΤΥΠΙΚΗ,
ΑΤΥΠΗ ΚΑΙ ΕΞ' ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Θέμα: Η διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας στην προσχολική εκπαίδευση υπό
το πρίσμα της διαπολιτισμικής και εναλλακτικής παιδαγωγικής του C. Freinet:
Απόψεις εκπαιδευτικών προσχολικής ηλικίας.

Της φοιτήτριας: Κατσιπουλάκη Χρύσα (Α.Μ. 3032201701109)

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Καρακατσάνη Δέσποινα

Εξεταστική Επιτροπή: Καρακατσάνη Δέσποινα

Νικολακάκη Μαρία

Τσακίρη Δέσποινα

Κόρινθος, 2020

Copyright © Κατσιπουλάκη Χρυσούλα, έτος 2020

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Τμήματος.

UNIVERSITY OF PELOPONNISOS
DEPARTMENT OF SOCIAL AND EDUCATION POLICY
POSTGRADE STUDIES IN EDUCATIONAL PROGRAMMAS: TYPICAL, NON- TYPICAL
AND E-LEARNING EDUCATION

Final Study Project Report:

**The management of cultural heterogeneity in preschool education with
multicultural and alternative pedagogy of C.Freinet: The ideas of preschool
educators**

Editor Work: Katsipoulaki Chrysoula (3032201701109)

Supervisor: Karakatsani Despoina

Examination Comitec: Karakatsani Despoina

Nikolakaki Maria

Tsakiri Despoina

Corinth, 2020

Copyright © (Katsipoulaki Chrysoula) 2020

**The approval of the thesis from the Department of Social and Education Policy
University of Peloponnisos does not necessarily indicates its acceptance of the
views of the authors.**

Το επάγγελμα του διδάσκοντος [σε ένα νηπιαγωγείο ή σε ένα πανεπιστημιακό τμήμα] θα έπρεπε να ορίζεται όχι πλέον μονάχα με βάση τα παραδοσιακά κριτήρια δεξιοτήτας αλλά την ικανότητά του να μεταδίδει μέσα από την προσφυγή σε νέες παιδαγωγικές τεχνικές, σε όλους, αυτό το οποίο ορισμένοι μονάχα, δηλαδή τα παιδιά των ευνοημένων τάξεων, χρωστάνε στο οικογενειακό τους περιβάλλον.

-P. Bourdieu, Απόσπασμα από το “Κάλεσμα για την οργάνωση μιας γενικής συνέλευσης για την εκπαίδευση και την έρευνα” που πραγματοποιήθηκε το Μάη του ’68 υπό την πρωτοβουλία του ίδιου.

Περιεχόμενα

Πρόλογος.....	1
Περίληψη.....	2
Abstract	3
Εισαγωγή	4
A. Θεωρητικό Μέρος.....	6
1. Το φαινόμενο της μετανάστευσης.....	6
1.1. Η νεωτερική μετανάστευση.....	6
1.1.1. Οι επιπτώσεις της μετανάστευσης.....	7
1.2. Η αναγκαιότητα της ιδιότητας του πολίτη	8
1.2.1. Ενωσιολογική αποσαφήνιση της ιδιότητας του πολίτη	8
1.2.2. Η σημασία της ιδιότητας του πολίτη στην εκπαίδευση	10
2. Εκπαίδευση και ετερογένεια.....	13
2.1. Ενωσιολογική αποσαφήνιση όρων που εστιάζουν την διαπολιτισμική εκπαίδευση	13
2.2. Διαπολιτισμική εκπαίδευση και μοντέλα διαχείρισης της.....	14
2.2.1. Η πολυπολιτισμική αγωγή στην εκπαιδευτική πράξη.....	17
2.3. Η γλώσσα ως κοινωνική ανισότητα στην σχολική απόδοση.....	18
2.4. Εναλλακτικά παιδαγωγικά εργαλεία.....	21
3. Παιδαγωγική του Celestin Freinet	26
3.1. Η βιογραφία του Celestin Freinet	26
3.2. Παιδαγωγική και πολιτική φιλοσοφία του Freinet.....	27
3.3. Βασικές αρχές και τεχνικές του Freinet.....	29
3.3.1. Θεσμική και Κριτική Παιδαγωγική στην παιδαγωγική του Freinet.....	34
3.4. Celestin Freinet και Πολυπολιτισμική εκπαίδευση.....	35
3.4.1. Η συμβολή των σχεδίων εργασίας του Freinet.....	37
3.4.2. Ο ρόλος της παιδαγωγικής Freinet στην σχολική αποτυχία ως μέρος της εκπαιδευτικής πολιτικής	38
3.5. Η παιδαγωγική του C. Freinet στο νηπιαγωγείο.....	40
3.5.1. Freinet και η αξιοποίηση του στα σημερινά ελληνικά δημόσια σχολεία	41
B. Ερευνητικό Μέρος	42
4. Σκοπός της έρευνας	42
4.1. Ερευνητικά Ερωτήματα	43
4.2. Μεθοδολογία της έρευνας.....	44
4.3. Συγκρότηση δείγματος - Πιλοτικό Πρόγραμμα Παιδαγωγικής Freinet	45

4.3.1.Αναγκαιότητα συμβολής της έρευνας και πιθανά εμπόδια	45
4.4. Μέθοδος ανάλυσης δεδομένων	46
5.Αποτελέσματα της έρευνας.....	47
5.1. Θεματική ανάλυση	47
5.2. Παρουσίαση και ανάλυση αποτελεσμάτων	57
5.3.Σύνδεση αποτελεσμάτων με την βιβλιογραφία	61
Συμπεράσματα	69
Βιβλιογραφία	72
Παράρτημα	76
Έντυπο Συναίνεσης.....	76
Οδηγός Συνέντευξης.....	77
Συεντεύξεις.....	81

Πρόλογος

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος ‘‘Εκπαιδευτική Πολιτική: Σχεδιασμός, Ανάπτυξη και Διοίκηση’’ στην κατεύθυνση ‘‘Εκπαιδευτικά Προγράμματα και Υλικό: Τυπική, Άτυπη και Εξ’ αποστάσεως εκπαίδευση’’ του Τμήματος Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής του πανεπιστημίου Πελοποννήσου.

Η επιβλέπουσα καθηγήτρια που ανέλαβε την καθοδήγησή μου κατά την έρευνα και συγγραφή της εργασίας είναι η κα. Καρακατσάνη Δέσποινα, πρόεδρος του τμήματος Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής και υπεύθυνη του πιλοτικού προγράμματος εκπαίδευσης των εκπαιδευτών στη παιδαγωγική Freinet. Την ευχαριστώ θερμά για την βοήθειά της, τις επισημάνσεις της και κυρίως την ενθάρρυνσή της στα εμπόδια που συνάντησα κατά την διάρκεια συγγραφής της παρούσας εργασίας. Αν δεν ήταν η ίδια να με παροτρύνει, ίσως η εργασία ακόμη να μην είχε ολοκληρωθεί.

Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω τις εκπαιδευτικούς προσχολικής ηλικίας που συναίνεσαν με την συμμετοχή τους στην έρευνα, παρά τον περιορισμένο χρόνο που είχαν στην καθημερινότητά τους.

Τέλος, θέλω να ευχαριστήσω τον οικογενειακό και κοινωνικό μου περίγυρο που ενίσχυναν διαρκώς την προσπάθειά μου.

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας έρευνας υπήρξε η μελέτη του τρόπου πρόσληψης της Παιδαγωγικής του Celestin Freinet σε συσχέτιση με την διαπολιτισμική εκπαίδευση μέσα από την εξέταση των απόψεων και αντιλήψεων εκπαιδευτικών προσχολικής της δημόσιας εκπαίδευσης. Ειδικότερα, μελετάει τον τρόπο που οι εκπαιδευτικοί προσχολικής εκπαίδευσης διαχειρίζονται πολυπολιτισμικές τάξεις μέσα από εναλλακτικά παιδαγωγικά εργαλεία και κυρίως της παιδαγωγικής Freinet. Αποτελεί γεγονός πως η εμφάνιση αριθμού μαθητών με διαφορετική εθνική προέλευση έχει αυξηθεί σημαντικά στην δημόσια ελληνική εκπαίδευση. Γι' αυτό, λοιπόν, στο παρόν ερευνητικό έργο εξετάζονται εναλλακτικοί τρόποι μάθησης και διδασκαλίας, στο κέντρο των οποίων εντοπίζεται το παιδί, οι ανάγκες και τα βιώματά του. Επομένως, η συγκεκριμένη εργασία αποτελεί μια προσπάθεια ανάδειξης της σημασίας και αναγκαιότητας εφαρμογής εναλλακτικών παιδαγωγικών μεθόδων εστιασμένες στο υποκείμενο μάθησης, επιθυμώντας να αναδείξει τα οφέλη για μαθητές με διαφορετικούς ή μη φορείς πολιτισμικών φορέων.

Το δείγμα της έρευνας περιλαμβάνει έξι εκπαιδευτικούς της δημόσιας εκπαίδευσης της προσχολικής ηλικίας, οι οποίοι έχουν ολοκληρώσει ή παρακολουθούν το πιλοτικό πρόγραμμα εκπαίδευσης της παιδαγωγικής Freinet ενώ παράλληλα συνεργάζονται κατά την εκπαιδευτική διαδικασία με μαθητές διαφορετικών πολιτισμικών προελεύσεων. Η έρευνα βασίζεται σε ημι δομημένες συνεντεύξεις που πάρθηκαν κυρίως από τον νομό Κορινθίας και πραγματοποιήθηκε ποιοτική ανάλυση των δεδομένων.

Συνοπτικά, τα συμπεράσματα της έρευνας είναι ότι στις πολυπολιτισμικές τάξεις εφαρμογής της παιδαγωγικής C.Freinet, έτσι όπως περιγράφονται από τα ερευνητικά υποκείμενα παρατηρείται μία αναπροσαρμογή της παιδαγωγικής Freinet στα σύγχρονα ελληνικά δεδομένα με τους εκπαιδευτικούς να παρουσιάζουν σε θεωρητικό υψηλό βαθμό επιπολιτισμού χωρίς ωστόσο αυτό να ανταποκρίνεται και στην πρακτική εφαρμογή της. Παρόλα αυτά είναι ιδιαίτερα φανερά η ενεργός συμμετοχή όλων στις αποφάσεις, η συνεργασία, η αποδοχή και ο υψηλός βαθμός ενσυναίσθησης.

Λέξεις- κλειδιά: διαπολιτισμική εκπαίδευση, εναλλακτική παιδαγωγική, παιδαγωγική Freinet, ιδιότητα του πολίτη, ενεργός μάθηση.

Abstract

The purpose of the present study was to study the way Celestin Freinet 's pedagogy was recruited in relation to intercultural education through examining the views and perceptions of its public preschool teachers. In particular, it examines how preschool teachers manage multicultural classes through alternative pedagogical tools, and in particular Freinet pedagogy. It is a fact that the number of pupils from different ethnic backgrounds has increased significantly in public Greek education. Therefore, this research project explores alternative ways of learning and teaching, at the center of which the child, his or her needs and experiences are identified. Therefore, this work is an attempt to highlight the importance and necessity of applying alternative pedagogical methods focused on the subject of learning, seeking to highlight the benefits for students with different or non-cultural backgrounds.

The sample of the study includes six pre-school public education teachers who have completed or are attending the Freinet pedagogy pilot program while collaborating with pupils from different cultural backgrounds. The research is based on semi-structured interviews conducted mainly by the prefecture of Corinth and a qualitative analysis of the data was performed.

In summary, the findings of the survey is that in multicultural classes implementing pedagogical C . Freinet , as described by the research subjects, has observed an adaptation of Freinet pedagogy to contemporary Greek data, with teachers presenting a high degree of theoretical civilization without, however, responding to its practical application. However, the active participation of everyone in decisions, cooperation, acceptance and a high degree of empathy are particularly evident .

Keywords : intercultural education, alternative pedagogy, Freinet pedagogy, citizenship, active learning

Εισαγωγή

Τα φαινόμενα της οικονομικής και πολιτικής μετανάστευσης, οι ραγδαίες πολιτικές αλληλεξαρτήσεις και οι μαζικές μετακινήσεις πληθυσμών που λαμβάνουν χώρα στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης έχουν κάνει επιτακτική την ανάγκη για τρόπο διαχείρισης του πολιτισμικού πλουραλισμού στην εκπαιδευτική διαδικασία. Η εκπαίδευση είναι άμεσα συνδεδεμένη με το περιβάλλον στα πλαίσια του οποίου λειτουργεί και επομένως χρήζουν ιδιαίτερης μελέτης οι νέες παιδαγωγικοί μέθοδοι για τα βέλτιστα παιδαγωγικά αποτελέσματα.

Ειδικά στην Ελλάδα, εξαιτίας της κορύφωσης της οικονομικής κρίσης αλλά και του προσφυγικού ζητήματος, αποτελούν κρίσιμα γεγονότα προκαλώντας ποικίλες και έντονες αντιδράσεις στο σύνολο της κοινωνίας με πολλές φορές την εμφάνιση ακραίων ρατσιστικών λόγων. Αυτά συνθέτουν ένα νέο πλαίσιο παιδαγωγικής προσέγγισης με ισχυρό κοινωνικό πρόταγμα, που θα θέτει στο επίκεντρο το παιδί και τις ανάγκες του, απεμπολώντας τον μονογλωσσικό και μονοπολιτιστικό χαρακτήρα της εκπαίδευσης, της οποίας στόχος έως τώρα αποτέλεσε η διαμόρφωση εθνικών ταυτοτήτων.

Σίγουρα, δεν είναι τυχαίο που τα τελευταία χρόνια της κρίσης περισσότεροι εκπαιδευτικοί στρέφουν το ενδιαφέρον τους σε εναλλακτικές μεθόδους διδασκαλίας αναδύοντας το ‘‘κίνημα της πολιτικής ισότητας’’ έναντι θεμάτων φύλου, κοινωνικής τάξης και εθνότητας. Η παιδαγωγική Freinet αποτελεί μια παιδαγωγική της οποίας στόχος αποτελεί η ισότιμη και υπεύθυνη ένταξη των παιδιών στην εκπαιδευτική διαδικασία με διεθνείς μελέτες όπως των Sliwka (2006) να παρουσιάζει τα οφέλη της για τον κοινωνικό ανασχηματισμό. Ωστόσο, στην Ελλάδα, εξαιτίας της σύντομης παρουσίας της παιδαγωγικής Freinet δεν υπάρχει πλούσιο βιβλιογραφικό υλικό, οπότε η συγκεκριμένη έρευνα στοχεύει στην κάλυψη του υπάρχοντος κενού.

Ειδικότερο, στο πρώτο κεφάλαιο μελετάται το φαινόμενο της μετανάστευσης και αναδεικνύεται η σημασία της ιδιότητας του πολίτη. Το επόμενο κεφάλαιο παρουσιάζει την έννοια της πολιτισμικής ετερότητας στην εκπαίδευση και μοντέλα διαχείρισής της από τους εκπαιδευτικούς. Το τελευταίο κεφάλαιο της βιβλιογραφικής επισκόπησης είναι αφιερωμένο στην παιδαγωγική Freinet αναλύοντας εκτενώς την φιλοσοφία του και τις τεχνικές. Ακολουθεί το ερευνητικό μέρος της εργασίας όπου καταγράφεται η μεθοδολογία που ακολουθείται στην παρούσα έρευνα, δηλαδή η

ποιοτική ανάλυση και το δείγμα της έρευνας. Τέλος, πραγματοποιείται ανάλυση δεδομένων όπως αυτά προέκυψαν μέσα από τις συνεντεύξεις και επαγωγή τους στην βιβλιογραφία.

A. Θεωρητικό Μέρος

1. Το φαινόμενο της μετανάστευσης

1.1. Η νεωτερική μετανάστευση

Η κοινωνικό-οικονομική ανάπτυξη που η εκβιομηχάνιση συνεπάγεται ταυτίζεται με την μεταβολή του τόπου εγκατάστασης του εργατικού δυναμικού. Η σύγχρονη μετανάστευση ή αλλιώς νεωτερική αναφέρεται σε όλους εκείνους τους πληθυσμούς που αναγκάζονται να αλλάξουν τόπο διαμονής για οικονομικούς λόγους (Μουσούρου, 2003). Η μετακίνηση αυτή δεν έχει πάντα εκούσιο χαρακτήρα ενώ αντιθέτως πολλές φορές είναι αναγκαστική, όπως συμβαίνει με τις θρησκευτικές διώξεις. Το όριο μεταξύ της εκούσιας μετανάστευσης και της επιβαλλόμενης είναι λεπτό και υποκειμενικό. Επιπρόσθετα, εκτός από την εσωτερική μετανάστευση, δηλαδή την μετακίνηση πληθυσμού μέσα στο χώρο που περικλείουν τα εθνικά σύνορα, συναντάται και η εξωτερική μετανάστευση. Ως απότοκο της εξωτερικής μετανάστευσης σε συνδυασμό με την ισχυροποίηση των εθνών –κρατών δημιουργείται ο όρος του πρόσφυγα. Τα έθνη κράτη επιδιώκουν την ομοιογένεια του πληθυσμού τους, στάση που δημιουργεί την προκατάληψη εναντίον των εθνικών, θρησκευτικών μειονοτήτων (Lochak, 1985) Η κατανόηση του μεταναστευτικού φαινομένου μελετάται από δύο βασικές προσεγγίσεις την μαρξιστική οικονομική προσέγγιση και την κοινωνιολογική.

Ο Μαρξ ενδιαφέρεται να μελετήσει τα αίτια της εξαθλίωσης της εργατικής τάξης στην Αγγλία και να προτείνει λύσεις επί του θέματος. Καταλήγει πως η εξαθλίωση οφείλεται στην έλλειψη αντιστοιχίας μεταξύ του πληθυσμού και των μέσων συντήρησης του πληθυσμού και συμπεραίνει πως η λύση του υπερπληθυσμού δεν είναι η μείωση του, αλλά η αλλαγή του τρόπου παραγωγής στο καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής. Κατά τον Μαρξ ο υπερπληθυσμός θεωρείται ταυτόχρονα αίτιο και αποτέλεσμα του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής (Μουσούρου, 2003)

Η κοινωνιολογική προσέγγιση της μετανάστευσης διακρίνεται στην μακροκοινωνιολογική και στην μικροκοινωνιολογική προσέγγιση. Η πρώτη βασίζεται στην θεωρία της έλξης- απώθησης μεταξύ των χωρών που αποστέλλουν και των χωρών που δέχονται. Η συγκεκριμένη θεωρία επιτρέπει τον διαχωρισμό των αιτιών σε σχέση με τα κίνητρα της μετανάστευσης. Η πρώτη θεωρεί πως η

μετανάστευση δεν οφείλεται στην ύπαρξη των παραγόντων απόθησης αλλά στην δυναμική ταυτόχρονη ύπαρξη παραγόντων (οικονομικοί, δημογραφικοί) και μπορεί να μεταφραστεί ως ‘‘συμφέρον’’. Αυτό σημαίνει πως το συμφέρον του ατόμου που μεταναστεύει πολλές φορές μπορεί να μην συμπίπτει με το συμφέρον της χώρας υποδοχής. Αντίθετα, η μικροκοινωνιολογική προσέγγιση εστιάζει στα άτομα και στις οικογένειες. Κάθε οικογένεια χρησιμοποιεί κάποια μέσα με σκοπό να εξασφαλίσει την επιβίωση της και στην συνέχεια να μεταδώσει αξίες στην νέα γενιά (Μουσούρου, 2003). Σε αυτό το σημείο εστιάζει η συγκεκριμένη προσέγγιση θεωρώντας το ως παράγοντα προσδιοριστικό για τις αποφάσεις και τις συμπεριφορές του μετανάστη (Lauby & Stark, 1988)

1.1.1.Οι επιπτώσεις της μετανάστευσης

Οι δύο διαφορετικές κοινωνιολογικές προσεγγίσεις ερμηνεύουν το ζήτημα των επιπτώσεων της μετανάστευσης τόσο στην κοινωνική δομή της χώρας υποδοχής όσο και της χώρας αποστολής επηρεάζοντας αμφότερα και άλλους τομείς της κοινωνικής πραγματικότητας. Σημασία για την κατανόηση των επιπτώσεων της μετανάστευσης διαδραματίζει ο τρόπος με τον οποίο οι χώρες υποδοχής αντιμετωπίζουν τον εαυτό τους. Διακρίνονται σε χώρες υποδοχής πολιτών, οι οποίοι αναμένεται ότι θα συμβάλλουν στην παραγωγή και σε χώρες υποδοχής εργατών, οι οποίοι δεν αναμένεται ότι θα αποκτήσουν την ιδιότητα του πολίτη (Μουσούρου, 2003). Στην τελευταία κατηγορία χωρών οι μετανάστες θα αποτελούν πάντα μία ξεχωριστή ομάδα, με προβλήματα γλώσσας και προσαρμογής. Οι δουλειές τους συνήθως είναι εξευτελιστικές και οι συνθήκες διαβίωσης των ατόμων αυτών είναι δυσμενείς σε κακόφημες περιοχές. Τα χαρακτηριστικά αυτά δηλώνουν την υποτέλεια των ομάδων μεταναστών (Castles & Kosack στη Μουσούρου, 2003). Οι μελετητές Castles & Kosack παρουσιάζουν τρεις διαφορετικές απόψεις για την οπτική με την οποία αντιμετωπίζονται οι μετανάστες. Έτσι λοιπόν ορισμένοι θεωρούν πως οι μετανάστες συνιστούν μια καινούργια κοινωνική τάξη, η οποία δεν έχει ίσα πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα με τους ντόπιους, εξαιτίας της έλλειψης γνώσης της γλώσσας. Άλλοι θεωρούν πως οι μετανάστες συνέβαλαν στον τρόπο αναδόμησης της εργατικής τάξης και άλλοι πως οι μετανάστες αποτελούν τμήμα της εργατικής τάξης αντιπροσωπεύοντας το κατώτερο στρώμα.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η ανάλυση των επιπτώσεων της μετανάστευσης στους μετανάστες, καθώς ο μετανάστης βιώνει ένα πολιτισμικό σοκ και δοκιμάζεται κάτω

από συνθήκες παγίδευσης μεταξύ δύο πολιτισμών. Ουσιαστικά, ο μετανάστης κινείται μεταξύ δύο κόσμων όπου όσο περισσότερες διαφορές παρουσιάζουν οι κόσμοι, τόσο πιο μεγάλη είναι η ‘‘πάλη’’ (Μουσούρου, 2003).

Οι μεταναστευτικές ομάδες πολλές φορές οδηγούνται στον κοινωνικό αποκλεισμό, έννοια που υπερβαίνει την έννοια της φτώχειας. Ο κοινωνικός αποκλεισμός αναφέρεται σε τρία διαφορετικά επίπεδα. Το ένα επίπεδο είναι το οικονομικό, δηλαδή η παρεμπόδιση συμμετοχής στον κοινωνικό πλούτο. Το επόμενο επίπεδο είναι το νομικό που αφορά την στέρηση της νομικής προστασίας και επομένως την αδυναμία ενεργοποίησης ενός δικαιώματος. Το τελευταίο επίπεδο είναι το κοινωνικό που περιλαμβάνει για παράδειγμα τις ελλείψεις στις διατομικές αλληλεπιδράσεις (Βεργέτη, 2010)

1.2. Η αναγκαιότητα της ιδιότητας του πολίτη

1.2.1. Εννοιολογική αποσαφήνιση της ιδιότητας του πολίτη

Η διαπολιτισμική αγωγή είναι άμεσα συνυφασμένη με την εισαγωγή της έννοιας του πολίτη κατά την εκπαιδευτική διαδικασία. Η έννοια της ιδιότητας του πολίτη δεν μπορεί να προσδιοριστεί με σαφή όρια, διότι η ερμηνεία της έχει άμεση εξάρτηση με το κοινωνικό και ιστορικό συγκείμενο στο οποίο μελετάται, σίγουρα όμως διέπεται από μεταβαλλόμενο χαρακτήρα (Μπαλτάς, 2008). Ο όρος ιδιότητα του πολίτη αποτελεί προσπάθεια απόδοσης του αγγλικού όρου ‘‘citizenship’’, ο οποίος καθιερώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση με το άρθρο 8 της Συνθήκης του Μάστριχ (Καλογιάννης, 2013). Ως πολίτης ορίζεται ένας ‘‘ ντόπιος ή πολιτογραφημένο μέλος ενός κράτους ή έθνους που οφείλει αφοσίωση στην κυβέρνηση του και έχει το δικαίωμα προστασίας της’’ (Λεξικό Αγγλικής Γλώσσας Webster στο Banks, 2012).

Ωστόσο οι διακρίσεις περί της ιδιότητας του πολίτη έχουν ξεκινήσει ήδη από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα με τον κοινωνιολόγο Marshall να τις διακρίνει σε τρία συστατικά στοιχεία. Όπως προκύπτει από την διάκριση του η ιδιότητα του πολίτη αποτελείται από το ατομικό, το πολιτικό και το κοινωνικό στοιχείο. Το ατομικό στοιχείο συνδέεται με τα δικαιώματα που είναι απαραίτητα για την ελευθερία του ατόμου. Το πολιτικό στοιχείο υπονοεί το δικαίωμα της συμμετοχής στην άσκηση πολιτικής δύναμης και το κοινωνικό στοιχείο περιλαμβάνει όλο το φάσμα από το δικαίωμα σε ένα μέσο επίπεδο οικονομικής ευημερίας και ασφάλειας. Οι διακρίσεις αυτές όμως δεν ήταν εμφανώς διακριτές, μέχρι οι θεσμοί από τους οποίους εκφράζονται να

διαχωριστούν. Αναλυτικότερα, το ατομικό στοιχείο εκφραζόταν μέσα από τα δικαστήρια, το πολιτικό στοιχείο από το κοινοβούλιο και τα όργανα της τοπικής αυτοδιοίκησης και το κοινωνικό γινόταν φανερό μέσα από την εκπαίδευση και τις κοινωνικές υπηρεσίες. Μάλιστα, τα τρία διαφορετικά στοιχεία άνθισαν με διαφορετικό τρόπο με πρώτο το ατομικό να προηγείται το 1832 πριν την ψήφιση του πρώτου Νόμου για την Κοινοβουλευτική Μεταρρύθμιση. Ακολούθησε το πολιτικό στοιχείο εξαιτίας της αναγνώρισης των πολιτικών δικαιωμάτων το 1918 ενώ το κοινωνικό στοιχείο φαίνεται να υπέστη καταστολή. Η αναβίωση του συνδέθηκε με την ανάπτυξη της δημόσιας βασικής εκπαίδευσης (Marshall & Bottomore, 2001)

Διαφορετική διαίρεση στην ιδιότητα του πολίτη είναι η εξής: η νομική και η ψυχολογική. Η νομική διάσταση αναφέρεται στη νομική υπόσταση του ατόμου, όπως αυτή νοείται από το Σύνταγμα της εκάστοτε χώρας. Αυτό ερμηνεύεται πως το κάθε κράτος παραχωρεί στο άτομο δικαιώματα και εν συνεχεία το άτομο αναλαμβάνει την υποχρέωση να εκπληρώσει τα καθήκοντα του ως προς την πολιτική κοινότητα (Καρακατσάνη, 2004, σσ. 13-14). Η ψυχολογική διάσταση της έννοιας της ιδιότητας του πολίτη αφορά το σύνολο της γνώσης, των απόψεων, των αντιλήψεων και της συμπεριφοράς του ατόμου ως προς τις πολιτικές ομάδες που συναναστρέφεται. Η παρούσα διάσταση πρόκειται στην ουσία για μία υποκειμενική ιδιότητα, καθώς ο διαχωρισμός των ατόμων σε κατέχοντες την ή μη πρόκειται εξίσου για μία αντικειμενική διαίρεση (Καρακατσάνη, 2004).

Προσπαθώντας να γίνει κατανοητή η ιδιότητα του πολίτη, ο ερευνητής οφείλει να την μελετήσει στην βάση 3 αξόνων :

1. Την αναφορά στο παρελθόν, την ιστορία, την εθνική κληρονομία υπό το πρίσμα του νόμου, τις υποχρεώσεις και τα καθήκοντα.
2. Την προσπάθεια διαμόρφωσης ενός πολιτικού και πολιτειακού δεσμού, ξεκινώντας από το τοπικό επίπεδο.
3. Την επένδυση του πολίτη με δικαιώματα, δηλαδή την σύνδεση του πολίτη με την συμμετοχική του διαδικασία στην άσκηση της πολιτικής εξουσίας (Καρακατσάνη, 2004, σ. 14).

Ωστόσο, η σημερινή συμμετοχή του ατόμου στους διάφορους κοινωνικούς θεσμούς που δομούν την εκάστοτε κοινωνία κρίνεται αρκετή για να ερμηνευτεί πως το άτομο κατέχει την ιδιότητα του πολίτη αγνοώντας την -μη- συμμετοχή του στην πολιτική

κυριαρχία. Η συγκεκριμένη παρερμηνεία οδηγεί στον διαχωρισμό της εθνικότητας και της ιδιότητας του πολίτη. Η ιδιότητα του πολίτη είναι άμεσα συνδεδεμένη με την δημοκρατία, αφού αυτή παραχωρεί στα άτομα καθήκοντα και δικαιώματα. Μάλιστα η αρχική σύνδεση της ιδιότητας του πολίτη με τα δικαιώματα του δεν ήταν λανθασμένη, χωρίς ωστόσο να υπονοείται ο παθητικός ρόλος του πολίτη. Έτσι πραγματοποιείται λόγος σχετικά με την “υπεύθυνη ιδιότητα του πολίτη” η οποία περιλαμβάνει τόσο την πολιτειακή ιδιότητα όσο και την ενεργητική ιδιότητα του πολίτη. Η πρώτη αναφέρεται στο σύνολο των δικαιωμάτων που αναγράφονται στα δημοκρατικά συντάγματα και στον βαθμό υπευθυνότητας του ατόμου. Η δεύτερη περιλαμβάνει τις υποχρεώσεις του ατόμου και διακρίνεται σε δύο διαστάσεις: την κάθετη και την οριζόντια. Η κάθετη προκύπτει από τις σχέσεις που διαμορφώνονται ανάμεσα στο άτομο και τους θεσμούς, οι οποίες συνεπάγονται υποχρεώσεις και δικαιώματα. Η οριζόντια διάσταση διαμορφώνεται αποκλειστικά από τις σχέσεις που αναπτύσσουν τα άτομα με τις κοινότητες, έτσι ώστε αυτά να βιώνουν την ασφάλεια σε πολυπολιτισμικές κοινωνίες (Καρακατσάνη, 2004).

1.2.2. Η σημασία της ιδιότητας του πολίτη στην εκπαίδευση

Η εγκαθίδρυση της ιδιότητας του πολίτη στην εκπαίδευση και η αγωγή της κρίνεται αναγκαία καθώς το εκπαιδευτικό σύστημα ερμηνεύεται ως μία δυναμικά εξελισσόμενη πραγματικότητα με μετασχηματιστικό ρόλο. Ο ρόλος της εκπαίδευσης σήμερα αντικατοπτρίζεται με συμπληρωματικό μεταρρυθμιστικό χαρακτήρα, που μπορεί να αναπτύξει νέες προοπτικές, να προσφέρει ευκαιρίες σε άτομα και ομάδες ενισχύοντας την ικανότητα τους να συμμετέχουν στην κοινότητα. Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο η Ευρώπη έρχεται αντιμέτωπη με μία νέα πραγματικότητα κοινωνικής συνθήκης, κατά την οποία μετανάστες μετακινούνται προς την Ευρώπη ενώ ταυτόχρονα δρα το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης. Αυτές οι αλλαγές ανάγουν την ανάγκη συνύπαρξης στο ίδιο πλαίσιο ατόμων από όλων τον κόσμο (Νικολάου, 2000). Η κοινωνία γίνεται πολυπολιτισμική δημιουργώντας μια νέα ιδιότητα του πολίτη, με βασική του αρχή την αποδοχή του άλλου και την αναγνώριση του ως μέλους ισότιμου στην κοινωνία που ζει. Παρόλα αυτά η αποστασιοποιημένη στάση των πολιτών έναντι των ευρωπαϊκών θεσμών και της απροθυμίας τους κρίνοντας αποκλειστικά από την συμμετοχή τους στα χαμηλά ποσοστά των ευρωεκλογών (Καλογιάννης, 2013).

Οι νέες συνθήκες επιβάλλουν την αναθεώρηση του περιεχομένου της ιδιότητας του πολίτη στην Ευρώπη με την έννοια πως αυτός θα πρέπει να έχει υιοθετήσει τις αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης, της συνεργασίας και ο τρόπος σκέψης του να χαρακτηρίζεται από κριτική, αυτονομία και ευελιξία (Νικολάου,2005). Για να επιτευχθεί αυτό του τύπου η αναθεώρηση σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η εκπαίδευση, μέσω της οποίας μπορεί να ενισχυθεί η ευρωπαϊκή ιδιότητα του πολίτη με μέσο την προβολή μιας κοινής κοινωνικής, πολιτισμικής και δημοκρατικής κοινότητας (Τσαούσης, 1984, p. 13).

Η εισαγωγή της κοινωνικής και πολιτικής αγωγής στα σημερινά πολυπολιτισμικά σχολεία οδηγεί στην ανάπτυξη διαμόρφωσης μιας κατάλληλης πολιτικής κουλτούρας, η οποία επιτρέπει στα παιδιά τόσο την ταύτιση με τις κοινωνικές νόρμες όσο και την αμφισβήτησή τους (Καρακατσάνη, 2004). Κατ' επέκταση ένας σημαντικός στόχος στην εκπαίδευση της ιδιότητας του πολίτη σε μία δημοκρατική πολυπολιτισμική κοινωνία είναι βοηθήσει τους μαθητές να αποκτήσουν τη γνώση, τις στάσεις και τις δεξιότητες που απαιτούνται για τη λήψη αναστοχαστικών αποφάσεων και την ανάληψη δράσεων για να κάνουν τα έθνη-κράτη τους πιο δημοκρατικά και δίκαια (Banks, 2012). Τα μαθήματα και τα προγράμματα εκπαίδευσης στην ιδιότητα του πολίτη οφείλουν να βοηθούν τους μαθητές να αποκτήσουν μια λεπτή ισορροπία πολιτισμικών, εθνικών και παγκόσμιων ταυτίσεων (Banks, 2012, p. 61)

Προσπάθεια εισαγωγής και μελέτης της Αγωγής του Πολίτη πραγματοποιήθηκε στο αναλυτικό πρόγραμμα της Αγγλίας στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή της το 2002. Το εγχείρημα αυτό υποστηρίχθηκε από την Συμβουλευτική Επιτροπή και το Υπουργείου Παιδείας θεωρώντας την Αγωγή του Πολίτη ως έναν βασικό φορέα συστηματικής πολιτικής εκπαίδευσης στοχεύοντας να επιφέρει την ριζική αλλαγή στην πολιτική κουλτούρα των νέων παρέχοντας τους δημοκρατικά ιδεώδη (Κακός στο Μπαλτάς, 2008). Σκοποί της παρούσας έρευνας ήταν α) η περιγραφή της αλληλεπίδρασης μεταξύ μαθητών και διδακτικού προσωπικού στα πλαίσια της Αγωγής του Πολίτη και β) η εξέταση του τρόπου με τον οποίο η αλληλεπίδραση επηρεάζει την υλοποίηση των εκπαιδευτικών στόχων του προγράμματος. Το πιλοτικό στάδιο της έρευνας διήρκησε ένα χρόνο και συγκέντρωσε δεδομένα από οκτώ σχολείο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Τα δεδομένα συγκεντρώθηκαν με ποικιλία μεθόδων με κυριότερες την συνέντευξη και την παρατήρηση. Τα αποτελέσματα της έρευνας ανέδειξαν την ακαμψία της αλληλεπίδρασης μεταξύ μαθητών και διδασκόντων, αφού

οι διδάσκοντες κατείχαν κυρίαρχο ρόλο στην διαμόρφωση των συνθηκών του μαθήματος της Αγωγής του Πολίτη. Οι εκπαιδευτικοί φαίνονται να είναι παγιδευμένοι στους ρόλους τους ίσως και εξαιτίας των κανονισμών λειτουργίας του σχολείου. Τελικώς η έρευνα ανέδειξε πως η προσπάθεια εισαγωγής της Αγωγής του Πολίτη ως μέρος της εκπαίδευσης της νέας γενιάς αναφορικά με την Δημοκρατία μετατρέπεται σε δείγμα αυταρχικότητας και ανικανότητας της ηγεσίας να κατανοήσει τον πραγματικό ρόλο της (Κακός στο Μπαλτάς, 2008).

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο οι αρχηγοί των κρατών και κυβερνήσεων εξέφρασαν την ανησυχία τους για την αυξανόμενη πολιτική απάθεια των πολιτών στην δεύτερη συνάντηση κορυφής στο Στρασβούργο το 1997. Η επιθυμία τους στηρίχθηκε στην ανάπτυξη της δημοκρατικής αγωγής του πολίτη με βάση τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του και να αυξήσουν τη συμμετοχή νέων ανθρώπων στην κοινωνία των πολιτών. Απότοκο της επιθυμίας αυτής ήταν η δημιουργία του προγράμματος “ Παιδεία της Δημοκρατίας”. Η “Παιδεία της Δημοκρατίας” αποτελεί μία ευρεία έννοια και περιλαμβάνει όλες εκείνες τις δραστηριότητες και τις πρακτικές που έχουν σχεδιαστεί για να βοηθήσουν τους νέους ανθρώπους έτσι ώστε να συμμετάσχουν ενεργά στο δημοκρατικό τρόπο ζωής. Στην συνάντηση τονίστηκε η σημασία της κατανόησης του διεθνούς περιβάλλοντος μέσω μιας διαπολιτισμικής οπτικής, η οποία επιβάλλει το σεβασμό στη διαφορά και στις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες. Έμφαση δόθηκε στη δια βίου μάθηση και της ορθής προετοιμασίας των μαθητών, μέσω της ανάπτυξης των ικανοτήτων και της προσφοράς εκείνων των δυνατοτήτων που θα τους επιτρέπουν να ανταποκρίνονται στις σύγχρονες ανάγκες της κοινωνίας της πληροφορίας και της γνώσης (Καρακατσάνη, 2004).

Το πρόγραμμα διαιρέθηκε σε τρεις φάσεις. Η πρώτη φάση διήρκησε το 1997-2000 με σκοπό την διάδοση της έννοιας και η δεύτερη φάση από το 2001-2005 μελετώντας θέματα που αφορούσαν την δημιουργία πολιτικής γύρω από την δημοκρατική διαπαιδαγώγηση, την δημιουργία δικτύων συνεργασίας και την διάδοση των αποτελεσμάτων της πρώτης φάσης (Φάσσαρη στο Οικονομίδης- Ελευθεράκης, 2009). Η τελευταία φάση με διάρκεια από το 2006 έως το 2009 επικεντρώθηκε στο δεσμό μεταξύ της Παιδείας της Δημοκρατίας και της εκπαίδευσης σε θέματα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, έτσι ώστε να διασφαλισθεί η κοινωνική συνοχή και να μειωθούν τα φαινόμενα του ρατσισμού.

Όλες οι δραστηριότητες που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο της Παιδείας της Δημοκρατίας συσχετίστηκαν με την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών μέσα από την έρευνα, με τις αρχές της συμμετοχικής και συνεργατικής μάθησης μέσα από την ομαδική εργασία (Φάσσαρη στο Οικονομίδης- Ελευθεράκης, 2009). Η σημασία της καλλιέργειας μιας ερευνητικής διάθεσης, η ανάπτυξη του ενδιαφέροντος για ό,τι συμβαίνει στο κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο αναπτύχθηκαν με σπειροειδή τρόπο. Έτσι, ήδη από την προσχολική εκπαίδευση οι μαθητές όφειλαν να ανακαλύψουν τον μικρόκοσμο της σχολικής τάξης αναπτύσσοντας την ερευνητική διάθεση όσο έβγαιναν εκτός τάξης (Καρακατσάνη, 2004).

Το 2004-2005 αποτελεί τον κομβικό σχολικό έτος για την ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα καθώς σχεδιάστηκαν νέα προγράμματα σπουδών για την εκπαίδευση της ιδιότητας του πολίτη. Η αρχή τους ήταν η διαθεματικότητα με χαρακτηριστικό της την ενιαιοποίηση της γνώσης εν αντιθέσει με τον κατακερματισμό της και η αναζήτηση της γνώσης με διερευνητικό και βιωματικό τρόπο. Βασικό κίνητρο είναι να μάθει ο μαθητής πώς να μαθαίνει (Καρακατσάνη, 2004).

2. Εκπαίδευση και ετερογένεια

2.1.Εννοιολογική αποσαφήνιση όρων που εστιάζουν την διαπολιτισμική εκπαίδευση

Στην βιβλιογραφία γίνεται λόγος για πολυπολιτισμική και διαπολιτισμική εκπαίδευση και αρκετοί μελετητές επισυνάπτουν ασυμβίβαστους ορισμούς για την κάθε έννοια. Στις Η.Π.Α. επικρατεί ο όρος πολυπολιτισμικότητα ενώ στην Ευρώπη κυριαρχεί η έννοια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Ο Δαμανάκης (1997) διαχωρίζει τους δύο ορισμούς, χαρακτηρίζοντας την πολυπολιτισμικότητα ως μία υπάρχουσα κατάσταση (τι είναι;) ενώ με την διαπολιτισμικότητα υποδηλώνεται τι θα έπρεπε να είναι, δηλαδή αποτελεί το ζητούμενο. Το πρόθεμα δια αναφέρεται σε διαδικασίες διάδρασεις μεταξύ των πολιτισμικών ομάδων ως μία δυναμική και εξελισσόμενη διεργασία. Ο Μάρκου (1997) αναφέρει πως και οι δύο όροι αντανακλούν πραγματικότητες, οι οποίες είναι συνυφασμένες με τη μετανάστευση, όμως ο ορισμός διαπολιτισμικός φανερώνει έναν τρόπο σκέψης με απώτερο σκοπό την κριτική ικανότητα των διαφορών αλλά και των συμπληρωματικών στοιχείων των πολιτισμών για να επιτευχθεί και να εμπλουτιστεί η σύγχρονη κοινωνία.

Επιπρόσθετοι όροι στενά συνδεδεμένοι με την εκπαίδευση σε πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα μπορεί να είναι οι εξής: συμπεριληπτική εκπαίδευση, δίγλωσση εκπαίδευση, εκπαίδευση για πολυπολιτισμική πολιτειότητα, εκπαίδευση για κοινωνική δικαιοσύνη.

2.2. Διαπολιτισμική εκπαίδευση και μοντέλα διαχείρισης της

Το σχολείο οφείλει να προσαρμοστεί στις νέες πλουραλιστικές τάξεις και να ανιχνεύσει παιδαγωγικές μεθόδους στις οποίες θα δίνεται έμφαση στα ανθρώπινα δικαιώματα, περιορίζοντας την αυστηρή περιχάραξη περιεχομένων καθώς και την μείωση της εξουσίας του εκπαιδευτικού. Το αίτημα που αφορά την χρήση της πολιτικής κοινότητας, να είναι δηλαδή προσεγγίσιμο για όλα τα μέλη των κοινωνιών έφερε στο προσκήνιο μια σειρά αποκλεισμών, κυρίως στην εκπαιδευτική διαδικασία, που συνδέθηκαν με την οικοδόμηση του κράτους- έθνους και την εθνικής ταυτότητας. Πρωτίστως, οι μειονότητες αποκλείονται από την πλήρη και ουσιαστική απόλαυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ενώ ταυτοχρόνως τίθεται το εξής ερώτημα: κατά πόσο οι δυτικές κοινωνίες μπορούν να συναντηθούν με την ετερότητα και να υπερβούν τον εθνικισμό τους ενισχύοντας έτσι τα οικουμενικά χαρακτηριστικά τους (Μπαλτάς, 2008). Γεγονός είναι πως οι εκπαιδευτικές ευκαιρίες που παρέχονται στις μειονότητες απέχουν πολύ από το οικουμενικό ιδεώδες της ιδιότητας του πολίτη (Gamarnikow & Green στο Μπαλτάς, 2008). Η παραπάνω συλλογιστική έχει τις βάσεις της στο γεγονός ότι τα έθνη – κράτη ιδρύθηκαν σε πλαίσιο εθνικής ομοιογένειας με σκοπό την περιθωριοποίηση των διαφορετικών πολιτισμικά, γλωσσικά ή και θρησκευτικά ομάδων.

Η καλλιέργεια της ανοχής, ο αμοιβαίος σεβασμός χωρίς διακρίσεις πρόκειται για αρχές που θεμελιώνουν την δημοκρατική εκπαίδευση και κατ' επέκταση την διαπολιτισμική ιδέα, έτσι ώστε να αναγνωρίζεται η συμβολή όλων των πολιτισμικών ομάδων (Καρακατσάνη, 2004, Μπαλτάς, 2008) . Η διαπολιτισμικότητα αναφέρεται στο ζητούμενο στον τρόπο δηλαδή με τον οποίο θα πρέπει να διαμορφωθεί η κατάσταση ενώ η πολυπολιτισμικότητα εκφράζει το δεδομένο (Καρακατσάνη, 2004, σς. 179). Η ύπαρξη διαφορετικών εθνοτήτων αποτελεί το κριτήριο πολυπολιτισμικότητας (Γκόβαρης,2011). Πιο αναλυτικά, η πολυπολιτισμικότητα αφορά τη δημόσια αποδοχή των μεταναστευτικών και μειονοτικών ομάδων ως διακριτές κοινότητες. Οι διακριτές κοινότητες μπορούν να διαφέρουν ως προς τη γλώσσα, την κουλτούρα αλλά έχουν τις δικές τους ενώσεις και την δική τους

κοινωνική υποδομή (Banks, 2012). Ως διαπολιτισμικότητα νοούνται το σύνολο των διαδικασιών που έχουν ως βασικό σκοπό να διαχειριστούν κρίσιμα ζητήματα που θέτει η συνθήκη της μετανάστευσης, τόσο στους ανθρώπους που μεταναστεύουν όσο και στις κοινωνίες υποδοχής (Πολίτου, 2013)

Ζητούμενο για την εκπαίδευση πρόκειται η υιοθέτηση μιας κοινής αντίληψης και ενός κοινού σχολείου, από το οποίο δεν θα προκύπτουν οι έντονες διακρίσεις, αλλά θα επιτρέπει στα παιδιά να αναπτύξουν την αυτονομία τους (Καρακατσάνη & Μαρκαντές, 2016). Αυτό ωστόσο, δεν υπονοεί την πλήρη αποδόμηση και απόρριψη κάθε “διαφορετικής” ή “ξένης” ταυτότητας, αλλά την συγκρότηση ταυτοτήτων με διαπολιτισμικό χαρακτήρα. Η συγκρότηση αυτή θα αποτελεί τον οδηγό για την άρνηση μιας αποκλειστικά μονάχα επιβολής πολιτισμικής ηγεμονίας. Εμπόδιο όμως για την παραπάνω συγκρότηση αποτελεί ο τομέας της, διότι σύμφωνα με τις ιδέες της Γαλλικής Επανάστασης η εκπαίδευση αποτελεί ένα βασικό μέσο για την συγκρότηση των εθνών. Η εκπαίδευση είναι υπεύθυνη για κάθε διαδικασία πολιτισμικής ομοιογενοποίησης μέσω της αφομοίωσης ή αποκλεισμού των μειονοτήτων (Γκόβαρης, 2011).

Η μετανάστευση προωθεί τον πολιτισμικό πλουραλισμό ενώ σε αυτή στηρίζεται η διαπολιτισμική υπόθεση, δηλαδή η αναγνώριση της ανάγκης αλληλεπίδρασης των πολιτισμών ως αφετηρία αναζήτησης δυνατοτήτων αναμόρφωσης των εκπαιδευτικών συστημάτων σε πολυπολιτισμικές κοινωνίες (Γκόβαρης, 2011, σς. 41-42). Έτσι κρίνεται αναγκαία η μετατόπιση των εκπαιδευτικών συστημάτων από την αφομοιωτική ιδεολογία, δηλαδή την απαξιοτική αντιμετώπιση των μειονοτικών πολιτισμών με απώτερο σκοπό την καθολική και λειτουργική ενσωμάτωση τον κυρίαρχο πολιτισμό, στην ιδεολογία του πολιτισμικού πλουραλισμού (Γκόβαρης 2011). Σε αυτήν την ιδεολογία κυριαρχούν οι θέσεις της διαφορετικότητας υπό το πρίσμα της ισότητας.

Η υπόθεση του ελλείμματος έχει τις βάσεις της στο αφομοιωτικό μοντέλο, με βασικούς θεωρητικούς του τους Park και Burgess. Η αφομοιωτική ιδέα, ως πολιτική, έχει ως στόχο την συγχώνευση των ξένων πολιτισμών στον κυρίαρχο πολιτισμό αγνοώντας κάθε στοιχείο της ταυτότητάς τους. Το συγκεκριμένο μοντέλο ως προς την εκπαίδευση υπερασπίζεται τον ρόλο διαφύλαξης της σταθερότητας του κοινωνικού συστήματος. Τα “ξένα” παιδιά αποκτούν εκείνες τις δεξιότητες και

ικανότητες για να μπορέσουν να ανταπεξέλθουν στην ισότιμη και λειτουργική συμμετοχή στους θεσμούς της χώρας υποδοχής (Μάρκου, 1997). Στην πραγματικότητα όμως, η πολιτική της αφομοίωσης οδήγησε το μεγαλύτερο αριθμό παιδιών μεταναστών στην σχολική αποτυχία και τον κοινωνικό αποκλεισμό, διότι στην ουσία συμβάλλει στην νομιμοποίηση του θεσμικού ρατσισμού (Γκόβαρης, 2011). Οι κοινωνίες που στόχο έχουν την αφομοίωση των μεταναστών δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στον ρόλο που διαδραματίζει το σχολείο. Σκοπός των σχολείων αυτών είναι η μετάδοση της εθνικής γλώσσας και κουλτούρας στα παιδιά-μετανάστες και ταυτόχρονα η παροχή ικανοτήτων που απαιτούνται για να εκμεταλλευτούν τις ίσες ευκαιρίες στην αναπτυσσόμενη οικονομία. Χώρες που εφάρμοσαν το αφομοιωτικό μοντέλο ήταν η Αυστραλία, ο Καναδάς, το Ηνωμένο Βασίλειο (Banks, 2012).

Ως βελτιστοποιημένη εκδοχή της πολιτικής της αφομοίωσης αναπτύχθηκε το μοντέλο της ενσωμάτωσης. Η θέση του νέου μοντέλου αναγνωρίζει τόσο τα κοινά όσο και τα διαφορετικά στοιχεία που προκύπτουν μεταξύ των πολιτισμών της πλειοψηφίας και των μειονοτικών ομάδων. Το προβληματικό θέμα που ανάγεται από το μοντέλο της ενσωμάτωσης αφορά το γεγονός πως η αναγνώριση των πολιτισμικών διαφορών περιορίζεται σε πολιτισμικά στοιχεία τα οποία δεν θέτουν σε αμφισβήτηση τις πολιτισμικές αξίες της χώρας υποδοχής (Γκόβαρης, 2013). Το μοντέλο αυτό εφαρμόστηκε στην χώρα της Γαλλίας ζητώντας από τον μετανάστη να υιοθετήσει τη γαλλική γλώσσα και κουλτούρα για να καταφέρει να εξασφαλίσει την πρόσβαση στην υπηκοότητα, την ισότητα στον νόμο (Banks, 2012). Ως απόρροια της εφαρμογής του μοντέλου ενσωμάτωσης το γαλλικό εκπαιδευτικό σύστημα αρνήθηκε την διδασκαλία της μητρικής γλώσσας ή ειδικών μαθημάτων ενώ ο “εκτελεστής” του εκπαιδευτικού γαλλικού συστήματος ονομαζόταν ως “δάσκαλος του έθνους” (Shapper, 1994 στο Banks, 2012).

Σήμερα είναι ευρέως αποδεκτό ότι το σχολείο καλείται να λειτουργήσει σε συνθήκες αυξημένης ετερογένειας του μαθητικού πληθυσμού. Αυτό συνεπάγεται πως οι πολιτισμικές διαφορές είναι καθημερινότητα και η εκπαιδευτική διαδικασία οφείλει να τις αξιοποιήσει σύμφωνα με την ιδέα του πολιτισμικού πλουραλισμού. Ήδη η ιδέα αυτή αναπτύχθηκε από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα από τον Kallen, ο οποίος διαπίστωσε την απαραίτητη συνεργασία των διαφορετικών πολιτισμών (Γκόβαρης, 2011).

Η πολυπολιτισμική εκπαίδευση δεν περιγράφει ένα συγκεκριμένο μοντέλο αλλά εννοεί ένα σύνολο σχολικών πρακτικών, προγραμμάτων και υλικών που σχεδιάζονται για να βοηθήσουν τα παιδιά από διαφορετικές ομάδες να βιώσουν την εκπαιδευτική ισότητα (Banks, 1997). Κατ' αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται η κοινωνική συνοχή, δηλαδή η αναγνώριση των πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων των εθνικών ή μεταναστευτικών ομάδων και η διαμόρφωση ενός πλαισίου στο οποίο θα μπορούν να συνυπάρχουν όλοι πολιτισμοί χωρίς να τίθεται σε κίνδυνο η ενότητα τους (Μάρκου, 1997).

Τα παιδιά είναι οι πρώτοι φορείς των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αφού μόνο αν εκείνα αναπτύξουν συνείδηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου, μπορούν τότε και ως ενήλικες να αντιληφθούν τα ανθρώπινα δικαιώματά τους. Η καλλιέργεια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καλλιεργείται τόσο στον τομέα της τυπικής εκπαίδευσης όσο και σε μη τυπικές μορφές εκπαίδευσης (Πανταζής στο Οικονομίδης και Ελευθεράκης, 2009). Αυτό συνεπάγεται πως η δημοκρατία χρειάζεται να βιωθεί από τους μαθητές, ώστε να μπορούν να εσωτερικεύσουν τις δημοκρατικές αξίες και πεποιθήσεις (Banks, 2012). Το ίδιο αναφέρει ο Barber , πως δηλαδή “ η εκπαίδευση και η δημοκρατία είναι άρρηκτα συνδεδεμένες και ο δεσμός αυτός σε μια ελεύθερη κοινωνία απειλείται μόνο από μας τους ίδιους” (Καζαμίας, 2005). Η οικουμενική φύση της εκπαίδευσης οφείλει να προσανατολίζεται και να συμεριζείται τις ανάγκες των πολιτών της (Μπαλτάς, 2008).

2.2.1. Η πολυπολιτισμική αγωγή στην εκπαιδευτική πράξη

Το ερώτημα πολλών εκπαιδευτικών είναι με ποιόν τρόπο μπορούν να εφαρμοστεί το μοντέλο της πολυπολιτισμικότητας στην τάξη. Ο Μάγος (2006) κατηγοριοποιεί δράσεις μέσω των οποίων μπορούν να μειωθούν τα φαινόμενα κατά των διακρίσεων, του ρατσισμού και του κοινωνικού αποκλεισμού. Έτσι διακρίνονται σε δράσεις :

- ✓ με αφορμή από τα μαθήματα του αναλυτικού προγράμματος. Αξιοποιώντας τα ερεθίσματα από τα περιεχόμενα των μαθημάτων ο εκπαιδευτικός μπορεί να αναπτύξει τον διάλογο στην τάξη με θέματα σχετικά με την εθνοπολιτισμική ετερότητα. Παράλληλα μπορεί να ωθήσει τους μαθητές στην αναζήτηση κειμένων με απώτερο σκοπό την ανασύνθεση τους και την κριτικής τους ανάγνωση υπό το πρίσμα της συνεργασίας των μαθητών. (Αυτό

σημαίνει μειωμένη ταξινόμηση μεταξύ των διαφορετικών περιεχομένων σε ένα Αναλυτικό Πρόγραμμα)

- ✓ Με αφορμή επίκαιρα γεγονότα. Καθημερινά διαδραματίζονται γεγονότα που αφορούν ζητήματα πολυπολιτισμικής συνύπαρξης, όπως συγκρούσεις μεταξύ ημεδαπών μαθητών απέναντι σε αλλοδαπούς συμμαθητές τους, τα οποία μπορούν να αποτελέσουν το ερέθισμα όχι μόνο για τον διάλογο αλλά και για την οργάνωση μιας εκπαιδευτικής επίσκεψης ή την πρόσκληση εισηγητών στην τάξη. (Συνεπάγεται μειωμένη περιχάραξη, έτσι ώστε τόσο ο εκπαιδευτικός όσο και οι μαθητές να λειτουργούν ελεύθερα για την εισαγωγή θεμάτων συζήτησης εκτός σχολείου)
- ✓ Με τη μορφή σχεδίων εργασίας. Αυτές οι δράσεις μπορούν να συσχετιστούν με την πρώτη κατηγορία και εν συνεχεία να αποτελέσουν ένα αυτόνομο διδακτικό κομμάτι στα πλαίσια κάποιου project ή σχεδίου εργασίας. Για παράδειγμα, η γνωριμία με την πολυπολιτισμική γειτονιά του σχολείου, η διερεύνηση των συνθηκών ζωής των προσφύγων ή και η ετερότητα στην τάξη ευνοούν την ευαισθητοποίηση των μαθητών στο δρόμο της ισότιμης αποδοχής και της κατάργησης των δικαιωμάτων.

2.3.Η γλώσσα ως κοινωνική ανισότητα στην σχολική απόδοση

Σημαντικό τροχοπέδη επί του πρακτέος στην ομαλή ένταξη των μεταναστών αποτελεί η γλώσσα, καθώς η πολυγλωσσία δηλαδή η ικανότητα να χρησιμοποιεί κανείς δύο ή περισσότερες γλώσσες θεωρείται κάτι ‘‘ασυνήθιστο’’ (Wardhaugh, 1992). Αναμενόμενο λοιπόν είναι το γεγονός πως στις σύγχρονες τάξεις εξαιτίας του πολυγλωσσισμού παρατηρείται το φαινόμενο του διαχωρισμού των μαθητών έχοντας ως κριτήριο την γλώσσα ομιλίας τους. Η πολυγλωσσία ωστόσο αποτελεί σημαντικό σημείο σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία και θέτει ζητήματα παιδαγωγικής ισότητας. Η εκπαίδευση οφείλει να συνεισφέρει στην κοινωνική συνοχή με τέτοιο τρόπο έτσι ώστε να βελτιστοποιηθούν οι συνθήκες μάθησης όλων των μαθητών. Αναγκαία είναι η μετατόπιση από μια αποκλειστική εστίαση στη γλώσσα – στόχο στην εστίαση στη σχέση ανάμεσα στις γλώσσες (Σκούρτου, 2004).

Πολλές φορές η γλώσσα που χρησιμοποιεί το σχολείο αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την σχολική επίδοση των μαθητών έχοντας ως αποτέλεσμα την αναπαραγωγή της εκπαιδευτικής και κοινωνικής ανισότητας. Η γλώσσα είναι ύψιστης σημασίας καθώς μέσω αυτής δημιουργούνται αντιλήψεις, πεποιθήσεις λειτουργώντας

ως φορέας μετάδοσης της αντίστοιχης κουλτούρας. Η σχολική επίδοση είναι άμεσα συνδεδεμένη με την γλώσσα του σχολείου παρέχοντας την δύναμη στους χρήστες μαθητές της για την επιτυχή ανταπόκρισή τους στις σχολικές τους υποχρεώσεις (Φραγκουδάκη, 2001).

Για την πλήρη κατανόηση των ανισοτήτων που προκύπτουν στην εκπαίδευση εξαιτίας της διαφορετικής γλώσσας απαιτείται η παρουσίαση της θεωρίας του Bernstein: η θεωρία των κωδίκων. Αν και πρόκειται για σφάλμα να θεωρεί κανείς πως οι κώδικες αναφέρονται αποκλειστικά στους γλωσσικούς ή στους παιδαγωγικούς κώδικες, η παρούσα ενότητα θα εστιάσει στις γλωσσικές προκαταλήψεις που εμφανίζονται στο σχολείο. Αρχικά οι κώδικες είναι αρχές που ρυθμίζουν το τι και το πώς των διαφόρων μορφών επικοινωνίας και κοινωνικών σχέσεων καθώς και αρχές που ρυθμίζουν τις κοινωνικές πρακτικές μέσα στους διάφορους φορείς (Bernstein, 2015). Αν λοιπόν οι μειονοτικές ομάδες είναι χρήστες του περιορισμένου κώδικα, σύμφωνα με τον Bernstein, δεν θα μπορέσουν να ανταποκριθούν στις εκπαιδευτικές απαιτήσεις και θα οδηγηθούν ή στην αποτυχία ή στην σχολική διαρροή. Ωστόσο κάτι τέτοιο καταρρίπτεται από την θεωρία του Baker και εν συνεχεία του Cummins. Ο τελευταίος αναφέρθηκε στην κοινή υποκειμενική γλωσσική ικανότητα (ΚΥΓΙ) θεωρώντας πως τα άτομα διαθέτουν ένα κοινό μηχανισμό που μπορεί να ελέγξει όλα τα διαθέσιμα σ' έναν ομιλητή γλωσσικά συστήματα (Τσάκωνα, 2011).

Στην θεωρία των κωδίκων που αναπτύχθηκε από τον Bernstein το 1971 γίνεται προσπάθεια ανάλυσης της σχολικής αποτυχίας των παιδιών χαμηλών κοινωνικών στρωμάτων. Η υπόθεση του βασίζεται πως η γλώσσα διακρίνεται στον περιορισμένο (restricted) και στον επεξεργασμένο (elaborated) κώδικα. Ο περιορισμένος κώδικας ορίζεται ως τρόπος έκφρασης ιδιαίτερα εξαρτημένος από τα συμφραζόμενα και φτωχός σε λεξιλόγιο και σύνταξη. Αντίθετα, ο επεξεργασμένος κώδικας είναι λιγότερο επεξεργασμένος από τα συμφραζόμενα της περίπτωσης, πλούσιος σημασιολογικά και συντακτικά. Υποστήριξε πως τα μέλη των ανώτερων κοινωνικών στρωμάτων έχουν την δυνατότητα να χρησιμοποιούν και τους δύο κώδικες αναλόγως της περίπτωσης, ενώ τα μέλη των κατώτερων εργατικών κοινωνικών στρωμάτων χρησιμοποιούν κυρίως τον περιορισμένο κώδικα. Το σχολείο όμως κάνει χρήση του επεξεργασμένου κώδικα με αποτέλεσμα τα παιδιά του περιορισμένου κώδικα αποτυγχάνουν (Hudson, 1980 στη Τσάκωνα, 2011). Έτσι, όταν το σχολείο είναι περιορισμένο στην κυρίαρχη γλώσσα της εκάστοτε χώρας τα περιθώρια που δίνονται

στις μειονοτικές ομάδες για την ένταξη τους σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες είναι περιορισμένα και καθόλου ευέλικτα.

Ουσιώδη κριτική στην θεωρία των κωδίκων άσκησε ο Holliday, ο οποίος έπειτα από έρευνα του αναφέρει πως η σχολική αποτυχία των μαθητών δεν επηρεάζεται από την γλωσσική υστέρηση. Το βασικό εμπόδιο είναι άμεσα συσχετιζόμενο με την μη αποδοχή του σχολείου πως οι μαθητές που προέρχονται από χαμηλά κοινωνικά αποτελούν χρήστες μιας άλλης γλώσσας, η οποία διαφέρει από την επίσημη του σχολείου. Ο μαθητής λοιπόν, νιώθει ενοχικά για την γλώσσα ομιλίας του με αποτέλεσμα την εμφάνιση μαθησιακών δυσκολιών και εν τέλει την σχολική του αποτυχία (Φραγκουδάκη, 2001).

Ένα επιπλέον εμπόδιο με το οποίο έρχονται αντιμέτωπες οι μειονοτικές ομάδες έμμεσα αλλά και οι εκπαιδευτικοί σε άμεσο βαθμό αφορά την δομή του Αναλυτικού Προγράμματος και στην ουσία πρόκειται για την προέκταση της θεωρίας του Bernstein. Κοινωνιολόγοι με βασικό μελετητή τον Bernstein και στην συνέχεια τον Young το 1970 μελέτησαν την οργάνωση, την μετάδοση και την αξιολόγηση της εκπαιδευτικής γνώσης. Την θεωρούν ως ένα ζωτικό ρυθμιστή της εμπειρίας που συντηρεί ή και αλλάζει μορφές εμπειρίας, ταυτότητας και σχέσης (Bernstein, 2015). Το αναλυτικό πρόγραμμα είναι συνδεδεμένο με ό,τι θεωρείται ως έγκυρη γνώση ενώ ο τρόπος μετάδοσης της ορίζεται ως έγκυρος από την παιδαγωγική. Τα περιεχόμενα ενός αναλυτικού προγράμματος, δηλαδή η εκπαιδευτική γνώση που πρέπει να διδαχθεί μπορεί να είναι υποχρεωτικού ή προαιρετικού τύπου. Ωστόσο, ενδιαφέρον σε αυτό το σημείο παρουσιάζει η σχέση μεταξύ των περιεχομένων αν δηλαδή αυτά συνδέονται και βρίσκονται σε ανοικτή σχέση ή αν είναι καλά μεμονωμένα μεταξύ τους που σημαίνει ότι βρίσκονται σε κλειστή σχέση (Bernstein, 2015). Ο κώδικας αυτός ονομάζεται ταξινόμηση (classification) και αφορά τις σχέσεις ανάμεσα στις κατηγορίες και τα περιεχόμενα ενός πλαισίου αναφοράς.

Τα Αναλυτικά Προγράμματα σπουδών εμπεριέχουν την εκάστοτε εκπαιδευτική πολιτική κάθε χώρας και αναλόγως των αναγκών της αυτά αναδιαμορφώνονται αντανακλώντας στις κοινωνικές αλλαγές (Βαβέτση, 2018). Η ρευστότητα της γνώσης απαιτεί εκπαιδευτικά προγράμματα διαθεματικής προσέγγισης, δηλαδή προγράμματα των οποίων η ταξινόμηση θα είναι μειωμένη για να προάγουν την ενιαιοποιημένη γνώση. Με τέτοιου είδους προγραμμάτων σπουδών αναδεικνύεται η ετερογένεια του

μαθητικού πληθυσμού με σεβασμό ως προς την διαφορετική γλώσσα και την ειρηνική συνύπαρξη (Καρούντζου, 2011). Η διαθεματική προσέγγιση πρόκειται για μια μορφή διδασκαλίας κατά την οποία οι επιστήμες δρουν με παράλληλο τρόπο και επιτρέπει την εργαστηριακή μορφή της μάθησης (Ματσαγγούρας, 2003).

Εξίσου άμεσα συνυφασμένος κώδικας είναι η περιχάραξη που αναφέρεται στα όρια ανάμεσα σε αυτό που μπορεί και σε αυτό που δεν μπορεί να μεταδοθεί μεταξύ διδάσκοντος και διδασκόμενου. Ρυθμίζεται με επικοινωνιακές πρακτικές ανάμεσα σε πομπό και δέκτη και στην εκπαίδευση στο βαθμό ελέγχου που έχουν δάσκαλος και μαθητής πάνω στην επιλογή, στην οργάνωση και τη χρονική διάταξη της σχολικής γνώσης (Τσάκωνα, 2011). Ισχυρή περιχάραξη συνεπάγεται μειωμένες επιλογές ενώ αδύναμη περιχάραξη συνεπάγεται ένα φάσμα επιλογών (Bernstein, 2015).

Η αυστηρή περιχάραξη και ταξινόμηση είναι φανερή στο ελληνικό σχολείο, το οποίο αν και λειτουργεί στα ευρωπαϊκά πλαίσια προβάλλει την μοναδικότητα του ελληνικού έθνους χωρίς καμία αναφορά στις γλωσσικές και πολιτισμικές μειονότητες της χώρας (Ασκούνη, 2001). Φυσικά κάτι τέτοιο απορρίπτεται αφού η ετερότητα του μαθητικού πληθυσμού είναι εμφανής, με μαθητές να προέρχονται από διαφορετικά γλωσσικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα. Τα αναλυτικά προγράμματα αν και προωθούν τον σεβασμό στην γλωσσική και πολιτισμική διαφορά, επί της ουσίας ελέγχονται από τις κυρίαρχες κοινωνικές και πολιτικές δυνάμεις ώστε τελικά να συμβάλλουν στην διατήρηση της κυρίαρχης ομάδας (Ασκούνη, 2001). Στο παρελθόν, όπως αναφέρεται από την Αβδελά (1997) σκοπός του σχολείου ήταν η πολιτισμική ομογενοποίηση, δηλαδή η καλλιέργεια μιας κοινής ταυτότητας στα άτομα που ανήκουν στο ίδιο περιβάλλον. Η διαδικασία όμως αυτή δεν οδηγεί στην ένταξη όλων των μαθητών και ειδικά εκείνων των μαθητών που φέρουν μια διαφορετική πολιτισμική κουλτούρα από την κυρίαρχη. Οι μετανάστες μαθητές αφού χαρακτηριστούν ως “κατώτεροι” εξαιτίας του “πολιτισμικού ελλείματος” αμέσως κατατάσσονται ως “αδύναμοι” και χαμηλά στην κοινωνική ιεραρχία (Φραγκουδάκη, 2001).

2.4.Εναλλακτικά παιδαγωγικά εργαλεία

Οι στόχοι της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης δεν εξαντλούνται στην ανοχή των “άλλων” αλλά εστιάζουν στην αρμονική συμβίωση με τον κυρίαρχο πολιτισμό μέσω της ανοικτής επικοινωνίας, της αλληλεπίδρασης και της αλληλεγγύης

(Δεληκωσταντής, 1995). Αυτό σημαίνει πως η διαπολιτισμική αγωγή στοχεύει στην διαμόρφωση ατόμων με κοινωνικές δεξιότητες και κριτική σκέψη, τα οποία άτομα να μπορούν να συλλέξουν, να αναλύσουν κριτικά και εν συνεχεία να αναθεωρήσουν τα δεδομένα που τους παρέχονται (Τριλιανός, 2013). Η επιτυχία των παραπάνω πολιτών έγκειται στην απόρριψη της ανωτερότητας ενός πολιτισμού σε σχέση με τους άλλους δημιουργώντας ως αναγκαία συνθήκη την κοινωνική συμπερίληψη σε ένα πλαίσιο πολιτειακού πλουραλισμού (Αρβανίτη, 2016). Η ένταξη της ετερογένειας στην τάξη δεν αρκείται στην διαπολιτισμική κατεύθυνση του εκπαιδευτικού αλλά καλείται αυτός να δρα πάντα με εναλλακτικές παιδαγωγικούς μεθόδους, έτσι ώστε να επιτευχθούν τα επιθυμητά αποτελέσματα. Η εναλλακτική εκπαίδευση περιγράφει όλες εκείνες τις διδακτικές προσεγγίσεις μάθησης, που υπερβαίνουν την κλασσική εκπαίδευση και συναντούνται κυρίως σε καινοτόμα και ευέλικτα προγράμματα σπουδών. Σε όλο τον κόσμο μπορεί κανείς να συναντήσει πλέον διάφορες μορφές της εναλλακτικής εκπαίδευσης, οι οποίες βασίζονται σε διαφορετικές φιλοσοφίες, όμως είναι κοινά αποδεκτό πως η εναλλακτική εκπαίδευση εξαπλώθηκε παγκοσμίως κατά την δεκαετία του 1960 με παιδαγωγούς τον Illich, Neil, Freire στην Βραζιλία (Sliwka, 2006).

Με την έννοια της εναλλακτικής εκπαίδευσης εννοούνται όλες οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες που δεν εμπίπτουν στο παραδοσιακό σχολικό σύστημα, ενώ ο όρος πολύ συχνά χρησιμοποιείται για να περιγράψει προγράμματα τα οποία εξυπηρετούν μαθητές που δεν φοιτούν σε παραδοσιακό σχολεία και χαρακτηρίζονται ιδιαίτερα για την καινοτομία τους και την δημιουργικότητά τους (Laudan, 2006). Η εναλλακτική παιδαγωγική διευκολύνει την επιτυχή εφαρμογή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης καθώς αναφέρεται σε μία διδασκαλία εκτός των συνόρων της τυποποιημένης. Η διαφοροποίηση αυτή κρίνεται αναγκαία καθώς σε μικτές τάξεις η έννοια του μέσου μαθητή καταρρίπτεται. Η εναλλακτική παιδαγωγική εμπνέεται κυρίως από τις αρχές της κριτικής παιδαγωγικής. Ταυτόχρονα η εναλλακτική παιδαγωγική συγκροτήθηκε στη κατεύθυνση μετάβασης από τη διδακτική του αντικειμένου στη παιδαγωγική του ενεργού υποκειμένου. Η αρχική μορφή διδασκαλίας, που ονομάζεται νεωτερική αντίληψη, έχει ως βασική αντίληψη για την παιδαγωγική την μετατροπή των παιδιών σε ανθρώπους με τη βοήθεια ενηλίκων, κατόχων της γνώσης. Αντίθετα η παιδαγωγική του ενεργού υποκειμένου προσφέρει στα υποκείμενα την δυνατότητα ανάπτυξης ικανοτήτων για να προσεγγίσουν την γνώση, μέσω μίας επικοινωνιακής

σχέσης (Κοσσυβάκη, 2006). Σε επίπεδο διδακτικής οι προτάσεις πάνω στις οποίες στηρίζεται η διδακτική του ενεργού υποκειμένου είναι οι εξής: Η θεωρία της προσανατολισμένης στη δράση διδακτικής, η κριτική επικοινωνιακή διδακτική και η θεωρία που στοιχειοθετεί μια διδακτική του υποκειμένου.

Βασικό ζήτημα αποτελεί πως ο εκπαιδευτικός εκτός από την κατοχή της διαπολιτισμικής του ετοιμότητας την οποία πρέπει να φέρει εις πέρας, είναι να λειτουργεί αποκλειστικά με τα κίνητρα μάθησης των παιδιών. Αξιοποιώντας κίνητρα που θα πηγάζουν από το περιβάλλον των μαθητών η μάθηση θα μετασχηματίζεται σε ουσιαστικό κεφάλαιο (Τριλιανός, 2013). Η μαθητό- κεντρική διάσταση της γνώσης ευνοείται με την εφαρμογή εναλλακτικών μεθόδων διδασκαλίας, όπως για παράδειγμα της συνεργατικής μάθησης. Η εργασία σε ομάδες καλλιεργεί το πνεύμα της ομάδας, αξίες και ταυτοχρόνως δίνει την ευκαιρία στους μαθητές να αναλάβουν ρόλους στο πλαίσιο της ιδιότητας του πολίτη. Μάλιστα, μειώνει τον φόβο αποτυχίας, την ξενοφοβία αφού αφήνει περιθώρια γνωριμίας και επικοινωνίας με τον “άλλο” και τέλος ισχυροποιεί το συναίσθημα της κοινωνικοποίησης (Τριλιανός, 2013). Όπως αναφέρεται από μελέτη του Allport στον Banks (2004) καταλήγει πως η προκατάληψη μειώνεται όσο οι καταστάσεις διαφυλετικής επαφής ενισχύουν την συνεργασία παρά τον ανταγωνισμό, όσο τα άτομα βιώνουν την ίδια θέση και τέλος όσο η διαφυλετική επαφή ενισχύεται από αυθεντίες (γονείς, εκπαιδευτικοί). Εξίσου θετικοί στην ομαδοσυνεργατική προσέγγιση της μάθησης παρουσιάζονται και οι ερευνητές Johnson & Johnson ύστερα από έρευνα που τους οδήγησε στο συμπέρασμα πως οι μαθητές είναι περισσότερο θετικοί στο σχολείο όταν χρησιμοποιούνται συνεργατικοί μέθοδοι (Fielding & Moss, 2010).

Στην διδακτική προσανατολισμένη στη δράση συναντάται με την μορφή της ομαδοκεντρικής διδασκαλίας αφού παρέχει στους μαθητές ενισχυμένη δράση. Με την εφαρμογή της οι ίδιοι συμμετέχουν στον σχεδιασμό και στις αποφάσεις ενισχύοντας την αυτόνομη δραστηριοποίηση, την ανεξαρτησία, την συνεργασία. Εισηγητής της παρούσας ιδέας είναι ο Pestalozzi ο οποίος ισχυρίστηκε πως *“μαθαίνω με το νου, την καρδιά και τα χέρια”* (Κοσσυβάκη, 2006, σ. 36). Βασικό της χαρακτηριστικό αποτελεί η γεφύρωση μεταξύ της χειρωνακτικής και νοητικής εργασίας καθώς και ο υπεύθυνος ρόλος που αναλαμβάνει ο μαθητής στα σχολικά πλαίσια. Στο τέλος το υποκείμενο μέσω της υπευθυνότητάς του οδηγείται σε μια μη αλλοτριωμένη και αυτοοργανωμένη παραγωγική και δημιουργική διδακτική μαθησιακή διδασκαλία

(Κοσσυβάκη, 2006). Στο κέντρο του ενδιαφέροντος η προσανατολισμένη στη δράση διδακτική θέτει την κατανόηση και το σχεδιασμό της επίτευξης του στόχου. Υπεύθυνα για τον σχεδιασμό, την εφαρμογή και την αξιολόγηση είναι τα υποκείμενα, τα οποία καλούνται να δράσουν ομαδοσυνεργατικά έτσι ώστε να επιτύχουν τον στόχο τους. Η παρούσα ιδέα καλείται αρχικά να υιοθετήσει: νέες μορφές αξιολόγησης της επίδοσης και όχι κατάταξης των μαθητών σε μια ιεραρχική κλίμακα, νέες μορφές συνεργασίας που υπερβαίνουν την ευκαιριακή και συμπτωματική συνεργασία και νέες μορφές συνεργασίας μεταξύ εκπαιδευτικών των διάφορων τάξεων και ειδικοτήτων (Κοσσυβάκη, 2006).

Όπως αναφέρθηκε η εναλλακτική παιδαγωγική είναι άμεσα συνυφασμένη με την κριτική παιδαγωγική και το μοντέλο διδακτικής που πηγάζει από αυτήν είναι η κριτική επικοινωνιακή διδακτική. Τα βασικά της ερωτήματα εστιάζουν στην επικοινωνία και την σχέση στη σχολική ομάδα. Εξετάζεται η σχέση εκπαιδευτικού – μαθητή και αν ο εκπαιδευτικός κάνει χρήση της εξουσίας σε έναν μαθητή, ο οποίος είναι το αντικείμενο της παιδαγωγικής και διδακτικής παρέμβασης. Η κριτική επικοινωνιακή διδακτική συμβάλλει στην διαμόρφωση σχέσεων επικοινωνιακής κοινότητας μέσα στην οποία οι μαθητές θεωρούνται ως υποκείμενα ικανά να δράσουν και να οδηγηθούν στη γνώση, μέσα από διαδικασίες συμμετοχής και συναπόφασης για τον τρόπο διδασκαλίας (Κοσσυβάκη, 2006, σ. 41). Βασική της παραδοχή είναι ότι οι άνθρωποι μπορούν να συνεννοούνται και να κατανοούν τα κριτήρια δράσης τους διαμορφώνοντας το πέρασμα από το δασκαλοκεντρικό μοντέλο σε μαθητοκεντρικό μοντέλο διδασκαλίας.

Τελευταίο μοντέλο της εναλλακτικής διδακτικής αποτελεί η διδακτική του υποκειμένου και συγκροτήθηκε από τον E. Kosel το 1995. Αφετηρία του συγκεκριμένου μοντέλου αποτέλεσε η ιδέα είναι ότι η μάθηση και η διδασκαλία είναι διαφορετική για κάθε παιδί με την συλλογιστική πως κάθε παιδί αντιλαμβάνεται την διαδικασία μάθησης ως υποκειμενική διαδικασία (Κοσσυβάκη, 2006). Η ιδέα αυτή έρχεται σε αντίθεση με την διδακτική του αντικειμένου σύμφωνα με την οποία η διδασκαλία αποτελεί ένα σώμα γνώσεων με τη μορφή μετάδοσης από τον εκπαιδευτικό προς τους μαθητές με τον ίδιο σχεδόν τρόπο και με ελάχιστες διαφοροποιήσεις. Το συγκεκριμένο μοντέλο διδακτικής συνδέεται με το μοντέλο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, καθώς έχει ως αφετηρία τις ομοιότητες και τα

διατομικά χαρακτηριστικά της ομάδας τα οποία αξιοποιεί με σκοπό την επικέντρωση του ενδιαφέροντος αναλόγως τις ιδιαιτερότητες των ξεχωριστών υποκειμένων.

Εναλλακτικός τρόπος μάθησης αποτελεί η διαφοροποίηση, διαδικασία κατά την οποία τα μαθησιακά αντικείμενα, οι δραστηριότητες μέθοδοι διδασκαλίας βασίζονται στις ανάγκες των μαθητών. Πρόκειται για συνέχεια της θεωρίας της Εποικοδόμησης της Γνώσης, η οποία θεωρεί πως η μάθηση για τον μαθητή κατακτείται παρά μόνο όταν του δοθεί προσωπικό νόημα (Κουτσελίνη, 2001). Σημαντικό για την διαφοροποιημένη διδασκαλία αποτελεί οι εκπαιδευτικοί να αποδεχθούν την διαφορετικότητα των μαθητών τους, να βασιστούν πάνω σε αυτή και εν συνεχεία να οικοδομήσουν την γνώση. Η Κουτσελίνη (2001) εντοπίζει σημαντικό στην φιλοσοφία της διαφοροποίησης την ετοιμότητα των εκπαιδευτικό να ανιχνεύουν τα διαφορετικά επίπεδα της τάξης και έπειτα να προσαρμόζουν τη διδασκαλία τους θεμελιωνόντας την πάνω στις προκύπτουσες διαφορές. Όπως είναι αναμενόμενο μια τάξη ετερογένειας είναι εμπλουτισμένη από διαφορετικά επίπεδα μαθητών, καθώς αυτοί είτε προέρχονται από διαφορετικά οικογενειακά υπόβαθρα είτε φέρουν διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα. Η διαφοροποιημένη διδασκαλία, ως τμήμα της εναλλακτικής παιδαγωγικής, διευκολύνει τον μαθητή και τον απομακρύνει από την σχολική αποτυχία και εν δυνάμει την περιθωριοποίηση. Η συνεχόμενη εισροή μεταναστών και προσφύγων στα σχολεία, η συμπερίληψη μαθητών με ειδικές ανάγκες ή και μαθησιακές ανάγκες, η σχολική διαρροή αποτελούν σχολικά γεγονότα τα οποία μπορούν να μειωθούν με την εφαρμογή της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής (Callahan, Tomlinson, Reis, & Kaplan, 2000).

Με αρχή τις παραπάνω ιδέες κατά την εξέλιξη της παιδαγωγική σκέψης προτάθηκαν διάφορα εναλλακτικά μοντέλα εκπαίδευσης. Πρωτοστάτης ήταν ο J.Dewey σύμφωνα με τον οποίο η εκπαίδευση αποτελεί το μέσο εξέλιξης του ατόμου και κοινωνικοποίησής του σε ένα δημοκρατικό πλαίσιο. Βασιζόμενος σ' αυτές τις ιδέες ο Dewey απορρίπτει το παραδοσιακό περιεχόμενο εκπαίδευσης και δημιουργεί ένα σχολείο εργαστήρι, διά μέσω αυτού παρουσιαζόταν στα παιδιά η αληθινή κοινωνική πραγματικότητα. Το σχολείο ως εργαστήρι διαθέτει παράλληλα τμήματα με δραστηριότητες χειρωνακτικής εργασίας, μαγειρικής στα οποία τα παιδιά επιλέγουν τι είδους δραστηριότητα θα παρακολουθήσουν (Zoric, 2015). Στο εναλλακτικό ρεύμα εκπαίδευσης εντάσσεται και το σχολείο του Summerhill που προτάθηκε από τον Α. Νηλ. το 1999. Πρόκειται για ένα σχολείο ελευθεριακού τύπου, άμεσα επηρεασμένο

από τις απόψεις του Dewey, όπου η μάθηση προέρχεται από την ανακάλυψη των ενδιαφερόντων του παιδιού. Η ευτυχία του παιδιού κυριαρχεί ως μαθησιακός σκοπός του σχολείου και ο εκπαιδευτικός να μεν δηλώνει παρών αλλά δεν κατέχει θέση που του παραχωρεί εξουσία (Saffage, 2000). Το παιδί στο πλαίσιο του Summerhill δεν είναι υποχρεωμένο να παρακολουθήσει καθώς αυτό κινείται από το ελευθεριακό πνεύμα του.

Η παιδαγωγική του Freinet εντάσσεται στην ευρύτερη κατηγορία της εναλλακτικής παιδαγωγικής καθώς προτάσσει τεχνικές που ευνοούν την συνεργασία, την κριτική σκέψη, την δημοκρατία και την ισότητα στο σύνολο της ομάδας και θα αναλυθεί εκτενώς παρακάτω.

Η αναγκαιότητα μοντέλων εμπνευσμένων της εναλλακτικής εκπαίδευσης στα σημερινά δεδομένα κρίνεται αναγκαία. Η εκπαιδευτική ελληνική διαδικασία είναι προκαθορισμένη γεγονός που άμεσα συνεπάγεται τον υποβαθμισμό παιδιών που δεν μπορούν ή δεν επιθυμούν να προσαρμοστούν στο ήδη υπάρχον εκπαιδευτικό σύστημα. Με την επικράτηση των εναλλακτικών μοντέλων στην εκπαίδευση μπορούν να εισαχθούν παιδιά χωρίς κοινωνικούς αποκλεισμούς με επίκεντρο την έκφραση των πραγματικών τους αναγκών για μάθηση (Σταμέλος, 2003). Το παραδοσιακό σύστημα διδασκαλίας δημιουργεί μία σχέση εξάρτησης μεταξύ εκπαιδευτικού και μαθητή περιορίζοντας έτσι την ελεύθερη βούληση και έκφραση, υποβιβάζοντας στο μέλλον τον ρόλο της ιδιότητας του πολίτη.

3. Παιδαγωγική του Celestin Freinet

3.1. Η βιογραφία του Celestin Freinet

Ο Celestin Freinet γεννήθηκε το 1896 στο γαλλικό χωριό Gars στις Alpes- Maritimes. Το 1912 εισάγεται στο Ινστιτούτο εκπαίδευσης των διδασκάλων, παρόλα αυτά δεν κατάφερε να ολοκληρώσει τις σπουδές του αφού σύντομα ξέσπασε ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος στην διάρκεια του οποίου τραυματίστηκε σοβαρά (Λάγλου, Μπαλτάς, & Καρακατσάνη, 2017). Ο τραυματισμός του στον πνεύμονα ωστόσο δεν στάθηκε εμπόδιο για την αναζήτηση νέων εναλλακτικών προσεγγίσεων σε πολυεπίπεδες προσεγγίσεις, δημιουργώντας έτσι ένα παιδαγωγικό ρεύμα το οποίο χαρακτηριζόταν από τις αξίες της ελευθερίας και της λαϊκής εκπαίδευσης (ο.π). Ο βίος του επηρεάστηκε τόσο από το πολιτισμικό κεφάλαιο που είχε κληρονομήσει από την

οικογένεια του, όσο και από παιδαγωγούς της Νέας Αγωγής. Ωστόσο, οι εναλλακτικές προσεγγίσεις που πρότεινε δεν υιοθετήθηκαν άμεσα από το Κράτος. Το όραμα του τελικώς τον οδήγησε στην δημιουργία ενός ιδιωτικού λαϊκού σχολείου στο χωριό Vence, στο οποίο φοιτούσαν παιδιά με κοινωνικές δυσκολίες (Peyorie, 2000). Εν συνεχεία το 1947, μετά από μία περίοδο εξορίας του, ίδρυσε αρχικά το ‘‘Συνεργατικό Ινστιτούτο για το Μοντέρνο Σχολείο’’ και στην συνέχεια η ανάγκη προσαρμογής της μεθόδου Freinet οδήγησε στην ίδρυση του Παρισινού Ινστιτούτου για το Μοντέρνο Σχολείο το 1952 (Peyorie, 2000).

3.2. Παιδαγωγική και πολιτική φιλοσοφία του Freinet

Στόχος του Freinet ήταν η δημιουργία ενός σχολείου φιλικό ως προς το λαό, ιδέα η οποία τον διαφοροποίησε από το Κίνημα της Νέας Αγωγής. Το βίωμα της καταδίκης του πολέμου τον βόηθησε να καταλήξει πως τα ήδη υπάρχοντα σχολεία εξυπηρετούν συμφέροντα καπιταλισμού, εξαλείφοντας κάθε ίχνος ουμανισμού (Freinet, 1977). Ο καπιταλισμός για τον Freinet (1979) ευθύνεται για τον θάνατο του πραγματικού ρόλου του σχολείου. Υπογραμμίζει την αναγκαιότητα κριτικής σκέψης των παιδιών που λειτουργεί ως φωτεινός σηματοδότης για την μείωση των παραπλανήσεων, της δουλοπρέπειας (Αποστολοπούλου, 2017). Οι σκέψεις του τον οδήγησαν στην δημιουργία ενός προλεταριακού ριζοσπαστικού σχολείου, στο πλαίσιο του οποίου η δημόσια εκπαίδευση θα ανταποκρίνεται στις πραγματικές ανάγκες του λαού. Δίνει αρχικά έμφαση στην υγεία, την σωματική και ψυχολογική ισορροπία, επικροτεί κάθε προσπάθεια επικέντρωσης του ενδιαφέροντος και υπερασπίζεται τα δικαιώματα των παιδιών (Τουρτουράς, 2017)

Ουσιαστικά στο κέντρο της παιδαγωγικής και πολιτικής θεωρίας του θέτει τον άνθρωπο, ως απότοκο των βιωμάτων του, οραματίζοντας ένα σοσιαλιστικό σχολείο. Αποδίδει σημαντικό ρόλο στον εκπαιδευτικό, ο οποίος δεν χαρακτηρίζεται φερέφωνο των καπιταλιστικών αναγκών, αλλά αμφισβητεί και αμφισβητείται από τους μαθητές του, δεν προβάλλει τον εαυτό του ως αυθεντία, δεν τιμωρεί και ο εκπαιδευτικός δρα βοηθητικά (Τουρτουράς, 2017). Η σχολική τάξη δεν βασίζεται στους βαθμούς, οι οποίοι σύμφωνα με την οπτική της κοινωνίας αντικατοπτρίζουν την ικανότητα αποστήθισης των μαθητών και ούτε τα λάθη υπογραμμίζονται με κόκκινο μολύβι. Θεωρεί πως ο μαθητής μπορεί να αποτύχει σε κάποιον τομέα, αλλά ταυτόχρονα να επιτύχει κάπου άλλου. Έτσι, ο εκπαιδευτικός καλείται στο νέο σχολείο να αναζητήσει

νέους τρόπους αξιολόγησης, χωρίς να αποβλέπει στην έμμεση κατάταξη των μαθητών.

Τελικά, το κίνημα του Freinet μελετά την κοινωνική δικαιοσύνη καλώντας τους εκπαιδευτικούς να αρνηθούν τα στεγανά τους και να αναλάβουν δράση, έτσι ώστε να δημιουργηθεί ένα σχολείο το οποίο θα εξυπηρετεί τις ανάγκες του Λαού. Για αυτό εξάλλου, υπερασπίζεται παιδοκεντρικές προσεγγίσεις όπως την αυτονομία, την πειθαρχία και το σχολείο εργασίας.

Ο Ματσαγγούρας (2009) κατατάσσει τον Freinet στο κίνημα του ‘‘Σχολείου Δράσης’’, το οποίο αποτελεί τμήμα της Παιδοκεντρικής προσέγγισης. Η ταξινόμηση του Ματσαγγούρα διαμορφώνεται ως εξής:

- Μεθόδο- κεντρική προσέγγιση κοινωνικής ένταξης
- Παιδο- κεντρική προσέγγιση ανάπτυξης του προσώπου
- Γνωσιο- κεντρική προσέγγιση αυτονομίας του ατόμου
- Κοινωνιο- κεντρική προσέγγιση ανασυγκρότησης (Σπυροπουλος στο επ. Λάχλου, Μπαλάς, Καρακατσάνη, 2017).

Βασικά χαρακτηριστικά της παιδοκεντρικής διάστασης στην οποία εντάσσεται το σχολείο δράσης του Freinet υπογραμμίζονται οι ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών, τα οποία με την σειρά τους λειτουργούν ως πυρήνες της μαθησιακής διαδικασίας. Η παιδοκεντρική προσέγγιση στην ιστορία της παιδαγωγικής εκφράστηκε κυρίως από το κίνημα της Νέας Αγωγής σύμφωνα με την οποία το παιδί αποτελεί προτεραιότητα. Ο Freinet αντιμετωπίζει το παιδί ολόπλευρα, όπου στην τάξη δεν είναι απλά ένας μαθητής, αλλά ένα ολοκληρωμένο ον με τις προσωπικές του επιθυμίες. Ως απόρροια αυτής της αντίληψης αναδιαμορφώνεται ο σκοπός της εκπαίδευσης στην μέγιστη ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού στα πλαίσια μιας ορθολογικής κοινότητας και όχι στην καθυπόταξη του. Το παιδί χρήζει βοήθειας για την συγκρότηση των νοητικών δομών, μέσω των οποίων θα χτίσει τη γνώση, θα μπορέσει να αλληλεπιδράσει και τελικώς να δημιουργήσει (Νικολάου – Φωτεινός, 2012). Αυτό σηματοδοτεί εξίσου μία σημαντική παιδαγωγική της εργασίας, με την έννοια πως το παιδί παύει να είναι παθητικό αλλά πρωτεύοντα ρόλο διατηρεί το προσωπικό κίνητρο του. Τα προσωπικά ενδιαφέροντα του παιδιού οδηγούν στην αποτελεσματική μάθηση.

Ωστόσο, η παιδαγωγική του Freinet διαθέτει κάποια χαρακτηριστικά τα οποία την διαφοροποιούν σε σχέση με όλα τα άλλα κινήματα της Νέας Αγωγής. Ο ανοιχτός χαρακτήρας του κινήματος του και η διάθεση του να προσαρμόζεται σε κάθε απαιτούμενο τοπικό και χρονικό πλαίσιο αποτελούν ένα τέτοιο ειδοποιό στοιχείο. Μάλιστα, αυτός είναι ο λόγος που ο Freinet χρησιμοποιούσε τον όρο ‘‘τεχνικές Freinet’’ επιτρέποντας στον εκπαιδευτικό να χειριστεί τις ανάγκες της ομάδας του λαμβάνοντας υπόψη το πλαίσιο στο οποίο λειτουργεί (Παγώνη, 2007).

Ταυτόχρονα, η παιδαγωγική του C. Freinet μπορεί να ενταχθεί στις κοινωνιο-κεντρικές προσεγγίσεις εφόσον βασικό της στόχο αποτελεί η επαναδόμηση της κοινωνίας (Καρακατσάνη & Μαρκαντές, 2016).

3.3.Βασικές αρχές και τεχνικές του Freinet

Η παιδοκεντρική διάσταση του C.Freinet αποτέλεσε βασική αρχή για την δημιουργία του σχολείου επιτάσσοντας το παιδί στο κέντρο της μαθησιακής διαδικασίας και εξετάζοντας τις ανάγκες του. Έτσι για παράδειγμα το νέο- ιδρυόμενο σχολείο στο Vence προάγει χειρωνακτικές και διανοητικές μεθόδους, μέσω των οποίων καλύπτεται η διδακτέα ύλη. Κατ’ επέκταση το παιδί αφήνεται ελεύθερο να δομήσει την προσωπικότητά του, περιθωριοποιώντας την ωφελμιστική γνωστική κατάρτιση της εκπαίδευσης που αποσκοπεί στην άμεση επαγγελματική αποκατάσταση (Λάχλου, Μπαλτάς & Καρακατσάνη, 2017). Το παιδί παρατηρεί, συσχετίζει- επεξεργάζεται και στο τέλος εκφράζεται. Δίνεται η ελευθερία της αυτό-βελτίωσης καθώς τα εμπλεκόμενα μέλη της μαθησιακής διαδικασίας έχουν την ικανότητα να αλληλό-βοηθηθούν και να αλληλοβοηθούνται. Με την ιδέα αυτή, ο ρόλος του εκπαιδευτικού μετατρέπεται σε ρόλο συνεργάτη, με βασικό του καθήκον την δημιουργία και προσφορά ενός περιβάλλοντος, μέσω του οποίου θα απελευθερωθούν οι ικανότητες των μαθητών. Η ακολουθία των παραπάνω αρχών, οδηγούν στην δημιουργία ενός πειθαρχημένου σχολείου, όπου όμως εγκαταλείπονται οι παραδοσιακές μέθοδοι διδασκαλίας και οι εξωτερικοί εξαναγκασμοί (ο.π. σ.σ. 23).

Τελικά το αυριανό σχολείο του Freinet προάγει την αυτόβουλη δραστηριότητα των μαθητών με κίνητρο τους προσωπικούς στόχους του εκάστοτε μαθητή, συνδέοντας κατά αυτόν τον τρόπο τόσο τον νου όσο και το χέρι, λειτουργώντας ως ένα σχολείο εργασίας. Ωστόσο, η αναπροσαρμογή αυτή απαιτεί έναν κοινωνικό συντονισμό, ο οποίος θα έχει ως αφετηρία το οικογενειακό περιβάλλον και θα εξαπλώνεται στο

σύνολο της λαϊκής κοινωνίας έτσι ώστε να επιτευχθεί η εδραίωση της ‘‘νέας παιδείας’’ και όχι στην υποταγή της εκάστοτε εξουσίας.

Το κίνημα Freinet οργανώθηκε το 1947 σε μία ένωση με δράσεις έως και σήμερα. Σήμερα το κίνημα αυτό ονομάζεται ‘‘Συνεργατικό Ινστιτούτο Μοντέρνου Σχολείου (ICEM). Είναι θεμελιωμένο στην αρχή της συνεργασίας και της αλληλοβοήθειας, αρχή την οποία ενέταξε και στην τάξη του. Τα σχολεία που εντάχθηκαν στην ένωση ανήκουν στην Χάρτα των Σχολείων Freinet, η οποία πρώτη φορά εξαγγέλθηκε το 1950 σε συνέδριο που διεξήχθη στην πόλη Nancy (Auffrand στο Λάχλου, Μπαλτάς, Καρακατσάνη, 2017). Η Χάρτα του μοντέρνου Σχολείου αναφέρεται σε μια κοινωνία αδελφότητας και ελευθερίας που έχει ανάγκη από ανθρώπους υπεύθυνους, αυτόνομους και ικανούς να ασκούν κριτική στον κόσμο μέσα στον οποίο ζουν προκειμένου να τον οδηγήσουν νοερά σε μια πιο ανθρώπινη διάσταση (ο.π. σς. 128).

Συνοπτικά το μοντέρνο σχολείο αρχικά αναγνωρίζει το παιδί ως ιδιαίτερη προσωπικότητα, δείχνοντας τον απαιτούμενο σεβασμό στον χρόνο εργασίας του, τα πολιτιστικά βιώματά του. Για την επιτυχία αυτού προαπαιτείται ένα πλαίσιο αυτόνομο ευέλικτο τόσο χωρικά όσο και χρονικά καθώς και με εκπαιδευτικά εργαλεία την φυσική μέθοδο¹ και την ελευθερία του στην μάθηση. Υπονοείται ότι το παιδί διαδραματίζει τόσο τον πρωταγωνιστή της μάθησης όσο και την υπευθυνότητά του στην ομαδική ζωή του σχολείου. Το τελευταίο λαμβάνει υπόσταση στα συμβούλια της τάξης που λαμβάνουν χώρα, όπου εκεί τα μέλη (όχι αποκλειστικά οι μαθητές, αλλά και οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς) διερωτώνται για την εκπαιδευτική εξέλιξη αναλαμβάνοντας κάθε φορά διαφορετικούς ρόλους.

Πρακτικά η επιτυχία των παραπάνω προϋποθέτει την αναδιαμόρφωση των χώρων εργασίας, των προγραμμάτων σπουδών και των εργαλείων μάθησης. Το σχολείο του Freinet πρόκειται για έναν χώρο εκπαίδευσης με έμφαση στα υλικά² που χρησιμοποιούνται, αναδύοντας τον παιδαγωγικό ματεριαλισμό. Πιο συγκεκριμένα τεχνικές που προτάσσουν τις βασικές αρχές του Freinet, δηλαδή τον παιδαγωγικό

¹ Όταν η μάθηση ανακαλύπτεται επαγωγικά από τους μαθητές και δεν παρέχεται παραγωγικό από τον δάσκαλο στους μαθητές (Λάχλου, 2016).

² Τα υλικά που χρησιμοποιούνται αναδιαμορφώνονται σύμφωνα με τα τεχνολογικά επιτεύγματα της εποχής.

μετεριαλισμό, τον σχολικό συνεταιρισμό και την τοποθέτηση του παιδιού στις κοινωνικές ανάγκες είναι οι εξής:

α. Το τυπογραφείο και η σχολική εφημερίδα

Το τυπογραφείο για τον Freinet αποτελεί μία μέθοδος μάθησης, η οποία ταυτίζεται με τον μητρικό τρόπο μάθησης, διότι τα παιδιά έμαθαν χωρίς καταναγκασμούς να διαβάζουν και να γράφουν. Ήταν ο πρώτος που εισήγαγε στη τάξη αυτά τα δύο εργαλεία, τα οποία αποτελούσαν τεχνολογική καινοτομία για την εποχή. Οι εξορμήσεις των μαθητών στην φύση και τα ερεθίσματα που βιώνουν, μεταβιβάζονται στα εργαστήρια του σχολείου δημιουργώντας τα κέντρα ενδιαφέροντος στα οποία αποτυπώνεται η αληθινή σύνταξη κειμένων μέσω του τυπογραφείου (Freinet, 1977). Στην συνέχεια αυτά, τυπώνονται και διανέμονται ή στην σχολική τους εφημερίδα ή στις διασχολικές του ανταλλαγές. Η αυθεντικότητα των παραχθέντων κειμένων αποτελεί κομβικό σημείο για τον Freinet, καθώς ευνοείται αρχικά η εξερεύνηση των ενδιαφερόντων των παιδιών αλλά και η συμμετοχή όλης της ομάδας σε ομάδες εργασίας (ομάδες συμμαθητών και ομάδες ενηλίκων). Ο Παιδαγωγός πιστεύει πως η πιθανότητα της εκτύπωσης και ανάγνωσης του κειμένου είναι αυτή που δημιουργεί κίνητρα στο παιδί να συμμετάσχει στην διαδικασία παραγωγής του (Λάχλου, Μπαλτάς, & Καρακατσάνη, 2017).

Ταυτόχρονα, προάγονται και δημοκρατικές διαδικασίες αφού τα παιδιά με την ολοκλήρωση συγγραφής των κειμένων καλούνται να ψηφίσουν το καταλληλότερο κείμενο έκδοσης (Αποστολοπούλου, 2017). Έτσι, ανταλλάσσονται ιδέες που αποτελούν την αυθεντική μορφή γνώσης, σεβασμός και κριτική επεξεργασία των πληροφοριών διά μέσου της διαλεκτικής σχέσης ανάμεσα στο άτομο και στην ομάδα συνεργασίας. Η παραγωγή της σχολικής εφημερίδας τελικά αποτελεί κομβικό σημείο για την σύνδεση διαφορετικών εκφάνσεων της καθημερινότητας της σχολικής κοινότητας, επιτρέποντας τον αναστοχασμό σχετικά με την επίτευξη ή μη επιθυμητών αλλαγών μέσω της πολιτειότητας. Η έξοδος από την αίθουσα και η επαφή των παιδιών με τον έξω κόσμο, σύμφωνα με τον Μπαλτά (2016) σηματοδοτεί το τρίπτυχο τάξη- αυλή – κοινότητα.

β. Το συμβούλιο της τάξης

Όπως αναφέρεται από τον Freinet (1977) το συμβούλιο τάξης αφορά την εβδομαδιαία συνάντηση του συνόλου της τάξης, στην διάρκεια του οποίου οι μαθητές καλούνται

να φέρουν εις πέρας διαφορετικούς ρόλους. Οι ρόλοι δεν παραμένουν σταθεροί αλλά ανταλλάσσονται σε κάθε συνάντηση, αναλαμβάνοντας διαφορετικές ευθύνες κάθε φορά. Τέτοιοι ρόλοι μπορούν να αφορούν τον υπεύθυνο ησυχίας, τον συντονιστή, τον γραμματέα που διαβάζει τα πρακτικά της εκάστοτε συνέλευσης. Η λειτουργία του συμβουλίου θεμελιώνεται στην εφημερίδα της τάξης, η οποία διαιρείται σε 3 στήλες: την στήλη κριτικής, την στήλη επιβράβευσης και την στήλη που αφορά τις επιθυμίες. Ο κεντρικός ρόλος του γραμματέα απαιτεί την ανάγνωση της εφημερίδας στο σύνολο της τάξης και εκ τότε δίνεται το εναρκτήριο για την συζήτηση (Freinet, 1977: 86).

Η γνώση που προκύπτει για τα παιδιά εστιάζεται στην κοινή κριτική και εποικοδομητική συζήτηση, αφήνοντας παράλληλα περιθώρια αυτοβελτίωσης, τα οποία αποτελούν βασική αρχή για το σχολείο του Freinet. Άλλες βασικές αρχές που εξυπηρετεί το συμβούλιο τάξης αφορούν τον διάλογο, την αλληλοκατανόηση, την δικαιοσύνη καθώς και την καλλιέργεια της πολιτειότητας (Λάχλου, 2016).

γ. Τα πλάνα εργασίας

Η ανάθεση των εργασιών πρόκειται για μία τεχνική στην οποία κεντρικό ρόλο διαδραματίζει ο εκπαιδευτικός. Διακρίνονται σε ετήσια, μηνιαία και εβδομαδιαία πλάνα, τα οποία είναι διαμορφωμένα στο υποκείμενο μάθησης. Με την έναρξη της εβδομάδας ανακοινώνεται στον μαθητή το πλάνο εργασίας του και στην συνέχεια ο ίδιος προγραμματίζει τις αρμοδιότητές του με την χρήση κατάλληλων εργαλείων. Η τεχνική αυτή προσδίδει στον μαθητή ζήλο για την πραγμάτωση του, ενώ ταυτόχρονα του επιτρέπει να δράσει αυτόνομα, με την έννοια ότι ο μαθητής είναι ελεύθερος να προγραμματίσει την εργασία του οποιαδήποτε στιγμή ο ίδιος επιθυμεί, χωρίς να του ασκείται η πίεση χρόνου (Freinet, 1977).

δ. Αλληλογραφία

Η αλληλογραφία μεταξύ σχολείων στην τάξη του Freinet επιτυγχάνεται μέσω του τυπογραφείου. Σύμφωνα με τον ίδιο, κάθε μαθητής έχει τον προσωπικό του αλληλογράφο με τον οποίο γράφει, απαντά και ανταλλάσει μαζί του εικόνα. Η αλληλογραφία μεταξύ των σχολείων παράλληλα, μπορεί να αναπτυχθεί και μέσω της ανταλλαγής των σχολικών εφημερίδων που τυπώνονται, αφού πρώτα επιλεγθούν τα κείμενα που έχουν συντάξει οι μαθητές (Αποστολοπούλου, 2017). Και οι δύο εκδοχές της αλληλογραφίας επιτρέπουν την ελεύθερη ψυχική έκφραση των παιδιών μέσω του γραπτού λόγου υπό το πρίσμα ενός αυθεντικού πλαισίου μάθησης (Houssaye, 2000).

ε. Κινηματογράφος και ψηφιακή αφήγηση

Ο Freinet σε ομιλία του το 1952 σημειώνει ότι: *‘ότι ο κινηματογράφος είναι ή πρέπει να γίνει ένα ισχυρό εκπαιδευτικό μέσο, δεν υπάρχει καμία αμφιβολία. Η ταινία δίνει μια εικόνα, την ψευδαίσθηση της ζωής Επιτρέπει στο παιδί να παρακολουθήσει εργασίες, θεάματα, επιχειρήσεις ή επιδείξεις που δεν θα μπορούσε ποτέ να δει εκ του φυσικού. Φοβάμαι ωστόσο ότι τα οπτικοακουστικά μέσα μένουν στο επίπεδο της πληροφορίας και της επίδειξης, χωρίς να μας οδηγούν στη δράση’*. Ο Freinet προτείνει τη δημιουργία ταινιών που εισχωρούν στο βάθος και φέρνει ως παράδειγμα τα φυλλάδια και τις μπροσούρες της βιβλιοθήκης της εργασίας. Ο Βάλντερ το 2016 επισημαίνει ότι ο κινηματογράφος ως τέχνη είναι ένας θησαυρός πολιτισμικού πλούτου ενώ παράλληλα αποτελεί σημείο πειραματισμού και καινοτομίας. Η συζήτηση για τη χρήση του κινηματογράφου στην εκπαιδευτική διαδικασία ξεκίνησε το 1906, αλλά ο Freinet ήταν ο πρωτοπόρος για την ουσιαστική χρήση του μέσου (Θεοδοσίου στο Λάχλου, Μπαλτάς, Καρακατσάνη, 2017).

Το μέσο του κινηματογράφου μπορεί να συνδεθεί με την ψηφιακή αφήγηση, η οποία και αυτή οδηγεί στην οπτικοποίηση της αφήγησης μέσω των σύγχρονων εργαλείων. Τα πολυμέσα αποτελούν δεδομένο στην σύγχρονη πραγματικότητα και η αξιοποίησή τους από τα παιδιά τους επιτρέπει να αποτυπώνουν τα βιώματά τους. Η τεχνική της ψηφιακής αφήγησης καλλιεργεί τον πολυγραμματισμό του 21^{ου} αιώνα που περιλαμβάνει

- ✓ τον ψηφιακό γραμματισμό, δηλαδή την ικανότητα να επιβιώνεις σε μια συνεχώς διευρυνόμενη κοινότητα έχοντας τη δυνατότητα να εκφραστείς κατάλληλα με την συλλογή πληροφοριών.
- ✓ Τον οπτικό γραμματισμό, δηλαδή την ικανότητα να ερμηνεύεις αλλά και να εκφράζεσαι μέσα από την εικόνα
- ✓ Τον τεχνολογικό γραμματισμό, δηλαδή την ικανότητα να χρησιμοποιείς συσκευές
- ✓ Τον πληροφοριακό γραμματισμό, δηλαδή την ικανότητα να αναζητάς, να εντοπίζεις, να αξιολογείς και να συνθέτεις την πληροφορία
- ✓ Και τον παγκόσμιο γραμματισμό, δηλαδή την ικανότητα να ερμηνεύεις την πληροφορία με βάση τις παγκόσμιες συνθήκες (Λάχλου & Βορυσλά στο Λάχλου, Μπαλτάς, Καρακατσάνη, 2017, σς 287).

Περιληπτικά ο ψηφιακός γραμματισμός και η εισαγωγή του στην εκπαίδευση καλλιεργούν δεξιότητες του 21^{ου} αιώνα, οι οποίες είναι οι εξής:

- ✓ Την κριτική σκέψη, αφού οι μαθητές επιλεγούν με κριτικό τρόπο το περιεχόμενο της ταινίας τους και την μουσική τους επένδυση, επιλύοντας κατ' αυτόν τον τρόπο διλήμματα.
- ✓ Την δημιουργικότητα, αφού οι μαθητές δημιουργούν με βάση την φαντασία τους και τις εμπειρίες τους
- ✓ Την συνεργασία, καθώς απαιτείται από τους μαθητές να δουλεύουν συνεργατικά σε ομάδες και να αναλαμβάνουν διαφορετικούς ρόλους
- ✓ Την επικοινωνία, καθώς οι μαθητές μέσω της συνεργασίας τους έρχονται σε επικοινωνία μεταξύ τους ή και με άτομα από τα οποία αναζητούν την πληροφορία (Λάχλου & Βορυλλά στο Λάχλου, Μπαλτάς, Καρακατσάνη, 2017).

3.3.1. Θεσμική και Κριτική Παιδαγωγική στην παιδαγωγική του Freinet

Οι παραπάνω τεχνικές εντάσσουν το όραμα του C. Freinet στην θεσμική παιδαγωγική³, καθώς οι εσωτερικοί θεσμοί της τάξης δρουν ως μέσα για την παιδαγωγική επανάσταση. Δρουν με τρόπο διαμεσολαβητικό επιτρέποντας την οργάνωση του εκπαιδευτικού χώρου και ο εκπαιδευτικός χαρακτηρίζεται με στρατηγικό ρόλο για την μεταβίβαση λήψης των αποφάσεων στην ομάδα (Λάχλου, Μπαλτάς & Καρακατσάνη, 2017). Εξάλλου οι θεσμικές παιδαγωγικές εστιάζουν στην δύναμη της ομάδας, καταργώντας την αυταρχική καθοδήγηση. Ο Oury θεωρεί πως οι θεσμοί αποτελούν ένα σύνολο, το οποίο χαρακτηρίζεται από 3 στοιχεία:

- ✓ Τις ενεργές τεχνικές, που χρησιμεύουν ως υποβοήθημα.
- ✓ Τους κανόνες και λειτουργίες της τάξης, το σύνολο των οποίων νομιμοποιούνται από τον εκπαιδευτικό.
- ✓ Και το αποτέλεσμα της θεσμίζουσας δράσης της τάξης (ο.π. 32)

Η ιδέα αυτή επιβεβαιώνεται από την σύναψη του Συμβούλιο της τάξης, στο οποίο κάθε μαθητής οφείλει να αναλαμβάνει περιοδικά διάφορες υπευθυνότητες στην ομάδα, να συμμετέχει ενεργά χωρίς την απαραίτητη κατεύθυνση του εκπαιδευτικού, γεγονός που ενισχύει την αυτό-διαχείριση του υποκειμένου (ο.π.31-33). Επεκτείνοντας την σημασία της αυτό-διαχείρισης, η θεσμική παιδαγωγική είναι

³ Η θεσμική παιδαγωγική αποτελεί μετεξέλιξη της παιδαγωγικής του Freinet (Κομκότου, 2017)

εκείνη η μέθοδος μέσω της οποίας η ομάδα θα μπορέσει να αυτό-διαχειριστεί την λειτουργία και την εργασία της, εκπληρώνοντας την δική της κανονιστική ρύθμιση δια μέσου των εσωτερικών θεσμών.

Ταυτόχρονα, η παιδαγωγική του Freinet εξυπηρετεί και την διάσταση της κριτικής παιδαγωγικής της οποίας ο στόχος επικεντρώνεται στην δημιουργία κριτικής συνείδησης στα άτομα και στις ομάδες για την επιτυχή ατομική αυτονομία και την κοινωνική χειραφέτηση (Λεχουρίτης στο Λάχλου, Μπαλτάς, Καρακατσάνη, 2017). Βασικός εκπρόσωπος της κριτικής παιδαγωγικής είναι ο Freire ο οποίος υιοθετεί την φονξιολαστική προσέγγιση. Κοινό σημείο μεταξύ των δύο παιδαγωγών αποτελεί η τοποθέτηση του παιδιού στο κέντρο της μαθησιακής διαδικασίας καταρρίπτοντας με αυτόν τον τρόπο την τραπεζική αντίληψη της εκπαίδευσης μέσω της οποίας οι μαθητές αντιμετωπίζονται ως αντικείμενα που χρήζουν βοήθειας. Η κατάρριψη αυτής της οπτικής περί εκπαίδευσης ευνοεί την άλλη πλευρά, αυτήν που ο Freire ονόμασε προβληματίζουσα εκπαίδευση. Ο άνθρωπος μετατρέπεται σε ενεργητικό υποκείμενο, που σκέπτεται και δρα με σκοπό την αυτό-πραγμάτωσή του (Λεχουρίτης στο Λάχλου, Μπαλτάς, Καρακατσάνη, 2017).

Επιπρόσθετα η κριτική παιδαγωγική στρέφεται εναντίον του κεφαλαίου, της εξουσιαστικής σχέσης και της διοίκησης και στο σχολείο ονομάζεται ως θεσμική παιδαγωγική. Αυτή η θεσμική παιδαγωγική, η οποία είναι αντίπαλη της διοίκησης συσχετίζεται με το σχολείο της κοινότητας. Καίριο αίτημα αποτελεί η δημιουργία βαθμίδων εκπαίδευσης που θα είναι άμεσα συνδεδεμένες με την έξω κοινότητα, έτσι ώστε τα σχολεία να μην αποτελούν χώρους εγκλεισμού. Εν κατακλείδι, οι παιδαγωγικές αυτές συνδυάζουν τη δημόσια σφαίρα, την κριτική σκέψη, την κουλτούρα της συνεργασίας παρουσιάζοντας αντίσταση στην αναπαραγωγή του καπιταλιστικού συστήματος (Μπαλτάς, 2017).

3.4. Celestin Freinet και Πολυπολιτισμική εκπαίδευση

Η προσαρμογή του σχολείου στα νέα κοινωνικοπολιτισμικά δεδομένα με βασικό του άξονα την συμμετοχή και την πλήρη αποδοχή όλων των μελών που το απαρτίζουν είναι απαραίτητη για την ενίσχυση της νέας ιδιότητας του πολίτη. Η αλλαγή αυτή δεν αφορά αποκλειστικά ενός μεμονωμένου σχολείου, αλλά εμπεριέχει μια δομική εσωτερική αλλαγή όλων των σχολείων. Οι κατευθυντήριες γραμμές της σχολικής εξέλιξης βασίζονται στην Παιδαγωγική της Μεταρρύθμισης και στοχεύουν στην εν

δυνάμει ανάπτυξη των μαθητών (Πανταζής, n.d.). Η στροφή προς τα μεταρρυθμιστικά μοντέλα έχει αφετηρία το 1900 και είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τον Declory, Ferriere, Freinet, Montessori, Dewey. Βασικό της μέλημα είναι ο προσανατολισμός στην ανάπτυξη του παιδιού, για αυτόν τον λόγο πολλές φορές αποκαλείται και ως Παιδαγωγική για το παιδί (Πανταζής, n.d.). Η μεταρρυθμιστική παιδαγωγική αρκετές φορές θεωρείται ταυτόσημη με το κίνημα του Σχολείου Εργασίας στο οποίο μάλιστα κάνει αναφορά ο Freinet. Σύμφωνα με αυτό το σχολείο εργασίας έχει ως στόχο την αγωγή της βούλησης και την διαμόρφωση του ανθρώπου, τα οποία δεν συντελούνται αποκλειστικά και μόνο με την χρήση των σχολικών εγχειριδίων αλλά κυρίως μέσω της εργασίας (Νικολάου- Φωτεινός, 2012).

Πιο συγκεκριμένα ο Freinet (1977) αναφέρει πως το σύγχρονο σχολείο θα πρέπει να εστιάζει στον μαθητή, ο οποίος όμως ταυτόχρονα αποτελεί και μέλος της κοινότητας. Οι νέες τεχνικές που προτείνει, απορρίπτουν τα σχολικά εγχειρίδια και εστιάζουν τόσο σε χειρωνακτικές όσο και σε διανοητικές εργασίες που θα επιλέγονται από τις ανάγκες του μαθητή έχοντας οι οποίες με τη σειρά τους θα προκύπτουν από τις ανάγκες της κοινωνίας στην οποία ο ίδιος ζει.

Μάλιστα, ο Freinet ο οποίος είχε δεχθεί μαθητές προσφύγων Εβραίων στο σχολείου του στο Vence μελετά εκτενώς στην παιδαγωγική του την κοινή μάθηση παιδιών διαφορετικής κοινωνικής και πολιτισμικής καταγωγής (Αποστολοπούλου, 2017). Εν τέλει, ο παιδαγωγός εξαιτίας των βιωμάτων του στρατεύτηκε στον αντιναζιστικό αγώνα και διακρίθηκε για τον αντί-ρατσιστικό του χαρακτήρα και την μιλιταριστική διάθεση του.

Η παιδαγωγική του Freinet εστιάζει στην υποκειμενική διάσταση μέσω του πειραματικού ψηλαφισμού. Η ανυπαρξία μιας ομοιογενής τάξης και η άρση των διακρίσεων σε καλούς ή κακούς μαθητές σημαίνουν την διαφορετικότητα του κάθε παιδιού. Επίσης, το κίνημα του παιδαγωγού αναφέρεται στις αξίες της κοινωνικής δικαιοσύνης, της ισότητας των ευκαιριών για όλα τα παιδιά και της υπεράσπισης των βασικών τους δικαιωμάτων, της ανάπτυξης ελεύθερων, ολοκληρωμένων και αλληλοαποδεχόμενων προσωπικοτήτων (Τουρτουράς, 2017). Η φιλοσοφία του έγκειται πως κάθε παιδί αποκτά γνώσεις με διαφορετικό τρόπο, διαφορετικό ρυθμό ενώ ταυτόχρονα τα προσωπικά τους βιώματα είναι διαφορετικά. Έτσι, η εξατομικευμένη μάθηση που προωθείται από το κίνημα του Freinet ευνοεί την

συνύπαρξη διαφορετικών πολιτισμών (Νικολάου- Φωτεινός, 2012). Η επιτυχία της εξατομικευμένης μάθησης θεμελιώνεται στην συσχέτισή της με την παιδαγωγική της επικοινωνίας και της συνεργασίας, αξίες απαραίτητες σε πλουραλιστικές ομάδες. Το κοινωνικό ον του παιδιού οικοδομείται όσο αυτό επικοινωνεί και συνεργάζεται με το κοινωνικό του περιβάλλον. Συνάμα όταν το κοινωνικό περιβάλλον είναι πολύχρωμο απαιτούνται τεχνικές που θα ευνοούν τις παραπάνω αρετές. Η συνεταιριστική παιδαγωγική της επικοινωνίας με την τεχνική της αλληλογραφίας, του ελεύθερου κειμένου, τα σχέδια εργασίας είναι τεχνικές που διευκολύνουν την ανάπτυξη ταυτονομίας, της αλληλοβοήθειας και της συνεργασίας (Νικολάου –Φωτεινός, 2012).

3.4.1. Η συμβολή των σχεδίων εργασίας του Freinet

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω σύμφωνα με τον Μάγο το 2006, τα σχέδια εργασίας αποτελούν μια επιθυμητή δράση που μπορεί να εφαρμοστεί από τον εκπαιδευτικό μιας πολυπολιτισμικής τάξης. Η παιδαγωγική των Σχεδίων εργασίας μέσα από την συνεργασία και την ενεργή συμμετοχική διάδραση, οι μαθητές επεξεργάζονται θέματα αναδυόμενα από την καθημερινότητά τους με απότοκο την ανακάλυψη της γνώσης (Λάχλου, Μπαλάς, & Καρακατσάνη , 2017). Συνυφασμένες δεξιότητες που αναπτύσσονται με τα σχέδια εργασίας αποτελούν η ανάπτυξη της δημιουργικότητας των εμπλεκόμενων μελών στην εκπαιδευτική διαδικασία, η συνεργασία των μαθητών κ.τ.λ. Ωστόσο πλην της συνεργασίας τα σχέδια εργασίας επιτρέπουν την αξιοποίηση στοιχείων της προσωπικότητας του κάθε παιδιού αποκτώντας νόημα η μάθηση τόσο για το ίδιο όσο και για τους συμμαθητές του. Με αυτόν τον τρόπο η παραγωγή της γνώσης μπορεί να δημιουργηθεί για όλους τους μαθητές ανεξαρτήτως προέλευσης, γλώσσας (Γκόβαρης, 2013). Επιπρόσθετα η εξασφάλιση ενός ορθού σχεδίου εργασίας προϋποθέτει φιλικό κλίμα με χαρακτηριστικά αλληλοαποδοχής, μέσα στο οποίο όλοι οι μαθητές έχουν την άνεση να εκφραστούν χωρίς φοβίες (Μάγος στο Γκόβαρης, 2013).

Ο Freinet αναγνωρίζει τα οφέλη των σχεδίων εργασίας επιτρέποντας το δικαίωμα επιλογής μιας εργασίας στην βάση της ελευθεριακής αγωγής έναντι της αυταρχικής επιβολής των θεμάτων εργασίας. Το 1969 αναφέρει πως η φυσιολογική οδός της μάθησης δεν είναι καθόλου η παρατήρηση, η εξήγηση και η απόδειξη αλλά το πειραματικό ψηλάφισμα ή αλλιώς η φυσική μέθοδος. Οι μαθητές σε ομάδες διεξάγουν μικρότερες ή μεγαλύτερες έρευνες σχεδίων εργασίας τα οποία αφορμίζονται από την τεχνική “τι νέα;”. Τα σχέδια εργασίας κατά τον Freinet

αναδεικνύουν την σημασία της συνεργασίας, την καλλιέργεια του δημοκρατικού πνεύματος και την ενδυνάμωση αξιών όπως η αλληλοβοήθεια και ο αλληλοσεβασμός (Λάχλου, 2017). Οι τεχνικές του Freinet προσαρμόζονται με άριστο τρόπο έτσι ώστε να αναπτυχθούν τα σχέδια εργασίας με τους μαθητές να αναλαμβάνουν ρόλους και ευθύνες για την εκπόνησή τους. Όμως το σχολείο, όπως ήδη έχει αναφερθεί νωρίτερα, πρέπει να πληροί τους εκπαιδευτικούς πόρους αναφορικά με τις υποδομές δηλαδή να παρέχει τόσο την τεχνική υποδομή, τον εξοπλισμό, τα υλικά. Εφόσον πληρούνται αυτά ένα σχέδιο εργασίας σε μία τάξη Freinet υλοποιείται στα εξής στάδια:

- ✓ Συζήτηση στην τάξη και έπειτα επιλογή του Σχεδίου εργασίας
- ✓ Κατανομή εργασιών, ρόλοι και ευθύνες
- ✓ Σχεδιασμός και χρονοδιάγραμμα
- ✓ Διερεύνηση αναγκών, εργαλείων και μέσων
- ✓ Συστηματική επικοινωνία, ανταλλαγή και ανατροφοδότηση για την πρόοδο των εργασιών
- ✓ Παρουσίαση ενδιάμεσων και τελικών συμπερασμάτων
- ✓ Συζήτηση με σκοπό τη βελτίωση του έργου
- ✓ Παρουσίαση του έργου (Λάχλου, 2017: 344).

3.4.2. Ο ρόλος της παιδαγωγικής Freinet στην σχολική αποτυχία ως μέρος της εκπαιδευτικής πολιτικής

Στενή σχέση έχει αποδειχθεί πως υπάρχει μεταξύ της σχολικής αποτυχίας και της κοινωνικής προέλευσης των μαθητών (Γώγου, 2010). Η σχολική αποτυχία είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο το οποίο προκύπτει μέσα από πολύπλοκες εκπαιδευτικές διαδικασίες, όπου το είδος και η ποιότητα των κοινωνικών σχέσεων διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο. Έτσι για την μείωση της σχολικής αποτυχίας θεωρείται αναγκαία η δημιουργία εποικοδομητικών κοινωνικών ανταλλαγών ανάμεσα σε όλα τα δρώντα πρόσωπα που εμπλέκονται στην εκπαιδευτική διαδικασία. Η πολιτική που ακολουθήθηκε ήδη από το 1960 για την άμβλυνση της ανισότητας στην εκπαιδευτική διαδικασία ανάγκασε τις κυβερνήσεις των ευρωπαϊκών κρατών σε πολυάριθμες παρεμβάσεις. Εκπαιδευτικές πολιτικές που υιοθετήθηκαν αποτέλεσαν οι Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας (ΖΕΠ) στην Γαλλία και η αντισταθμιστική εκπαίδευση στην Αγγλία. Έρευνες επιβεβαίωναν πως η σχολική αποτυχία αφορούσε

κυρίως την κοινωνική προέλευση των μαθητών και είχε ως αποτέλεσμα την πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου, την ονομαζόμενη σχολική διαρροή (Ασκούνη, 2001).

Ιδιαίτερα σημαντικό στο φαινόμενο αυτό είναι η λήψη προληπτικών μέτρων που διακρίνεται σε τρεις κατηγορίες σύμφωνα με την Μαρκαντές, Καρακατσάνη το 2015.

1. Οικογένεια και σχολείο. Προτεραιότητα σε αυτή την περίπτωση δίνεται στην συνεργασία μεταξύ σχολείου και οικογένειας μέσω της προώθησης προγραμμάτων ενδυνάμωσης της γονικής συμμετοχής και ομαδικών συνεδριών υπό την εποπτεία ειδικευμένου προσωπικού. Στην Ελλάδα η ιδέα της συνεργασίας ανάμεσα στο σχολείο και την οικογένεια εμφανίζεται στα επίσημα κείμενα στα μέσα της δεκαετίας του 1980. Κάθε προσπάθεια ουσιαστικά εστιάζει στους γονείς μη προνομιούχων κοινωνικών στρωμάτων με στόχο να τους ενημερώσουν, να τους μορφώσουν και εν τέλει να τους εντάξουν στις εκπαιδευτικές δραστηριότητες (Γώγου, 2010).
2. Πρώιμη τοποθέτηση σε εκπαιδευτική διαδρομή. Οι σκανδιναβικές χώρες προωθούν την πολιτική τοποθέτησης σε εκπαιδευτική διαδρομή, δηλαδή την τοποθέτηση μαθητών σε χωριστά τμήματα στην εκπαιδευτική διαδικασία. Τα τμήματα αυτά ειδικεύονται στη Γενική ή στην Επαγγελματική Εκπαίδευση πριν την ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.
3. Καινοτόμες εναλλακτικές πρακτικές. Η εφαρμογή καινοτόμων εναλλακτικών πρακτικών, όπως η παιδαγωγική Freinet, έχουν ως στόχο να τοποθετήσουν στο επίκεντρο τον μαθητή μέσω της ανάπτυξης της πολιτειότητας, της αυτονομίας του κριτικού εγγραμματισμού.

Ωστόσο, η εκπαιδευτική πολιτικής της χώρας μας παραμένει οπισθοδρομική με φαινόμενα όξυνσης των εκπαιδευτικών, κοινωνικών ανισοτήτων υπό την επιρροή της πολιτικής λιτότητας που βιώνει. Αυτό αιτιολογείται με την παρουσίαση της έρευνας του ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ (2015) που υλοποιήθηκε το χρονικό διάστημα 2002-2014. Αναλυτικότερα η υποχρηματοδότηση στην εκπαίδευση κυρίως στην προσχολική εκπαίδευση είναι φανερή στις σχολικές υποδομές τόσο στα κτήρια όσο και σε χώρους πολλαπλών δραστηριοτήτων. Δεν διατίθενται οι απαιτούμενοι εκπαιδευτικοί πόροι με συνέπεια τα χαμηλά εκπαιδευτικά αποτελέσματα, σε σύγκριση με άλλες χώρες που βιώνουν την οικονομική λιτότητα. Βέβαια σε αυτό το φαινόμενο συμβάλλει κυρίως ο

νεοφιλελευθερισμός που αντικατοπτρίζεται σε αναποτελεσματικά προγράμματα σπουδών και στην μη εξέλιξη εκπαιδευτικών συστημάτων.

Ένα σχολείο που δέχεται μαθητές από λαϊκά στρώματα και το οποίο εφάρμοσε παιδαγωγική Freinet είναι το νηπιαγωγείο της Frank και το δημοτικό του Boucher. Είναι ενταγμένο στο Δίκτυο Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας και βρίσκεται βόρεια της Γαλλίας στην πόλη Lille. Η άσχημη φήμη που διέθετε το σχολείο αυτό εξαιτίας των χαμηλών μαθησιακών αποτελεσμάτων και των κρουσμάτων βίας οδήγησαν την σχολική Επιθεώρηση να εισαγάγει μία ομάδα δασκάλων που εφαρμόζουν την παιδαγωγική Freinet το σχολικό διάστημα 2001-2006. Οι αλλαγές ξεκίνησαν από το νηπιαγωγείο και συνεχίστηκαν έως και τις τελευταίες τάξεις του δημοτικού (Παγώνη, 2007). Χαρακτηριστικά, στο νηπιαγωγείο οι μαθητές καλούνται να φέρουν ένα προσωπικό τους αντικείμενο από το σπίτι τους και στην συνέχεια να το παρουσιάσουν στην ομάδα τους με την βοήθεια του δασκάλου, προωθώντας έτσι τον διάλογο. Η πρακτική αυτή επιτρέπει την διαφοροποίηση ρόλων από ομιλητές σε ακροατές και το αντίθετό.

3.5. Η παιδαγωγική του C. Freinet στο νηπιαγωγείο

Ο Freinet (1977) ανέλυσε κάθε διαφορετική βαθμίδα εκπαίδευσης ως προς τον τρόπο οργάνωσής του. Η παρούσα εργασία θα εστιάσει στον τρόπο οργάνωσης της προσχολικής περιόδου κατά την οποία τα παιδιά θα λειτουργούν με τις ψηλαφητές τους εμπειρίες τους, διαδραματίζοντας έναν ιδιαίτερο κομβικό ρόλο για την προσωπική τους ανάπτυξη. Αναλυτικότερα η ψηλαφητή διερεύνηση επιτρέπει στα παιδιά να έρθουν σε επαφή με το άγνωστο μέσα από το παιχνίδι εργασίας. Ταυτόχρονα επιδρά μια επιπλέον διαδικασία αυτή της διευθέτησης, που το παιδί αρχίζει να οργανώνει τη ζωή του. Στην ηλικία των 4 ετών και αφού το παιδί έχει ανακαλύψει και οργανώσει τους χώρους γύρω του ξεκινάει η εργασία. Η εργασία σύμφωνα με τον Freinet (1977) ορίζεται ως *μία δραστηριότητα με την οποία το άτομο ικανοποιεί τις μεγάλες φυσικές και ψυχικές του ανάγκες, με σκοπό να αποκτήσει τη δύναμη που του είναι αναγκαία για την εκπλήρωση του προορισμού του.*

Η τεχνική που μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τα παιδιά του νηπιαγωγείου είναι αυτή του τυπογραφείου. Τα παιδιά συγκεντρώνονται στην τάξη και μέσα από το “τι νέα;” μοιράζονται τις σκέψεις τους, τα συναισθήματά τους ενώ παράλληλα η νηπιαγωγός τα καταγράφει στον πίνακα. Στην συνέχεια η εκπαιδευτικός ανασυνθέτει το κείμενο

μαζί με τα παιδιά και το διανέμει σε αυτά, αφού πρώτα οι μαθητές το έχουν τυπώσει. Η παρούσα διαδικασία επικεντρώνεται τόσο στην ανάπτυξη του προφορικού λόγου όσο και στην διαφοροποίηση ρόλων από ακροατές σε ομιλητές ή και το αντίθετο (Παγώνη, 2007). Η παραγωγή των κειμένων σε φυλλάδια επιτρέπει την τοιχοκόλληση τους στο σχολείο ή και την διανομή τους εκτός σχολείου, δηλαδή σε φίλους, γονείς με την μορφή μιας σχολικής εφημερίδας. Η σχολική εφημερίδα μπορεί να εμπλουτιστεί με ζωγραφιές των νηπίων δίνοντας του έτσι την δυνατότητα της καλλιτεχνικής τους έκφρασης. Η καλλιτεχνική έκφραση εκτός της ζωγραφικής μπορεί να πραγματοποιηθεί και μέσω του κολλάζ ή αλλιώς των δελτιοθηκών ντοκουμέντων. Στην ουσία πρόκειται για ένα κουτί μέσα στο οποίο η εκπαιδευτικός ή και τα παιδιά έχουν τοποθετήσει φωτογραφίες, περιοδικά. Τα παιδιά στο πλαίσιο της εξερεύνησης και της παιδικής τους περιεργείας μπορούν να αναζητήσουν εικόνες ή κείμενα ή γράμματα από την δελτιοθήκη, να τα κόψουν και να τα κολλήσουν στο χαρτί (Αποστολοπούλου, 2017). Τέλος, τα σχέδια εργασίας καταλαμβάνουν σπουδαίο ρόλο στην προσχολική εκπαίδευση που με την συνεργασία εκπαιδευτικού και παιδιών καθορίζονται οι εργασίες και οι υπευθυνότητες που πρέπει να φέρει εις πέρας το παιδί στην χρονική διάρκεια της εβδομάδας. Όταν το παιδί είναι ενήμερο για τις ευθύνες του και τις εργασίες του, τότε το ίδιο φροντίζει τον ρυθμό και την πρόοδο της εργασίας του (Freinet, 1997).

3.5.1. Freinet και η αξιοποίηση του στα σημερινά ελληνικά δημόσια σχολεία

Η θεσμική και κριτική παιδαγωγική προτείνουν λύσεις για μία παιδαγωγική της αντίστασης στην Ελλάδα, ιδίως η παιδαγωγική του Freinet μέσα από την οποία αντανακλάται η αναγκαιότητα πρόσληψής της για τις δύσκολες κοινωνικές και εκπαιδευτικές καταστάσεις που διανύει η Ελλάδα αυτή την περίοδο. Η εισροή λαών που ήρθαν στην χώρα ως πρόσφυγες και μετανάστες ήδη από το 1990 φέρνει στο προσκήνιο το ερώτημα “πόσες από τις γλώσσες αυτές βρήκαν την έκφρασή τους μέσα στο ελληνικό σχολείο;” (Μπαλτάς στο Λάχλου, Μπαλτάς & Καρακατσάνη, 2017). Εξίσου η Φραγκουδάκη ήδη από την δεκαετία του 1970 προβάλλει το έργο του Freinet ως τον τρόπο συνύπαρξης στην τάξη αλλόγλωσσων παιδιών.

Οι σύγχρονες πλουραλιστικές τάξεις έχουν αναγκαιότητα από ένα σχολείο της κοινότητας, το οποίο δεν θα συμβαδίζει με τα πρότυπα του νεοφιλελευθερισμού, στο πλαίσιο του οποίου θα προασπίζονται τα δικαιώματα των παιδιών, την πολιτειότητα και την Αγωγή του Πολίτη (Μπαλτάς, 2013).

Η παιδαγωγική του Celestin Freinet λαμβάνει υπόσταση στον ελλαδικό χώρο μέσα από την ομάδα του Σκασιαρχείου, η οποία συγκεντρώνει ανθρώπους των τεχνών, εκπαιδευτικούς από όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης. Σκοπός της ομάδας είναι η ανταλλαγή απόψεων, ιδεών και προτάσεων για το δημόσιο σχολείο με αντισταθμιστικό χαρακτήρα απέναντι στις ανισότητες προκειμένου να μεταβούμε στο σχολείο της κοινότητας. Η ομάδα του Σκασιαρχείου διοργανώνει πιλοτικά προγράμματα εφαρμογής της παιδαγωγικής του Freinet στα δημόσια ελληνικά σχολεία, συγκεντρώνει και δημοσιεύει έρευνες άρθρων της ελληνικής και ξένης βιβλιογραφίας και προωθεί την έρευνα και τον πειραματισμό στην διδασκαλία στο πνεύμα της παιδοκεντρικής διάστασης της μάθησης, της συλλογικής δράσης με ομάδες εντός και εκτός του σχολείου.

Η ομάδα του Σκασιαρχείου ταυτόχρονα ενισχύει την δημιουργία Δικτύου Συνεργατικών σχολείων με την παιδαγωγική Freinet, με απώτερο σκοπό την δημιουργία μιας συνεργατικής κοινότητας εκπαιδευτικών για την ανταλλαγή ιδεών και προτάσεων, για το χτίσιμο από κοινού των γνώσεων και των αντιλήψεων για ένα σχολείο δημόσιο, ελεύθερο, συνεργατικό. Η διάχυση της πληροφορίας για την παιδαγωγική του Freinet και του Δικτύου ευνοείται από επιμορφωτικά εργαστήρια για εκπαιδευτικούς σε συνεργασία με το Παν. Πελοποννήσου και το ICEM. Σε όλη αυτή την δυναμική που αναπτύσσεται σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν οι εκδηλώσεις και οι ημερίδες.

B. Ερευνητικό Μέρος

4.Σκοπός της έρευνας

Σκοπός της έρευνας είναι να κατανοηθεί πόσο η εφαρμογή εναλλακτικών παιδαγωγικών εργαλείων συμβάλλει στην διαχείριση της ετερότητας κατά την διάρκεια της μαθησιακής διαδικασίας. Κεντρικό ερώτημα στη παρούσα έρευνα αποτελεί η καταγραφή των απόψεων των εκπαιδευτικών σχετικά με τα αποτελέσματα της εναλλακτικής παιδαγωγικής Celestin Freinet καθώς και με ποιον τρόπο η εφαρμογή της επιδρά σε διαπολιτισμικές τάξεις προσχολικής ηλικίας. Είναι γεγονός πως το ελληνικό δημόσιο σχολείο στην νέα πολυπολιτισμική πραγματικότητα καλείται να διαχειριστεί ταυτόχρονα πολλές πολλαπλές πολιτισμικές ταυτότητες και να

εφαρμόσει εναλλακτικές παιδαγωγικές μεθόδους υπό το πρίσμα του διαπολιτισμικού μοντέλου εκπαίδευσης καταρρίπτοντας την παραδοσιακή μετωπική διδασκαλία (Μάνεσης, 2017). Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω δεδομένα οι στόχοι της παρούσας έρευνας θα εστιάσουν στις απόψεις των εκπαιδευτικών και θα μελετηθούν κυρίως στο μικρό επίπεδο (σχολική τάξη) και λιγότερο στο μέσο επίπεδο (σχολείο) ως προς:

- I. Την δυνατότητα χρησιμοποίησης εναλλακτικών μοντέλων διδασκαλίας που ενισχύουν την ενεργητική, συνεργατική, ισότιμη συμμετοχή των μαθητών στη διαπολιτισμική μαθησιακή διαδικασία.
- II. Την διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών για τους μαθητές με διαφορετικές πολιτισμικές προελεύσεις.
- III. Τον τρόπο που αντιλαμβάνονται/ ερμηνεύουν την παιδαγωγική Freinet, ως εναλλακτικό παιδαγωγικό εργαλείο, στη σύγχρονη εκπαιδευτική πραγματικότητα. (ερωτήσεις Α' Άξονα)
- IV. Τα οφέλη της παιδαγωγικής Freinet σε τάξεις με μαθητές ποικίλων πολιτισμικών προελεύσεων. (ερωτήσεις Β' Άξονα)
- V. Τα εμπόδια που συναντούν οι εκπαιδευτικοί όταν κατά την εκπαιδευτική διαδικασία επιλέγουν να εφαρμόσουν τεχνικές Freinet σε ετερογενείς μαθητικούς πληθυσμούς. (ερωτήσεις Γ' Άξονα)

Με βάση τους επιμέρους στόχους που προκύπτουν στην παρούσα μελέτη θα δημιουργηθούν οι βασικοί άξονες του οδηγού συνέντευξης. Κάθε άξονας θα εξαντλείται από ανοιχτές ερωτήσεις πάνω στις οποίες οι εκπαιδευτικοί θα κληθούν να αποδώσουν τις απόψεις τους.

4.1.Ερευνητικά Ερωτήματα

Με την παραπάνω προβληματική που αναπτύχθηκε, το σκοπό και τους επιμέρους στόχους που τέθηκαν προκύπτουν τα ερευνητικά ερωτήματα τα οποία καλείται να απαντήσει η έρευνα. Παρουσιάζονται παρακάτω και εστιάζουν:

- I. Θεωρούν οι εκπαιδευτικοί ότι η ετερότητα εμπλουτίζει την εκπαιδευτική πραγματικότητα δίνοντάς της διαφορετικό περιεχόμενο στη διδακτική τους πράξη;

- II. Θεωρούν οι εκπαιδευτικοί ότι κατέχουν τα εκπαιδευτικά εργαλεία και γνώση για τη διαχείριση της εκπαιδευτικής ετερότητας; Ποιοι θεωρούν ότι είναι οι πραγματικοί στόχοι της διαπολιτισμικής παιδαγωγικής και εκπαίδευσης;
- III. Πόσο βοηθητικά βρίσκουν τα εκπαιδευτικά εργαλεία της εναλλακτικής μάθησης του C. Freinet στην κατεύθυνση της ομαλής ένταξης των παιδιών σε διαπολιτισμικές τάξεις; Ποια είναι αυτά τα εργαλεία; Τι είδους προβλήματα συναντούν κατά την εφαρμογή τους και με ποιόν τρόπο τα υπερβαίνουν;

4.2.Μεθοδολογία της έρευνας

Σκοπός της έρευνας είναι η καταγραφή αρχικά των απόψεων των εκπαιδευτικών προσχολικής ηλικίας σχετικά με την νέα πραγματικότητα στην διαμόρφωση της σχολικής τάξης, δηλαδή την συνύπαρξη πολλών διαφορετικών εθνικών ταυτοτήτων. Στην συνέχεια η έρευνα θα επικεντρωθεί στην εναλλακτική παιδαγωγική και κυρίως στην παιδαγωγική Freinet προσπαθώντας να κατανοήσει τα κίνητρα εφαρμογής της, τα οφέλη και τα τροχοπέδη. Για τους παραπάνω λόγους η μέθοδος που θα εφαρμοστεί θα είναι η ποιοτική, η οποία επικεντρώνεται στο σύνολο των πληροφοριών σε αντίθεση με την ποσοτική μέθοδος, η οποία βασίζεται στην μελέτη σχέσης αιτίου-αποτελέσματος (Bird, 1999). Μάλιστα με την ποιοτική μέθοδος μέσω της εμβάθυνσης επιτρέπει στον ερευνητή τόσο να διευκρινιστούν παρανοήσεις όσο και να εστιάσει σε βιώματα σημαντικά του κάθε συμμετέχοντα (Manson, 2010).

Συγκεκριμένα η συλλογή των δεδομένων θα πραγματοποιηθεί με την χρήση ημι δομημένων συνεντεύξεων, που θα εξελιχθεί μέσω ενός οδηγού συνέντευξης ίδιο για τον περιορισμένο αριθμό εκπαιδευτικών προσχολικής ηλικίας που θα συναινέσουν με τη συμμετοχή τους στην έρευνα. Η επιλογή χρήσης της συνέντευξης σηματοδοτεί μια μετατόπιση από την προσέγγιση των υποκειμένων ως απλών αντικειμένων χειρισμού και των δεδομένων ως ανεξάρτητων από τα άτομα, δηλαδή ως μια διαδικασία ανταλλαγή απόψεων μεταξύ ατόμων για ένα θέμα κοινού ενδιαφέροντος με στόχο την παραγωγή της γνώσης (Cohen, Manion, & Morrison, 2000). Ταυτόχρονα η συνέντευξη θα διευκολύνει τον ερευνητή καθώς μέσω αυτής επιτρέπεται να δοθούν διευκρινίσεις από τον συνεντευζιαζόμενο για το υπό θέμα μελέτης ενώ επιτρέπει την εμβάθυνση με την χρήση επιπρόσθετων ερωτήσεων έτσι ώστε τα αποτελέσματα της έρευνας να είναι περισσότερο προσωποποιημένα. Η μη δομημένη συνέντευξη αποτελεί μια ανοικτή κατάσταση που χαρακτηρίζεται από ευελιξία και ελευθερία. Στην δημιουργία αυτής της κατάστασης διευκολύνει ο οδηγός συνέντευξης που

περιλαμβάνει τα θέματα και ζητήματα που πρέπει να καλυφθούν (άξονες) αυξάνοντας την λεπτομέρεια των δεδομένων και πραγματοποιώντας περισσότερο συστηματική καταγραφή για κάθε ερωτώντα (Cohen, Manion, & Morrison, 2000).

4.3.Συγκρότηση δείγματος - Πιλοτικό Πρόγραμμα Παιδαγωγικής Freinet

Η διάχυση της παιδαγωγικής Freinet άρχισε να πραγματοποιείται από το Δίκτυο Συνεργατικών Σχολείων του οποίου η λειτουργία ξεκίνησε το 2015 με στόχο την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών της Α' βαθμιας και Β' βαθμιας δημόσιας εκπαίδευσης. Ύστερα από δύο χρόνια λειτουργίας προτάθηκε στο Υπουργείο Παιδείας και στο ΙΕΠ μία σειρά επιμορφώσεων περιορισμένου αριθμού εκπαιδευτικών που θα εστίαζε στην Παιδαγωγική Freinet. Οργανώθηκε σε μηνιαίες συναντήσεις, διαχωρίστηκε σε 3 φάσεις και διήρκησε συνολικά δύο χρόνια. Την πρώτη χρονιά απευθύνθηκε σε σχολεία της Αττικής και την επόμενη χρονιά υλοποίησης του προγράμματος σε σχολεία της Πελοποννήσου με έδρα την Κόρινθο. Ήδη την σχολική χρονιά 2019-2020 εξακολουθεί να επιμορφώνει εκπαιδευτικούς της Πελοποννήσου με έδρα όμως την Τρίπολη.

Εξαιτίας αυτού και του σκοπού της έρευνας, το τελικό δείγμα της έρευνας συλλέχθηκε μέσα από ένα κατάλογο εκπαιδευτικών προσχολικής ηλικίας που παρακολούθησαν την δεύτερη φάση επιμόρφωσης της σχολικής χρονιάς 2018-2019. Ταυτόχρονα, επόμενο κριτήριο που πληρούν οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί αποτελεί η ύπαρξη μαθητών σε μία κοινή τάξη με διαφορετικά πολιτισμικά κεφάλαια.

Τελικά συγκεντρώθηκαν στο σύνολο έξι εκπαιδευτικοί, εκ των οποίων η πλειοψηφία είχε παρακολουθήσει την επιμόρφωση για την παιδαγωγική Freinet στο νομό Κορινθίας και ενός εκπαιδευτικού που αυτό το διάστημα παρακολουθεί την αντίστοιχη επιμόρφωση στον νομό Αρκαδίας. Συνολικά από τις έξι συνεντεύξεις που πάρθηκαν, οι τέσσερις πραγματοποιήθηκαν δια ζώσης και οι υπόλοιπες δύο μέσω τηλεφωνικής επικοινωνίας.

4.3.1.Αναγκαιότητα συμβολής της έρευνας και πιθανά εμπόδια

Καθώς το επιμορφωτικό πρόγραμμα παιδαγωγικής Freinet διανύει ακόμη τα πρώτα του βήματα στην δημόσια εκπαίδευση δεν έχουν πραγματοποιηθεί αρκετές μελέτες σχετικά με τα αποτελέσματα του στο σύνολο των εκπαιδευτικών. Οπότε βασικός λόγος επιλογής και πρωτοτυπίας της έρευνας έγκειται το γεγονός πως πρόκειται από

τις πρώτες έρευνες που θα εστιάζουν σε εκπαιδευτικούς επιμορφωμένους στην εναλλακτική παιδαγωγική του C. Freinet στον ελλαδικό χώρο. Ακόμη ένας εξίσου πρωτοποριακός λόγος αναγκαιότητας της έρευνας αποτελεί πως θα εστιάσει σε εκπαιδευτικούς που υπηρετούν την γενική εκπαίδευση και όχι τμήματα υποδοχής μεταναστών, θεωρώντας ως δεδομένη την διαπολιτισμική πραγματικότητα και όχι λαμβάνοντας την ως εξαίρεση στην νόρμα.

Σημαντικά ζητήματα ωστόσο που προκύπτουν από την χρήση ημι δομημένων ερωτήσεων αφορούν την απροσεξία του ερευνητή. Η συγκρισιμότητα των απαντήσεων μπορεί να μειωθεί ως αποτέλεσμα της μη ευελιξίας του συνεντευκτή σχετικά με τον τρόπο και την σειρά διατύπωσης των ερωτήσεων. Ακόμη η χρήση των ανοικτών ερωτήσεων καθώς βάζουν ελάχιστους περιορισμούς στους ερωτώμενους υπάρχει η πιθανότητα εκείνοι να ‘βγουν’ εκτός θέματος μελέτης

4.4. Μέθοδος ανάλυσης δεδομένων

Στο παρόν κεφάλαιο θα πραγματοποιηθεί η ποιοτική ανάλυση των δεδομένων, τα οποία συγκεντρώθηκαν από τις συνεντεύξεις με εκπαιδευτικούς της προσχολικής ηλικίας. Η ανάλυση των δεδομένων θα πραγματοποιηθεί με την τεχνική της θεματικής ανάλυσης. Σε πρώτο στάδιο οι συνεντεύξεις απομαγνητοφωνήθηκαν (στάδιο μετεγγραφής) και στην συνέχεια κωδικοποιήθηκαν. Όπως αναφέρεται από τον Τσιώλη (2017), η διαδικασία αυτή καλείται κωδικοποίηση και περιλαμβάνει εκείνους τους εννοιολογικούς προσδιορισμούς, δηλαδή τους κώδικες που αποδίδουν και ονοματίζουν ένα χαρακτηριστικό. Οι κώδικες που θα προκύψουν μπορεί να είναι είτε ερμηνευτικού τύπου, δηλαδή να προκύπτουν από την ερμηνεία του ερευνητή είτε περιγραφικού τύπου, δηλαδή να περιγράφουν το περιεχόμενο μιας ενότητας δεδομένων. Στην συνέχεια της θεματικής ανάλυσης έρχεται το στάδιο μετάβασης από τους κώδικες στα θέματα. Σύμφωνα πάλι με τον Τσιώλη (2017) τα θέματα είναι εννοιολογικές κατασκευές πιο γενικές από τους κώδικες και προκύπτουν έπειτα από επεξεργασία αυτών. Κυρίως αποτελούν τις απαντήσεις των ερευνητικών ερωτημάτων που τέθηκαν εξ αρχής της έρευνας. Τα θέματα που προέκυψαν από την εν λόγω μελέτη παρουσιάζονται παρακάτω και αφορούν:

1. Την στάση των εκπαιδευτικών προσχολικής ηλικίας ως προς τους μαθητές διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων στην σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα.

2. Την συνύπαρξη διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων σε μια τάξη προσχολικής εκπαίδευσης
3. Την διαπολιτισμική ετοιμότητα των εκπαιδευτικών.
4. Την στάση των εκπαιδευτικών προσχολικής ηλικίας ως προς την εναλλακτική παιδαγωγική.
5. Την συνεισφορά της παιδαγωγικής Freinet που αναπτύσσονται σε διαπολιτισμικές τάξεις.

5.Αποτελέσματα της έρευνας

5.1. Θεματική ανάλυση

	N1	N2	N3	N4	N5	N6
Επίπεδο Σπουδών	Απόφοιτός ΑΕΙ Νηπιαγωγών & Μεταπτυχιακό	Απόφοιτός ΑΕΙ Νηπιαγωγών	Απόφοιτος ΑΕΙ Νηπιαγωγών	Απόφοιτός ΑΕΙ Νηπιαγωγών & Μεταπτυχιακό	Απόφοιτος ΑΕΙ Νηπιαγωγών & ΤΕΙ Βρεφονηπιοκόμων	Απόφοιτος ΑΕΙ & Μεταπτυχιακό Δίπλωμα
Χρόνια Προϋπηρεσίας στην δημόσια εκ/ση	20	30	19	12	9	21
Μαθητές με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο	3/10	4/12	5/11	5/8	2/10	4/10
Μαθητές με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο (%)	30%	33,33%	45.45%	62.5%	20%	40%
Διαφορετικές Γλώσσες (εκτός της ελληνικής)	1	1	1	2	0	2
Επαφή με εργαλεία Freinet	Πιλοτικό Πρόγραμμα Freinet στην Κόρινθο 2018/19	Φοιτητική περίοδος, πριν 34 χρόνια	Πιλοτικό πρόγραμμα με έδρα την Τρίπολη , 2019-2020	2017 με την έναρξη του μεταπτυχιακού	2015 μέσω αναγνωσμάτων	Πιλοτικό Πρόγραμμα Freinet στην Κόρινθο 2018/19

Πίνακας 1 Προφίλ Εκπαιδευτικών

Πίνακας 2: Α' Άξονας Μελέτης Θεωρούν οι εκπαιδευτικοί ότι η ετερότητα εμπλουτίζει την εκπαιδευτική διαδικασία δίνοντας της διαφορετικό περιεχόμενο στην διδακτική τους πράξη;

ΘΕΜΑΤΑ	ΚΩΔΙΚΕΣ	ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ
1. Στάση εκπαιδευτικών προσχολικής ηλικίας ως προς την διαπολιτισμικότητα	Αναγνώριση (ή μη) υφιστάμενης πολυπολιτισμικότητας των σύγχρονων τάξεων	<ul style="list-style-type: none"> • είναι αλήθεια ότι υπάρχει μεγάλος αριθμός οικονομικών μεταναστών και προσφύγων. (...) Χρειαζόμαστε μία εκπαιδευτική πολιτική κατά την γνώμη μου που θα δημιουργήσει ευνοϊκές συνθήκες για να υπάρχει αρμονική συμβίωση και να υπάρχει ομαλή ένταξη αυτών των μεταναστών στα ελληνικά σχολεία. • Την αντιλαμβάνομαι ως μία δυνατότητα. Καταρχάς την αντιλαμβάνομαι ως εεε, με πρόθεση των σεβασμό της πολιτισμικής ταυτότητας της κάθε ομάδας. Αρχικά λοιπόν ξεκινάμε από τον σεβασμό στην πολιτισμική ταυτότητα της κάθε ομάδας. Αλλά την αντιλαμβάνομαι και ως μία δυνατότητα του να επικοινωνήσουν οι διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες μεταξύ τους και να ανταλλάξουν πολιτισμικά στοιχεία εεε και να κρατήσουν η μία ομάδα από την άλλη εκείνα τα οποία εεε του αρέσουν, προσαρμόζονται στις δικές τους ανάγκες, στην δική του κοσμοθεωρία. • Είναι γεγονός πως το εκπαιδευτικό σύστημα πλέον είναι πολύχρωμο. Είναι γεμάτο διαφορετικές γλώσσες, ήθη, έθιμα. Αποτελεί την σημερινή πραγματικότητα και όχι διαφορετικότητα (...) • Λοιπόν, πιστεύω ότι σίγουρα δυσκολεύει. Δεν θεωρώ όμως ότι είναι ακατόρθωτο. Όταν μπαίνεις σε μία τάξη που να έχεις παιδιά τα οποία δεν μιλάνε την γλώσσα, επομένως έχεις δυσκολία ακόμη και στην επικοινωνία. Ε παρόλα αυτά θεωρώ ότι μπορούν να δώσουν έναν πλούτο. Η κοινωνία μας πλέον δεν πιστεύω ότι είναι με έναν πολιτισμό, πάνε οι εποχές που ήμασταν Έλληνες αυτούσια και πορευόμασταν έτσι. Πλέον, όπως και πολλές άλλες χώρες μέσω της κινητικότητας που υπάρχει ανάμεσα στους λαούς, εε υπάρχουν διάφοροι πολιτισμοί. Είναι ένας αντικατοπτρισμός της κοινωνίας μέσα στην τάξη. Θεωρώ ότι μπορείς να δουλέψεις. Μπορεί να δυσκολέψει, μπορεί να χρειαστεί να αλλάξεις κάποια πράγματα αλλά δεν θεωρώ ότι δεν μπορείς να κάνεις την δουλειά σου. Θα μάθουνε την κυρίαρχη γλώσσα, θα μάθουνε τις βασικές δεξιότητες έτσι ώστε να προχωρήσουνε αργότερα στο δημοτικό.
	Αντιμετώπιση ετερότητας	<ul style="list-style-type: none"> • Εεε θεωρώ ότι η έννοια ετερότητα εεε δεν έχει σχέση με την ανωτερότητα και την κατωτερότητα. Οι άλλες δύο έχουν μεταξύ τους σχέση (...) Όταν όμως σε δω ως ανώτερο ή κατώτερο δεν μιλάμε για συμπερίληψη. Μιλάμε για ένταξη πλέον, μιλάμε για υπαγωγή στους δικούς μου κανόνες. • Δυστυχώς όπως είναι διαμορφωμένοι οι στόχοι εκπαίδευση καταλήγει να υπάρχει σχέση ανώτερος – κατώτερος. Αρχικά από το γεγονός ότι υπάρχει αξιολόγηση. Κατατάσσουμε τους μαθητές σε καλύτερους ή χειρότερους, ανώτερους ή κατώτερους και είναι λογικό και βέβαιο πως ένα παιδί που η οικογένεια του κάνει χρήση της ελληνικής γλώσσας έχει θετικό προβάδισμα για παράδειγμα σε αυτή την δεξιότητα από ότι ένα παιδί που οι γονείς του μόλις έφτασαν στην χώρα μας. • Σχέση δεν υπάρχει είναι δύο διαφορετικά πράγματα. Ετερότητα σημαίνει διαφορετικός. Διαφορετικός δεν σημαίνει ανώτερος ή κατώτερος απλά διαφορετικός

ΘΕΜΑΤΑ	ΚΩΔΙΚΕΣ	ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ	δοχή και έχεις να
	<p>θετουν οι μαθητες με εκπαιδευτικοί διαφορετικό για την πολιτισμικό διαπολιτισμική υπόβαθρο. τάξη</p> <p>Για τους μαθητές με το πολιτισμικό υπόβαθρο του κυρίαρχου πολιτισμού</p>	<p>πάρεις και εσύ.(...)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Στόχοι σε αυτή τη περίπτωση είναι να γίνει αποδεκτή και σεβαστή η κουλτούρα τους. Και να μην υπάρχουν προκαταλήψεις εναντίον τους να αντιμετωπίζονται ως άνθρωποι/ άτομα διαφορετικά όχι ως κατώτερα άτομα. • Εννοείται όλοι μαζί είναι. Είναι όλοι εξολοκλήρου. Μέσα στο σχολείο θα πεί ο καθένας την γνώμη του και την εμπειρία του. Θα πει ο Έλληνας την εμπειρία του μα και στα δικά μας τα παιδιά, στα ελληνάκια βλέπεις. (...) Επομένως είναι μία αλληλεπίδραση, ένα ωραίο στεφάνι από διάφορα λουλούδια. • Και οι γηγενείς θα ξεπεράσουν τις αρνητικές προκαταλήψεις τους, θα πάψουν να πιστεύουν ότι οι αλλοδαποί είναι κατώτεροι θα αποκτήσουν και πιο ανοικτό μυαλό σε τελική φάση. • Οι στόχοι είναι η αλληλεπίδραση, ο σεβασμός, η αποδοχή και σίγουρα μέσα από την αμφίδρομη επικοινωνία κάτι θα έχεις να πάρεις και εσύ. Δε σημαίνει ότι επειδή είσαι η κυρίαρχη ομάδα εε όλα είναι σωστά. Κάποια πράγματα μπορείς να δανειστείς και εσύ και να τα εντάξεις στον δικό σου πολιτισμό. 	
	<p>Κοινή εκπαιδευτική κατεύθυνση</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Φυσικά και ναι, όλοι μαζί σε μία τάξη ειδικά πάλι θα πέσουμε στην παγίδα της διάκρισης. Εμείς μαζί και αυτοί χώρια. Ωστόσο κάποιες στιγμές λόγω άλλων συνθηκών αυτά τα παιδιά ίσως χρήζουν μιας εξατομικευμένης προσέγγισης, η οποία όμως θα πρέπει να πραγματοποιηθεί σε κοινό χώρο(...). • Όπως στην ζωή υπάρχουνε διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες, το ίδιο ακριβώς πρέπει να συμβαίνει σε μία τάξη διαφορετικά η τάξη είναι μία εικονική κατάσταση και δεν προετοιμάζει τα παιδιά για την ζωή. 	
	<p>Χρήση κυρίαρχης γλώσσας</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Η κυρίαρχη γλώσσα στο ελληνικό σχολείο, ας μην γελιόμαστε είναι η ελληνική. Το ελληνικό σχολείο είναι μονόγλωσσο. • Εεε, σίγουρα θα βοηθούσε πολύ το να γνώριζε ένας εκπαιδευτικός που λειτουργεί σε τέτοια περιβάλλοντα εκπαιδευτικά και την γλώσσα ή στοιχεία της γλώσσας των μαθητών αυτών. Σίγουρα. Καταρχάς θα τους έκανε να νιώθουνε πιο άνετα, θα τους προσέγγισε πιο εύκολα. Εεε και σίγουρα θα μπορούσε να τους βοηθήσει να προχωρήσουνε στην εκπαίδευση και πιο εύκολα ///// Ναι βέβαια. Γιατί δεν γίνεται κατανοητό από τα άλλα. Αναγκάζομαι να λειτουργώ περισσότερο με με νοήματα να δείχνω, να χρησιμοποιώ την γλώσσα του σώματος. Στερείται την δυνατότητα και αυτό να εκφραστεί, να μεταφέρει τα συναισθήματά του. Βέβαια πολλές δυσκολίες. • Για να μην είμαι εντελώς ουτοπική και πω πως με τη μη λεκτική επικοινωνία ίσως μπορούμε να φέρουμε το ίδιο αποτέλεσμα, θα έλεγα πως είναι αρκετό η χρήση της κυρίαρχης γλώσσας επικοινωνίας να γίνεται μέχρι ο ξένος μαθητής να αντιληφθεί αυτό που του ζητείται. Δηλαδή τα απολύτως βασικά. 	

Πίνακας 3: Θεωρούν οι εκπαιδευτικοί πως διαθέτουν τα εκπαιδευτικά εργαλεία για να διαχειριστούν την πολιτισμική ετερότητα;

**2. Διαπολιτισμική
ετοιμότητα
εκπαιδευτικών
προσχολικής ηλικίας**

Χαρακτηριστικά διαπολιτισμικά
έτοιμου εκπαιδευτικού

- *Η στάση ζωής, η αποδοχή του άλλου, ο σεβασμός του διαφορετικού, η διάθεση για επικοινωνία. Εεεε η ενσυναίσθηση. Το να καταλαβαίνω την θέση του άλλου, τα συναισθήματά του. Εεε και επίσης η κοινωνική νοημοσύνη/ η συναισθηματική νοημοσύνη μπαίνει εδώ πέρα. Δηλαδή η ικανότητα του ανθρώπου να προσαρμόζεται σε καινούργιες καταστάσεις. Δηλαδή να παίρνει στοιχεία και να τα βάζει μέσα στην ζωή του. Συναισθηματική νοημοσύνη θα έλεγα.*
- *Πρώτα από όλα, αξίες όπως ο σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα και στις αρχές της δημοκρατίας. Εν συνεχεία υψηλός βαθμός ενσυναίσθησης και κατανόηση όλων εκείνων των νοητικών διεργασιών που συγκροτούν αυτά τα περίφημα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις.*
- *αυτός ο εκπαιδευτικός που ουδ τον χαρακτηρίζει η διαπολιτισμική ετερότητα θα πρέπει να είναι ανοιχτόμυαλος, να σέβεται το διαφορετικό, θα πρέπει να είναι έτοιμος να προσαρμόσει το περιεχόμενο της διδασκαλίας του σε μαθητές που έχουν διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο. Ο ίδιος αυτός ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να έχει ξεκάθαρες δημοκρατικές τάσεις και αξίες, θα πρέπει να είναι έτοιμος να βοηθήσει τους μαθητές να αναπτύξουν την αυτοεκτίμησή τους, να αναπτύξουν συμπάθεια για τους άλλους εεε ο ίδιος θα πρέπει να δημιουργεί θετικές σχέσεις με τους μαθητές του, να είναι έτοιμος να ακούσει τι έχουν να μου πουν οι μαθητές μου, πώς μπορώ εγώ να μάθω από αυτούς. Να αποκτήσει ο ίδιος ενσυναίσθηση, δηλαδή να μπει στην θέση του αλλοδαπού μαθητή, να καταλάβει πως νιώθει ο αλλοδαπός μαθητής.*

Τι ενισχύει την διαπολιτισμική
ετοιμότητα των εκπαιδευτικών

- *Δεν είμαι/ καθόλου έτοιμη διαπολιτισμικά. (...) δεν υπήρχε το μάθημα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στα εξάμηνα.*
- *Κανείς εκπαιδευτικός δεν είναι ποτέ έτοιμος για τίποτα. Η διαδικασία, η καθημερινή εκπαιδευτική πράξη είναι γεμάτη με εκπλήξεις εε/ στις οποίες θα πρέπει κυριολεκτικά να ανταποκρίνεσαι και να έχεις την απαραίτητα ετοιμότητα. Και ουε και αλίμονο στον εκπαιδευτικό που έχει εκείνη την έπαρση της ετοιμότητας. Σίγουρα όμως το γεγονός ότι έχω αρκετά χρόνια υπηρεσίας, το γεγονός ότι είμαι ενημερωμένη με σεμινάρια (...)*
- *Αν η εμπειρία θα μπορούσε να θεωρηθεί ως ένα πλεονέκτημα τότε την έχω. Και σε γενικά πλαίσια συνέχεια ενημερώνομαι για θέματα που αφορούν την επαγγελματική μου εξέλιξη, οπότε θα με χαρακτήριζα ως έτοιμη διαπολιτισμικά. Πιο*

σημαντικό όμως θεωρώ πως σαν άνθρωπος είμαι έτοιμη να δεχτώ την διαφορετικότητα, να την αγκαλιάσω και να νιώσω ενσυναίσθηση.

- Πλήρως έτοιμη δεν είμαι, για να σου μιλήσω ειλικρινά. Αλλά σου τονίζω πως γενικά δεν είμαι έτοιμη, όχι διαπολιτισμικά. (...) Αλλά όσο εμπλέκεσαι στην εκπαίδευση και αποκτάς χρόνιας προϋπηρεσίας, τόσο θα ενισχύεται η ετοιμότητά σου πιστεύω.

Πίνακας 4: Θεωρούν οι εκπαιδευτικοί πως η εναλλακτική παιδαγωγική συνεισφέρει θετικά κατά την εκπαιδευτική διαδικασία; Ποια τα οφέλη ή τα εμπόδια;

ΘΕΜΑΤΑ	ΚΩΔΙΚΕΣ	ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ
3. Εναλλακτική παιδαγωγική και εκπαιδευτικοί προσχολικής ηλικίας	Προσωπικοί λόγοι εκπαιδευτικών επιλογής εφαρμογής της εναλλακτικής παιδαγωγικής	<ul style="list-style-type: none"> • Εεε την εννοώ ως μία διέξοδο στα εκπαιδευτικά αδιέξοδα. Όταν δηλαδή ένας εκπαιδευτικός φτάνει σε ένα αδιέξοδο, σε αδυναμία να λειτουργήσει μέσα στην τάξη του έχει την δυνατότητα με αυτά τα εργαλεία να βρει καινούργιες ισορροπίες και καινούργια πατήματα. Και όταν πλέον τα ανακαλύψει είναι τόσο δημιουργικές τεχνικές που πλέον δεν μπορεί να λειτουργήσει με άλλον τρόπο. Εγώ δηλαδή πλέον δεν μπορώ να λειτουργώ διαφορετικά. • Αυτός ο κόσμος που αλλάζει δεν ήθελα να με τρομάζει (γέλια), όπως και λέει ο γνωστός Κεμάλ. Θέλω να είμαι μέρος σε αυτόν τον κόσμο, θέλω να τον πηγαίνω μπροστά και όχι να στέκομαι πίσω κολλημένη σε δικές μου διδασκαλίες, σε δικά μου πιστεύω. (...) Ωστόσο, από την πρώτη στιγμή που μπήκα στην δημόσια εκπαίδευση προσπαθώ να προσαρμόζω την εκπαιδευτική πράξη σε εναλλακτικές μεθόδους και στα νέα εκάστοτε δεδομένα. Είναι και θέμα εγωισμού. Θέλω να είμαι ανταγωνιστική, πώς να στο πω, αν θέλω να βγω εξωτερικό για διδασκαλία θέλω να ξέρω για παράδειγμα ότι ό,τι κάνω εδώ, θα είναι χρήσιμο και εκεί. • Εγώ ψάχνομαι γενικά. Με Reggio Emilia σύστημα εγώ είμαι πολύ επηρεασμένη και εμπνευσμένη. (...) Σου

	<p><i>δίνει έναν άλλον τρόπο σκέψης. Το πώς θα το υλοποιήσεις, έχεις και τις βασικές πληροφορίες είναι και λίγο δικό σου θέμα.</i></p>
<p>Παιδαγωγικοί μέθοδοι εφαρμογής της εναλλακτικής παιδαγωγικής</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Εργασία σε ομάδες με επίκεντρο μάθησης το παιδί και τις ανάγκες του. Αυτό δεν μπορεί να επιτευχθεί χωρίς το βίωμα με τις παραδοσιακές μεθόδους διδασκαλίας.(...) Η έμφαση στο Υποκείμενο , δηλαδή στο παιδί είναι αυτό που θα το οδηγήσει στην γνώση. Για αυτό εξάλλου υπάρχει το σχολείο, για να είναι στο επίκεντρο τα παιδιά και να μαθαίνουν τα παιδιά. Αλλιώς ποιο το νόημα; Ενεργώς μάθηση έχουμε με πολλούς διαφορετικούς τρόπους στην προσχολική. Ενεργώς είναι το βίωμα, είναι η αλληλεπίδραση, είναι η ομάδα. Είναι ένα σύνολο, είναι όλα αυτά.</i> • <i>Θα δουλέψουμε και μαζί θα κάτσουμε όλοι μαζί να συζητήσουμε, θα κάτσουμε όλοι μαζί να κάνουμε μία κοινή δραστηριότητα αλλά υπάρχουν βέβαια και στιγμές που το κάθε παιδί θα ασχοληθεί με αυτό που του αρέσει.</i> • <i>Μέσα από το τι νέα εκμαιεύει η νηπιαγωγός τα ενδιαφέροντα των μαθητών, οπότε διαμορφώνει τα σχέδια εργασίας. Βλέπει τι ενδιαφέρει τους μαθητές.(...) Όταν οι μαθητές βάζουν οι ίδιοι τους κανόνες, βάζουν οι ίδιοι τις συνέπειες των πράξεων, αποφασίζουν οι ίδιοι είναι λογικό να τηρήσουν τα συμφωνηθέντα. Πολύ πιο εύκολο. Γενικά σε οτιδήποτε το υποκείμενο βρίσκεται σε μία διαδικασία να λειτουργήσει και ειδικά στην ηλικία του νηπιαγωγείου είναι δεδομένο ότι θα έχει επιτυχία. Γιατί δεν είμαστε και ακαδημαϊκοί πολίτες στο πανεπιστήμιο να δεχόμαστε/ να βομβαρδιζόμαστε από γνώσεις.(...) Τα πρότζεκτ. Αναζητεί ο μαθητής σύμφωνα με τα ενδιαφέροντά του, σύμφωνα με τις ανάγκες του και φτάνει ο ίδιος στην γνώση.(...) Αφήνει δηλαδή τον μαθητή να έχει τον πρώτο ρόλο.</i>

<p>Παιδαγωγική Freinet ως εναλλακτική παιδαγωγική</p>	<p>Τεχνικές εφαρμογής από την παιδαγωγική Freinet</p>	<ul style="list-style-type: none"> • αλληλογραφία με το 5^ο νηπιαγωγείο Λουτρακίου και χρησιμοποιήσαμε μεθόδους εναλλακτικής επικοινωνίας μέσω ΤΠΕ. Έχω χρησιμοποιήσει λοιπόν και την αλληλογραφία, τα μικρά βιβλία. Τις περισσότερες τεχνικές του Φρενετ. (...)Καθημερινά εφαρμόζω στην τάξη το τι νέα.(...) Επίσης χρησιμοποιώ πάντα, μα ->πάντα για την επίλυση των διαφορών τους το συμβούλιο της τάξης. Χρησιμοποιώ πολύ την σχολική βιβλιοθήκη. Ε τι άλλο; Έχω χρησιμοποιήσει και την αλληλογραφία με άλλα σχολεία, την έχω μάλιστα τροποποιήσει και με τους σύγχρονους μεθόδους τεχνολογιών μέσω e-mail και skype. Και με drive επίσης έχω δουλέψει. • Όπως σου ανέφερα νωρίτερα είναι το Συμβούλιο (...) Είναι το τι νέα, το οποίο εξίσου θεωρώ ιδιαίτερα σημαντικό(...). Ακόμη έχω βάλει και την διασχολική αλληλογραφία, την βρίσκω υπέροχη. (...) έχω εισάγει τον κινηματογράφο. • Έχω υλοποιήσει με επιτυχία την διασχολική αλληλογραφία και τα μικρά βιβλία και την τεχνική τι νέα
	<p>Δεξιότητες που αποκτούν οι μαθητές μέσω της υλοποίησης Freinet</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ε ναι έχω παρατηρήσει θετικά εε τα παιδιά για παράδειγμα που ήταν δειλά στην αρχή και δεν έπαιρναν λόγο αρχίζουν σιγά σιγά να εκφράζονται τα παράπονά τους, να λένε την γνώμη τους, να κάνουν ερωτήσεις, επιχειρηματολογούν.(...) Αλλά και με το συμβούλιο της τάξης είδα ότι υπάρχουν αλλαγές στις σχέσεις των μαθητών και στον τρόπο που λύνουν τα προβλήματά τους και τις διαφορές τους. Όταν περιμένουν όλοι την ώρα του συμβουλίου. • Επιτυγχάνεται η ιδέα του ενεργού πολίτη, ενεργός δάσκαλος και ενεργός μαθητής
<p>Εμπόδια εφαρμογής της</p>	<p>Αλλαγή στον ρόλο του εκπαιδευτικού</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Όχι ίσα ίσα πολλές φορές μ αρέσει να παίρνω τον ρόλο του παρατηρητή. • Καταρχάς έπρεπε να αποβάλλω το παραδοσιακό δάσκαλο που κρύβω μέσα

	<p>μου και ο καθένας κρύβει μέσα του. Και να γίνω ένας δάσκαλος, ο οποίος θα συντονίζει τους μαθητές και θα τους εμπνέει.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Νομίζω ότι περισσότερο είναι οι δυσκολίες αυτές από εμένα και είναι η δουλειά που θα πρέπει να κάνω εγώ με εμένα. Το πώς θα πρέπει να προωθήσω τον ρόλο μου, πως θα πρέπει να αλλάξω τον ρόλο μου. Θα πρέπει εγώ να ξεκαθαρίσω στο μυαλό μου το πώς θα προικίσω τα παιδιά, το να μην είμαι η παλιά κλασική δασκάλα
<p>Παραπάνω από μία γλώσσα ομιλίας</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ναι βέβαια. Γιατί δεν γίνεται κατανοητό από τα άλλα. Αναγκάζομαι να λειτουργώ περισσότερο με με νοήματα να δείχνω, να χρησιμοποιώ την γλώσσα του σώματος. Στερείται την δυνατότητα και αυτό να εκφραστεί, να μεταφέρει τα συναισθήματά του. Βέβαια πολλές δυσκολίες. • Δεν θεωρώ εμπόδιο την διαφορετική γλώσσα, αλλά θεωρώ εμπόδιο όταν δεν μπορώ να βρω τρόπο να υπερβώ την κατάσταση αυτή και να επιτευχθεί η επικοινωνία. • Αποτελεί μια μικρή δυσκολία, αλλά είμαστε εδώ για να τις ξεπερνάμε. Δυστυχώς, όμως εκεί που καταλήγει συνήθως είναι η χρήση της ελληνικής.
<p>Συνάδελφοι</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Με την συνάδελφο μου στο άλλο τμήμα, γενικά δεν μοιραζόμαστε τις ίδιες σκέψεις. Και αυτή δεν με ρωτάει τίποτα, δεν ξέρω πώς να σου μεταφέρω το συναίσθημα. Είναι κλειστή απέναντι μου, αλλά όχι επιθετική. • Θα είμαι ειλικρινής μαζί σου, δεν ενοχλώ τους συναδέλφους που δεν μοιράζονται την ίδια φιλοσοφία με εμένα. • Αν και δεν έχουμε την ίδια οπτική, δεν έχουνε δημιουργηθεί συγκρούσεις.
<p>Ευελιξία εφαρμογής εναλλακτικής παιδαγωγικής και θεσμικό</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Θα σου μιλήσω για την δική μας βαθμίδα η οποία είναι φοβερά ευέλικτη και μπορεί άνετα να προσαρμόσει την παιδαγωγική Freinet. • Όχι δεν αφήνει κανένα περιθώριο. Ευτυχώς που υπάρχουν και κάποιοι δάσκαλοι που είναι πολύ δραστήριοι,

	σύστημα	<p>γιατί ο χαρακτήρας του εκπαιδευτικού μας συστήματος είναι συγκεντρωτικός. Δεν μας αφήνει να ξεπεράσουμε τα, τα / να φτάσουμε τα όνειρά μας για παράδειγμα. Εεε μια ζωή σαν να λειτουργεί ο εκπαιδευτικός και να εκτελεί κυβερνητικές εντολές. Άσε που πολλοί συνάδελφοι δεν μπορούν να ξεπεράσουν την παθητικότητά τους, γιατί δεν τους αρέσει η αλλαγή και το ξεβόλεμα. Αυτά. Αυτά πιστεύω.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ε θα έλεγα πως σε εμάς τους νηπιαγωγούς, επειδή είναι ανοικτού τύπου τα αναλυτικά προγράμματα μας δίνουν πάρα πολλές δυνατότητες να λειτουργούμε με παιδαγωγική Freinet/Μα πάρα πολλές δυνατότητες.
<p>4. Αλληλεπίδραση της παιδαγωγικής Freinet και της Διαπολιτισμικής εκπαίδευσης</p>	<p>Κοινά σημεία της παιδαγωγικής Freinet & της Διαπολιτισμικής εκπαίδευσης</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Με την επικοινωνία, με την δημιουργικότητα, με την σύσταση μικρών ομάδων. Με την αυτενέργεια. • Εγώ πιστεύω πως η διαπολιτισμική εκπαίδευση είναι ένα αυτονόητο κομμάτι στην εναλλακτική παιδαγωγική. Όσο τα αντιμετωπίζουμε ως δύο διαφορετικά κομμάτια, τόσο έμμεσα θα κάνουμε τον διαχωρισμό εμείς και οι άλλοι. • γιατί εργαλεία της εναλλακτικής παιδαγωγικής είναι για παράδειγμα η ομαδοσυνεργατικότητα, ο διάλογος. Όταν εφαρμόζεις τέτοια εργαλεία τα παιδιά μαθαίνουν να σκέφτονται διαφορετικά, μαθαίνουν να λειτουργούν υπεύθυνα και όχι εις βάρος άλλων. Αν αυτό επιτευχθεί τότε αυτά τα παιδιά θα αναπτύξουν θετική διαπολιτισμική συνείδηση. Δεν θα περιθωριοποιηθούν, θα μάθουν πως όλοι είμαστε μία ομάδα.
	<p>Βελτίωση σχέσεων παιδιών μεικτών πολιτισμών</p>	<ul style="list-style-type: none"> • (...)τα παιδιά συνυπάρχουν στην παρέα και γηγενείς και οι αλλοδαποί. Και μάλιστα το ελεύθερο παιχνίδι τους αρέσει πάρα πολύ, πλησιάζουν, αναζητούν φίλους, αναλαμβάνουν ρόλους, τα βοηθάει να κοινωνικοποιούνται. Η γνώμη μου είναι ότι βλέπω να συνυπάρχουν. • Τα δύο αλβανόπουλα είναι πλήρως εναρμονισμένα και πολύ αγαπητά. Τα 2 τσιγγανόπουλα επειδή μπήκανε τώρα

τελευταία πριν ένα μήνα περίπου, τα κοιτούνε θα έλεγα με καχυποψία. Ευθύνονται ξεκάθαρα τα οικογενειακά τους περιβάλλοντα. Υπάρχει μεγάλη καχυποψία απέναντι στους μαθητές ρομα. Τις πρώτες μέρες που ήρθαν είχα γονείς, οι οποίοι ήρθανε και κάνανε παράπονα.

- Στο ελεύθερο παιχνίδι παίζουνε μαζί βέβαια. Δεν διαχωρίζονται, δεν έχουνε τέτοιες... Παίζουνε όλα μαζί τα παιδιά. Αν νιώθω ότι κάποια στιγμή είναι κάποιος λίγο πιο μόνος του τον παρακινώ να πάει, λέω παιδιά φωνάζτε και τον Β. να μην είναι μόνος του. Και αμέσως πηγαίνει, γιατί αυτός θέλει ενθάρρυνση.

5.2. Παρουσίαση και ανάλυση αποτελεσμάτων

1. Στάση εκπαιδευτικών προσχολικής ηλικίας ως προς την διαπολιτισμικότητα

Το σύνολο των εκπαιδευτικών που συμμετείχαν στην έρευνα φαίνεται να αναγνωρίζει την υπάρχουσα πολυπολιτισμική τάξη, ως μία συνέπεια των συνεχόμενων κοινωνικών αλλαγών ισχυριζόμενοι κυρίως την κινητικότητα που μεταξύ των πληθυσμών. Η κατά κόρον πλειοψηφία των εκπαιδευτικών προσλαμβάνει με θετικό πρόσημο την πολυπολιτισμική κατάσταση, αφού όλοι οι εκπαιδευτικοί πιστεύουν στην συνύπαρξη διαφόρων πολιτισμικών ομάδων. Ωστόσο, η εκπαιδευτικός με το μεγαλύτερο ποσοστό (N4) στην παρούσα έρευνα διαφόρων πολιτισμών επισημαίνει δυσκολίες, οι οποίες εστιάζουν στην επικοινωνία με το σύνολο των παιδιών. Φαίνεται πως η ίδια θεωρεί απαραίτητη την επικοινωνία στην ίδια γλώσσα ομιλίας (έχεις δυσκολίες ακόμη και στην επικοινωνία), ακολουθώντας μία αφομοιωτική πολιτική (Θα μάθουνε την κυρίαρχη γλώσσα, θα μάθουνε τις βασικές δεξιότητες έτσι ώστε να προχωρήσουνε αργότερα στο δημοτικό). Στην συνέχεια, όλοι οι εκπαιδευτικοί ανέλυσαν τα οφέλη που προκύπτουν από την πολυπολιτισμική τάξη. Επισήμανση μόνο διατυπώθηκε από την εκπαιδευτικό N1 για την αναγκαιότητα ύπαρξης μιας εκπαιδευτικής πολιτικής με ορόσημο την κοινή συνύπαρξη. Κανένας εκπαιδευτικός δεν φαίνεται να συγχέει την έννοια της ετερότητας με το αντιθετικό δίδυμο εννοιών ανωτερότητα- κατωτερότητα. Η μόνη διαφορετική απάντηση που δόθηκε και συνέδεσε τα προαναφερθέντα ζευγάρια εννοιών ήταν από την N5, η οποία ανάμεσα

τους εισήγαγε την διαδικασία της αξιολόγησης. Θεώρει πως οι μαθητές που δεν ομιλούν την κυρίαρχη γλώσσα, άμεσα κατατάσσονται ως κατώτεροι (*Κατατάσσουμε τους μαθητές σε καλύτερους ή χειρότερους, ανώτερους ή κατώτερους και είναι λογικό και βέβαιο πως ένα παιδί που η οικογένεια του κάνει χρήση της ελληνικής γλώσσας έχει θετικό προβάδισμα για παράδειγμα σε αυτή την δεξιότητα από ότι ένα παιδί που οι γονείς του μόλις έφτασαν στην χώρα μας*) καθώς δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν στις προσδοκίες της σχολικής επίδοσης. Αυτό υποβόσκει πως η συγκεκριμένη εκπαιδευτικός θεωρεί απαραίτητο από έναν μαθητή να είναι χρήστης της ελληνικής γλώσσας για να μπορέσει να συνεχίσει στην εκπαιδευτική διαδικασία. Η επόμενη διαφορετική απάντηση παρουσιάστηκε από την N4, η οποία συνέδεσε τις έννοιες κατωτερότητα/ ανωτερότητα με τις κλίσεις των παιδιών (*Δεν μπορείς να αποφύγεις την ανωτερότητα ή την κατωτερότητα. Ε. Από ότι καταλαβαίνω. Ναι, όλοι είμαστε διαφορετικοί σε κάποια πράγματα κάποιος μπορεί να είναι λίγο μπροστά, λίγο πιο εξελιγμένος κάποιος άλλος να είναι λίγο πιο πίσω*). Το σύνολο των υπόλοιπων εκπαιδευτικών διατυπώνουν την αντίληψη πως ο έτερος είναι διαφορετικός και όχι ανώτερος ή κατώτερος.

Όσον αφορά την ένταξη των μαθητών με διαφορετικά πολιτισμικά υπόβαθρα σε κοινές τάξεις οι εκπαιδευτικοί σημείωσαν τα οφέλη της αλληλεπίδρασης, τόσο για τους μαθητές του κυρίαρχου πολιτισμού όσο και για τους μαθητές των μειονοτικών πληθυσμών. Καμία απάντηση δεν διαφοροποιήθηκε και μάλιστα τα οφέλη της συνύπαρξης που τονίστηκαν από τους εκπαιδευτικούς κινήθηκαν στο ίδιο πλαίσιο. Αναφέρθηκαν επί το πλείστον στην αποδοχή του άλλου μέσω της άρσης στερεοτύπων και προκαταλήψεων. Παρόλα αυτά, σε επόμενη ερώτηση που μελετούσε την αποδοτικότητα της συμπερίληψης, οι εκπαιδευτικοί ναι μεν τόνισαν την αξία της αλλά ταυτοχρόνως επισήμαναν την ανάγκη και της εξατομικευμένης προσέγγισης των μαθητών διαφορετικών πληθυσμών.

Τέλος με ιδιαίτερο ενδιαφέρον και αντιφατικό χαρακτήρα σε σχέση με τις προηγούμενες απαντήσεις οι εκπαιδευτικοί δήλωσαν πως για όλους τους μαθητές θα ήταν ωφέλιμο να χρησιμοποιούν την ελληνική γλώσσα (Στην περίπτωση μας την γλώσσα του κυρίαρχου πολιτισμού). Η αιτιολογία τους βασίστηκε είτε στο γεγονός πως με την χρήση της κυρίαρχης γλώσσας τα παιδιά θα μπορούσαν να εκφραστούν με πιο εύκολο τρόπο είτε πως οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί δεν θα αντιμετώπιζαν δυσκολίες κατά την εκπαιδευτική διαδικασία. Η N4, εκπαιδευτικός με το μεγαλύτερο

ποσοστό μαθητών διαφορετικών πολιτισμών παρουσίασε καταφατική απάντηση (*Η κυρίαρχη γλώσσα στο ελληνικό σχολείο, ας μην γελιόμαστε είναι η ελληνική. Το ελληνικό σχολείο είναι μονόγλωσσο*) ενώ οι εκπαιδευτικοί με μικρότερα ποσοστά άφησαν ανοιχτό το ενδεχόμενο οι ίδιοι να είναι γνώστες βασικών εκφράσεων των μητρικών γλωσσών των παιδιών, θέτοντας στο επίκεντρο την έκφραση τους. Ωστόσο σημείωσαν τις δυσκολίες με τις οποίες έρχονται αντιμέτωπες.

2. Διαπολιτισμική ετοιμότητα εκπαιδευτικών προσχολικής ηλικίας

Η παρούσα θεματική εστιάζει σε δύο βασικούς κώδικες που αφορούν και μελετούν την διαπολιτισμική ετοιμότητα των εκπαιδευτικών. Ο πρώτος κώδικας αποτελείται από εκείνα τα χαρακτηριστικά που πρέπει να διαθέτει ένας διαπολιτισμικά έτοιμος εκπαιδευτικός. Το σύνολο των εκπαιδευτικών της παρούσας μελέτης θεώρησαν ως βασικά στοιχεία αξίες του εκπαιδευτικού όπως: τον σεβασμό, την αποδοχή, την ενσυναίσθηση, την δημοκρατική στάση ζωής και κανένας εκπαιδευτικός δεν αναφέρθηκε σε επιμορφώσεις σχετικές του διαπολιτισμικού αντικειμένου. Θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί έχοντας ως στοιχεία τις απαντήσεις των ερωτώμενων πως οι εκπαιδευτικοί περιθωριοποιούν τις παιδαγωγικές γνώσεις εις βάρος των προσωπικών τους επιλογών. Ωστόσο, σε ερώτηση που αφορούσε αν οι ίδιοι θεωρούν τους εαυτούς τους διαπολιτισμικά έτοιμους να διαχειριστούν την τάξη οι περισσότεροι απάντησαν αρνητικά με βάση το επιχείρημα πως κανείς εκπαιδευτικός δεν είναι ποτέ έτοιμος. Παρόλα αυτά έθεσαν ως βασικό κριτήριο τα χρόνια προϋπηρεσίας τους στην εκπαίδευση. Η σύγκριση των δύο κωδίκων της παρούσας θεματικής ενότητας παρουσιάζει αντιθέσεις. Αυτό διότι στον πρώτο κώδικα κανένας εκπαιδευτικός δεν αναφέρθηκε στην σημασία της προϋπηρεσίας, ενώ στον επόμενο κώδικα κανένας εκπαιδευτικός δεν αναφέρθηκε σε ανθρώπινες αξίες, παρά μόνο η εκπαιδευτικός N3 (*Πιο σημαντικό όμως θεωρώ πως σαν άνθρωπος είμαι έτοιμη να δεχτώ την διαφορετικότητα, να την αγκαλιάσω και να νιώσω ενσυναίσθηση*).

3. Εναλλακτική παιδαγωγική και εκπαιδευτικοί προσχολικής ηλικίας

Οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί που κλήθηκαν στην παρούσα έρευνα εφαρμόζουν εναλλακτική παιδαγωγική, ως μία παιδαγωγική μέθοδο διαφυγής με επίκεντρο το παιδί. Όλοι οι εκπαιδευτικοί ως αφετηρία εφαρμογής της εναλλακτικής παιδαγωγικής θέτουν εγωκεντρικά κριτήρια (*Αυτός ο κόσμος που αλλάζει δεν ήθελα να με τρομάζει (γέλια), όπως και λέει ο γνωστός Κεμάλ, Όταν δηλαδή ένας εκπαιδευτικός φτάνει σε*

ένα αδιέξοδο, σε αδυναμία να λειτουργήσει μέσα στην τάξη του έχει την δυνατότητα με αυτά τα εργαλεία να βρει καινούργιες ισορροπίες και καινούργια πατήματα, Εγώ ψάχνομαι γενικά) και κανένας εκπαιδευτικός δήλωσε πως δεν θα εγκατέλειπε την κατεύθυνση της εναλλακτικής παιδαγωγικής. Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί πως όλοι οι εκπαιδευτικοί ξεκίνησαν την επαγγελματική τους σταδιοδρομία (εκτός από την Ν4) εφαρμόζοντας εξολοκλήρου παραδοσιακή διδασκαλία και στην συνέχεια στράφηκαν στην εναλλακτική παιδαγωγική μέσω ερεθισμάτων που δέχθηκαν κατά την διάρκεια του επαγγελματικού τους βίου.

Η εναλλακτική παιδαγωγική δηλώνουν ότι ενσαρκώνεται με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο, με την ενεργό μάθηση, την συνεργασία και τα ενδιαφέροντα των παιδιών. Εδώ παρατηρείται λοιπόν, πως αν και οι αρχικοί λόγοι εφαρμογής της ήταν προσωπικοί, δηλαδή λειτούργησε ως ένα καταφύγιο στην συνέχεια οι λόγοι εφαρμογής της εστίασαν στο παιδί και στα αποτελέσματά της (*Όταν οι μαθητές βάζουν οι ίδιοι τους κανόνες, βάζουν οι ίδιοι τις συνέπειες των πράξεων, αποφασίζουν οι ίδιοι είναι λογικό να τηρήσουν τα συμφωνηθέντα*). Οι δεξιότητες που αποκτούν οι μαθητές μέσω της εφαρμογής της είναι η βελτίωση της αυτοεκτίμησής τους, η καλλιέργεια της υπευθυνότητας, η ενίσχυση του διαλόγου και η έννοια της πολιτειότητας.

Η παρούσα έρευνα βασίστηκε στην συλλογιστική πως η παιδαγωγική Freinet, αποτελεί κομμάτι της εναλλακτικής παιδαγωγικής. Απαραίτητη προϋπόθεση για την συμμετοχή των εκπαιδευτικών σε αυτή στάθηκε η εφαρμογή της παιδαγωγικής Freinet. Οι τεχνικές που επιλέγουν να εφαρμόσουν είναι η διασχολική αλληλογραφία, τι νέα, το συμβούλιο τάξεις και μόνο μία νηπιαγωγός ανέφερε τα σχέδια εργασίας και τον κινηματογράφο. Θεωρούν πως στην εφαρμογή τους δεν βρίσκουν εμπόδια καθώς τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών της προσχολικής εκπαίδευσης ακολουθούν παρόμοιο μοτίβο. Μόνο μία εκπαιδευτικός υπογραμμίζει ως περιορισμένο χώρο εφαρμογής της παιδαγωγικής Freinet και ομαδοποιεί τους εκπαιδευτικούς που την εφαρμόζουν στους δραστήριους νηπιαγωγούς. Ως κρίσιμο εμπόδιο για την επιτυχή εφαρμογή αναφέρθηκε η παραπάνω από μία γλώσσα ομιλίας και για την στάση που πρέπει να διατηρήσουν οι ίδιοι, έτσι ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι της ομάδας. Έπειτα αναφέρθηκαν οι σχέσεις με τους υπόλοιπους συναδέλφους, οι οποίες δεν χαρακτηρίστηκαν ως θερμές όχι όμως και εμπόδιο για την υλοποίηση της παιδαγωγικής Freinet. Τέλος, η αλλαγή στον ρόλο από παραδοσιακοί εκπαιδευτικοί

σε εναλλακτικοί τους, φάνηκε να μην αποτελεί καθόλου, γεγονός που αιτιολογείται με τις παραπάνω απαντήσεις, αφού αφορμή για την υλοποίησή της στάθηκαν κυρίως η δική τους μη ικανοποίηση. Δηλαδή οι συγκεκριμένοι εκπαιδευτικοί είχαν αποδεχθεί την αναποτελεσματικότητά τους και εφόσον την συνειδητοποίησαν ήταν έτοιμοι να αλλάξουν και τις εκπαιδευτικές τους συνήθειες.

4. Αλληλεπίδραση της παιδαγωγικής Freinet και της Διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

Εκτός της προϋπόθεσης εφαρμογής της εναλλακτικής παιδαγωγικής Freinet για την σύσταση του δείγματος μελέτης ζητήθηκε οι εκπαιδευτικοί να έχουν διδακτική εμπειρία εφαρμογής της με μαθητές προερχόμενοι από διάφορους πολιτισμούς. Η έρευνα κατέληξε πως οι δύο παιδαγωγικές προσεγγίσεις έχουν ως κοινά σημεία/ στόχους την επικοινωνία των μαθητών, την δημιουργία ομάδων, τον διάλογο. Δηλαδή και οι δύο κατευθύνσεις θεωρούν οι εκπαιδευτικοί ότι ενσαρκώνονται με τις ίδιες τεχνικές/ παιδαγωγικές μεθόδους ενώ παράλληλα αποσκοπούν στην ισότιμη ένταξη όλων των μαθητών. Το τελευταίο αποδεικνύεται μέσω την σύσταση ομάδων εντός και εκτός οργανωμένων δραστηριοτήτων, αφού παρατηρείται βελτίωση στις σχέσεις μαθητών με διαφορετικούς πολιτισμούς, καταπολεμώντας τα πιθανά αρνητικά σχόλια που διατυπώνονται από τους γονείς. Ακόμη θεωρούν πως μέσω της επαφής των παιδιών και της παιδαγωγικής Freinet καλλιεργείται η έννοια της πολιτεότητας και οι μαθητές στρέφονται προς δημοκρατικές διαδικασίες, οι οποίες πιθανώς μελλοντικά να οδηγήσουν σε ενεργούς πολίτες με κοινωνική συνείδηση.

5.3.Σύνδεση αποτελεσμάτων με την βιβλιογραφία

Τα φαινόμενα της οικονομικής και πολιτικής μετανάστευσης σε συνδυασμό με τις μαζικές μετακινήσεις των λαών συγκροτούν ένα νέο πλαίσιο, το οποίο οδηγεί στο αίτημα για μία πολυπολιτισμική εκπαίδευση. Το σύνολο των συμμετεχόντων εκπαιδευτικών αναγνωρίζουν τα φαινόμενα που γεννούν ανακατατάξεις στην κοινωνία χωρίς να τους προσδίδουν αρνητικό στίγμα. Οι περισσότεροι από αυτούς αναφέρονται σε διαπολιτισμικές τάξεις, όρος που υποδηλώνει την ανάγκη συνεργασίας και αλληλεπίδρασης (Κανακίδου & Παπαγιάννη, Διαπολιτισμική Αγωγή, 2009). Αυτό υποδεικνύει πως οι σημερινοί εκπαιδευτικοί έχουν εξοικειωθεί με συναντήσεις ανθρώπων με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο δείχνοντας θέληση και ενδιαφέρον για την διεύρυνση των γεφυρών επικοινωνίας μαζί τους. Ίσως βέβαια,

το ενδιαφέρον αυτό να είναι επιφανειακό και αναγκαίο αφού αν δεν επιτευχθεί η γέφυρα επικοινωνίας δεν θα μπορέσει με επιτυχία να ολοκληρωθεί η εκπαιδευτική διαδικασία.

Η διάδραση των πολιτισμικών ομάδων γίνεται κατανοητή μέσω των παιδαγωγικών εναλλακτικών μεθόδων που επιλέγουν να εφαρμόσουν οι εκπαιδευτικοί, όπως οι ομάδες και τα σχέδια εργασίας, μέθοδοι οι οποίες δεν εστιάζουν στο γνωστικό αποτέλεσμα αλλά στην διεργασία του αποτελέσματος. Τα λεγόμενα των ερωτηθέντων οδήγησαν την έρευνα στο συμπέρασμα πως το μοντέλο που εφαρμόζεται από ορισμένους είναι το διαπολιτισμικό μοντέλο. Έχει ως στόχο τη δημιουργία ανοικτών κοινωνιών, αυτόνομων με αλληλοαποδοχή και αλληλοκατανόηση (Γεωργιάννης, 1999).

“Οι στόχοι είναι η αλληλεπίδραση, ο σεβασμός, η αποδοχή και σίγουρα μέσα από την αμφίδρομη επικοινωνία κάτι θα έχεις να πάρεις και εσύ”

“Στόχοι σε αυτή τη περίπτωση είναι να γίνει αποδεκτή και σεβαστή η κουλτούρα τους. Και να μην υπάρχουν προκαταλήψεις εναντίον τους να αντιμετωπίζονται ως άνθρωποι/ άτομα διαφορετικά όχι ως κατώτερα άτομα.”

Ωστόσο, υπήρξαν και εκπαιδευτικοί οι οποίοι αν και εφαρμόζουν εναλλακτικές μεθόδους που προάγουν την αλληλεπίδραση και την συνεργασία φαίνεται να οδηγούνται προς την εφαρμογή του μοντέλου της ενσωμάτωσης. Σε αυτό το μοντέλο η πολυπολιτισμική ετερότητα γίνεται αποδεκτή, καθώς υπάρχει ανοχή σε ήθη, έθιμα και στο δικαίωμα της διαφοράς (Δημούλης, 1997), όμως στην πραγματικότητα μέσω αυτού οι μεταναστευτικές ομάδες οφείλουν να γνωρίσουν, να αποδεχθούν και να σεβαστούν τις κοινωνικές δομές της χώρας (Πυργιωτάκης, 2000).

“Θα μάθουνε την κυρίαρχη γλώσσα, θα μάθουνε τις βασικές δεξιότητες έτσι ώστε να προχωρήσουνε αργότερα στο δημοτικό.”

“Η κυρίαρχη γλώσσα στο ελληνικό σχολείο, ας μην γελιόμαστε είναι η ελληνική. Το ελληνικό σχολείο είναι μονόγλωσσο.”

Εκτός όμως από την απαίτηση των εκπαιδευτικών οι μαθητές των διαφορετικών πολιτισμών να γίνουν χρήστες της ελληνικής γλώσσας, όταν ρωτήθηκαν με ποιόν τρόπο αντλούνται τα θέματα ενασχόλησης των παιδιών κατά την διάρκεια εφαρμογής της παιδαγωγικής Freinet, οι περισσότεροι χρησιμοποίησαν την τεχνική του “Τι Νέα;

“ σε συνδυασμό με την επικρατούσα πλειοψηφία. Όπως είναι λογικό όμως, καθώς τα παιδιά διαφορετικών πληθυσμών συνήθως αποτελούν μειονότητα στις σχολικές τάξεις, γεγονός που συνεπάγεται πως δύσκολα θα ακολουθήσει η πλειοψηφία μαζί τους εξαιτίας προκαταλήψεων που μπορεί να έχουν μεταφερθεί στα παιδιά από τους γονείς τους.

“Υπάρχει μεγάλη καχυποψία απέναντι στους μαθητές ρομα. Τις πρώτες μέρες που ήρθαν είχα γονείς, οι οποίοι ήρθανε και κάνανε παράπονα”, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η N3.

Επιπρόσθετα, οι μαθητές των μειονοτικών ομάδων είναι αναμενόμενο να κατά την διάρκεια της προαναφερθέντας τεχνικής να μην εκφράζουν ήθη και έθιμα των δικών τους πολιτισμών, διότι οι οικογένειες τους να αισθάνονται μειονοτικά για αυτά και να μην θέλουν άμεσα να τα καλλιεργήσουν στα παιδιά τους. Οπότε, μάλλον, ένας μαθητής θα εκφράσει συνήθειες της ήδη υπάρχουσας καθημερινότητάς του.

Αυτό επιβεβαιώνεται από την N4: *“Τα θέματα προκύπτουν από το τι νέα. Ζούνε στον ίδιο τόπο, τους απασχολούνε τα ίδια θέματα. Εχθές βγήκε ο ράβδος. Είδαμε ένα ουράνιο τόξο στο σχολείο και βγήκε ως θέμα. Ψηφίσαμε έπειτα το ουράνιο τόξο, γιατί ήταν κάτι...”*

Καταλήγουμε λοιπόν πως αν και οι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι με τις εναλλακτικές παιδαγωγικές μεθόδους του Freinet καλλιεργείται η αποδοχή, η αλληλοεπίδραση των διαφορετικών πολιτισμών, οι ίσες ευκαιρίες για όλα τα παιδιά στόχοι της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης σύμφωνα με τον Δαμανάκης (2007) επί της ουσίας οδηγούν τα παιδιά ως προς το μοντέλο της ενσωμάτωσης.

Όπως ήδη αναφέρθηκε στο μοντέλο της ενσωμάτωσης ο μαθητής διατηρεί τις πολιτισμικές του ρίζες ταυτόχρονα όμως του παρέχεται η δυνατότητα να καλλιεργήσει την νέα πολιτισμική του ταυτότητα. Η Κεσίδου (2008) αναφέρει ως σημαντικό σημείο πως οι διάφορες μητρικές γλώσσες των παιδιών αυτών εμφανίζονται μόνο στον ιδιωτικό βίο και όχι στο δημόσιο, δηλαδή στο σχολείο. Η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών θεώρησαν απαραίτητη την χρήση της κυρίαρχης γλώσσας από όλα τα παιδιά.

“ Η κυρίαρχη γλώσσα στο ελληνικό σχολείο, ας μην γελιόμαστε είναι η ελληνική. Το ελληνικό σχολείο είναι μονόγλωσσο” (N1)

Η χρήση της κυρίαρχης γλώσσας μπορεί να επιδράσει θετικά στον συναισθηματικό τομέα, καθώς συμβάλλει στην διαμόρφωση της εθνικής ταυτότητας (Smolicz, 1979) και για αυτόν τον λόγο οι νηπιαγωγοί ίσως προσπαθούν να την αναπτύξουν, με σκοπό τα κοινά σημεία επικοινωνίας. Μάλιστα, όσοι νηπιαγωγοί ξεκίνησαν την σχολική τους χρονιά με παραπάνω από μία γλώσσες ομιλίας και πλέον στις τάξεις τους υπάρχει μόνο η ελληνική γλώσσα παρουσιάζονται ιδιαίτερα ικανοποιημένες. Αυτό, σύμφωνα με την βιβλιογραφία, συνδέεται άμεσα με την επιβράβευση που δέχονταν τα παιδιά- χρήστες μίας άλλης γλώσσας όταν επέλεγαν να χρησιμοποιήσουν στοιχεία από την ελληνική. Έρευνα του Loh (1993) αποδεικνύει πως ο τρόπος αντίδρασης των δίγλωσσων Κινέζων άλλαζε όταν δέχονταν θετικά σχόλια, έτσι ώστε να προσαρμοστούν στην γλώσσα της εκάστοτε εξωομάδας.

Μόνο η νηπιαγωγός Ν5 αναφέρει πως η ίδια θα ήταν χρήσιμο να γνώριζε κάποια βασικά στοιχεία των διαφορετικών γλωσσών που υπάρχουν στην τάξη της, γεγονός που αποδεικνύει προσπάθεια από την ίδια να προσαρμόσει την προφορά της στο γλωσσικό πρότυπο αυτού που βρίσκεται απεναντί τους, έτσι ώστε να αποκτήσει την μέγιστη δυνατή ομοιότητα (Thakerar, Giles, & Cheshire, 1982).

Επόμενος άξονας μελέτης αποτέλεσε η διαπολιτισμική ετοιμότητα και διδακτική των εκπαιδευτικών. Ως διαπολιτισμική διδακτική θα μπορούσε να οριστεί η διδακτική του σύγχρονου σχολείου και της πραγματικότητας, η οποία αντιλαμβάνεται το νέο περιβάλλον και προσπαθεί να θέσει όρια, να συμβουλευθεί με σωστή μεθοδολογία και να πραγματοποιήσει αξιολόγηση των δράσεων εντός της σχολικής τάξης (Νικολάου, Η διαπολιτισμική διδακτική και κοινωνικές αναπαραστάσεις των μαθητών, 2005). Βασικές αρχές της διαπολιτισμικής αγωγής αποτελούν:

- Η αξιοποίηση του πολιτισμικού κεφαλαίου των αλλοδαπών μαθητών
- Η ανάπτυξη της διαπολιτισμικής συνείδησης των μαθητών
- Η διαπολιτισμική επικοινωνία
- Η διαχείριση των διαπολιτισμικών διαφορών (Κεσίδου, 2007).

Οι παραπάνω αρχές, σύμφωνα με τα λεγόμενα των εκπαιδευτικών φαίνεται να έχουν τεθεί ως βασικοί στόχοι στην διδασκαλία τους δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην διαπολιτισμική επικοινωνία και στην ανάπτυξη της διαπολιτισμικής συνείδησης των μαθητών, στόχοι οι οποίοι ενισχύονται με τις τεχνικές της εναλλακτικής

παιδαγωγικής Freinet. Τα ευρήματα της παρούσας μελέτης φαίνεται να συμφωνούν με την βιβλιογραφία, καθώς η διαπολιτισμική διδακτική δε στοχεύει στο να αντισταθμίσει γνωστικά ελλείματα των μαθητών (Νικολάου, 2005). Επιπλέον όμως, η διαπολιτισμική διδακτική στοχεύει στην αξιοποίηση των γλωσσικών και πολιτισμικών διαφορών που υπάρχουν στις σχολικές τάξεις και να ωφεληθούν απ'αυτήν το σύνολο των μαθητών (Νικολάου, 2005). Αυτό δεν επιβεβαιώνεται πλήρως από την παρούσα έρευνα, καθώς όπως ήδη προανφέρθηκε οι εκπαιδευτικοί οδηγούν τους μαθητές τους προς το μοντέλο της ενσωμάτωσης. Οι αρχές της διαπολιτισμικής διδακτικής προϋποθέτουν εκπαιδευτικούς που θα ενισχύονται από επιστημονικούς φορείς, θα επιμορφώνονται σε τακτά χρονικά διαστήματα και θα βιώνουν κίνητρα είτε επαγγελματικής είτε οικονομικής εξέλιξης. Βέβαια, όπως προκύπτει από τα δεδομένα, τουλάχιστον στον ελλαδικό χώρο κάτι δεν επιβεβαιώνεται από την έρευνα. Για να μπορέσουν οι εκπαιδευτικοί να ανταποκριθούν επαρκώς στις διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες και να αποκτήσουν διαπολιτισμική ικανότητα, κρίνεται αναγκαία η εκπαίδευση τους σε προγράμματα εστιασμένα στην διαχείριση της πολυπολιτισμικότητας (Asaaf, Gazra, & Battle, 2010) και επιπλέον να αποκτήσουν διδακτική εμπειρία εντός αντίστοιχων πολυπολιτισμικών τάξεων (Παλαιολόγο & Ευαγγέλου, 2003). Η πλειοψηφία τους δηλώνει πως η διαπολιτισμική τους ετοιμότητα έχει ενισχυθεί με το πέρασ του χρόνου και της εμπειρίας τους στην δημόσια εκπαίδευση, όπως επιβεβαιώνεται και ερευνητικά, όμως κανένας δεν επιβεβαίωσε την επιμόρφωση του σε αντίστοιχα εκπαιδευτικά προγράμματα, εκτός του πιλοτικού προγράμματος Freinet, του οποίου η παρακολούθηση κρίθηκε αναγκαία για την συμμετοχή στην έρευνα. Εξίσου ενδιαφέρον παρουσιάζει πως οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί προσθέτουν ως βασικό χαρακτηριστικό ανθρώπινες αξίες που οι ίδιοι διαθέτουν, επιβεβαιώνοντας τα ευρήματα των Pratto & Bargh (1991) και των Κανακίδου & Παπαγιάννη (1998) που αναφέρουν ως ύψιστης σημασίας όταν τα άτομα δεν διέπονται από στερεότυπα και χαρακτηρίζονται από θετικές αντιλήψεις, αλληλεγγύη και σεβασμό για τους άλλους πολιτισμούς.

Η διαπολιτισμική επάρκεια των εκπαιδευτικών επιβεβαιώνεται επιπρόσθετα και από τους στόχους που θέτουν οι ίδιοι για τους μαθητές τους. Αρχικά, ο Σχισμένος (2009) θεωρεί πως η κοινωνική συνοχή επιτυγχάνεται με την λογική της συμπερίληψης και όχι του αποκλεισμού, συλλογιστική η οποία επιβεβαιώθηκε και από τους

συμμετέχοντες της έρευνας. Όλοι οι εκπαιδευτικοί θεώρησαν την ύπαρξη ενός κοινού εκπαιδευτικού πεδίου δράσης χωρίς διακρίσεις.

“Φυσικά και ναι, όλοι μαζί σε μία τάξη ειδικά πάλι θα πέσουμε στην παγίδα της διάκρισης” (N5)

“Όπως στην ζωή υπάρχουνε διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες, το ίδιο ακριβώς πρέπει να συμβαίνει σε μία τάξη” (N2)

Μάλιστα οι στόχοι που έθεσαν οι εκπαιδευτικοί σχετικά με την διαπολιτισμική αγωγή δηλαδή η αλληλεπίδραση, ο σεβασμός, η αποδοχή της κουλτούρας, η επικοινωνία επιβεβαιώνονται εν μέρει και από μία σειρά βιβλιογραφικών πηγών όπως του Auernheimer (1996) ο οποίος αναφέρει την αναγκαιότητα εστίασης της διαπολιτισμικής αγωγής στα εξής:

- Στην διαπολιτισμική αγωγή ως κοινωνική μάθηση με στόχο την ενσυναίσθηση, την ανοχή, την αλληλεγγύη και την συνεργασία
- Στην καλλιέργεια κοινωνικών δεξιοτήτων.
- Στην διπολιτισμική εκπαίδευση, δηλαδή παροχή δυνατότητας στους μαθητές από ξένες χώρες να έρθουν σε αλληλεπίδραση τόσο με τον κυρίαρχο πολιτισμό υποδοχής όσο και με τον πολιτισμό και τη γλώσσα καταγωγής.
- Στην αντιμετώπιση της πολιτισμικής διαφοράς και στην άρση εθνικοκεντρικών προκαταλήψεων.

Αλλά και:

- Στην πολιτική και αντιρατσιστική αγωγή, μέσω των οποίων μπορούν να αναλυθούν οικονομικές, πολιτικές αποφάσεις και να συμβάλλει στην μείωση κοινωνικών φαινομένων. Ο παρόν στόχος αν και φαίνεται πως δεν έχει ειπωθεί άμεσα από τους εκπαιδευτικούς στο επίπεδο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, ωστόσο έχει τεθεί έστω και ασυνείδητα μέσω τεχνικών της παιδαγωγικής Freinet όπως το συμβούλιο της τάξης, το οποίο καλλιεργεί στους μαθητές την ιδιότητα του πολίτη. Σε αυτό το πλαίσιο οι μαθητές εξεικονούνται με δημοκρατικά πλαίσια, λειτουργούν αυτόνομα και ρυθμίζουν τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματά τους.

Η σημασία της εναλλακτικής παιδαγωγικής για την υλοποίηση της διαπολιτισμικής αγωγής φαίνεται να λειτουργεί διαδραματίζοντας καταλυτικό ρόλο. Η εναλλακτική παιδαγωγική άρχισε να αναπτύσσεται στα τέλη του 1960 μετά το τέλος του Β' Π.Π, από παιδαγωγούς που δεν ήταν ικανοποιημένοι με το παροδοσιακό πρόγραμμα σπουδών (Conley, 2002). Έτσι λοιπόν η παιδαγωγική Freinet διανύει μία γόνιμη περίοδο εγκαθίδρυσης στον ελλαδικό χώρο, αφού αυτός βιώνει συνεχείς ανακαταταξίες με τις μεγάλες εισροές μεταναστών και προσφύγων. Πιθανώς και αυτός να είναι ένας από τους λόγους εφαρμογής τους, όπως παρουσιάζεται και από το σύνολο των εκπαιδευτικών. Οι συγκεκριμένοι εκπαιδευτικοί ισχυρίστηκαν ένα είδος ανικανοποίησης σχετικά με την παραδοσιακή διδασκαλία και αν παρατηρήσει κανείς τα δεδομένα θα διαπιστώσει πως η εφαρμογή της παιδαγωγικής Freinet εκ μέρους τους έχει πραγματοποιηθεί τα τελευταία χρόνια, όπου η Ελλάδα βιώνει οικονομική και κοινωνική κρίση. Μάλιστα ο Freinet δήλωνε έντονα πολιτικοποιημένος και διακήρυττε την αντίθετη γνώμη απέναντι σε κοινωνικές ανισότητες θέτοντας στο κέντρο μια παιδαγωγική για τον λαό, αμφισβητώντας την κυρίαρχη τάξη (Πασιάς, Φλουρής, & Φωτεινός, 2015)

“Έεε την εννοώ ως μία διέξοδο στα εκπαιδευτικά αδιέξοδα. Όταν δηλαδή ένας εκπαιδευτικός φτάνει σε ένα αδιέξοδο, σε αδυναμία να λειτουργήσει μέσα στην τάξη του έχει την δυνατότητα με αυτά τα εργαλεία να βρει καινούργιες ισορροπίες και καινούργια πατήματα” (N2)

Η ιδέα της εναλλακτικής παιδαγωγικής βασίζεται στο ότι ορισμένα παιδιά μαθαίνουν καλύτερα σε διαφορετικά δομημένα περιβάλλοντα, τα οποία δίνουν έμφαση στην επίλυση προβλημάτων, στην ανάπτυξη της αυτό-εικόνας σε σύγκριση με τα παραδοσιακά (Kim & Taylor, 2010). Την ίδια άποψη παρουσιάζουν και οι εκπαιδευτικοί, τόσο για τους μαθητές από την κυρίαρχη χώρα όσο και για τους μαθητές άλλων πολιτισμών, καθώς οι τρόποι εργασίας, δηλαδή η ομαδοσυνεργατικότητα, τα σχέδια εργασίας αυξάνουν την ενεργητική μάθηση και δίνουν έμφαση στο Υποκείμενο της εκπαιδευτικής πράξης.

Η έρευνα κατέληξε πως στις περισσότερες πολυπολιτισμικές τάξεις που υλοποιείται παιδαγωγική Freinet οι εκπαιδευτικοί επιλέγουν να εφαρμόσουν τις εξής τεχνικές:

- Τι Νέα;

Πρόκειται για μία τεχνική η οποία εφαρμόζεται κατά την έναρξη της σχολικής ρουτίνας και οι μαθητές μεταφέρουν βιώματά τους μέσα και έξω από το σχολείο στο σύνολο της τάξης. Σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς τα παιδιά παίρνουν τον λόγο και νιώθουν ελεύθερα να μιλήσουν για τα νέα τους, να επικοινωνήσουν μεταξύ τους. Η Μπαδικιάν (2017) αναφέρει πως μέσω της συγκεκριμένης τεχνικής οι μαθητές αναπτύσσουν τον προφορικό τους λόγο εξαιτίας των διηγήσεων. Τονίζει την σημαντικότητα της τακτικότητας της παρούσας τεχνικής σε συγκεκριμένο χρόνο με συντονιστή έναν μαθητή και όχι τον εκπαιδευτικό, ο οποίος ενθαρρύνει τα παιδιά που δεν φοβούνται να εκφραστούν. Οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί ωστόσο αναφέρουν πως ακόμη δεν έχουν αποβάλλει τον συντονιστικό ρόλο, αλλά αναφέρθηκαν εκ μέρους τους προσπάθειες ενθάρρυνσης σε παιδιά με χαμηλό προφίλ.

- Το Συμβούλιο Τάξης

Το Συμβούλιο της Τάξης πρόκειται για μία εξίσου συνήθης εφαρμοσμένη τεχνική με την βοήθεια της οποίας τα παιδιά λαμβάνουν μέρος σε δημοκρατικά πλαίσια παίρνοντας αποφάσεις για τα ζητήματα που τίθενται από τα ίδια τα παιδιά. Παράλληλα ασκούνται στον διάλογο, έρχονται σε επαφή με κανόνες και μαθαίνουν να επιλύουν με ειρηνικό τρόπο τα προβλήματα ενώ τέλος αυξάνεται η ενσυναίσθησή τους, όταν καλούνται να εκφράσουν την γνώμη τους για διάφορα κοινωνικό-συναισθηματικά γεγονότα (Μπαδικιάν, 2017). Στην μελέτη των νηπιαγωγών καταλήγει η παρούσα εργασία ότι οι εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν κυρίως το συμβούλιο της τάξης για την επίλυση συγκρούσεων σε διάστημα μία φορά την εβδομάδα και λιγότερο για να οριοθετήσουν το πλάνο εργασίας τους για την επόμενη εβδομάδα.

“Επίσης χρησιμοποιών πάντα, μα ->πάντα για την επίλυση των διαφορών τους το συμβούλιο της τάξης” (N4)

- Αλληλογραφία

Αρκετοί από τους συμμετέχοντες εκπαιδευτικούς έχουν επιλέξει να εφαρμόσουν την τεχνική της αλληλογραφίας ως μία τεχνική σημαίνουσα σημασίας. Τα παιδιά δημιουργούν πραγματικά κείμενα νοηματοδοτούμενα από την πραγματικότητά τους προς έναν αληθινό παραλήπτη. Ο Peyrogonie (2017) αναφέρει το τυπογραφείο ως μία χειρωνακτική εργασία όπου το βιώμα έχει πρωταρχικό ρόλο και τα παιδιά μαθαίνουν

μέσω αυτού. Επί της ουσίας όμως, αν και η τεχνική της διασχολικής αλληλογραφίας εφαρμόζεται σε αρκετά σχολεία Freinet, δεν εφαρμόζεται με τον τρόπο που θα οραματιζόταν ο ίδιος ο παιδαγωγός. Αυτό διότι, άλλοι καταγράφουν οι ίδιοι ότι τους υπαγορεύεται από τα παιδιά με αποτέλεσμα να χάνεται το νόημα της μάθησης μέσω του βιώματος ή άλλοι έχουν προσαρμόσει την διασχολική αλληλογραφία με σύγχρονες μεθόδους επικοινωνίας (skype, gmail, drive). Και η τελευταία πρόκειται για μία σημαντική διαφορά καθώς μεταβάλλει τη χρήση του με το τότε, μειώνεται η εμπλοκή των μαθητών διανοητικής και χειροτεχνικής εργασίας ενώ τελικά εξαλείφεται ο πειραματικός ψηλαφισμός.

“ Έχω χρησιμοποιήσει και την αλληλογραφία με άλλα σχολεία, την έχω μάλιστα τροποποιήσει και με τους σύγχρονους μεθόδους τεχνολογιών μέσω e-mail και skype. Και με drive επίσης έχω δουλέψει.” (N2)

Συμπεράσματα

Συμπερασματικά θα ισχυριζόταν κανείς πως μέσω της παρούσας μελέτης οι εκπαιδευτικοί έχουν αποδεχθεί την πλουραλιστική κοινωνία και κατ' επέκταση την πολυπολιτισμική τάξη. Δηλώνουν πρόθεση για αλλαγή του εκπαιδευτικού ρόλου τους στρέφοντας την διδασκαλία τους προς μία εναλλακτική κατεύθυνση που εστιάζει στην παιδαγωγική Freinet. Η διαπολιτισμική εκπαίδευση αποτελεί μία πολυσύνθετη διαδικασία και απαιτεί εκπαιδευτικούς ειδικά επιμορφωμένους σε θέματα που την αφορούν. Οι εκπαιδευτικοί αναγνωρίζουν πως η μετανάστευση και η προσφυγιά επιδρούν στην εκπαίδευση και πως η εκπαίδευση επιδρά σε αυτά τα κοινωνικά γεγονότα αντίστοιχα, γεγονός που φανερώνει πως οι εκπαιδευτικοί έχουν επιπολιτιστεί σε θέματα διαπολιτισμικής προσαρμογής. Ωστόσο, η έλλειψη επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών τους οδηγεί στο κυρίως στην εφαρμογή του μοντέλου της ενσωμάτωσης και αυτό αποδεικνύει πως οι εκπαιδευτικοί είναι σε θέση να αναγνωρίσουν τους μαθητές ως φορείς διαφορετικών πολιτισμών εντάσσοντας τους σε μία σχολική τάξη με ισότητας ευκαιριών, η οποία όμως συχνά λειτουργεί ως κοινωνικός έλεγχος από την χώρα υποδοχής στην χώρα καταγωγής. Αυτό σημαίνει πως η ανεκτικότητα στην πολιτισμική ετερότητα υφίσταται, όμως προϋποθέτει την συμμόρφωση σε συγκεκριμένους τομείς, όπως για παράδειγμα προέκυψε στην μελέτη, στον τομέα της χρήσης της ελληνικής γλώσσας.

Αναγκαία χρήζει η οργανωμένη παρέμβαση με προγράμματα που θα βοηθήσουν τα συγκεκριμένα μειονοτικά παιδιά να ενσωματωθούν και στην συνέχεια να ενταχθούν ομαλά στην κοινωνία. Από την άλλη πλευρά, οφείλει κανείς να είναι ιδιαίτερα προσεκτικός σε τέτοια προγράμματα, έτσι ώστε να μην στοχεύουν στην ανταπόκριση των παιδιών σε γνωστικά αντικείμενα, αλλά στην ουσιαστική εκπαίδευσή τους σύμφωνα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντά τους.

Έτσι λοιπόν, μία βασική αρχή για την ανάπτυξη της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, μία αρχή για μετασχηματισμό της υπάρχουσας κατάστασης η παρούσα διπλωματική θεωρεί ότι είναι η εφαρμογή της εναλλακτικής εκπαίδευσης. Απαιτείται αναθεώρηση των αναλυτικών προγραμμάτων σπουδών, τα οποία οφείλουν να άρουν κάθε εθνοκεντρικό χαρακτήρα παρέχοντας μία κοινά αποδεκτή κατεύθυνση. Η δόμηση ενός πολυπολιτισμικού αναλυτικού προγράμματος κυριαρχεί, με αιώτερο σκοπό την κατάργηση ενός μονογλωσσικού και μονοπολιτισμικού εθνικού προγράμματος που επικράτει κατά τα νεοτερική περίοδο. Ειδικά στην προσχολική εκπαίδευση, όπως αναφέρεται και από το δείγμα, κάτι τέτοιο είναι εύκολο να συμβεί, εξαιτίας της ευελιξίας των αναλυτικών προγραμμάτων σπουδών. Όμως ακόμη, το Αναλυτικό Πρόγραμμα σπουδών του Νηπιαγωγείου εμπλουτίζεται με σύγχρονες παιδοκεντρικές μεθόδους που επιτρέπουν στους εκπαιδευτικούς να κατευθύνουν την εκπαίδευση τους προς την εναλλακτική παιδαγωγική. Το ερώτημα που τίθεται βέβαια εστιάζει και αφορά κατά πόσο η παιδαγωγική Freinet αποτελεί μία έκφανση της εναλλακτικής εκπαίδευσης, μίας και οι μεθόδους που προάγει συνάδουν σε ιδιαίτερο βαθμό με τις τεχνικές του Freinet. Η απάντηση λοιπόν, σε αυτό το κομβικό ερώτημα, είναι πως η παιδαγωγική Freinet πράγματι θα μπορούσε να αποτελέσει έκφανση της εναλλακτικής παιδαγωγικής, αν και εφόσον, τηρηθεί ακριβώς όπως προτάθηκε από τον δημιουργό της. Δηλαδή οποιοσδήποτε ανασχηματισμός τεχνικής Freinet για να ανταποκρίνεται στην σύγχρονη πραγματικότητα θα μπορούσε να τεθεί εκτός του οράματος του παιδαγωγού.

Πιο αναλυτικά η παιδαγωγική του Freinet στοχεύει στη δημιουργία κριτικά σκεπτόμενων μαθητών που δρουν σε ένα δημοκρατικό πλαίσιο μάθησης και διακρίνεται από την παραδοσιακή παιδαγωγική. Οι μαθητές εκφράζονται, μοιράζονται βιώματα και εμπειρίες και ο ρόλος του εκπαιδευτικού απεμπολείται. Οι ‘‘αδύναμοι’’ μαθητές βρίσκουν κίνητρα συμμετοχής και προσέγγισης ως προς την γνώση, η οποία βιώνεται και δεν αναπαράγεται μηχανιστικά. Για αυτόν τον λόγο, η

παρούσα διπλωματική στοχεύει στην ανάδειξη ενός πλήρους διδακτικού σεναρίου ως κατάλληλο για την ένταξη και συνύπαρξη των παιδιών που παρουσιάζουν κάθε είδους ετερότητα, πόσο μάλλον πολιτισμική.

Βιβλιογραφία

- Asaaf, L., Gazra, R., & Battle, J. (2010). Multicultural Teacher Education: Examining the Perceptions, Practices and Coherence in one Teacher Preparation Program. *Teacher Education Quarterly*, 2(37), σσ. 115-135.
- Auernheimer, G. (1996). *Einführung in die interkulturelle Erziehung*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- Banks, J. (2012). *Διαφορετικότητα και εκπαίδευση στην ιδιότητα του πολίτη. Παγκόσμια προοπτική*. Αθήνα: Πεδίο.
- Bernstein. (2015). *Παιδαγωγικοί Κώδικες & Κοινωνικός Έλεγχος*. (Ι. Σόλομων, Επιμ.) Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Bird, M. (1999). *Εκπαιδευτική έρευνα στη Πράξη. Εγχειρίδιο Μελέτης*. Πάτρα: ΕΑΠ.
- Callahan, C., Tomlinson, C., Reis, S., & Kaplan, S. (2000). And high ability students: Message of doom or opportunity for reflection?
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2000). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Conley, B. (2002). *Alternative schools: A reference handbook*. Santa Barbara: ABC-CLIO.
- Fielding, M., & Moss, P. (2010). Radical education and the common school: A democratic alternative. London.
- Freinet, C. (1977). *Το Σχολείο του Λαού*. Αθήνα: Οδυσσέας.
- Kim, J., & Taylor, K. (2010). Rethinking Alternative Education to Break the Cycle of Educational Inequality and Inequity. *The Journal of Educational Research*(4), σσ. 207-219.
- Lauby, j., & Stark, O. (1988). Individual Migration as a Family Strategy: Young Women in the Philippines. *Population Studies*, 42(3), σσ. 473-486.
- Laudan, A. (2006). An Overview of alternative education. *The Urban Institute*.
- Lochak, G. (1985). Wave equation for a magnetic monopole. *International Journal of Theoretical Physics*, 24(10), σσ. 1019-1050.
- Loh, T. (1993). Responses to compliments across languages and cultures: A comparative study of British and Hong kong chinese. *City University of Hong Kong*.
- Manson, J. (2010). *Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Marshall, T., & Bottomore, T. (2001). *Ιδιότητα του πολίτη και κοινωνική τάξη*. Στο J. Housasaye. Αθήνα: Μεταίχμιο.

- Peyorie, H. (2000). C.Freinet-Βιογραφία του Freinet και ιστορία των αρχών του κινήματός του. Στο J. Houssate, & Δ. Καρακατσάνη (Επιμ.), *Δεκαπέντε παιδαγωγοί- Σταθμοί στην ιστορία της παιδαγωγικής σκέψης* (σσ. 271-290). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Pratto, F., & Bargh, J. (1991). Stereotyping based on apparently individuating information: Trait and global components of sex stereotypes under attention overload. *Journal of Experimental Social Psychology*(27), σσ. 26-47.
- Saffage, J. (2000). Alexander Sutherland Neill. Στο Houssaye, *Δεκαπέντε παιδαγωγικοί σταθμοί στην ιστορία της παιδαγωγικής σκέψης* (σσ. 291-309). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Sliwka, A. (2006). The contribution of alternative education. Στο *Innovating to Learn, Learning to Innovate*. OECD.
- Smolicz, J. (1979). *Culture and Education in a plural society*. Curriculum Development Centre: Canbetta.
- Thakerar, J., Giles, H., & Cheshire, H. (1982). Psychological and linguistic parameters of speech accommodation theory. Στο C. Fraser, & K. Scherer, *Advances in the social psychology of language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wardhaugh, G. (1992). *An introduction to sociolinguistics*. Oxford: Blackwell.
- Zoric, V. (2015, Ιανουάριος). Fundamentals of John Dewey's Concept of Civic Education. *History of Education and Children's Literature*, σσ. 427-445.
- Αβδελά, Ε. (1997). Η συγκρότηση της εθνικής ταυτότητας στο ελληνικό σχολείο: εμείς και ο άλλος. Στο *Τί είναι η πατρίδα μας; Εθνοκεντρισμός στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Αποστολοπούλου, Β. (2017). *Η Παιδαγωγική του Celestin Freinet στην Ελλάδα μέσα από τα μάτια εκπαιδευτικών και γονέων*. Μεταπτυχιακή εργασία.
- Ασκούνη, Ν. (2001). Εθνοκεντρισμός και Πολυπολιτισμικότητα: Η αναζήτηση ενός νέου προσανατολισμού της εκπαίδευσης. Στο *Εκπαίδευση: Πολιτισμικές διαφορές και κοινωνικές ανισότητες*. Πάτρα: ΕΑΠ.
- Βάλντερ, Ρ. (2016). Οπτικοακουστικός εγγραμματισμός και αισθητική Παιδεία. *Εφημερίδα των Συντακτών*.
- Βεργέτη, Μ. (2010). *Παλιννόστηση και Κοινωνικός Αποκλεισμός*. Θεσσαλονίκη: Αδελφών Κυριακίδη.
- Γεωργιάννης, Π. (1999). *Θέματα Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Gutenberg.
- Γκόβαρης, Χ. (2011). *Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Διάδραση.
- Γκόβαρης, Χ. (2011). *Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Διάδραση.
- Γκόβαρης, Χ. (2013). *Διδασκαλία και μάθηση στο Διαπολιτισμικό Σχολείο*. Αθήνα: Gutenberg.

- Γώγου, Λ. (2010). *Κοινωνικές αλληλεπιδράσεις, κοινωνικές αναπαραστάσεις*. Αθήνα: Πορεία.
- Δαμανάκης, Μ. (1997). *Η Εκπαίδευση των παλιννοστούντων και των αλλοδαπών μαθητών στην Ελλάδα: Διαπολιτισμική Προσέγγιση*. Αθήνα: Gutenberg.
- Δαμανάκης, Μ. (2007). *Ταυτότητες και Εκπαίδευση στη Διασπορά*. Αθήνα: Gutenberg.
- Δεληκωσταντής, Κ. (1995). *Τα δικαιώματα του ανθρώπου*. Αθήνα: Αφοί Κυριακίδοι.
- Δημούλης, Δ. (1997). Η νομική προστασία των εθνικών μειονοτήτων. Στο Κ. Τσιτσελίκης, & Δ. Χριστόπουλος, *Το μειονοτικό φαινόμενο στην Ελλάδα- Μια συμβολή των κοινωνικών επιστημών*. Αθήνα: Κριτική.
- Καζαμίας, Α. (2005). Παγκοσμιοποίηση και εκπαιδευτικές κουλτούρες στην ύστερη νεωτερικότητα: το σύνδρομο του Αγαμέμνονα. Στο Δ. Γράβαρης, & Ν. Παπαδάκης (Επιμ.), *Εκπαίδευση και Εκπαιδευτική Πολιτική μεταξύ κράτους και αγοράς*. Αθήνα: Σαββάλας.
- Κανακίδου, Ε., & Παπαγιάννη, Β. (1998). *Διαπολιτισμική Αγωγή στην Ευρώπη και την Ελλάδα*. Αθήνα: Τυποθητώ- Δαρδανός.
- Κανακίδου, Ε., & Παπαγιάννη, Β. (2009). *Διαπολιτισμική Αγωγή*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ. (2015). Τα βασικά μεγέθη της εκπαίδευσης, η ελληνική πρωτοβάθμια & δευτεροβάθμια εκπαίδευση (2002-2013).
- Καρακατσάνη, Δ. (2004). *Εκπαίδευση και πολιτική Διαπαιδαγώγηση*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Καρακατσάνη, Δ., & Μαρκαντές, Γ. (2016). Επιτυχείς Εναλλακτικές Προτάσεις για την Αντιμετώπιση της Υποεπίδοσης και της Σχολικής Διαρροής: Μέθοδος Freinet και Σχολική Αυτοδιοίκηση στο Πειραματικό Λύκειο του Saint-Naxaire.
- Καρούντζου, Γ. (2011). *Διαθεματική διδασκαλία και πολυπολιτισμικά προγράμματα στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα*. Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- Κεσίδου, Α. (2007). Διδακτικές προσεγγίσεις στο πολυπολιτισμικό σχολείο: αρχές της Διαπολιτισμικής Διδακτικής. *Διδασκαλία και μάθηση στο πολυπολιτισμικό σχολείο: διδακτικές προσεγγίσεις και εκπαιδευτικό υλικό*, (σσ. 11-27). Θεσσαλονίκη.
- Κομκότου, Π. (2017). *Η πρόσληψη της παιδαγωγικής Freinet στο σύγχρονο ελληνικό πλαίσιο*. Μεταπτυχιακή εργασία.
- Κοσσυβάκη, Φ. (2006). *Εναλλακτική Διδακτική. Προτάσεις για μετάβαση από τη διδακτική του αντικειμένου στη διδακτική του ενεργού υποκειμένου*. Αθήνα: Gutenberg.
- Κουτσελίνη, Μ. (2001). Η ανάπτυξη Προγραμμάτων σε μικροεπίπεδο και η παιδαγωγική αυτονομία του εκπαιδευτικού. *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, σσ. 26-37.

- Λάχλου, Σ., Μπαλτάς, Σ., & Καρακατσάνη, Δ. (2017). *Celestin Freinet: Θεσμική και κριτική παιδαγωγική*. Αθήνα: Οι εκδόσεις των συναδέλφων.
- Μάνεσης, Ν. (2017). Δίγλωσσοι μαθητές στο δημοτικό σχολείο και διαπολιτισμική εκπαίδευση: η περίπτωση της Αχαΐας. *Έρευνα στην Εκπαίδευση*, σσ. 228-236.
- Μάρκου, Γ. (1997). *Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Κέντρο Διαπολιτισμικής Αγωγής.
- Ματσαγγούρας, Η. (2003). *Η διαθεματικότητα στη σχολική γνώση. Εννοιοκεντρική αναπλαισίωση και σχέδια εργασίας*. Αθήνα: Γρηγόρη.
- Ματσαγγούρας, Η. (2009). *Εισαγωγή στις επιστήμες της παιδαγωγικής*. Αθήνα: Γρηγόρη.
- Μουσούρου, Λ. (2003). *Μετανάστευση και Μεταναστευτική Πολιτική στην Ελλάδα και στην Ευρώπη*. Αθήνα: Gutenberg.
- Μπαδικιάν, Σ. (2017). *Συνεργατικά Σχολεία με την Παιδαγωγική Freinet- Διαδικασίες Εφαρμογής*. Αθήνα: Παιδαγωγική Ομάδα το Σκασιαρχείο.
- Μπαλτάς, Σ. (2008). Τεχνικές Freinet στο Ελληνικό Δημόσιο Σχολείο. Το παράδειγμα του σχολικού εντύπου "οι φίλιες των παιδιών" και άλλων τεχνικών στο 35 Δημοτικό Σχολείο Αθηνών. Στο Σκασιαρχείο.
- Νικολάου, Γ. (2000). *Ένταξη και Εκπαίδευση των Αλλοδαπών Μαθητών στο Δημοτικό Σχολείο*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Νικολάου, Γ. (2005). Η διαπολιτισμική διδακτική και κοινωνικές αναπαραστάσεις των μαθητών. *Διαπολιτισμική εκπαίδευση και σχολική πραγματικότητα*, (σσ. 1-14). Θεσσαλονίκη.
- Παγώνη, Μ. (2007). *Celestin Freinet. Σύγχρονα Θέματα(99)*.
- Παλαιολόγο, Ν., & Ευαγγέλου, Ο. (2003). *Διαπολιτισμική παιδαγωγική. Εκπαιδευτικές, διδακτικές & ψυχολογικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Ατραπός.
- Πασιάς, Γ., Φλουρής, Γ., & Φωτεινός, Δ. (2015). *Παιδαγωγική και εκπαίδευση*. Αθήνα: Γρηγόρη.
- Πολίτου, Μ. (2013). *Διδασκαλία και μάθηση στο Διαπολιτισμικό Σχολείο*. Στο Χ. Γκόβαρης. Αθήνα: Gutenberg.
- Σταμέλος, Γ. (2003). *Παγκοσμιοποίηση και Εκπαίδευση: ο Εκπαιδευτικός Αποκλεισμός Σήμερα. Η Παιδεία στην Αυγή του 21ου αιώνα*. Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πάτρας.
- Σχισμένος, Κ. (2009). Ο ρόλος του θεολόγου εκπαιδευτικού στο διαπολιτισμικό σχολείο. *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων(15)*, σσ. 94-104.
- Τουρτουράς, χ. (2017). *Celestin Freinet: Θεσμική και κριτική παιδαγωγική*. Στο Σ. Λάχλου, Σ. Μπαλτάς, & Δ. Καρακατσάνη. Αθήνα: Οι εκδόσεις των συναδέλφων.

Τριλιανός, Θ. (2013). *Η παρώθηση του μαθητή για μάθηση*. Αθήνα: Ατραπός.

Τσαούσης, Μ. (1984). *Χρηστικό Λεξικό Κοινωνιολογίας*. Αθήνα: Gutenberg.

Φραγκουδάκη, Α. (2001). Η κοινωνική ανισότητα στην εκπαίδευση. Στο Θ. Δραγώνα, *Εκπαίδευση: Πολιτισμικές Διαφορές και κοινωνικές ανισότητες. Κοινωνικές ταυτότητες/ Ετερότητες - Κοινωνικές ανισότητες, διγλωσσία και σχολείο*. Πάτρα: ΕΑΠ.

Παράρτημα

Έντυπο Συναινέσης

ΕΝΤΥΠΟ ΣΥΝΑΙΝΕΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ

Αγαπητοί Συνάδερφοι,

Ονομάζομαι Κατσιπουλάκη Χρύσα και είμαι μεταπτυχιακή φοιτήτρια του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου στο Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής του μεταπτυχιακού προγράμματος “Εκπαιδευτικά Προγράμματα και Υλικό: Τυπική, Άτυπη και Από Απόσταση Εκπαίδευση”. Η ολοκλήρωση του μεταπτυχιακού προγράμματος απαιτεί την διεξαγωγή διπλωματικής έρευνας με τίτλο “ Η διαχείριση της ετερότητας υπό το πρίσμα της πολυπολιτισμικής και εναλλακτικής εκπαίδευσης του C. Freinet στην προσχολική δημόσια εκπαίδευση”. Σκοπός της παρούσας μελέτης αποτελεί η διερεύνηση των αντιλήψεων και πρακτικών των εκπαιδευτικών για την ύπαρξη και ένταξη των μαθητών προσχολικής εκπαίδευσης με διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες με την χρήση εκπαιδευτικών εργαλείων. Τα αποτελέσματα της έρευνας πρόκειται να συμβάλλουν στην προώθηση της εκπαίδευσης, αφού μελετάται ένα θέμα που εστιάζει σε μία σύγχρονη και εκπαιδευτική πραγματικότητα, με την οποία πλέον έρχονται αντιμέτωποι οι εκπαιδευτικοί που καλούνται να την διαχειριστούν.

Για την διεξαγωγή της έρευνας και για την εμβάθυνση στις απόψεις των εκπαιδευτικών ως εργαλείο συλλογής δεδομένων η παρούσα έρευνα χρησιμοποιεί τις συνεντεύξεις, έτσι ώστε ο σκοπός της να διευρυνθεί στον μέγιστο βαθμό.

Η συμμετοχή στην έρευνα είναι εθελοντική και σας διαβεβαιώνω ότι στα δεδομένα σας θα υπάρχει ανωνυμία και εμπιστευτικότητα μεταξύ μας. Αυτό συνεπάγεται πως οποιαδήποτε στιγμή καθ' όλη την διάρκεια της συνέντευξης, αν αισθανθείτε άβολα ή και αμήχανα μπορείτε να διακόψετε την διαδικασία, χωρίς αυτό να συνεπάγεται κάποια συνέπεια για εσάς. Οφείλω να σας ενημερώσω πως τα δεδομένα σας δεν θα αξιολογηθούν, αφού απώτερος σκοπός είναι η συλλογή των αυθόρμητων σκέψεων για το θέμα. Ωστόσο, για την επιτυχία της έρευνας καθίσταται ιδιαίτερα σημαντική η συνεργασία σας. Η αναμενόμενη διάρκεια της συμμετοχής σας στην συνέντευξη υπολογίζεται περίπου στα 20' λεπτά.

Η καταγραφή των αυθόρμητων σκέψεων σας, θα πραγματοποιηθεί με μαγνητοφώνηση για αυτόν τον λόγο σας ζητώ την άδεια μαγνητοφώνησης. Ο λόγος χρήσης του μαγνητοφώνου κρίνεται σημαντικός, καθώς κατά την διάρκεια της συνέντευξης είναι αρκετά δύσκολο να κρατάω παράλληλα σημειώσεις. Να υπογραμμίσω, πως το όνομα σας ή προσωπικά σας στοιχεία θα απαλειφθούν κατά την διάρκεια της απομαγνητοφώνησης και για παράδειγμα το όνομά σας θα αντικατασταθεί με 'Σ': Συνεντευξιαζόμενος.

Σας ευχαριστώ πολύ για το ενδιαφέρον συμμετοχής σας στην έρευνα.

Με εκτίμηση,

Κατσιπουλάκη Χρύσα

Εκπαιδευτικός προσχολικής ηλικίας

Οδηγός Συνέντευξης

Δημογραφικές ερωτήσεις

Επίπεδο σπουδών:

Χρόνια εμπειρίας στην δημόσια εκπαίδευση:

Αριθμός μαθητών με διαφορετικά πολιτισμικά υπόβαθρα:

Πρώτη επαφή με τα εναλλακτικά παιδαγωγικά εργαλεία:

Κύριες ερωτήσεις

A. : Περιλαμβάνει ερωτήσεις οι οποίες αφορούν την ερμηνεία της ετερότητας και της διαπολιτισμικής αγωγής από τους εκπαιδευτικούς στην μαθησιακή Άξονας διαδικασία.

1. Πώς αντιλαμβάνεσαι την εισροή διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα;
 2. Θεωρείς πώς μαθητές με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο πρέπει να συνυπάρχουν σε μία τάξη παρέχοντας τους μια κοινή εκπαιδευτική κατεύθυνση;
 - i. Ποια είναι τα οφέλη της συμπερίληψης; Ποια μέλη της εκπαιδευτικής πράξης ωφελούν;
 - ii. Ποια είναι τα αρνητικά της συμπερίληψης;
 3. Υπάρχει σχέση ανάμεσα στην έννοια της ετερότητας και των εννοιών ανωτερότητα- κατώτερότητα;

 4. Ποιοι είναι οι στόχοι της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης για τους μαθητές με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο;
 5. Όταν γίνεται αναφορά στην διαπολιτισμική εκπαίδευση θεωρείς πως οι στόχοι της αφορούν και τους μαθητές που προέρχονται από τον κυρίαρχο πολιτισμό;
 - i. Αν ναι, ποιοι είναι οι στόχοι της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης για αυτούς τους μαθητές;
 6. Με την βοήθεια ποιών πρακτικών μπορεί η διαπολιτισμική εκπαίδευση να ωφελήσει τόσο τους αλλοδαπούς όσο και τους ημεδαπούς μαθητές;
 7. Η χρήση της κυρίαρχης γλώσσας της εκάστοτε κοινωνίας από μαθητές με διαφορετικά πολιτισμικά υπόβαθρα θεωρείς πως εξυπηρετεί έναν από τους στόχους της διαπολιτισμικής αγωγής;
- B. Άξονας: Περιλαμβάνει ερωτήσεις που μελετούν την διαπολιτισμική ετοιμότητα των εκπαιδευτικών.**

8. Από την προκύπτουσα ανακατάταξη στις τάξεις επέλεξες να παρακολουθήσεις κάποιο σεμινάριο/ επιμόρφωση σε θέματα διαχείρισης της ετερότητας και αν ναι, τι σε ώθησε στην επιλογή του;
 9. Θεωρείς πως σαν εκπαιδευτικός είσαι διαπολιτισμικά έτοιμος να διαχειριστείς την ετερότητα στην πράξη;
 - i. Τί συντέλεσε στην ενίσχυση της διαπολιτισμικής σου ετοιμότητας;
 10. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά ενός εκπαιδευτικού που χαρακτηρίζεται με διαπολιτισμική ετερότητα; Ποιες γνώσεις και δεξιότητες θεωρείς πως είναι απαραίτητες για έναν εκπαιδευτικό που υπηρετεί το σημερινό πολυπολιτισμικό σχολείο;
 11. Χρειάζονται παραπάνω δεξιότητες και γνώσεις από τον δάσκαλο έτσι ώστε να μπορέσει να εφαρμόσει τα εναλλακτικά εργαλεία σε μία τάξη ετερογένειας;
 12. Θα επέλεγες να παρακολουθήσεις κάποια επιπρόσθετη επιμόρφωση σχετικά με την διαπολιτισμική εκπαίδευση και για ποιόν λόγο;
- Γ. Άξονας: Περιλαμβάνει ερωτήσεις που μελετούν την σχέση της εναλλακτικής (παιδαγωγική Freinet) με την διαπολιτισμική εκπαίδευση.**
13. Τι σε ώθησε στην εφαρμογή της εναλλακτικής παιδαγωγικής;
 - i. Πόσα χρόνια την προασπίζεις;
 14. Πώς νοηματοδοτείς την εναλλακτική παιδαγωγική; Ποιοι είναι οι στόχοι που θέτεις ως εκπαιδευτικός της εναλλακτικής κατεύθυνσης;
 15. Ποια είναι η συσχέτιση μεταξύ εναλλακτικής παιδαγωγικής και διαπολιτισμικής εκπαίδευσης; Θεωρείς πως υπάρχει σχέση αλληλοσυμπλήρωσης;
 16. Η εναλλακτική παιδαγωγική ευνοεί στην ανάπτυξη διαπολιτισμικής συνείδησης των μαθητών;
 17. Ποιος θα ήταν ο λόγος που θα εγκατέλειπες την κατεύθυνση της εναλλακτικής παιδαγωγικής και θα στρεφόσουν στο παραδοσιακό μοντέλο διδασκαλίας;
 18. Η παιδαγωγική του Freinet προασπίζει έναν πολιτικό ρόλο, τόσο του εκπαιδευτικού όσο και του μαθητή, θεωρείς ότι αυτή η ιδέα συνεισφέρει στην κοινωνική αλλαγή;
 - i. Στην διαπολιτισμική τάξη προσπαθείς να κάνεις πράξη αυτή την άυλη ιδέα του πολιτικού υποκειμένου;
 19. Το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο τι περιθώρια πιστεύεις αφήνει για να μπορέσει να εφαρμοστεί επιτυχώς η παιδαγωγική του Freinet;

Γ.1. Άξονας: Αποτελεί υποενότητα του Γ' Άξονα και εστιάζει στην πρακτική εφαρμογή της εναλλακτικής μάθησης.

20. Πόσο σημαντική είναι η μάθηση με έμφαση στο Υποκείμενο;
 - i. Με ποιες παιδαγωγικές μεθόδους ενσαρκώνεται η ενεργώς μάθηση;
21. Ποιες είναι οι πρακτικές της εναλλακτικής παιδαγωγικής Freinet που υλοποιείς στην τάξη σου;
 - i. Συναντάς εμπόδια κατά τον σχεδιασμό της εκπαιδευτικής σου καθημερινότητας εφαρμόζοντας τεχνικές της παιδαγωγικής Freinet;
22. Υπάρχουν οφέλη που παρατηρείς κατά την αλληλεπίδραση των μαθητών στην τάξη μέσω της υλοποίησης της εναλλακτικής παιδαγωγικής Freinet;
23. Με ποια κριτήρια δημιουργούνται οι ομάδες εργασίες στην τάξη;
24. Κατά την διάρκεια του ελεύθερου παιχνιδιού έχεις παρατηρήσει την δημιουργία ‘‘παρέας’’ με ποικίλες πολιτισμικά ταυτότητες να συνυπάρχουν;
25. Στην εναλλακτική παιδαγωγική, άρα και στην παιδαγωγική Freinet τα θέματα ενασχόλησης ορίζονται από τους ίδιους τους μαθητές. Έχετε καταλήξει ποτέ ως ομάδα να ασχοληθείτε με θέμα το οποίο έχει προταθεί από μαθητή με διαφορετική πολιτισμική προέλευση;
 - i. Αν ναι, πώς ήταν η συμμετοχή του συνόλου της τάξης;
 - ii. Με ποια ερεθίσματα προσπάθησες να ενισχύσεις τα κίνητρα μάθησης επί του επιλεγμένου θέματος;
 - iii. Ποια ήταν η αντίδραση και η εμπλοκή όλων των γονέων;
26. Ως εκπαιδευτικός της παιδαγωγικής Freinet τα σχέδια εργασίας εμπλουτίζονται με στοιχεία από τις ταυτότητες των διαφορετικών πολιτισμικών μαθητών;
27. Ποιες δεξιότητες αναπτύσσονται στους μαθητές (αλλοδαπών και μη) μέσω της υλοποίησης της παιδαγωγικής Freinet;
28. Ποιες τεχνικές Freinet επιλέγεις να εφαρμόζεις στην τάξη και με ποιον σκοπό; Στάθηκε κριτήριο για την επιλογή των τεχνικών εκ μέρους σου η συνύπαρξη πολλών διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων;
29. Πώς λειτουργεί εκ μέρους σου η αξιολόγηση των μαθητών σου;
30. Σε ποια σημεία συναντάς εμπόδια όσον αφορά την εφαρμογή της εναλλακτικής παιδαγωγικής σε μια διαπολιτισμική τάξη;
 - i. Αφορούν την αλλαγή του ρόλου σου;

- ii. Αφορούν την προετοιμασία που απαιτείται;
 - iii. Αφορούν τις παραπάνω από μία γλώσσες ομιλίας;
 - iv. Αφορούν τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά έχουν ήδη μάθει να εργάζονται;
 - v. Αφορούν την σχέση σου με τους άλλους συναδέλφους;
31. Πώς η παιδαγωγική Freinet επηρεάζει την εικόνα που έχει ο μαθητής για τον εαυτό του και την ανάπτυξη της αυτοεκτίμησής του;

Συνεντεύξεις

1^η Συνέντευξη

Δημογραφικές ερωτήσεις

Επίπεδο σπουδών: Απόφοιτος Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών Αθήνας, 1993
Μεταπτυχιακό στο Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής, 2015

Χρόνια προϋπηρεσίας στην δημόσια εκπαίδευση: 20 χρόνια

Αριθμός μαθητών με διαφορετικά πολιτισμικά υπόβαθρα: 3 μαθητές αλβανικής καταγωγής στο σύνολο των 10 μαθητών

Διαφορετικές μητρικές γλώσσες : Αλβανική γλώσσα

Πρώτη επαφή με τα εναλλακτικά παιδαγωγικά εργαλεία Freinet: 2019-20 πιλοτικό πρόγραμμα για εφαρμογή παιδαγωγικής Freinet στην Κόρινθο

Κύριες ερωτήσεις

Σ: Πώς αντιλαμβάνεσαι την εισροή διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα;

N1: Κοιτάζτε να δείτε, είναι αλήθεια ότι υπάρχει μεγάλος αριθμός οικονομικών μεταναστών και προσφύγων. Τα τελευταία χρόνια, έτσι; Χρειαζόμαστε μία εκπαιδευτική πολιτική κατά την γνώμη μου που θα δημιουργήσει ευνοϊκές συνθήκες για να υπάρχει αρμονική συμβίωση και να υπάρχει ομαλή ένταξη αυτών των μεταναστών στα ελληνικά σχολεία. Χρειαζόμαστε κατά την γνώμη μου να αλλάξουν

λίγο τα αναλυτικά προγράμματα ως προς το περιεχόμενο και την μεθοδολογία του εκπαιδευτικού συστήματος.

Σ: Και πώς/ εε/ ποια είναι η γνώμη σας μάλλον για την ύπαρξη ή μη μαθητών με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο σε μία τάξη;

N1: Εννοείται αν θα πρέπει να συνυπάρχουν μέσα σε μία τάξη;

Σ:Σωστά, ναι.

N1:ΕΕ εγώ συμφωνώ ότι πρέπει να συνυπάρξουν. Βέβαια οι μαθητές αυτοί οι αλλοδαποί βρίσκονται ανάμεσα σε δύο κουλτούρες και σε δύο γλώσσες. ->Πρέπει να συνυπάρξουν σε τάξη με τους γηγενείς αλλά να αναγνωρίζεται και η γλώσσα τους και αυτό το πολιτισμικό κεφάλαιο που κουβαλάνε και να μην παραγκωνίζονται μέσα σε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα που είναι μονογλωσσικό. Εγώ είμαι υπέρ της συνύπαρξης.

Σ: Θεωρείτε ότι υπάρχουν αρνητικά εε στην συμπερίληψη.

N1:Κοίτα αρνητικά στην συμπερίληψη υπάρχουν όταν οι εκπαιδευτικοί δεν έχουν προηγούμενη διδακτική εμπειρία με πολυπολιτισμικές τάξεις ή όταν οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί νιώθουν άγχος για να διδάξουν. Ας μην ξεχνάμε ότι κάποιοι εκπαιδευτικοί μπορεί να έχουν προκαταλήψεις για τους αλλοδαπούς. Υπάρχουν, να συμπληρώσω, και οικογένειες γηγενών που θεωρούν επίσημα την ύπαρξη ξένων μέσα στην ίδια τάξη που φοιτούν τα δικά τους παιδιά. Και ειδικά όταν η τάξη έχει χαμηλό επίπεδο κατηγορούνε τους αλλοδαπούς ότι ευθύνονται για το χαμηλό συνολικό επίπεδο της τάξης. Άσε που μερικές φορές κατηγορούν και τους εκπαιδευτικούς που ασχολούνται περισσότερο με τους αλλοδαπούς και δεν δίνουν βάρος στα δικά τους παιδιά. Μερικές φορές ένας εκπαιδευτικός πιέζεται και από το χρόνο για να καταφέρει να εφαρμόσει μία εξατομικευμένη διδασκαλία στους αλλοδαπούς μαθητές. Αυτά είναι κατά την γνώμη μου τα αρνητικά της συμπερίληψης.

Σ: Μάλιστα, θεωρείτε ότι υπάρχει κάποια σχέση ανάμεσα στην έννοια της ετερότητας και στις έννοιες ανωτερότητα/ κατωτερότητα;

N1:Σχέση δεν υπάρχει είναι δύο διαφορετικά πράγματα. Ετερότητα σημαίνει διαφορετικός. Διαφορετικός δεν σημαίνει ανώτερος ή κατώτερος απλά διαφορετικός

Σ: Ποιοι είναι οι στόχοι της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης για τους μαθητές με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο;

N1: Στόχοι σε αυτή τη περίπτωση είναι να γίνει αποδεκτή και σεβαστή η κουλτούρα τους. Και να μην υπάρχουν προκαταλήψεις εναντίον τους να αντιμετωπίζονται ως άνθρωποι/ άτομα διαφορετικά όχι ως κατώτερα άτομα.

Σ: Όταν γίνεται αναφορά στην διαπολιτισμική εκπαίδευση θεωρείται πως οι στόχοι της αφορούν και τους μαθητές που προέρχονται από τον κυρίαρχο πολιτισμό;

N1: Η διαπολιτισμική εκπαίδευση κατά την γνώμη μου ωφελεί και τους γηγενείς αλλά και τους μαθητές εε τους αλλοδαπούς. Οπότε εεε θεωρώ πως οι στόχοι αφορούν και τους δύο. Και οι γηγενείς θα ξεπεράσουν τις αρνητικές προκαταλήψεις τους, θα πάψουν να πιστεύουν ότι οι αλλοδαποί είναι κατώτεροι θα αποκτήσουν και πιο ανοικτό μυαλό σε τελική φάση.

Σ: Και τέλος για να ολοκληρώσουμε τον πρώτο άξονα, θεωρείται ότι η χρήση της κυρίαρχης γλώσσας της εκάστοτε κοινωνίας από μαθητές με διαφορετικά πολιτισμικά υπόβαθρα εξυπηρετεί έναν από τους στόχους της διαπολιτισμικής αγωγής;

N1: Η κυρίαρχη γλώσσα στο ελληνικό σχολείο, ας μην γελιόμαστε είναι η ελληνική. Το ελληνικό σχολείο είναι μονόγλωσσο. Η γνώμη μου είναι ότι θα έπρεπε να διατηρηθεί μια ετερογένεια, θα έπρεπε το ελληνικό σχολείο να μην έχει στόχο να αφομοιώσει τους αλλοδαπούς αλλά να προβάλει και στοιχεία από τη δικιά τους γλώσσα. Κι έτσι οι αλλοδαποί (μμμ) θα νιώσουν καλύτερα, ότι ενσωματώνονται πιο ομαλά. Τώρα με το μονόγλωσσο εκπαιδευτικό σύστημα νιώθω ότι οι αλλοδαποί πιστεύουν οι ίδιοι ότι είναι κατώτεροι, πιστεύουν ότι οι ίδιοι πρέπει να αρνηθούν τις δικές τους ρίζες.

Σ: Από την προκύπτουσα ανακατάταξη στις τάξεις, επέλεξες να παρακολουθήσεις κάποιο σεμινάριο/ επιμόρφωση σε θέματα διαχείρισης της ετερότητας και αν ναι, τι σε ώθησε στην επιλογή του;

N1: Εεε,χαχα, δεν έχω παρακολουθήσει ειλικρινά σας το λέω αυτό (εμ) γιατί πιστεύω μέχρι τώρα δεν το είχα ανάγκη. Δουλεύω 20 χρόνια στο συγκεκριμένο σχολείο και η αναλογία των αλλοδαπών σε κάθε χρονιά 2-3 παιδιά στα 40. Δεν υπάρχει στο σχολείο μας πολύ μεγάλος αριθμός αλλοδαπών. Βέβαια, αν δούλευα σε ένα άλλο σχολείο που είχε πάρα πολλά παιδιά αλλοδαπά ίσως το είχα ανάγκη να το παρακολουθήσω αυτό το σεμινάριο.

Σ: Θεωρείτε πως είστε έτοιμος / διαπολιτισμικά έτοιμος σαν εκπαιδευτικός να διαχειριστείτε την ετερότητα στην πράξη;

N1: Δεν είμαι ->καθόλου έτοιμη διαπολιτισμικά. Προσπαθώ όμως μέσα από βιβλία, μέσα από αναζητήσεις στο διαδίκτυο, μέσα από συναδέλφους μου, δεν είμαι έτοιμη

δυστυχώς γιατί ούτε από την σχολή μου – σας φέρνω πίσω στα φοιτητικά μου χρόνια- δεν έχω μελετήσει γιατί δεν υπήρχε το μάθημα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στα εξάμηνα.

Σ: Ποια είναι τα χαρακτηριστικά ενός εκπαιδευτικού που χαρακτηρίζεται με διαπολιτισμική ετερότητα; Ποιες γνώσεις και δεξιότητες θεωρείς πως είναι απαραίτητες για έναν εκπαιδευτικό, που υπηρετεί το σημερινό πολυπολιτισμικό σχολείο;

N1: Λοιπόν, αυτός ο εκπαιδευτικός που τον χαρακτηρίζει η διαπολιτισμική ετερότητα θα πρέπει να είναι ανοιχτόμυαλος, να σέβεται το διαφορετικό, θα πρέπει να είναι έτοιμος να προσαρμόσει το περιεχόμενο της διδασκαλίας του σε μαθητές που έχουν διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο. Ο ίδιος αυτός ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να έχει ξεκάθαρες δημοκρατικές τάσεις και αξίες, θα πρέπει να είναι έτοιμος να βοηθήσει τους μαθητές να αναπτύξουν την αυτοεκτίμησή τους, να αναπτύξουν συμπάθεια για τους άλλους εε ο ίδιος θα πρέπει να δημιουργεί θετικές σχέσεις με τους μαθητές του, να είναι έτοιμος να ακούσει τι έχουν να μου πουν οι μαθητές μου, πώς μπορώ εγώ να μάθω από αυτούς. Να αποκτήσει ο ίδιος ενσυναίσθηση, δηλαδή να μπει στην θέση του αλλοδαπού μαθητή, να καταλάβει πως νιώθει ο αλλοδαπός μαθητής. Λοιπόν, αυτά κατά την γνώμη μου.

Σ: Ε πριν μου αναφέρατε ότι δεν έχετε παρακολουθήσει κάποιο σεμινάριο που να αφορά / να εστιάζει στην διαπολιτισμική εκπαίδευση. Παρόλα αυτά Θα επιλέγατε να παρακολουθήσεις κάποια επιπρόσθετη επιμόρφωση σχετικά με την διαπολιτισμική εκπαίδευση και για ποιόν λόγο;

N1: Γιατί όχι; Κάθε επιμόρφωση βοηθάει τον εκπαιδευτικό και σαν εκπαιδευτικό και σαν άνθρωπο θα με βοηθούσε πολύ μία επιπρόσθετη επιμόρφωση. Ε αν προκύψει βεβαίως θα το παρακολουθήσω.

Σ: Εσάς λοιπόν, τι ήταν αυτό που σας ώθησε στην εφαρμογή της εναλλακτικής παιδαγωγικής και πόσο διάστημα την προασπίζετε;

N1: Εγώ να πω την αλήθεια δεν ήξερα από πριν για τον Freinet και για αυτή την εναλλακτική παιδαγωγική. Εε παρακολούθησα το πιλοτικό πρόγραμμα για την επιμόρφωση και την εφαρμογή της παιδαγωγικής στα δημόσια σχολεία που έγινε στην Κόρινθο πέρσι. Εε μου άρεσε πάρα πολύ. Ο λόγος που έκανα αίτηση να συμμετέχω σε αυτό το επιμορφωτικό πρόγραμμα είναι ότι ποτέ δεν ήμουν μια παραδοσιακή δασκάλα. -> Πάντα το σχολείο μου ήταν ανοικτό προς την κοινωνία, με ενδιέφεραν πάντα οι συνεργατικές δουλειές που έχουν νόημα για τα παιδιά. Γενικά

θέλω να βλέπω τα παιδιά να έρχονται χαρούμενα στο σχολείο και να φεύγουν χαρούμενα.

Σ: Πώς νοηματοδοτείται την εναλλακτική παιδαγωγική;

N1: Τι σημαίνει για εμένα εναλλακτική παιδαγωγική. Σημαίνει μια μη παραδοσιακή παιδαγωγική, στην οποία ο δάσκαλος δεν θα είναι ο μεταλαμπαδευτής της γνώσης να προσφέρει έτοιμη την γνώση. Ένας δάσκαλος θα πρέπει να δημιουργεί ένα υποστηρικτικό περιβάλλον για όλους τους μαθητές, να δίνει ευκαιρίες σε όλους, σε πρωτοβουλίες σε όλους. Έτσι το φαντάζομαι.

Σ: Χμμ και θεωρείται ότι υπάρχει συσχέτιση μεταξύ εναλλακτικής παιδαγωγικής και διαπολιτισμικής εκπαίδευσης;

N1: Βεβαίως και υπάρχει. Για παράδειγμα η παιδαγωγική F. Προάγει την συνεργασία, την δημοκρατία, (εμμ) αυξάνει τον σεβασμό των μαθητών για τους συμμαθητές τους, συμβάλλει ακόμη και στην αποδοχή των μειονοτικών μαθητών, άρα υπάρχει συσχέτιση και μάλιστα αλληλοσυμπληρώνονται.

Σ: Εμμ ποιος θα ήταν ο λόγος που θα εγκατέλειπατε την κατεύθυνση της εναλλακτικής παιδαγωγικής και θα στρεφόσταν στο παραδοσιακό μοντέλο διδασκαλίας;

N1: Ααα, δεν θέλω να το σκέφτομαι αυτό το σενάριο (γέλια). Ευτυχώς δεν έχω συναντήσει εμπόδια από συναδέλφους αλλά πιστεύω ότι ο λόγος που θα εγκατέλειπα θα ήταν όταν οι συνάδελφοι μου μου δημιουργούσαν εμπόδια, με ειρωνεύονταν, (εεε). Ή όταν η διοίκηση του σχολείου με εμπόδιζε ή όταν οι γονείς. Θα γίνω πιο συγκεκριμένη, μου αρέσει να βγάζω τους μαθητές μου έξω από την τάξη πολλές ώρες. Έχουμε στην αυλή μας ένα κιόσκι και κάνουμε για παράδειγμα το παραμύθι, μία συζήτηση έξω στον καθαρό αέρα. Βγαίνουμε με τους μαθητές μου βόλτα στο χωριό. Αν οι γονείς μου έφερναν αντίρρηση γιατί βγάζω τα παιδιά συνέχεια έξω ή (εε) με κακολογούσαν για αυτό ή (εμμ) νόμιζαν ότι δεν είμαι μια δασκάλα που επαρκεί τότε ίσως το σταματούσα. Πολλές φορές η σχέση με τους συναδέλφους μπορεί να μην είναι καλή, αν έχεις μια τάξη που την μοιράζεσαι δηλαδή αν είναι άλλος δάσκαλος πρωινός και άλλος στο ολοήμερο και δεν συμφωνούν αυτοί οι δύο να έχουν μία κοινή γραμμή τότε είναι πολύ δύσκολο να υπάρχει μια παραδοσιακή δασκάλα για παράδειγμα το πρωί και τα ίδια παιδιά να συνεχίζουν το απόγευμα με μια δασκάλα της εναλλακτικής παιδαγωγικής.

Σ: Χμμ ναι σωστά.

N1: Για παράδειγμα πέρσυ που παρακολούθησα το πρόγραμμα ήμουν σε ολοήμερο

τμήμα με 10 μαθητές και υπήρχαν άλλα δύο τμήματα, τα οποία είχαν κατά την γνώμη μου δασκάλες παραδοσιακές. Εμμ δεν έδειξαν ενδιαφέρον να μάθουν ποια είναι η τεχνική αυτή αλλά και δεν μου δημιούργησαν και εμπόδια. Οπότε εγώ συνέχισα το πρόγραμμά μου.

Σ: Μάλιστα. Η παιδαγωγική του Freinet προασπίζει έναν πολιτικό ρόλο, τόσο του εκπαιδευτικού όσο και του μαθητή, θεωρείτε ότι αυτή η ιδέα συνεισφέρει στην κοινωνική αλλαγή;

Ν1: Λοιπόν συμφωνώ πως με την παιδαγωγική του F. Επιτυγχάνεται η ιδέα του ενεργού πολίτη, ενεργός δάσκαλος και ενεργός μαθητής. Πολίτης ενεργός σημαίνει πως δεν μένει απαθής, -> δρα. Αυτή η ιδέα συνεισφέρει στην κοινωνική αλλαγή, γιατί δημιουργεί πολίτες ενημερωμένους για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους. Πολίτες που μπορούν να φιλτράρουν τις πληροφορίες που ακούν. Πολίτες που ζητούν δικαιοσύνη, που ενδιαφέρονται για το φυσικό περιβάλλον. Πολίτες που αναπτύσσουν δημοκρατικές συμπεριφορές. Πολίτες που επιδιώκουν την συνεργασία και όχι τον ανταγωνισμό. Πολίτες που δέχονται την διαφορετικότητα, που βοηθούν τους άλλους. Όλα αυτά μαζί.

Σ: Και στην διαπολιτισμική τάξη με ποιόν τρόπο προσπαθείτε να κάνετε πράξη αυτή την άυλη ιδέα του πολιτικού υποκειμένου;

Ν1: Για παράδειγμα εφάρμοσα την τεχνική του F. Τι νέα;. Ε με μεγάλη επιτυχία. Ο μαθητής που ερχόταν στο σχολείο κάθε Δευτέρα έφερνε μαζί του κάποια ερεθίσματα. Μιλούσε για ένα ευχάριστο γεγονός, περιέγραφε ένα αντικείμενο, κάτι που του άρεσε, πώς πέρασε το σαββατοκύριακο. Δηλαδή έφερε ερεθίσματα από το δικό του χώρο/ από το δικό του οικογενειακό περιβάλλον. Να τα μοιραστεί με ποιους; Με τους συμμαθητές του. Και βέβαια όλοι που άκουγαν εε αυτά που έχει να παρουσιάσει ο μαθητής άρχισαν να κάνουν ερωτήσεις. Να κρίνουν τα λεγόμενα του συμμαθητή. Και μετά σιγά σιγά φαίνεται να ξεκινά ένας διάλογος, ερωτήσεις απαντήσεις. Αυτό δεν είναι ενεργός πολίτης;

Σ: Χμ ναι σωστά. Και τέλος πιστεύετε ότι το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο σας αφήνει περιθώρια για να μπορέσει να εφαρμοστεί επιτυχώς η παιδαγωγική του Freinet;

Ν1: όχι δεν αφήνει κανένα περιθώριο. Ευτυχώς που υπάρχουν και κάποιοι δάσκαλοι που είναι πολύ δραστήριοι, γιατί ο χαρακτήρας του εκπαιδευτικού μας συστήματος είναι συγκεντρωτικός. Δεν μας αφήνει να ξεπεράσουμε τα, τα / να φτάσουμε τα όνειρά μας για παράδειγμα. Εεε μια ζωή σαν να λειτουργεί ο εκπαιδευτικός και να εκτελεί κυβερνητικές εντολές. Άσε που πολλοί συνάδελφοι δεν μπορούν να

ξεπεράσουν την παθητικότητά τους, γιατί δεν τους αρέσει η αλλαγή και το ξεβόλεμα.

Αυτά. Αυτά πιστεύω.

Σ: Πόσο σημαντική είναι η μάθηση με έμφαση στο Υποκείμενο;

N1: Είναι πάρα πολύ σημαντική. Σημαίνει το παιδί να γίνεται ο πρωταγωνιστής της μάθησης. Είναι ο καλύτερος τρόπος να μάθει το παιδί, αυτός που ανακαλύπτει μόνος του την αλήθεια. Ε δείχνει ενδιαφέρον, προσπαθεί, ψάχνει και φτάνει στην σωστή απάντηση χωρίς ο δάσκαλος να επεμβαίνει, χωρίς ο δάσκαλος να του την φέρνει έτοιμη. Κάνει και ο μαθητής λάθη και βέβαια μαθαίνει μέσα από τα λάθη του.

Σ: Και με ποιες παιδαγωγικές μεθόδους ενσαρκώνεται η ενεργώς μάθηση;

N1: Καταρχάς να αφήνεις τους μαθητές να έχουν μια ελεύθερη έκφραση είτε προφορική, είτε λεκτική, είτε καλλιτεχνική. Να έχουν πρόσβαση στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές, εε να ψάχνουν, να περιεργάζονται ιστοσελίδες. Βέβαια με μια επίβλεψη από τον εκπαιδευτικό. Γενικά όλα τα σύγχρονα οπτικοακουστικά μέσα αν χρησιμοποιηθούν στο νηπιαγωγείο θα είναι υπέρ του μαθητή.

Σ: Εσείς ποιες είναι οι πρακτικές της εναλλακτικής παιδαγωγικής Freinet που υλοποιείς στην τάξη σου;

N1: Λοιπόν δεν τις έχω δοκιμάσει όλες. Έχω υλοποιήσει με επιτυχία την διασχολική αλληλογραφία και τα μικρά βιβλία και την τεχνική τι νέα.

Σ: Υπάρχουν οφέλη που παρατηρείς κατά την αλληλεπίδραση των μαθητών στην τάξη μέσω της υλοποίησης της εναλλακτικής παιδαγωγικής Freinet;

N1: Ε ναι έχω παρατηρήσει θετικά εε τα παιδιά για παράδειγμα που ήταν δειλά στην αρχή και δεν έπαιρναν λόγο αρχίζουν σιγά σιγά να εκφράζονται τα παράπονά τους, να λένε την γνώμη τους, να κάνουν ερωτήσεις, επιχειρηματολογούν. Κυρίως στην τεχνική τι νέα, για παράδειγμα (εμμ), τα παιδιά φέρνουν με ενθουσιασμό στο σχολείο να μιλήσουν πράγματα που έχουν ζήσει, να πουν τις εμπειρίες τους, να περιγράψουν κάτι που τους άρεσε. Να μιλήσουν κάτι στην ολομέλεια για αυτά με -> θάρρος.

Έχουν φύγει δηλαδή από την άποψη είμαι μικρός δεν θα πω τίποτα φοβάμαι και παίρνουν θάρρος και μιλούν στην ολομέλεια. Προσπάθησα να / εδώ να συμπληρώσω να κάνω και το συμβούλιο της τάξης. Βέβαια επειδή ήμασταν λίγα παιδιά δέκα, δεν μπορούσα να δώσω πολλούς ρόλους για αυτό και δεν λειτούργησε όπως θα ήθελα για αυτό και το σταμάτησα. Αλλά και με το συμβούλιο της τάξης είδα ότι υπάρχουν αλλαγές στις σχέσεις των μαθητών και στον τρόπο που λύνουν τα προβλήματά τους και τις διαφορές τους. Όταν περιμένουν όλοι την ώρα του συμβουλίου για να λυθεί

ένα θέμα που έχει προκύψει θα καθίσουν ήσυχα και θα περιμένουν να ακουστούν οι δύο πλευρές, οι τρεις πλευρές και να βγει μία απόφαση. Εμ άρα έχω δει αλλαγές στον τρόπο που δρουν ως ομάδα και στον τρόπο που λύνουν τις διαφορές τους.

Σ: Εσείς, με ποια κριτήρια δημιουργείται τις ομάδες εργασίες στην τάξη;

Ν1: Έχω δοκιμάσει αρκετούς τρόπους. Έχω δοκιμάσει και την κλήρωση για παράδειγμα. Η κλήρωση πιστεύω ότι είναι ένας τρόπος αμερόληπτος να γίνει η κατανομή των μαθητών σε μια ομάδα. Ας μην ξεχνάμε ότι και στην ζωή μας θα χρειαστεί πολλές φορές να συνεργαστούμε και με ανθρώπους που δεν γνωρίζουμε. Λέω στα παιδιά ελάτε παιδιά να κάνουμε κλήρωση να γίνουμε ομάδες. Μπορεί να αντιδράσουν να πουν κυρία εγώ θέλω με τον φίλο μου. Τους λέω ότι παιδιά καλό είναι να δοκιμάζουμε να συνεργαζόμαστε και με άτομα που δεν είμαστε τόσο φίλοι, γιατί και στην ζωή μας θα χρειαστεί να κάνουμε κάτι ανάλογο. Εμμ αλλά έχει τύχει να λάβω και υπόψη μου το μέγεθος της τάξης. Δηλαδή αν η τάξη είναι με δέκα μαθητές θα σκεφτώ διαφορετικά να κάνω τις ομάδες. Αν ήταν ο αριθμός 20 πολύ διαφορετικά. Κυρίως φροντίζω να δημιουργούνται μικρές ομάδες, 2- 3 ατόμων, ώστε οι μαθητές να εξοικειώνονται με αυτό τον τρόπο εργασίας και φροντίζω να υπάρχει να υπάρχει μια ανομοιογενής σύνθεση, δηλαδή να βάζω τα προνήπια μαζί με νήπια, με μεγαλύτερα παιδιά ώστε να ωφεληθούν τα μικρότερα παιδιά από τους μεγαλύτερους. Εε και βέβαια για να γίνουν οι ομάδες εργασίας χρειάζονται χρόνο, όχι από τον Σεπτέμβριο. Δεν μπορούν να γίνουν αυτά από τον Σεπτέμβριο, τα παιδιά είναι στην αρχή της σχολικής χρονιάς πολύ διστακτικά για να κάνουν γνωριμίες, πόσο μάλλον για να κάνουν και ομάδες να συνεργαστούν. Αλλά προχωρώντας την σχολική χρονιά αν έχει επιτυχία αυτό εε δουλεύουν πάρα πολύ καλά με δυάδες και τρυάδες και γενικά φροντίζω να φέρνω σε επαφή τα άγνωστα παιδιά με τα πιο γνωστά παιδιά.

Σ: Μάλιστα. Κατά την διάρκεια του ελεύθερου παιχνιδιού έχετε παρατηρήσει την δημιουργία “παρέας” με ποικίλες πολιτισμικά ταυτότητες να συνυπάρχουν;

Ν1: Εγώ αυτό που παρατηρώ τα παιδιά συνυπάρχουν στην παρέα και γηγενείς και οι αλλοδαποί. Και μάλιστα το ελεύθερο παιχνίδι τους αρέσει πάρα πολύ, πλησιάζουν, αναζητούν φίλους, αναλαμβάνουν ρόλους, τα βοηθάει να κοινωνικοποιούνται. Η γνώμη μου είναι ότι βλέπω να συνυπάρχουν.

Σ: Στην εναλλακτική παιδαγωγική, άρα και στην παιδαγωγική Freinet τα θέματα ενασχόλησης ορίζονται από τους ίδιους τους μαθητές. Έχετε καταλήξει ποτέ ως ομάδα να ασχοληθείτε με θέμα το οποίο έχει προταθεί από μαθητή με διαφορετική

πολιτισμική προέλευση;

N1: Ναι, βεβαίως μου έχει συμβεί. Θα σας μιλήσω για ένα θέμα, τώρα πως μου ήρθε στο μυαλό... Όταν είχαμε ξεκινήσει την διασχολική αλληλογραφία- το νηπιαγωγείο μας ξεκίνησε σχολική αλληλογραφία με ένα άλλο νηπιαγωγείο στο Λουτράκι-θυμάμαι πως ένα νήπιο από την Αλβανία πρότεινε στην ολομέλεια να στείλουμε ένα γράμμα/ μαζί με το γράμμα και κάποιο δωράκι. Εεε τα παιδιά τα υπόλοιπα ενθουσιάστηκαν με την ιδέα. Κάθε παιδί δηλαδή θα έφτιαχνε ένα δώρο για τον αλληλογράφο του, υπήρχε μια πρόταση αυτή αλλά υπήρχε και μία άλλη πρόταση να γίνει ένα δώρο από την ολομέλεια της τάξης για να προσφερθεί στα παιδιά του άλλου νηπιαγωγείου. Εμμ η συμμετοχή του συνόλου της τάξης ήταν πολύ θετική, άρεσε η ιδέα του παιδιού να γίνουν δωράκια τα οποία θα σταλούν ταυτόχρονα μαζί με το γράμμα.

Σ: Άρα εσείς με ποια ερεθίσματα προσπάθησατε να ενισχύσετε τα κίνητρα μάθησης επί του επιλεγμένου θέματος;

N1: Τους είπα παιδιά μου θα βάλουμε ένα στόχο εύκολο στην αρχή. Είπαμε θέλουμε να κάνουμε ένα δώρο. Ας γίνει στην αρχή ένα δώρο από την ολομέλεια της τάξης για να το στείλουμε. Λοιπόν έτσι τα χρησιμοποίησα. Προσπάθησα να τα ενθαρρύνω, να τους κάνω να σκέφτονται θετικά. Ε σε επόμενη φάση αποφασίσαμε να κάνουμε αρκετά δωράκια που θα έφτιαχναν τα παιδιά μέσα από μικρές ομαδούλες, 2-3 ατόμων. Ήθελα να τους βάλω μία δόση υγιούς ανταγωνισμού. Ελάτε παιδιά να δούμε ποια ομάδα θα φτιάξει πρώτη το δώρο στα άλλα παιδάκια; Εμμ άφηνα τα παιδιά να μου μιλήσουν για το δώρο που φτιάχνουν και την σκέψη, κυρία σκέφτομαι να κάνω αυτό ποια είναι η γνώμη σου;. Έλεγα την γνώμη μου. Έδειχνα ενδιαφέρον για αυτά που άκουγα. Και βέβαια εγώ τα άφηνα να κάνουν και τα λάθη για να μάθουν μέσα από αυτά.

Σ: Όταν ήρθε η ώρα να ανακοινώσετε στους γονείς ότι θα εφαρμόσετε την παιδαγωγική Fκαι συγκεκριμένα την διασχολική αλληλογραφία, όπως μου αναφέρατε εσείς. Ποια ήταν η αντίδραση και η εμπλοκή όλων των γονέων;

N1: Οι γονείς θετικοί ήσανε. Η ιδέα της αλληλογραφίας με άλλο σχολείο τους άρεσε. Βέβαια ήταν και κάποιοι εντελώς αδιάφοροι, χλιαρή αντιμετώπιση χωρίς να φέρουν αντίρρηση. Αυτά.

Σ: Ποιες δεξιότητες αναπτύσσονται στους μαθητές (αλλοδαπών και μη) μέσω της υλοποίησης της παιδαγωγικής Freinet;

N1: Μαθαίνουν να μοιράζονται ρόλους, αφού είπαμε κάνουμε μικρές ομάδες εργασίας. Σε κάθε ομάδα ο καθένας έχει τον ρόλο του, όλοι οι ρόλοι γίνονται σεβαστοί και στο τέλος κάποιος που είναι , ας πούμε, ο εκπρόσωπος της ομάδας θα ανακοινώσει στην ολομέλεια το αποτέλεσμα της έρευνας για παράδειγμα. Τα παιδιά μαθαίνουν να επικοινωνούν μεταξύ τους έτσι; Να αποκτούν κίνητρα για να αναπτύξουν τις γλωσσικές τους δεξιότητες, να εκφραστούν ελεύθερα, να συνεργάζονται. Αυτά

Σ: Σε ποια σημεία συναντάς εμπόδια όσον αφορά την εφαρμογή της εναλλακτικής παιδαγωγικής σε μια διαπολιτισμική τάξη;

i. Αφορούν την αλλαγή του ρόλου σου;

N1: Καταρχάς έπρεπε να αποβάλλω το παραδοσιακό δάσκαλο που κρύβω μέσα μου και ο καθένας κρύβει μέσα του. Και να γίνω ένας δάσκαλος, ο οποίος θα συντονίζει τους μαθητές και θα τους εμπνεεί.

ii. Αφορούν την προετοιμασία που απαιτείται;

N1: Σαφώς ένας δάσκαλος που είναι παραδοσιακός δεν χρειάζεται τόσο πολύ χρόνο προετοιμασίας στο σπίτι. Ε ξέρουν για παράδειγμα – τώρα θα μιλήσω σαν να ήταν δάσκαλος πρώτης δημοτικού- τώρα θα κάνουν την αναγνωσή τους, την ορθογραφία τους είναι κάποια συγκεκριμένα βήματα. Ενώ ένας δάσκαλος της εναλλακτικής παιδαγωγικής θα χρειαστεί περισσότερο χρόνο να σκεφτεί σπίτι. Θα λάβει υπόψη του τα ενδιαφέροντα των μαθητών, την ανομοιογένεια της τάξης. Πολύς προσωπικός χρόνος πρέπει να αφιερωθεί για την προετοιμασία ενός μαθήματος.

iii. Αφορούν τις παραπάνω από μία γλώσσες ομιλίας;

N1: Τα παιδιά είναι γεννημένα στην Ελλάδα και μιλούν άπταιστα τα ελληνικά.

iv. Αφορούν τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά έχουν ήδη μάθει να εργάζονται;

N1: Αν τα παιδιά δεν έχουν μάθει να εργάζονται ας πούμε από την προηγούμενη σχολική χρονιά θα δυσκολευτούν βέβαια και στην επόμενη. Αν σαν προνήπια δεν είχαν μάθει να δουλεύουν σε ομάδες εργασίας θα δυσκολευτούν σαν νήπια. Ε ναι και αυτό είναι ένα εμπόδιο.

Σ: Πώς η παιδαγωγική Freinet επηρεάζει την εικόνα που έχει ο μαθητής για τον εαυτό του και την ανάπτυξη της αυτοεκτίμησής του;

N1: Καταρχάς με την παιδαγωγική Φ. ο μαθητής νιώθει ότι είναι δημιουργός. Για

παράδειγμα στα μικρά βιβλία, τώρα θα σας μιλήσω για τα μικρά βιβλία που με μεγάλη επιτυχία δουλέψαμε. Οι μαθητές πρότειναν εε ένα παραμύθι να φτιάξουν σε μικρές ομάδες. Αυτό που σκέφτηκαν, αυτό που πρότειναν το βλέπουν σιγά- σιγά να παίρνει σάρκα και οστά. Βλέπουν δηλαδή το βιβλίο που φτιάξαν στην ομάδα τους να εκτυπώνεται σε πολλά αντίτυπα, να δημοσιοποιείται, δηλαδή χαρίσαμε τα βιβλία αυτά στους μαθητές της διπλανής τάξης, στους γονείς, στους φίλους μας με τους οποίους αλληλογραφούμε στο Λουτράκι. Τα παιδιά νιώσανε πολύ ωραία, νιώσανε μικροί δημιουργοί, μικροί καλλιτέχνες. Η αυτοεκτίμησή τους μεγάλωσε πάρα πολύ.

2^η Συνέντευξη

Δημογραφικές ερωτήσεις

Επίπεδο σπουδών: Απόφοιτος ΑΕΙ Νηπιαγωγών Πάτρας

Προϋπηρεσία στην δημόσια εκπαίδευση: 30 χρόνια

Αριθμός μαθητών με διαφορετικά πολιτισμικά υπόβαθρα: 2 αλβανικής υπηκοότητας και 2 μαθητές ρόμα

Διαφορετικές μητρικές γλώσσες: Διάλεκτο ρομά

Πρώτη επαφή με εναλλακτικά παιδαγωγικά εργαλεία Freinet: Από την φοιτητική περίοδο, 34 χρόνια πριν

Κύριες ερωτήσεις

Σ: Πώς αντιλαμβάνεστε την εισροή διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων;
N2: Την αντιλαμβάνομαι ως μία δυνατότητα. Καταρχάς την αντιλαμβάνομαι ως εεε, με πρόθεση των σεβασμό της πολιτισμικής ταυτότητας της κάθε ομάδας. Αρχικά λοιπόν ξεκινάμε από τον σεβασμό στην πολιτισμική ταυτότητα της κάθε ομάδας. Αλλά την αντιλαμβάνομαι και ως μία δυνατότητα του να επικοινωνήσουν οι διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες μεταξύ τους και να ανταλλάξουν πολιτισμικά στοιχεία εεε και να κρατήσουν η μία ομάδα από την άλλη εκείνα τα οποία εεε του αρέσουν, προσαρμόζονται στις δικές τους ανάγκες, στην δική του κοσμοθεωρία.
Σ:Θεωρείτε πως σε μία τάξη πρέπει να συνυπάρχουν μαθητές με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο και να έχουν μία κοινή εκπαιδευτική κατεύθυνση;
N2: Φυσικά γιατί μία τάξη αντικατοπτρίζει την ζωή. Όπως στην ζωή υπάρχουνε

διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες, το ίδιο ακριβώς πρέπει να συμβαίνει σε μία τάξη διαφορετικά η τάξη είναι μία εικονική κατάσταση και δεν προετοιμάζει τα παιδιά για την ζωή.

Σ: Ποια μέλη της εκπαιδευτικής πράξης πιστεύετε ότι ωφελεί η κοινή εκπαιδευτική κατεύθυνση;

N2: Συγγνώμη να το ακούσω πάλι.

Σ: Ποια μέλη της εκπαιδευτικής πράξης πιστεύετε ότι ωφελεί την συμπερίληψη; Η συμπερίληψη από ποια μέλη ωφελείται;

N2: Ναι. Όλους. Όλους τους ωφελεί. Και την κυρίαρχη ομάδα, αν θέλουμε να μιλάμε με όρους τέτοιους και την κυρίαρχη ομάδα, δηλαδή τα παιδιά που έχουν κυρίως την ίδια πολιτισμική ταυτότητα αλλά και την ομάδα, η οποία είναι εε έχει τον μικρότερο αριθμό. Όλα τα μέλη ωφελεί. Ευθύς εξαρχής σου είπα ότι είναι μία δυνατότητα να επικοινωνήσουν διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες, να δεχτούνε στοιχεία και να τα προσαρμόσουν στις ανάγκες τους.

Σ: Πιστεύετε ότι υπάρχει αρνητικό σε όλο αυτό το πλαίσιο που προκύπτει;

N2: Κάποιο αρνητικό ε;

Σ: Ναι

N2: Σίγουρα υπάρχουνε αρνητικά. Καταρχήν υπάρχουν τα στερεότυπα, τα οποία έχουν οι ίδιοι οι γονείς εε και τα οποία πολλές φορές δημιουργούνε δυσκολίες και προσκόμματα εε στο να λειτουργήσει η συμπερίληψη. Το ένα είναι αυτό. Το άλλο έχει να κάνει με την ίδια την πολιτεία. Πολλές φορές τα παιδιά αυτά τα οποία ζητούμε να συμπεριληφθούν μέσα στις ομάδες αντιμετωπίζουν αντικειμενικές δυσκολίες όπως το γεγονός ότι μιλούν μία άλλη μητρική γλώσσα εεε την οποία ο εκπαιδευτικός δεν γνωρίζει και πρέπει να επικοινωνήσει μαζί τους. Οπότε ήδη υπάρχει ένα μειονέκτημα εδώ. Υπάρχει μία δυσκολία. Το βλέπω εγώ καθημερινά με το τσιγγανόπαιδο μου που δεν μπορώ να του μιλήσω και αναγκάζομαι. Το πιάνω πάντα από το χεράκι και να του δείχνω.

Σ: Μάλιστα. Θεωρείτε ότι στην έννοια της ετερότητας και στις έννοιες ανωτερότητα-κατωτερότητα υπάρχει κάποια σχέση ανάμεσά τους;

N2: Στις έννοιες ετερότητα.

Σ: Ετερότητα και ανωτερότητα ή κατωτερότητα.

N2: Μάλιστα. Αν αυτές οι 3 έννοιες έχουνε σχέση.

Σ: Ναι.

N2: Εεε θεωρώ ότι η έννοια ετερότητα εεε δεν έχει σχέση με την ανωτερότητα και την κατωτερότητα. Οι άλλες δύο έχουν μεταξύ τους σχέση. Εεε εδώ ακριβώς έγκειται και η διαφορά στην συμπερίληψη. Αναγνωρίζω την διαφορετικότητά σου, ως εκεί. Όταν όμως σε δω ως ανώτερο ή κατώτερο δεν μιλάμε για συμπερίληψη. Μιλάμε για ένταξη πλέον, μιλάμε για υπαγωγή στους δικούς μου κανόνες.

Σ: Ποιοι είναι οι στόχοι της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης για τους μαθητές με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο;

N2: Ναι. Αφενός να διατηρήσουνε την δική τους κουλτούρα, σεβασμός σε αυτή τη κουλτούρα αλλά από την άλλη πλευρά επειδή καλούνται να συνυπάρξουνε μέσα σε μία κοινωνία όπου εεε/ααα θα πρέπει να γνωρίζουν και στοιχεία άλλης κουλτούρας εεε να γνωρίσουν αυτές τις άλλες κουλτούρες και να τις σεβαστούν.

Σ: Ωραία και ποιοι είναι οι στόχοι της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης για τους μαθητές που προέρχονται από τον κυρίαρχο πολιτισμό.

N2: Σαφέστατα. Βεβαίως και τους αφορούν. Οι στόχοι είναι η αλληλεπίδραση, ο σεβασμός, η αποδοχή και σίγουρα μέσα από την αμφίδρομη επικοινωνία κάτι θα έχεις να πάρεις και εσύ. Δε σημαίνει ότι επειδή είσαι η κυρίαρχη ομάδα εε όλα είναι σωστά. Κάποια πράγματα μπορείς να δανειστείς και εσύ και να τα εντάξεις στον δικό σου πολιτισμό.

Σ: Νωρίτερα αναφέρατε πως έχετε έναν μαθητή που δεν χρησιμοποιεί την κυρίαρχη γλώσσα. Θεωρείτε πως η χρήση της μη κυρίαρχης γλώσσας εξυπηρετεί έναν από τους στόχους της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης;

N2: Εεε, σίγουρα θα βοηθούσε πολύ το να γνώριζε ένας εκπαιδευτικός που λειτουργεί σε τέτοια περιβάλλοντα εκπαιδευτικά και την γλώσσα ή στοιχεία της γλώσσας των μαθητών αυτών. Σίγουρα. Καταρχάς θα τους έκανε να νιώθουνε πιο άνετα, θα τους προσέγγισε πιο εύκολα. Εεε και σίγουρα θα μπορούσε να τους βοηθήσει να προχωρήσουνε στην εκπαίδευση και πιο εύκολα. Γιατί τώρα το παιδί αυτό, είμαι σίγουρη ότι πολλά από τα οποία κάνουμε στο σχολείο τα χάνει. Κοιτάει τα άλλα παιδάκια προκειμένου να ακολουθήσει.

Σ: Μάλιστα. Ολοκληρώσαμε τον πρώτο άξονα και συνεχίζουμε στον δεύτερο άξονα που περιλαμβάνει ερωτήσεις για την διαπολιτισμική σας ετοιμότητα. Εσείς, εξαιτίας των ανακατατάξεων που έχουν προκύψει στις τάξεις έχετε παρακολουθήσει κάποιο σεμινάριο ή επιμόρφωση σχετικά με θέματα διαχείρισης της ετερότητας;

N2: Ναι έχω παρακολουθήσει.

Σ: Τι σας ώθησε στο γεγονός να παρακολουθήσετε;

N2: Το γεγονός ότι βλέπω τις εξελίξεις αφενώς. Εεε το δεύτερο είναι το γεγονός ότι γενικότερα με ενδιαφέρει να ενημερώνομαι εε και ένα τρίτο στοιχείο είναι ότι η ετερότητα δεν έχει να κάνει μόνο με το πολιτισμικό υπόβαθρο.

Σ://Σωστά

N2: //Ετερότητα είμαστε και εμείς, είναι ο καθένας μας. Είμαστε διαφορετικοί ο ένας από τον άλλον. Δηλαδή εγώ το πάω ακόμη πιο πέρα από τις πολιτισμικές ταυτότητες.

Σ: Σαν εκπαιδευτικός είστε έτοιμη να διαχειριστείτε την ετερότητα κατά την εκπαιδευτική διαδικασία;

N2: Κανείς εκπαιδευτικός δεν είναι ποτέ έτοιμος για τίποτα. Η διαδικασία, η καθημερινή εκπαιδευτική πράξη είναι γεμάτη με εκπλήξεις εε/ στις οποίες θα πρέπει κυριολεκτικά να ανταποκρίνεσαι και να έχεις την απαραίτητα ετοιμότητα. Και ουε και αλίμονο στον εκπαιδευτικό που έχει εκείνη την έπαρση της ετοιμότητας. Σίγουρα όμως το γεγονός ότι έχω αρκετά χρόνια υπηρεσίας, το γεγονός ότι είμαι ενημερωμένη με σεμινάρια. Έχω κάνει σεμινάρια στην Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ, επίσης ο Freinet βοηθάει πάρα πολύ, η συμπερίληψη. Όλα αυτά με βοηθούν αλλά εκείνο που μπορώ να πω ότι είναι το πιο σημαντικό από όλα είναι η γενικότερη στάση που έχει ένας εκπαιδευτικός ως άνθρωπος πάνω από όλα. Υπάρχουν εκπαιδευτικοί, οι οποίοι έχουν μία ας το πούμε, -συγγνώμη που θα πω την λέξη φασιστική νοοτροπία- που δεν τους είναι εύκολο να δεχθούν το διαφορετικό. Αυτοί οι άνθρωποι όσο ετοιμότητα και να έχουν από σεμινάρια, όσα χρόνια εμπειρίας και να έχουνε δεν μπορούνε να τα περάσουνε μέσα στην τάξη. Εγώ θα ξεκίναγα ως πιο σημαντικό με την στάση ζωής που έχει κάθε εκπαιδευτικός. Πόσο ανεκτικός είναι.

Σ: Με αυτό τον τρόπο νομίζω ότι πηγαίνουμε και στην επόμενη ερώτηση που εστιάζει στα χαρακτηριστικά του εκπαιδευτικού με διαπολιτισμική ετερότητα.

Θεωρείτε ότι μία δεξιότητα αν μπορούμε να την ονομάσουμε έτσι είναι η στάση ζωής.

N2: Η στάση ζωής, η αποδοχή του άλλου, ο σεβασμός του διαφορετικού, η διάθεση για επικοινωνία. Εεεε η ενσυναίσθηση. Το να καταλαβαίνω την θέση του άλλου, τα συναισθήματά του. Εεε και επίσης η κοινωνική νοημοσύνη/ η συναισθηματική νοημοσύνη μπαίνει εδώ πέρα. Δηλαδή η ικανότητα του ανθρώπου να προσαρμόζεται σε καινούργιες καταστάσεις. Δηλαδή να παίρνει στοιχεία και να τα βάζει μέσα στην ζωή του. Συναισθηματική νοημοσύνη θα έλεγα.

Σ:Εσείς θα επιλέγατε να παρακολουθήσετε κάποια επιπρόσθετη επιμόρφωση που να

εστιάζει στην διαπολιτισμική εκπαίδευση;

N2: Σαφέστατα.

Σ: Ακόμη και τώρα δηλαδή. Μετά από τόσα χρόνια προϋπηρεσίας.

N2: Ναι, ναι βέβαια. Κάθε επιμόρφωση δεν σου προσφέρει μόνο ως εκπαιδευτικός.

Σου ανοίγει το μυαλό και ως άνθρωπο. Βεβαίως.

Σ: Ωραία. Τώρα πηγαίνουμε στον τελευταίο άξονα της συνέντευξης που εστιάζει κυρίως στην παιδαγωγική Freinet και στην σχέση του με την διαπολιτισμική εκπαίδευση. Από την αρχή που υπηρετείτε την δημόσια εκπαίδευση έχετε επιλέξει να εφαρμόζετε παιδαγωγική Freinet;

N2: Εεεε όχι. Εεε όχι με την έννοια ότι είχα συνειδητοποιήσει τι κάνω. Δηλαδή δεν είχα συνειδητοποιήσει ότι κάποια στοιχεία από το μοντέλο εκπαίδευσης που εγώ έβαζα μέσα στην τάξη μου ανήκουν στην παιδαγωγική Φρενε, όμως παρόλα αυτά μέσα μου μυστικά δούλευε πολύ αυτή η παιδαγωγική. Και όταν ήρθα συστηματικά σε επαφή μαζί της είπα: Όπα κοίτα τι έκανα. Αυτό το έκανε ο Φρενε στις αρχές του αιώνα, ας πούμε. Εκεί συνειδητοποίησα πως αυτό που κάνω είναι Φρενέ.

Σ: Πότε ήρθατε συστηματικά σε επαφή με την παιδαγωγική Φρενέ;

N2: Λοιπόν, η πρώτη μου επαφή ήταν ως φοιτήτρια αλλά τότε επειδή και εγώ ήμουνα ένα κοριτσάκι και καλά καλά αλλού πατούσα και αλλού βρισκόμουνα εε εκείνο που με είχε εντυπωσιάσει και είχα κρατήσει ήταν το τυπογραφείο, η αλληλογραφία που κάνανε τα νηπιαγωγεία και τίποτα άλλο. Συστηματικά με την παιδαγωγική Φρενε ήρθα πριν 2-3 χρόνια όταν το πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, η κα. Καρακατσάνη έκανε το πρώτο σεμινάριο εδώ στην Κορινθία και έφερε τους Γάλλους. Αυτόν τον Ολιβιέ και δεν ξέρω έναν άλλον και μας φέρανε σε επαφή με το σύστημα Φρενε.

Σ: Πώς νοηματοδοτείτε την εναλλακτική παιδαγωγική;

N2: Πώς;

Σ: Τι σημαίνει για εσάς εναλλακτική παιδαγωγική; Ποιοι είναι οι στόχοι της;

N2: Ναι. Εεε την εννοώ ως μία διέξοδο στα εκπαιδευτικά αδιέξοδα. Όταν δηλαδή ένας εκπαιδευτικός φτάνει σε ένα αδιέξοδο, σε αδυναμία να λειτουργήσει μέσα στην τάξη του έχει την δυνατότητα με αυτά τα εργαλεία να βρει καινούργιες ισορροπίες και καινούργια πατήματα. Και όταν πλέον τα ανακαλύψει είναι τόσο δημιουργικές τεχνικές που πλέον δεν μπορεί να λειτουργήσει με άλλον τρόπο. Εγώ δηλαδή πλέον δεν μπορώ να λειτουργώ διαφορετικά. Δεν ξέρω αν αυτό είναι Φρενε, αν είναι Decroly, αν είναι Montessori. Ξέρω ότι αυτό είναι πλέον το δικό μου σύστημα. Το ενσωμάτωσα. Πλήρως.

Σ: Τι θα ήταν αυτό που θα σας οδηγούσε να εγκαταλείψετε την εναλλακτική παιδαγωγική και να οδηγηθείτε πάλι πίσω στο παραδοσιακό μοντέλο;

N2: Τίποτα δεν θα με έκανε. Παρά μόνο αν ερχότανε στην πατρίδα μου ένα διδακτορικό πολίτευμα το οποίο θα μου απαγόρευε συγκεκριμένες μεθόδους, συγκεκριμένα βιβλία κλπ κλπ.. Τίποτα άλλο. (γέλια)

Σ: Θεωρείτε ότι υπάρχει σχέση μεταξύ της εναλλακτικής παιδαγωγικής και της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης;

N2: Σαφέστατα.

Σ: Με ποιόν τρόπο συμπληρώνονται;

N2: (παύση). Η εναλλακτική και η διαπολιτισμική. (παύση). Εεε. (παύση)

Σ: Επηρεάζει η εναλλακτική παιδαγωγική την διαπολιτισμική εκπαίδευση;

N2: Ναι βέβαια. Γιατί. –Δύσκολη ερώτηση αυτή- Στην διαπολιτισμική εκπαίδευση επειδή συναντάς πάρα πολλά τέτοια, τέτοια αδιέξοδα όταν κάνεις/ δώσεις την δυνατότητα στους μαθητές σου να αυτενεργούνε, όπως αυτενεργούνε στο σύστημα Freinet και γίνονται δημιουργικοί θα τους έχεις βοηθήσει πάρα πολύ να έρθουνε σε επικοινωνία που είναι στοιχείο -> της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

Σ: Μάλιστα. Θεωρείτε πως η εναλλακτική παιδαγωγική ευνοεί στην ανάπτυξη διαπολιτισμικής συνείδησης των μαθητών σας;

N2: Ναι, ναι.

Σ: Με ποιόν τρόπο;

N2: Με την επικοινωνία, με την δημιουργικότητα, με την σύσταση μικρών ομάδων. Με την αυτενέργεια.

Σ: Θεωρείτε ότι η παιδαγωγική Freinet μπορεί να φτάσει κάποιος στην κοινωνική αλλαγή; Καθώς η παιδαγωγική του Freinet προασπίζεται έναν πολιτικό ρόλο.

N2: //Καταλαβαίνω. Αυτό είναι ένα τεράστιο όραμα. Πιστεύω ότι ο Freinet για αυτό πάλεψε. Κάθε εκπαιδευτικός που εφαρμόζει Freinet θα ήθελε πάρα πολύ να το δει αυτό. Σίγουρα αυτό είναι ένα όραμα. Βέβαια δεν είναι καθόλου εύκολο. Δεν είναι καθόλου εύκολο, γιατί τα παιδιά θα φύγουν από τις τάξεις θα βρεθούνε στις οικογένειες και εκεί όπως είπαμε αρχίζουν πάλι δυσκολίες, ο διαφορετικός τρόπος αντιμετώπισης των παιδιών. Όμως βάζει ένα μικρό λιθαράκι στην κοινωνική αλλαγή, γιατί διαμορφώνει και ουε και αλίμονο αν εμείς οι εκπαιδευτικοί δεν πιστεύουμε στην κοινωνική αλλαγή. Γιατί διαμορφώνει συνειδήσεις και αυριανούς πολίτες. Όχι όμως ότι μπορεί μόνη της να αλλάξει. Έτσι; Παίζει όμως έναν ρόλο. ->Σημαντικό.

Σ: Στην πράξη, μέσω ποιών πρακτικών που υλοποιείται εσείς πιστεύετε ότι κάνετε

τους μαθητές σας ενεργά πολιτικά υποκείμενα;

N2: Καθημερινά εφαρμόζω στην τάξη το τι νέα. Αυτό δίνει την δυνατότητα στα παιδάκια να πούνε τις σκέψεις τους, τις εμπειρίες τους, τα βιώματά τους, να αλληλεπιδράσουν, να έρθουν σε επαφή. Επίσης χρησιμοποιώ πάντα, μα ->πάντα για την επίλυση των διαφορών τους το συμβούλιο της τάξης. Χρησιμοποιώ πολύ την σχολική βιβλιοθήκη. Ε τι άλλο; Έχω χρησιμοποιήσει και την αλληλογραφία με άλλα σχολεία, την έχω μάλιστα τροποποιήσει και με τους σύγχρονους μεθόδους τεχνολογιών μέσω e-mail και skype. Και με drive επίσης έχω δουλέψει.

Σ: Έχετε κάνει κάποιο σεμινάριο πάνω σε αυτό;

N2: Ναι έχω το Β' επίπεδο.

Σ: //Αα οπότε έτσι το κουμπώσατε.

N2:// Το θέμα μου στο Β επίπεδο ήταν αυτό. Και κάναμε αλληλογραφία με το 5^ο νηπιαγωγείο Λουτρακίου και χρησιμοποιήσαμε μεθόδους εναλλακτικής επικοινωνίας μέσω ΤΠΕ. Έχω χρησιμοποιήσει λοιπόν και την αλληλογραφία, τα μικρά βιβλία. Τις περισσότερες τεχνικές του Φρενέτ. Μόνο την εφημερίδα δεν έχω κάνει.

Σ: Για ποιόν λόγο όμως;

N2: Εεε δεν έτυχε. Ίσως γιατί δεν ήταν και πολύ εξοικειωμένα τα παιδάκια του νηπιαγωγείου με την γραφή. Δεν έτυχε, όχι ότι έχει κάποια ιδιαίτερη δυσκολία. Θα μπορούσε κάλλιστα. Θα μπορούσε βεβαίως.

Σ: Εσείς έχετε αντιμετωπίσει εμπόδια θεσμικού πλαισίου/ του αναλυτικού προγράμματος που εξαιτίας του να μην μπορείτε να εφαρμόσετε παιδαγωγική Freinet?

N2: Ε θα έλεγα πως σε εμάς τους νηπιαγωγούς, επειδή είναι ανοικτού τύπου τα αναλυτικά προγράμματα μας δίνουν πάρα πολλές δυνατότητες να λειτουργούμε με παιδαγωγική Freinet. -> Μα πάρα πολλές δυνατότητες. Και τα σχέδια εργασίας που κάνουμε, δηλαδή εεε και τα πρότζεκτ, όλα αυτά δίνουν τεράστιες δυνατότητες να δουλέψω με Freinet. Όποια νηπιαγωγός πει ότι δεν με βοηθάει το αναλυτικό να δουλέψω Freinet για εμένα δεν είναι ειλικρινής. Στους δασκάλους μπορεί να υπάρχουν μεγαλύτερες δυσκολίες. Το δικό μας αναλυτικό είναι πολύ πιο εύκολο να δουλευτεί ο Φρενέτ.

Σ: Με την διεύθυνση του σχολείου;

N2: Όχι όχι. Συνήθως είμαι εγώ προϊσταμένη του νηπιαγωγείου. Αλλά δεν νομίζω ότι θα υπήρχε θέμα. Είναι μέσα στις γενικές αρχές του νηπιαγωγείου η παιδαγωγική Φρενέτ, δεν είναι κάτι ξένο. Δηλαδή αν μου μίλαγες τώρα για το Summerhill, για την

παιδαγωγική του Neil θα σου έλεγα ότι ναι. Εκεί έχω δυσκολίες με το αναλυτικό μου. Αλλά ο Φρενε είναι βαθιά μέσα περασμένος από το αναλυτικό πρόγραμμα του νηπιαγωγείου. Η' οι μικρές ομάδες που δουλεύει το νηπιαγωγείο είναι Φρενε.

Σ: Πόση σημαντική είναι για εσάς η ενεργός μάθηση;

N2: Όταν λες ενεργός εννοείς την συμμετοχή του μαθητή.

Σ: Ναι, πρώτα να είναι ο μαθητής στο κέντρο και όχι ο εκπαιδευτικός.

N2: Το Α και το Ω. Διότι αν θέλουμε να παράγουμε γνώση είναι απαραίτητο να έχουμε ενεργητική μάθηση. Μόνο έτσι μπορεί να ενσωματώσει την γνώση ο μαθητής και να την μετασχηματίσει σε μεταγνώση. Δεν υπάρχει άλλος τρόπος. Μόνο με την ενεργητική μάθηση.

Σ: Και με ποιόν τρόπο επιτυγχάνεται η ενεργητική μάθηση.

N2: Να σου δώσω παραδείγματα μέσα από την παιδαγωγική Φρενε. Μέσα από το τι νέα εκμαιεύει η νηπιαγωγός τα ενδιαφέροντα των μαθητών, οπότε διαμορφώνει τα σχέδια εργασίας. Βλέπει τι ενδιαφέρει τους μαθητές. Έτσι; Το δεύτερο . Να πάμε στο συμβούλιο της τάξης. Όταν οι μαθητές βάζουν οι ίδιοι τους κανόνες, βάζουν οι ίδιοι τις συνέπειες των πράξεων, αποφασίζουν οι ίδιοι είναι λογικό να τηρήσουν τα συμφωνηθέντα. Πολύ πιο εύκολο. Γενικά σε οτιδήποτε το υποκείμενο βρίσκεται σε μία διαδικασία να λειτουργήσει και ειδικά στην ηλικία του νηπιαγωγείου είναι δεδομένο ότι θα έχει επιτυχία. Γιατί δεν είμαστε και ακαδημαϊκοί πολίτες στο πανεπιστήμιο να δεχόμαστε/ να βομβαρδιζόμαστε από γνώσεις. Το θέμα είναι να ανακαλύψουμε τις γνώσεις. Αυτό το κάνει το νηπιαγωγείο, η ηλικία του νηπιαγωγείου είναι η πλέον δεχτική ηλικία για την ενεργητική γνώση. Τα πρότζεκτ. Αναζητεί ο μαθητής σύμφωνα με τα ενδιαφέροντά του, σύμφωνα με τις ανάγκες του και φτάνει ο ίδιος στην γνώση. Και ο εκπαιδευτικός από τροφοδοτεί, καθοδηγεί όπου χρειάζεται. Προσφέρει λύσεις, μπαίνει δηλαδή στην διαδικασία δευτερεύουσα. Αφήνει δηλαδή τον μαθητή να έχει τον πρώτο ρόλο.

Σ: Εσείς με ποια κριτήρια. Εσείς ή οι μαθητές σας βασικά με ποιον τρόπο δημιουργείται τις ομάδες εργασίας;

N2: Ναι. Εε τυχαία δημιουργώ τις ομάδες εργασίας.

Σ: Με κλήρωση εννοείτε;

N2: Εεε, λοιπόν επειδή οι μαθητές μου είναι (γέλια) – εδώ είναι η μεταγνώση- Πολλοί έχουν καταλάβει ότι μπορεί να είναι αυτό η κλήρωση, δεν ξέρω τι συνεχώς αλλάζω τους τρόπους. Ε δηλαδή για παράδειγμα μπορεί να πω ποιοι φορούνε σήμερα κορδελίτσα, μάλλον όχι κορδελίτσα γιατί είναι μόνο κορίτσια. Ποιοι φορούνε σήμερα

αθλητικά παπούτσια; Θα κάνουνε αυτή την ομάδα. Εμ ή άλλη μέρα μπορεί να τους δώσω ένα σακουλάκι και να επιλέξουνε ένα σχήμα. Ποιοι έχουν αυτό το σχήμα σήμερα; Παίζω τέτοια παιχνίδια.

Σ: Εμ και όταν ορίζετε ένα θέμα το οποίο θα συζητήσετε ή θα δουλέψετε πάνω σε αυτό. Εχετε συμφωνήσει να επιλέξετε κάποιο θέμα το οποίο έχει προταθεί από ένα παιδί με διαφορετική πολιτισμική προέλευση;

N2: Ναι σαφέστατα, γιατί όχι; Αν και τα παιδάκια τα δύο τα Ρομά που σου είπα δεν λένε στα νέα επειδή δεν μπορούν να μιλήσουν, αλλά τα παιδάκια τα άλλα αλβανικής καταγωγής έχουνε αυτή την δυνατότητα, μιλάνε, εκδηλώνονται πάρα πολύ. Να είδες η δυσκολία της επικοινωνίας; Πως βγαίνει; Να καλό είναι ο εκπαιδευτικός να γνωρίζει την μητρική. Να τη η δυσκολία. Ε πάντως μέσα από το τι νέα σέβομαι τα ενδιαφέροντα των παιδιών. Όταν τα βλέπω δηλαδή να έρχονται, να επανέρχονται στην επικαιρότητα και όταν ξεκινήσω ένα θέμα λειτουργώ με αυτή την αράχνη όπως λέμε. Κάνω ένα σχεδιάγραμμα, βάζω στην μέση το θέμα, τους λέω τι θα θέλατε να μάθετε. Και βάζουν αυτά τις παραμέτρους. Θέλουμε να μάθουμε αυτό, θέλουμε να μάθουμε εκείνο. Και εγώ μετά βγάζω τους στόχους, τις θεματικές περιοχές και τον τρόπο με τον οποίο θα προσεγγίσω την γνώση.

Σ: Και να σας ρωτήσω κάτι άλλο, για παράδειγμα φέτος που έχετε τα δύο παιδιά ρομά. Το ένα νομίζω μου είπατε δεν μπορεί να επικοινωνήσει.

N2: Ναι ναι προς το παρόν. Τώρα έχει αρχίσει και με καταλαβαίνει καλά. Μέσα σε ένα μήνα. Δηλαδή μπορεί να επικοινωνήσει ακόμη.

Σ: Πώς και δεν θέλει το ίδιο το παιδάκι να εκφραστεί, να μοιραστεί κάτι με τους συμμαθητές του.

N2: Λοιπόν αυτό το παιδάκι, επειδή κουβαλάνε και ένα φορτίο και από τις οικογένειες τους που τα έχει κάνει να νιώθουνε μειονεκτικά, αποφεύγει να μιλάει στην δική του γλώσσα. Αλλά το έχω παρατηρήσει όταν πηγαίνει σε γωνιές που νιώθει πιο ασφαλές, όπως είναι το κουκλόσπιτο.

Σ://Δεν είναι τυχαία η γωνιά.

N2://Ορίστε;

Σ: Λέω δεν είναι τυχαία η γωνιά του κουκλόσπιτου.

N2: Όχι, όχι δεν είναι τυχαία. Του δημιουργεί ασφάλεια.

Σ://Ναι και μπορεί να βρει την κούκλα για παράδειγμα

N2://Ναι ναι. Και το έχω ακούσει να τραγουδάει στην τσιγγάνικη γλώσσα.

Σ: Εσείς με ποιόν τρόπο ενισχύεται τα κίνητρα μάθησης των παιδιών με διαφορετικό

πολιτισμικό υπόβαθρο;

N2: Ναι. Ε δουλεύω πολλές φορές εξατομικευμένα μαζί τους. Εε προσπαθώ να δημιουργήσω δεσμούς με άλλα παιδιά, δηλαδή πολλές φορές λέω στα δικά μας για να τα εε ενθαρρύνω, για να τα τονώσω θα γίνεις ο δάσκαλος ή η δασκάλα της Σταυρούλας. Κάτσε δίπλα της και δείχνε της. Εε δείχνω τις εργασίες τους προκειμένου να τα τονώσω, να τα προβάλλω.

Σ: Ποια είναι η αντίδραση και η εμπλοκή των γονέων όταν απασχολείστε με ένα θέμα που έχει προταθεί από ένα παιδί με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο;

N2: Δεν το ξέρουν. Δεν το γνωρίζουν αυτό οι γονείς. Ε όχι δεν έχουν καμιά αντίρρηση. Τους γονείς τους ενδιαφέρει τα παιδάκια να φεύγουν χαρούμενα από το σχολείο. Η παιδαγωγική Φρενε κυρίως αυτό κάνει. Δημιουργεί χαρούμενος ανθρώπους.

Σ: Ωραίο. Κατά την διάρκεια του ελεύθερου παιχνιδιού έχετε παρατηρήσει να συνυπάρχουν, να παίζουν μαζί παιδιά με διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες;

N2: Τα δύο αλβανόπουλα είναι πλήρως εναρμονισμένα και πολύ αγαπητά. Τα 2 τσιγγανόπουλα επειδή μπήκανε τώρα τελευταία πριν ένα μήνα περίπου, τα κοιτούνε θα έλεγα με καχυποψία. Ευθύνονται ξεκάθαρα τα οικογενειακά τους περιβάλλοντα. Υπάρχει μεγάλη καχυποψία απέναντι στους μαθητές ρομα. Τις πρώτες μέρες που ήρθαν είχα γονείς, οι οποίοι ήρθανε και κάνανε παράπονα.

Σ: Ωχ

N2: Δηλαδή γκρίνια φοβερή.

Σ: Μάλιστα. Ποιές είναι οι δεξιότητες που πιστεύεται ότι αναπτύσσονται στους μαθητές μέσω της υλοποίησης της παιδαγωγικής Φρενε;

N2: (γέλια)-> τα πάντα. Η παιδαγωγική Φρενε είναι κατεξοχήν δεξιότητα που θα αναπτύξει στους μαθητές της είναι για να τους ετοιμάσει να ζήσουνε ως ελεύθεροι δημοκρατικοί πολίτες, θα τους προετοιμάσει να αναπτύξουν δεξιότητες που θα τους βοηθήσουν να επιλύουν καταστάσεις σεβόμενοι την ύπαρξη του άλλου. Με αυτά τα δύο νομίζω τα λες όλα.

Σ: Τώρα εσείς, όταν εφαρμόζετε την παιδαγωγική Φρενε έχετε συναντήσει δυσκολίες που αφορούν την αλλαγή του ρόλου σας; Να μην είστε τόσο παρεμβατική;

N2: Ναι.. όχι δεν έχω συναντήσει. Όχι ίσα ίσα πολλές φορές μ αρέσει να παίρνω τον ρόλο του παρατηρητή. Ουε και αλίμονο αν δεν το κάνει αυτό ένας εκπαιδευτικός. Ε πολύ μ αρέσει να έχω τον πρόεδρο. Εγώ για την ακρίβεια δεν τον λέω πρόεδρο, τον λέω βοηθό στην τάξη. Μ αρέσει πάρα πολύ που λειτουργούνε, μπορώ να πω ότι με

απεγκλωβίζουνε που λέει ο λόγος. Μπορώ να κάνω κάτι εκείνη την ώρα που μπορεί να έχει συμβεί ένα διοικητικό θέμα και ταυτόχρονα να έχω το νου μου. Μου αρέσει πολύ να παίρνουνε πρωτοβουλίες.

Σ: Εμπόδια στην προετοιμασία της παιδαγωγικής Φρενε;

N2: Ναι, ε όχι. Όχι δεν έχω συναντήσει.

Σ: Όμως έχετε συναντήσει εμπόδια ε στην παραπάνω από μία γλώσσα ομιλίας;

N2: Ναι βέβαια. Γιατί δεν γίνεται κατανοητό από τα άλλα. Αναγκάζομαι να λειτουργώ περισσότερο με με νοήματα να δείχνω, να χρησιμοποιώ την γλώσσα του σώματος. Στερείται την δυνατότητα και αυτό να εκφραστεί, να μεταφέρει τα συναισθήματά του. Βέβαια πολλές δυσκολίες.

Σ: Η παιδαγωγική Φρενε επηρεάζει την εικόνα που έχει ο μαθητής για τον εαυτό του και ευνοεί την ανάπτυξη της αυτοεκτίμησής του;

N2: Πάρα πολύ. Αφού τον βάζεις στο κέντρο της εκπαιδευτικής διαδικασίας είναι δεδομένο ότι τον βάζεις σε μία διαδικασία να αυτενεργήσει και λογικό είναι να αναλάβει ευθύνες και να αποκτήσει μεγαλύτερη εκτίμηση στον εαυτό του. ->Βέβαια.

3^η Συνέντευξη

Δημογραφικές ερωτήσεις

Επίπεδο σπουδών: Απόφοιτος τμήματος νηπιαγωγών από Πάτρα

Χρόνια προϋπηρεσίας στην δημόσια εκπαίδευση: Από το 2001, άρα 19 χρόνια.

Αριθμός μαθητών με διαφορετικά πολιτισμικά υπόβαθρα: 5 παιδιά στα 13

Διαφορετικές μητρικές γλώσσες : Μία

Πρώτη επαφή με τα εναλλακτικά παιδαγωγικά εργαλεία Freinet: Το πολιτικό πρόγραμμα με έδρα την Τρίπολη , 2019-2020

Σ: Πώς αντιλαμβάνεσαι την εισροή διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα;

N3: Είναι γεγονός πως το εκπαιδευτικό σύστημα πλέον είναι πολύχρωμο. Είναι γεμάτο διαφορετικές γλώσσες, ήθη, έθιμα. Αποτελεί την σημερινή πραγματικότητα και όχι διαφορετικότητα, σε όλον τον κόσμο που δέχεται πρόσφυγες και μετανάστες τα σχολεία είναι ακριβώς έτσι.

Σ: Θεωρείς πώς μαθητές με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο πρέπει να συνυπάρχουν σε μία τάξη, παρέχοντας τους μια κοινή εκπαιδευτική κατεύθυνση;

Ν: Βέβαια και να συνυπάρχουν ναι και στην κοινή εκπαιδευτική κατεύθυνση. Αυτή η κατάσταση διευκολύνει τα παιδιά- όλα τα παιδιά- για όταν βγουν στον έξω κόσμο, στην τοπική κοινωνία. Δεν είμαστε μόνο εμείς και μόνο οι άλλοι. Γνωρίζουν, επικοινωνούν και ψηλαφίζουν την γνώση. Δεν είναι ένα κλειστό σύστημα η εκπαίδευση ή μάλλον δεν θα έπρεπε να είναι. Πρέπει από παντού να υπάρχουν τρύπες για να μπορούν να εισχωρούν τα ερεθίσματα.

- i. Ποια είναι τα οφέλη της συμπερίληψης; Ποια μέλη της εκπαιδευτικής πράξης ωφελούν;
- ii. Ποια είναι τα αρνητικά της συμπερίληψης;

Ν3: Δεν θα αρνηθώ πως σε μία κατάσταση υπάρχουν αρνητικά. Τα αρνητικά είναι πως το σχολείο δεν μπορεί να φωνάζει για την συμπερίληψη και η υπόλοιπη κοινωνία να μένει πίσω, αρνούμενη κάθε είδος διαφορετικότητας.

Σ:Υπάρχει σχέση ανάμεσα στην έννοια της ετερότητας και των εννοιών ανωτερότητα- κατώτεροτητα;

Ν3: Δυστυχώς όπως είναι διαμορφωμένοι οι στόχοι της εκπαίδευσης καταλήγει να υπάρχει σχέση ανώτερος – κατώτερος. Αρχικά από το γεγονός ότι υπάρχει αξιολόγηση. Κατατάσσουμε τους μαθητές σε καλύτερους ή χειρότερους, ανώτερους ή κατώτερους και είναι λογικό και βέβαιο πως ένα παιδί που η οικογένεια του κάνει χρήση της ελληνικής γλώσσας έχει θετικό προβάδισμα για παράδειγμα σε αυτή την δεξιότητα από ότι ένα παιδί που οι γονείς του μόλις έφτασαν στην χώρα μας.

Σ: Ποιοι είναι οι στόχοι της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης για τους μαθητές με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο;

Ν3: Και το καλό, αυτό που κάνουμε, και κάποιες φορές με συγκινεί όταν το συνειδητοποιώ ότι πρόβλημα προκύπτει, τον βοηθάμε όλοι μαζί να το ξεπεράσει. Δηλαδή αποδεχόμαστε την διαφορετικότητα του άλλου. Είναι σημαντικό αυτό.

Σ: Όταν γίνεται αναφορά στην διαπολιτισμική εκπαίδευση, θεωρείς πως οι στόχοι της αφορούν και τους μαθητές που προέρχονται από τον κυρίαρχο πολιτισμό;

- i. Αν ναι, ποιοι είναι οι στόχοι της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης για αυτούς τους μαθητές;

N3: Είναι οι ίδιοι στόχοι με τους μαθητές για διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο. Είναι η αποδοχή της διαφορετικότητας και αυτό είναι αρκετό.

Σ: Η χρήση της κυρίαρχης γλώσσας της εκάστοτε κοινωνίας από μαθητές με διαφορετικά πολιτισμικά υπόβαθρα, θεωρείς πως εξυπηρετεί έναν από τους στόχους της διαπολιτισμικής αγωγής;

N3: Με όλους ελληνικά μιλούσαμε. Εκτός από τον Σ., ο οποίος είναι Πορτογάλος η μαμά του ήξερε αγγλικά, δεν ήξερε ελληνικά. Με την μαμά του μιλούσε αγγλικά και ο Σ. έμαθε ελληνικά. Μαζί με τα παιδιά..

Σ: Από την προκύπτουσα ανακατάταξη στις τάξεις, επέλεξες να παρακολουθήσεις κάποιο σεμινάριο/ επιμόρφωση σε θέματα διαχείρισης της ετερότητας και αν ναι, τι σε ώθησε στην επιλογή του;

N3: Νομίζω πως η παιδαγωγική Freinet και το πιλοτικό που παρακολουθώ τώρα αφορούν την διαχείριση της ετερότητας. Σωστά; Αυτό που με ώθησε να το παρακολουθήσω ήταν μία πηγαία δύναμη, ένα συνεχές ενδιαφέρον για να εξελίξω την παιδαγωγική μου. Δεν γίνεται να μείνω στάσιμη σε ότι είχα μάθει σε προπτυχιακό επίπεδο. Οι ανάγκες αλλάζουν, πρέπει να αλλάξω και εγώ σαν εκπαιδευτικός και σαν άνθρωπος. Αν και ανέκαθεν είχα την αντίληψη της αποδοχής, της ενσυναίσθησης.

Σ: Θεωρείς πως σαν εκπαιδευτικός είσαι διαπολιτισμικά έτοιμος να διαχειριστείς την ετερότητα στην πράξη;

i. Τί συντέλεσε στην ενίσχυση της διαπολιτισμικής σου ετοιμότητας;

N3: Γενικά κατά την διάρκεια της επαγγελματικής μου πορείας έχω έρθει σε επαφή με αρκετούς μαθητές άλλης προέλευσης εκτός της ελληνικής. Αν η εμπειρία θα μπορούσε να θεωρηθεί ως ένα πλεονέκτημα τότε την έχω. Και σε γενικά πλαίσια συνέχεια ενημερώνομαι για θέματα που αφορούν την επαγγελματική μου εξέλιξη, οπότε θα με χαρακτήριζα ως έτοιμη διαπολιτισμικά. Πιο σημαντικό όμως θεωρώ πως σαν άνθρωπος είμαι έτοιμη να δεχτώ την διαφορετικότητα, να την αγκαλιάσω και να νιώσω ενσυναίσθηση.

Σ: Τι σε ώθησε στην εφαρμογή της εναλλακτικής παιδαγωγικής;

N3: Εγώ ψάχνομαι γενικά. Με Reggio Emilia σύστημα εγώ είμαι πολύ επηρεασμένη και εμπνευσμένη. Κάνω και πράγματα, προσπαθώ όσο μπορώ να βγαίνω στην φύση. Ξέρεις να βγαίνω, να ανοίξω την πόρτα μας, όχι μόνο να έρθει η κοινωνία μέσα αλλά να βγούμε εμείς προς τα έξω περισσότερο.

i. Πόσο διάστημα την προασπίζεσαι;

N3: Τον πρώτο χρόνο εργασίας μου κλήθηκα αναπληρώτρια στην Σύρο. Ήμουν και έγκυος. Εκεί γνώρισα μία φοβερή νηπιαγωγό, έναν φοβερό άνθρωπο που μου έδειξε έναν άλλον τρόπο σκέψης. Από την αρχή λοιπόν προσπαθώ να εφαρμόσω εναλλακτικούς τρόπους μάθησης.

Σ: Πώς νοηματοδοτείς την εναλλακτική παιδαγωγική; Ποιοι είναι οι στόχοι που θέτεις ως εκπαιδευτικός της εναλλακτικής κατεύθυνσης;

N3: Σου δίνει έναν άλλον τρόπο σκέψης. Το πώς θα το υλοποιήσεις, έχεις και τις βασικές πληροφορίες είναι και λίγο δικό σου θέμα.

Σ: Ποια είναι η συσχέτιση μεταξύ εναλλακτικής παιδαγωγικής και διαπολιτισμικής εκπαίδευσης; Θεωρείς πως υπάρχει σχέση αλληλοσυμπλήρωσης;

N3: Η εναλλακτική παιδαγωγική εντάσσει την διαπολιτισμική εκπαίδευση, γιατί περιλαμβάνει ότι είναι διαφορετικό.

Σ: Η εναλλακτική παιδαγωγική ευνοεί στην ανάπτυξη διαπολιτισμικής συνείδησης των μαθητών;

N3: Φυσικά και ναι, γιατί εργαλεία της εναλλακτικής παιδαγωγικής είναι για παράδειγμα η ομαδοσυνεργατικότητα, ο διάλογος. Όταν εφαρμόζεις τέτοια εργαλεία τα παιδιά μαθαίνουν να σκέφτονται διαφορετικά, μαθαίνουν να λειτουργούν υπεύθυνα και όχι εις βάρος άλλων. Αν αυτό επιτευχθεί τότε αυτά τα παιδιά θα αναπτύξουν θετική διαπολιτισμική συνείδηση. Δεν θα περιθωριοποιηθούν, θα μάθουν πως όλοι είμαστε μία ομάδα.

Σ: Ποιος θα ήταν ο λόγος που θα εγκατέλειπες την κατεύθυνση της εναλλακτικής παιδαγωγικής και θα στρεφόσουν στο παραδοσιακό μοντέλο διδασκαλίας;

N3: Ελπίζω ποτέ να μην έρθει εκείνη η ώρα. Ίσως οι συνάδελφοι να αποτελέσουν εμπόδιο, ίσως οι γονείς, αλλά αυτό είναι στο χέρι μου, δηλαδή πως θα τους το σερβίρω ώστε να το σκεφτούν αλλιώς.

Σ: Η παιδαγωγική του Freinet προασπίζει έναν πολιτικό ρόλο, τόσο του εκπαιδευτικού όσο και του μαθητή, θεωρείς ότι αυτή η ιδέα συνεισφέρει στην κοινωνική αλλαγή;

i. Στην διαπολιτισμική τάξη προσπαθείς να κάνεις πράξη αυτή την άυλη ιδέα του πολιτικού υποκειμένου;

N3: Ο υπεύθυνος πολίτης με νου θα καλλιεργηθεί μέσω ενός υπεύθυνου σχολείου αλλά και υπεύθυνης οικογένειας. Δεν είναι

αρκετό από μόνο του σχολείο, αλλά βέβαια έχει σπουδαίο ρόλο. Οι τεχνικές του Freinet κατευθύνουν τον μαθητή με την έννοια της δημοκρατίας και της ίσης διαχείρισης όλων των μαθητών, μέσω του διαλόγου, των αρμοδιοτήτων. Η κοινωνία μας έχει ανάγκη από τέτοιους πολίτες, οπότε θεωρώ πως αυτός ο τρόπος σκέψης του Freinet σταδιακά μπορεί να οδηγήσει στην κοινωνική αλλαγή. Πράξη όλα αυτά γίνονται με συνεχή προγραμματισμό εκ μέρους μου και όχι μεμονωμένη εφαρμογή τεχνικών. Αλλά και με θέληση από τα παιδιά.

Σ: Το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο τι περιθώρια πιστεύεις αφήνει για να μπορέσει να εφαρμοστεί επιτυχώς η παιδαγωγική του Freinet;

N3: Η παιδαγωγική Φρενέ έχει επηρεάσει τα αναλυτικά μας προγράμματα. Μπορεί να μην λέγεται Φρενέ αλλά έχει επηρεάσει. Και τα πρότζεκτ που κάνουμε και όλα αυτά ουσιαστικά αυτής της φιλοσοφίας είναι, που βγαίνουν τα θέματα από τα παιδιά. Απλώς όταν τα συζητάμε και τα σημειώνω κιόλας εκεί νιώθουν και τα ίδια ότι είναι δικά τους περισσότερο.

Σ : Πόσο σημαντική είναι η μάθηση με έμφαση στο Υποκείμενο;

i. Με ποιες παιδαγωγικές μεθόδους ενσαρκώνεται η ενεργώς μάθηση;

N3: Δεν υπάρχει τίποτα πιο σημαντικό από την βιωματική μάθηση, από το να ανακαλύψει μόνος του ο μαθητής την γνώση και να της δώσει την μορφή που ο ίδιος επιθυμεί. Να βγει, να τρέξει, να αφουγκραστεί. Όταν η μάθηση είναι στραμμένη στο υποκείμενο, τότε αποκτά νόημα για αυτό.

Σ: Ποιες είναι οι πρακτικές της εναλλακτικής παιδαγωγικής Freinet που υλοποιείς στην τάξη σου;

N3: Έχω φτιάξει ως πούμε εφημερίδα πριν πολλά χρόνια. Φέτος ξεκίνησα και αλληλογραφία με ένα σχολείο στην Καλαμάτα. Έστειλα μήνυμα σε μία συνάδελφο που παρακολουθούμε μαζί την επιμόρφωση. Της λέω της να αλληλογραφίσουμε γιατί είναι πολύ ωραίο. Και εμένα μ αρέσει, αυτό σου λέω, δηλαδή εγώ τρελαίνομαι να παίρνω από το ταχυδρομείο πράγματα. Φαντάσου πόσο θα χαίρονται τα παιδιά όταν θα έρχεται κάτι στο όνομά τους, στο νηπιαγωγείο. Ξέρεις αυτό τους δίνει μεγάλη χαρά και έκπληξη, σκέφτονται τι θα έχει μέσα. Και τους στείλαμε ένα γράμμα μεγάλο και ζωγραφίσανε τον εαυτό τους και πόσο προσέξανε. Ζωγραφίσανε λοιπόν τον εαυτό τους για να συστηθούνε ποιος είναι ποιος και τι τους αρέσει, κάτι πολύ απλό. Και το κάναμε με τόσο χαρά και τώρα περιμένουμε να έρθει το γράμμα, η απάντηση.

Αλλά σου λέω, εντάξει, έχω την φιλοσοφία αυτή. Έχω κάνει και συμβούλιο τάξης. Και τα παιδιά είναι συνηθισμένα σε όλη αυτή την φιλοσοφία. Φέτος το κάνω πιο συνειδητά. Και τους λέω τώρα θα κάνουμε Φρενε. Τους έχω και μία γωνιά και τους έχω εξηγήσει για την επιρροή που έχει ασκήσει στην εκπαίδευση. Ξεκίνησα να κάνω και το πλάνο ημέρας το οποίο βοηθάει πολύ. Το πλάνο ημέρας βοηθάει πάρα πολύ.

Σ: Υπάρχουν οφέλη που παρατηρείς κατά την αλληλεπίδραση των μαθητών στην τάξη μέσω της υλοποίησης της εναλλακτικής παιδαγωγικής Freinet;

N3: Να στο πλάνο ημέρας τα παιδιά μαθαίνουν και τα ίδια τις υποχρεώσεις τους. Τις έχω κάπως γραμμένες. Δηλαδή τους γράφω με αριθμό και διαφορετικό χρώμα την κάθε υποχρέωση που έχουμε για την κάθε ημέρα και την σβήνουμε μετά. Έχουμε και διάλλειμα στο πλάνο ημέρας (γέλια). Να μάθουν να προγραμματίζουνε και αυτό βοηθάει και εμένα.

Σ: Με ποια κριτήρια δημιουργούνται οι ομάδες εργασίες στην τάξη;

N3: Έχω μοιράσει νήπια και προνήπια στα τραπεζάκια. Με σκοπό την αλληλοδιδασκτική, δηλαδή να βοηθάνε το ένα το άλλο. Λοιπόν και έχουνε φτάσει σε ένα σημείο, είναι τόσο συγκινητικό, δηλαδή να βλέπεις την Α. που είναι νήπιο και να βοηθάει τον Κ. που είναι προνήπιο. Τα νήπια έχουνε τρομερή έννοια τα προνήπια.

Σ: Κατά την διάρκεια του ελεύθερου παιχνιδιού έχεις παρατηρήσει την δημιουργία ‘παρέας’ με ποικίλες πολιτισμικά ταυτότητες να συνυπάρχουν;

N3: Στο ελεύθερο παιχνίδι παίζουνε μαζί βέβαια. Δεν διαχωρίζονται, δεν έχουνε τέτοιες... Παίζουνε όλα μαζί τα παιδιά. Αν νιώθω ότι κάποια στιγμή είναι κάποιος λίγο πιο μόνος του τον παρακινώ να πάει, λέω παιδιά φωνάξτε και τον Β. να μην είναι μόνος του. Και αμέσως πηγαίνει, γιατί αυτός θέλει ενθάρρυνση.

Σ: Ως εκπαιδευτικός της παιδαγωγικής Freinet τα σχέδια εργασίας εμπλουτίζονται με στοιχεία από τις ταυτότητες των διαφορετικών πολιτισμικών μαθητών;

N3: Δεν έχουνε διαφορές τα παιδιά μεταξύ τους. Τα θέματα προκύπτουν από το τι νέα. Ζούνε στον ίδιο τόπο, τους απασχολούνε τα ίδια θέματα. Εχθές βγήκε ο ράβδος. Είδαμε ένα ουράνιο τόξο στο σχολείο και βγήκε ως θέμα. Ψηφίσαμε έπειτα το ουράνιο τόξο, γιατί ήταν κάτι... Επιχειρηματολογήσαμε γιατί το είδαμε εδώ και συνέβη σε όλους μαζί. Τώρα ο ράβδος μπορεί να συνεχιστεί την επόμενη εβδομάδα, είναι περίοδο συλλογής ελιών, οπότε τα παιδιά έχουν τέτοιες εμπειρίες.

Σ: Ποιες δεξιότητες αναπτύσσονται στους μαθητές (αλλοδαπών και μη) μέσω της υλοποίησης της παιδαγωγικής Freinet;

N3: Δεν θέλω να φανώ υπεράνω, αλλά τα παιδιά της τάξης μου διαφέρουν από τα παιδιά της άλλης τάξης. Έτυχε να βρεθούμε όλοι μαζί και είδα της διαφορές. Τα παιδιά που έχουν ασχοληθεί με παιδαγωγική Freinet, φαίνονται από την στάση τους. Ακούνε, σηκώνουν το χέρι τους όταν θέλουν να μοιραστούν κάτι – για το οποίο ποτέ δεν θα νιώσουν δισταγμούς, να το πω ή να μην το πώ;- έχουν μάθει να εκφράζονται αλλά και να αποδέχονται, όχι να χλευάζουν. Σκέφτονται το σύνολο της ομάδας και πως αυτή θα λειτουργήσει καλύτερα. Την προασπίζονται. Να για παράδειγμα είχα αφήσει ένα ανοικτό ψαλίδι και ο Τ. το είδε και αποφάσισε πως πρέπει να το κλείσει. Τον επιβράβευσα. Χρειάζεται η επιβράβευση για να παίρνουν θάρρος τα παιδιά και να συνεχίζουν.

Σ: Σε ποια σημεία συναντάς εμπόδια όσον αφορά την εφαρμογή της εναλλακτικής παιδαγωγικής σε μια διαπολιτισμική τάξη;

v. Αφορούν την αλλαγή του ρόλου σου;

N3: Είμαι δίπλα, δεν τα αφήνω μόνα τους. Εκφράζονται μόνα τους δεν το συζητάμε, άλλωστε στην αρχή μέχρι να δουν πως λειτουργεί η κόλλα, πως θα κολλήσουν και αυτά περνάει καιρός να πειραματιστούνε. Μετά όμως όταν ξέρουνε, τους έχω πει και τους παρακινώ όσο περνάει ο καιρός ακόμη και περισσότερο να αναζητούν πληροφορίες. Δηλαδή όταν θα πάνε να φτιάξουν κάτι, είναι ωραίο να ρωτήσουνε. Ξέρεις αυτό πώς μπορώ να το κάνω; Και έχει τύχει να ψάξουνε στον υπολογιστή να δούνε πως είναι η προπέλα στο καράβι, πώς να την φτιάξουνε. Εγώ δεν είμαι πιο σημαντική από τα παιδιά.

vi. Αφορούν την προετοιμασία που απαιτείται;

N3: Πολλές φορές, έχω αρκετή εμπειρία και δεν χρειάζεται να αφιερώσω χρόνο στο σπίτι. Όχι σε σχέση με το πώς θα δουλέψω, ίσως είναι θέμα ικανότητας, ανταπεξέρχομαι σε αυτά τα θέματα. Όμως όλη την ημέρα σκέφτομαι τις συμπεριφορές των παιδιών, τι είπα, τι έκανα και τι θα μπορούσα να είχα κάνει. Το σχολείο δεν είναι κάτι ξεκομμένο από εμένα. Έχω δει στον ύπνο μου πως θα φτιάξω την τάξη για να είναι περισσότερο λειτουργική.

vii. Αφορούν τις παραπάνω από μία γλώσσες ομιλίας;

N3: Αποτελεί μια μικρή δυσκολία, αλλά είμαστε εδώ για να τις ξεπερνάμε. Δυστυχώς, όμως εκεί που καταλήγει συνήθως είναι η χρήση της ελληνικής. Δεν είναι πολύ περήφανη για αυτό.

viii. Αφορούν τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά έχουν ήδη μάθει να εργάζονται;

ix. Αφορούν την σχέση σου με τους άλλους συναδέλφους;

N3: Με την συνάδελφο μου στο άλλο τμήμα, γενικά δεν μοιραζόμαστε τις ίδιες σκέψεις. Και αυτή δεν με ρωτάει τίποτα, δεν ξέρω πώς να σου μεταφέρω το συναίσθημα. Είναι κλειστή απέναντι μου, αλλά όχι επιθετική.

Σ: Πώς η παιδαγωγική Freinet επηρεάζει την εικόνα που έχει ο μαθητής για τον εαυτό του και την ανάπτυξη της αυτοεκτίμησής του;

N3: Νομίζω πως είναι άμεσα συσχετιζόμενο με την έκφραση. Όταν ο μαθητής έχει μάθει τον τρόπο να εκφράζεται και τα μέσα, τότε η εικόνα του υπερυψώνεται. Είναι θετικό αυτό, βοηθάει όλα τα παιδιά να ανέβουν.

4^η Συνέντευξη

Δημογραφικές ερωτήσεις

Επίπεδο σπουδών: Νηπιαγωγός απόφοιτος του τμήματος Ιωαννίνων 2003 και μεταπτυχιακό 2019

Χρόνια εμπειρίας στην δημόσια εκπαίδευση: από το 2008 ως αναπληρώτρια

Αριθμός μαθητών με διαφορετικά πολιτισμικά υπόβαθρα: 2 ρομά, 1 υιοθετημένο παιδί το οποίο ζούσε σε ίδρυμα, 1 ινδός, 1 αλβανάκι στα 8 παιδιά συνολικά

Διαφορετικές μητρικές γλώσσες : Ινδικά, Διάλεκτος των ρομά

Πρώτη επαφή με τα εναλλακτικά παιδαγωγικά εργαλεία: Πρίν το 2017 που ξεκίνησα το μεταπτυχιακό είχα παρακολουθήσει κάποια σεμινάρια. Έπειτα στο πανεπιστήμιο και μετά στο πιλοτικό πρόγραμμα Freinet.

Κύριες ερωτήσεις

Σ: Πώς αντιλαμβάνεσαι την εισροή διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα;

N4: Από άποψη δυσκολίας; Πώς το νιώθω εγώ στην τάξη;

Σ: Ναι

N4: Λοιπόν θα σου ξεκινήσω τις σκέψεις μου και ότι είναι θα το διαμορφώσουμε. Λοιπόν, πιστεύω ότι σίγουρα δυσκολεύει. Δεν θεωρώ όμως ότι είναι ακατόρθωτο. Όταν μπαίνεις σε μία τάξη που να έχεις παιδιά τα οποία δεν μιλάνε την γλώσσα, επομένως έχεις δυσκολία ακόμη και στην επικοινωνία. Ε παρόλα αυτά θεωρώ ότι μπορούν να δώσουν έναν πλούτο. Η κοινωνία μας πλέον δεν πιστεύω ότι είναι με

έναν πολιτισμό, πάνε οι εποχές που ήμασταν Έλληνες αυτούσια και πορευόμασταν έτσι. Πλέον, όπως και πολλές άλλες χώρες μέσω της κινητικότητας που υπάρχει ανάμεσα στους λαούς, εε υπάρχουν διάφοροι πολιτισμοί. Είναι ένας αντικατοπτρισμός της κοινωνίας μέσα στην τάξη. Θεωρώ ότι μπορείς να δουλέψεις. Μπορεί να δυσκολέψει, μπορεί να χρειαστεί να αλλάξεις κάποια πράγματα αλλά δεν θεωρώ ότι δεν μπορείς να κάνεις την δουλειά σου. Θα μάθουνε την κυρίαρχη γλώσσα, θα μάθουνε τις βασικές δεξιότητες έτσι ώστε να προχωρήσουνε αργότερα στο δημοτικό.

Σ: Θεωρείς πώς μαθητές με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο πρέπει να συνυπάρχουν σε μία τάξη παρέχοντας τους μια κοινή εκπαιδευτική κατεύθυνση ή πρέπει να μιλάμε για εξατομικευμένα προγράμματα;

N4: Εξατομικευμένα προγράμματα μέσα στην τάξη;

Σ: Μέσα στην τάξη ναι.

N4: Άρα ούτως ή άλλως τα παιδιά συνυπάρχουνε. Λειτουργούνε μέσα σε μία τάξη. Αλλά μέσα στο νηπιαγωγείο πιστεύω ότι υπάρχουνε στιγμές που δουλεύεις εξατομικευμένα. Υπάρχουνε στιγμές που θα κάτσεις και θα δουλέψεις με το ένα παιδί. Που θα το βοηθήσεις σε αυτό που χρειάζεται. Ε παρόλα αυτά η αλληλεπίδραση υπάρχει και με τον δάσκαλο και με τους συμμαθητές.

Σ: Και ποια είναι τα οφέλη αυτής της αλληλεπίδρασης;

N4: Λοιπόν, δέχονται την διαφορετικότητα, αρχίζουν να μαθαίνουν να δέχονται την διαφορετικότητα. Ε πολλά παιδιά όταν υπάρχουνε εε δυσκολίες ακόμη και στην γλώσσα – που σου είπα ότι υπάρχουνε παιδιά στην τάξη μου που χρησιμοποιούσανε την δική τους γλώσσα- βλέπεις ότι αυτό που ξέρει ελληνικά ή το ελληνάκι θα βοηθήσει το ινδάκι, θα προσπαθήσει να του εξηγήσει. Κάποια στιγμή στην αρχή της σχολικής χρονιάς που βλέπανε εμένα να χρησιμοποιώ τα αγγλικά εεε κανά δύο παιδιά που κάτι είχε πάρει το αυτί τους από αγγλικά, προσπαθούσανε να το χρησιμοποιήσουνε και να μιλήσουν στα αγγλικά με το ινδάκι. Και τελικά έρχονται σε ένα σημείο και λένε κυρία κοίτα καταλαβαίνει τι της λέω (γέλια). Επομένως και το παιδί που έχει έρθει τώρα και είναι σαν το.. σε άγνωστα μέρη, σε άγνωστα νερά μπαίνει σε ένα περιβάλλον, μαθαίνει να κυκλοφορεί σε αυτό το περιβάλλον και να κοινωνικοποιείται στον καινούργιο του χώρο. Αλλά και το παιδί που είναι εδώ και ουσιαστικά είναι ο οικοδεσπότης μαθαίνει να προσφέρει, μαθαίνει πως μπορεί να βοηθήσει, μαθαίνει αυτό που ξέρει να το εκφράζει. Έχει νομίζω πολλά οφέλη και το παιδί το ελληνάκι ή τέλος πάντων το παιδί που εεε είναι περισσότερο καιρό εδώ.

Σ: Αρνητικά σε αυτή την κατάσταση βλέπετε;

N4: Είναι φορές που δυσκολευόμαστε να επικοινωνήσουμε, με τους γονείς, με τα ίδια τα παιδιά. Εε μπορεί να υπάρξουν και φορές που μπορεί να υπάρξουν αρνητικά σχόλια μεταξύ γονέων ή από γονείς προς το σχολείο αν έχει μεγάλο ποσοστό ξένων, μπορεί οι Έλληνες γονείς να παραπονεθούνε. Αλλά θεωρώ ότι είναι κάτι το οποίο θα μπορούσαμε αν θέλαμε να το δουλέψουμε σωστά να το αλλάξουμε ή τουλάχιστον να περιορίσουμε τα αρνητικά σχόλια.

Σ: Υπάρχει σχέση ανάμεσα στην έννοια της ετερότητας και των εννοιών ανωτερότητα- κατωτερότητα;

N4: Δεν μπορείς να αποφύγεις την ανωτερότητα ή την κατωτερότητα. Ε. Από ότι καταλαβαίνω. Ναι, όλοι είμαστε διαφορετικοί σε κάποια πράγματα κάποιος μπορεί να είναι λίγο μπροστά, λίγο πιο εξελιγμένος κάποιος άλλος να είναι λίγο πιο πίσω. Ε νομίζω πως ανάμεσα στα διαφορετικά άτομα μπορεί να υπάρξει μία αλληλοκάλυψη των κενών, λίγο ο ένας να βοηθάει τον άλλον, επομένως (παύση) ναι είμαστε διαφορετικοί, αλλά ο ένας καλύπτει τον άλλον εκεί που..

Σ: Ναι αλλά είμαστε ανώτεροι ή κατώτεροι;

N4: Γενικά δεν νομίζω ότι μπορούμε /. Προσωπικά δεν μπορώ να το δεχτώ αυτό ως ορισμό, ως ταμπέλα να το πούμε έτσι. Δεν μπορώ να θεωρήσω κάποιο παιδί γενικά κατώτερο ή γενικά ανώτερο. Μπορεί να είναι ένα προικισμένο παιδί, οκ, έχεις ένα προικισμένο παιδί το οποίο κάπου θα σε βοηθήσει ή μπορεί κάπου να υπολείπεται αυτό το προικισμένο παιδί, να έχει και αυτό τα αρνητικά του.

Σ: Ένα παιδί που δεν χρησιμοποιεί όμως την ελληνική γλώσσα, θεωρείτε ότι είναι κατώτερο από ένα παιδί που χρησιμοποιεί την κυρίαρχη γλώσσα;

N4: Δεν το αντιλαμβάνομαι ως κατώτερο, δεν το δέχομαι ως κατώτερο. Εγώ δεν μπορώ να το δεχθώ έτσι, εγώ δεν μπορώ να αντιμετωπίσω έτσι τα παιδιά, άλλοι άνθρωποι μπορεί να το δεχτούνε.

Σ: Ποιοι είναι οι στόχοι της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης για τους μαθητές με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο;

N: Ουσιαστικά αυτό που αντιλαμβάνομαι, (παύση), ψάχνουμε έναν τρόπο να συνυπάρξουμε. Λοιπόν, ψάχνουμε ένα τρόπο πως θα μπορέσουμε να πορευθούμε μαζί σε ένα έναν κοινό χώρο. Είμαστε ο ένας δίπλα στον άλλον, είναι παιδιά εε από διάφορες εθνικότητες; Από διάφορα υπόβαθρα, διάφορες θρησκείες. Ε επομένως

έρχονται Χριστούγεννα. Δεν έχουν όλα τα παιδιά τις ίδιες συνήθειες. Ε όταν πάρουνε θάρρος και αρχίσουν να εκφράζονται θα ακούσεις και παιδιά που θα σου πούνε σε λίγες ημέρες είναι του Αγίου Νικολάου. Το έχω πετύχει παλιότερα. Και έρχεται το παιδί και λέει κυρία σήμερα ο Άγιος Νικόλαος μου έφερε τα δώρα μου. Ήταν νομίζω καθολική, θυμάμαι ότι ήταν από την Ρουμανία. Λοιπόν, εε επομένως (παύση) ουσιαστικά μαθαίνεις ότι ο διπλανός σου, το παιδάκι που κάθεται δίπλα σου έχει κάποιες διαφορετικές συνήθειες. Παρόλα αυτά θα πρέπει να αλληλεπιδράσεις και να περάσεις καλά, πάνω από όλα.

Σ: Αφού θέτετε την έννοια της αλληλεπίδρασης, η διαπολιτισμική εκπαίδευση έχει στόχο και τους μαθητές που προέρχονται από τον κυρίαρχο πολιτισμό;

N4: Εννοείται όλοι μαζί είναι. Είναι όλοι εξολοκλήρου. Μέσα στο σχολείο θα πεί ο καθένας την γνώμη του και την εμπειρία του. Θα πει ο Έλληνας την εμπειρία του μα και στα δικά μας τα παιδιά, στα ελληνάκια βλέπεις. Έχει πετύχει και παιδί από οικογένεια Ιεχωβάδων, άλλες συνήθειες εκεί. Πετυχαίνεις παιδιά, τώρα είναι Χριστούγεννα που σου λένε για τον Αι Βασίλη, άλλα πιστεύουνε άλλα δεν πιστεύουνε. Αλλά το κάθε παιδί έχει διαφορετικά είτε είναι στον κυρίαρχο πολιτισμό, είτε είναι στα παιδιά που έρχονται από έξω. Επομένως είναι μία αλληλεπίδραση, ένα ωραίο στεφάνι από διάφορα λουλούδια.

Σ: Η χρήση της κυρίαρχης γλώσσας της εκάστοτε κοινωνίας από μαθητές με διαφορετικά πολιτισμικά υπόβαθρα θεωρείς πως εξυπηρετεί έναν από τους στόχους της διαπολιτισμικής αγωγής;

N : Δεν μπορεί διαφορετικά να υπάρχει επικοινωνία. Από όπου και αν έρχεται κάποιος μικρός ή μεγάλος είναι μέσα σε μία κοινωνία, μέσα σε έναν χώρο όπου θα υπάρχει μία κυρίαρχη γλώσσα. Ναι θα σεβαστώ την γλώσσα του, την μητρική του αλλά θα πρέπει να επικοινωνήσει με τους υπόλοιπους. Νομίζω ότι είναι ανάγκη να υπάρξει επικοινωνία στην κυρίαρχη γλώσσα.

Σ: Από την προκύπτουσα ανακατάταξη στις τάξεις επέλεξες να παρακολουθήσεις κάποιο σεμινάριο/ επιμόρφωση σε θέματα διαχείρισης της ετερότητας και αν ναι, τι σε ώθησε στην επιλογή του;

N4: Κατά καιρούς, και στο Πανεπιστήμιο μέσα που κάναμε ανάλογα μαθήματα και προπτυχιακά και μεταπτυχιακά.

Σ: Α είχατε μαθήματα στο προπτυχιακό σας.

N4: Και προπτυχιακά όλο και κάτι κάναμε. Ε (παύση) και στα μεταπτυχιακά και κάποιες επιμορφώσεις κατά καιρούς αλλά όχι σε κάποιο σεμινάριο πολλών ωρών και τα σχετικά. Τα πιο μαζεμένα, ημερίδες, κάποια συνέδρια ως εκεί.

Σ: Και τι ήταν αυτό που σας ώθησε να τις παρακολουθήσετε; Δηλαδή οι ανάγκες της τάξης σας επειδή είχατε μία πολυπολιτισμική τάξη σας οδήγησε;

N4: Παλιότερα ήταν περισσότερο από δικιά μου ανάγκη, φιλοπεριέργεια (γέλια). Μια ανάγκη, ένα μαμούνι που έχεις που σε τριβιλίζει και θέλεις διαρκώς να παρακολουθείς να ενημερώνεσαι και τα σχετικά. Ε αργότερα είχε να κάνει ναί με το ότι με την εμπειρία μέσα στην τάξη, το τι χρειάζεται, διαμορφωνόταν αυτός ο τρόπος σκέψης που έχω και έψαχνα να ενημερώνομαι σχετικά. Όχι τόσο ως ανάγκη πως θα λύσω αυτό το πρόβλημα, απλά είναι σαν να (παύση) εκεί με πήγαινε η εμπειρία μου, η καθημερινότητά μου, το πώς διαμορφωνόμουν.

Σ: Θεωρείς πως σαν εκπαιδευτικός είσαι διαπολιτισμικά έτοιμος να διαχειριστείς την ετερότητα στην πράξη;

N4: Σίγουρα δεξιότητες, εργαλεία και τα σχετικά πάντοτε υπάρχουνε να μαθαίνεις παραπάνω. Εε και γενικώς να ενημερώνεσαι, πάντοτε υπάρχει. Θεωρώ πως είναι πολύ βασικό να υπάρχει η διάθεση. Να αντιμετωπίσεις τα διαφορετικά άτομα απλά ως διαφορετικά και όχι ως κατώτερα. Και να έχεις την διάθεση να δουλέψεις μαζί τους, θεωρώ πως αυτό είναι πολύ βασικό. Πιστεύω ότι πορεύομαι προς τα εκεί.

Σ: Διαθέτετε τα χαρακτηριστικά;

N4: Διαθέτω την διάθεση (γέλια) και από εκεί και πέρα όταν έχεις διάθεση όλα μπορείς να τα δουλέψεις. Θα ψάξεις να βρεις τις πληροφορίες σου, τον τρόπο, θα συννενοηθείς με τους ανάλογους ανθρώπους. Ε και θα το παλέψεις προς αυτή την κατεύθυνση. Θεωρώ ότι δεν είμαι αρνητική.

Σ: Θα επέλεγες να παρακολουθήσεις κάποια επιπρόσθετη επιμόρφωση σχετικά με την διαπολιτισμική εκπαίδευση και για ποιόν λόγο;

N4: Να σου πω την αλήθεια το ψάχνω, το ψάχνω. Είναι ίσως το επόμενο πράγμα που θα ήθελα να κάνω. Θεωρώ ότι έχει να κάνει και με την εμπειρία. Ναι. Τώρα με την εμπειρία που έχω το ψάχνω παραπάνω από ότι παλιότερα.

Σ: Δηλαδή η εμπειρία πως;

N4: Και η σύνθεση πλέον της κοινωνίας και η δυσκ/ σύνθεση της τάξης. Και η εμπειρία από το μεταπτυχιακό και τα σχετικά θεωρώ ότι με έχει επηρεάσει και ουσιαστικά με έχει ως μυαλό, ως προσωπικότητα με ανοίγει προς αυτές τις κατευθύνσεις, της συμπερίληψης -> γενικά γιατί η ετερότητα ναί είναι και στον

πολιτισμό είναι και στις ικανότητες. Υπάρχουνε πάρα πολλά πράγματα που μπορείς να συμπεριλάβεις. Λοιπόν αυτό.

Σ: Εσείς πόσο καιρό εφαρμόζετε Freinet;

N4: Λοιπόν, από πέρσυ που ξεκίνησα το πιλοτικό θεωρώ ότι προσπαθώ να εφαρμόσω κάποια πράγματα. Προσπαθώ να εφαρμόσω κάποιες τεχνικές, προσπαθώ να εφαρμόσω και την ευρύτερη ιδεολογία, αυτό που έχω αντιληφθεί ότι ουσιαστικά είναι η παιδαγωγική Freinet.

Σ: Τι δηλαδή είναι;

N4: Αυτό που έχω καταλάβει, έτσι όπως το έχω προσλάβει εγώ εεε (παύση). Θεωρώ ότι θα πρέπει να αποδεχθείς τα παιδιά όπως είναι, να προσπαθήσεις να τα ακούσεις και να προσπαθήσεις να τα καλύψεις εκεί που χρειάζονται. Συνεπώς δέχεσαι διαφορετικά άτομα και πολιτισμικά και εε από άποψης επιπέδου γνώσεων και τα σχετικά, από άποψη ικανοτήτων. Και προσπαθείς όλα αυτά να τα συνθέσεις σε ένα όλο, σε μία ομάδα που θα μπορέσει να περάσει καλύτερα και να προοδεύσει σαν ομάδα. Κάπως έτσι το έχω αντιληφθεί.

Σ: Τι σε ώθησε στην εφαρμογή της εναλλακτικής παιδαγωγικής;

N4: Περισσότερο νομίζω το άγχος μου. Το ότι αγχωνόμουν με το να προσφέρω, να προσφέρω, να προσφέρω.

Σ: Να προσφέρετε γνώσεις;

N4: Ναι, και γνώσεις και δραστηριότητες και πράγματα αλλά τελικά νομίζω πως έβλεπα πως δεν βοηθούσανε πραγματικά.

Σ: Δεν βοηθούσανε ποιόν;

N4: Τα παιδιά. Τα παιδιά πάνω από όλα. Όταν έχεις μία τάξη που δυσκολεύεται, όταν έχεις μία τάξη που δεν έχει συνοχή μεταξύ της εεε που τσακώνονται, που μουρμουράνε, δεν δέχονται ο ένας τον άλλον ή όταν έχεις μετά γονείς οι οποίοι επεμβαίνουν, αντιδρούν κάτι δεν μου πήγαινε καλά. Επομένως κοίταξα πως θα συνυπάρξει η ομάδα αρμονικά έτσι ώστε να μπορέσουμε να πετύχουμε και τα υπόλοιπα μετά. Θεώρησα δηλαδή ότι ναι προσπαθώ να χτίσω κάτι αλλά από κάτω σαν να μην έχει γερή βάση. Οπότε κοίταξα να χαλαρώσω ώστε να κάνω πιο γερά θεμέλια στην ομάδα. Έτσι ώστε να μπορέσει από πάνω να χτίσει γνώσεις, δεξιότητες και τα σχετικά.

Σ: Ποια είναι η συσχέτιση μεταξύ εναλλακτικής παιδαγωγικής και διαπολιτισμικής εκπαίδευσης; Θεωρείς πως υπάρχει σχέση αλληλοσυμπλήρωσης;

N4: Όπως την έχω καταλάβει, η παιδαγωγική Freinet δέχεται τα πάντα. Μπορεί να λειτουργήσει με κάθε περίπτωση. Σου ανέφερα νωρίτερα την ταινία η μάθηση είναι ιερή, έχει μέσα και παιδί με αυτισμό και το πώς μπορεί να λειτουργήσει το παιδί αυτό μέσα στην τάξη. Ε πιστεύω ότι μπορεί να δεχθεί τα πάντα. Και διαφορετικούς πολιτισμούς, από την στιγμή που θα μάθουν να ακούνε ο ένας τον άλλον και θα μάθουν να εκφράζουν την γνώμη τους και να συνεννοούνται. Γιατί η παιδαγωγική Φρεινε, το έχει και αυτό αρκετά βασικό στοιχείο μέσω του συμβουλίου. Επομένως μπορεί ο οποιοσδήποτε να γίνει μέλος σε μία τέτοια ομάδα.

Σ: Ποιος θα ήταν ο λόγος που θα εγκατέλειπες την κατεύθυνση της εναλλακτικής παιδαγωγικής και θα στρεφόσουν στο παραδοσιακό μοντέλο διδασκαλίας;

N4: Αυτή την στιγμή, εε μπορεί μερικές φορές να ξεχνιέμαι επειδή ακόμη ίσως εγώ προσωπικά να μην το έχω εμπεδώσει να το πω έτσι. Να μην το έχω κάνει απόλυτα βίωμα, γιατί η αλήθεια είναι ότι δεν έχουμε μεγαλώσει έτσι, έχουμε μεγαλώσει σε ένα εκπαιδευτικό σύστημα το οποίο ουσιαστικά σου έλεγε τι να μάθεις. Και δεν είναι εύκολο από αυτό που έχεις ζήσει να απαγκιστρωθείς και να κάνεις κάτι άλλο. Λοιπόν, εε συνειδητοποιώ πολλές φορές ότι ξεχνιέμαι και ξεφεύγω προς την πεπατημένη. Αυτή την στιγμή να μπορεί κάποιες στιγμές να απογοητεύομαι και να βρίσκω τις δυσκολίες και να λέω: μα γιατί δεν συνεννοούνται, μα γιατί ακόμη δεν έχουν καταφέρει να ακούσουν τον άλλον και να έχουμε τα ωραία αποτελέσματα που διαβάζουμε και βλέπουμε; Αλλά θέλει χρόνο. Και σε βιβλία που διάβαζα, νηπιαγωγό Γαλλίδα (να το πάρεις από το Σκασιαρχείο, εισαγωγή του Νόμου στην τάξη του νηπιαγωγείου). Ουσιαστικά βάζεις έναν στόχο στην αρχή της σχολικής χρονιάς και ίσως να το πετύχεις στο τέλος.

Σ: Ποιος είναι ο στόχος που έχετε βάλει εσείς;

N4: (αναστεναγμός). Να δεχθούν ο ένας τον άλλον, να ακούσουν, να εκφραστούν, να μιλήσουν. Να σταματήσει η γκρίνια, η μουρμούρα (γέλια), η κλάψα και ο τσακωμός (γέλια).

Σ: Εσείς είδατε την τάξη σας, και αφού είδατε αυτά τα συμβάντα αποφασίσατε να εφαρμόσετε αυτή την φιλοσοφία;

N4: Επειδή μετά από τα τόσα χρόνια αυτή την κατάσταση την βλέπω διαρκώς. Ότι τα παιδιά – ντάξει είμαστε και σε μία ηλικία που ο εγωκεντρισμός είναι βασικό χαρακτηριστικό τους- δεν μπορούν εύκολα να επικοινωνήσουν με τους τριγύρω. Παρόλα αυτά ενώ παλιότερα πονοκεφάλιαζα, έφτανα να είμαι εκτός εαυτού, δεν μου άρεσε το πώς έβλεπα τον εαυτό μου, είπα να το προσπαθήσω έτσι.

Σ: Η παιδαγωγική του Freinet προασπίζει έναν πολιτικό ρόλο, τόσο του εκπαιδευτικού όσο και του μαθητή, θεωρείς ότι αυτή η ιδέα συνεισφέρει στην κοινωνική αλλαγή;

N4: Θα στο φέρω και στην δικιά μου εργασία. Λοιπόν πολιτικό όχι με την έννοια της πολιτικής επιστήμης, όσο με την έννοια του πολίτη. Έτσι; Παλιότερα ήταν η πολιτότητα τώρα το κάνουνε πολιτειότητα. Λοιπόν, προσπαθώντας ουσιαστικά να μάθουν τα παιδιά στην ομάδα, ότι ακούω και μιλάω, εκφράζομαι. Άρα τι γίνεται; Μαθαίνουν να επικοινωνούν ουσιαστικά. Αυτό που προσπαθώ να κάνω είναι να μάθουν να επικοινωνούν ουσιαστικά. Αργότερα, δεν θα τα βοηθήσει και ως πολίτες; Να δούνε/ πέρσου που δεν το εφάρμοζα τόσο πολύ, που δεν το είχα ξεκινήσει τόσο ζεστά είχα ένα κοριτσάκι που παραπονέθηκε για τα σκουπίδια που υπήρχαν στην αυλή, τα οποία ήταν σκουπίδια που μπαίνανε από τα κάγκελα. Δεν ήταν σκουπίδια που τα κάναμε εμείς. Ήταν αυτά που ερχόντουσαν με τον αέρα, με την βροχή, με τα ζωάκια διάφορα τέτοια. Και την έβλεπες πόση ενεργή ως πολίτης μπορούσε να είναι αυτή η μικρή κοπέλα. Τσαντίστηκε, φώναζε. Εκεί βλέπεις πως σε αυτή την ηλικία βλέπεις πως μπορείς να δουλέψεις τον αυριανό πολίτη. Κάπως έτσι το έχω αντιληφθεί.

Σ: Στην διαπολιτισμική τάξη προσπαθείς να κάνεις πράξη αυτή την άυλη ιδέα του πολιτικού υποκειμένου;

N4: Αυτή τη στιγμή δουλεύουμε και το συμβούλιο. Το τι νέα δεν το δουλεύουμε επειδή είμαι στο ολόήμερο τόσο πολύ. Το συμβούλιο είναι που δουλεύουμε και προσπαθώ σε κάθε τους δραστηριότητα να τους λέω ξανά και ξανά, όταν τσακώνονται τους λέω : άκου. Σταμάτα και άκου, σου μίλησε απάντησε του. Έτσι ώστε σιγά σιγά να έχουν την αλληλεπίδραση που επιθυμούμε και αργότερα αυτό βοηθάει και σε ένα πολίτη, εμάς τους ενήλικους να έχουμε μία επικοινωνία να συζητήσουμε ένα σοβαρό θέμα.

Σ: Δεν παρεμβαίνετε σε αυτή τη περίπτωση;

N4: Είναι φορές που χρειάζεται να παρέμβεις. Να παρέμβεις από την άποψη ότι όταν είσαι εκεί δίπλα τους να είναι πιο ήρεμα. Όταν έχουνε ξεφύγει και έχουν αρπακτεί στα χέρια θα τα σταματήσεις. Θα τους δώσεις χρόνο να ηρεμήσουνε λιγάκι, θα προσπαθήσω να τα οδηγήσω να ηρεμήσουνε να μπορέσουνε να ανταλλάξουνε δύο κουβέντες.

Σ: Πόσο σημαντική είναι η μάθηση με έμφαση στο Υποκείμενο;

N: Νομίζω ότι τελικά είναι ο μόνος τρόπος για να μάθουνε. Αυτό που θεωρώ απαραίτητη προϋπόθεση είναι να ακούνε. Οκ θα πάρω ένα παιχνίδι, θα το πιάσω, θα ασχοληθώ, θα δουλέψω, θα ενεργήσω επάνω του, θα πάρω ένα υλικό και θα υπάρχει η αυτενέργεια. Παρόλα αυτά θα πρέπει να ακούσω τους κανόνες, θα πρέπει να ακούσω τους χρόνους, θα πρέπει να συγκεντρωθώ, θα πρέπει να το κάνω ήρεμα γιατί έχεις πολλά παιδιά θα πιάσουν το υλικό τακ – τακ, θα το ξεπετάζουνε χωρίς να του δώσουνε σημασία. Εκεί μέσα δεν ξέρω τι μαθαίνουν. Επομένως, ναι μεν θα αυτενεργήσει αλλά θεωρώ ότι θα πρέπει να τους δώσουμε και τις κατευθυντήριες γραμμές, τις βασικές οδηγίες και τα όρια. Δεν θα το πάρω το παιχνίδι να τα καταστρέψω, θα το πάρω να το αξιοποιήσω. Θα αυτενεργήσω ώστε να αποκομίσω πραγματικά από αυτό κάτι.

Σ: Στο Συμβούλιο που μου είπατε ότι υλοποιείτε ποια είναι τα θέματα τα οποία προκύπτουν και συζητάτε περισσότερο; Τι φέρνουν τα παιδιά;

N: Λοιπόν, ακόμη είναι λίγες φορές. Όχι έχουν υπάρξει φορές που αναφέρουνε το θέμα. Εκεί που τους βοηθάω εγώ είναι έλα να το σημειώσουμε και προσπαθώ δηλαδή να τους δώσω ότι το σημείωσες αυτό δηλαδή που έφτιαξες εσύ. Τους θυμίζω εγώ, γιατί από εβδομάδα σε εβδομάδα το ξεχνάνε. Ότι κοίτα είχες σημειώσει αυτό, θα το συζητήσουμε; Έχουν αναφέρει μόνα τους παράπονα, επιβραβεύσεις και μάλιστα στις καλές τους τις στιγμές τα λένε πάρα πολύ ωραία. Το ωραίο ήταν κάποια στιγμή στις αρχές στο πως είχανε αντιληφθεί το συμβούλιο, επειδή στην αρχή ήτανε έκτατο, δεν ήταν σε τακτικά χρονικά διαστήματα, ήταν ανάλογα με τις ανάγκες και έρχεται ένα πιτσιρίκι και λέει – όταν πλέον κοίταξα να το κάνω τακτικό, σε συγκεκριμένη ημέρα και τα σχετικά- έρχονταν και λέγανε κυρία τι κακό κάναμε; Γιατί ουσιαστικά το συμβούλιο το ξεκινάς από εκεί που υπάρχει ένα πρόβλημα. Όσα παιδιά να το συζητήσουμε να δούμε τι πρόβλημα υπάρχει και πως θα το λύσουμε. Επομένως το είχανε συνδέσει και λέγαν κυρία τι κακό κάναμε; Όχι παιδιά μου δεν κάναμε κάτι κακό, θα συζητήσουμε το τι θα κάνουμε. Και κάπως έτσι κοιτάμε, ακόμη εντάξει το παλεύουμε (γέλια).

Σ: Υπάρχουν οφέλη που παρατηρείς κατά την αλληλεπίδραση των μαθητών στην τάξη μέσω της υλοποίησης της εναλλακτικής παιδαγωγικής Freinet;

N4: Βλέπω/ Υπάρχουνε και οι καλές και οι κακές στιγμές πάντοτε. Ε ναι, έχω συλλάβει περιστατικά, έχω δει καταστάσεις που μου δίνουνε δύναμη για αργότερα και λέω ναι συνέχισε το. Τα έχω δει να βοηθάνε το ένα το άλλο, τα έχω δει να μιλάνε όμορφα και να επικοινωνούν έτσι όπως επιχειρώ να τους μάθω. Ε θα μιλήσουνε, θα

χρησιμοποιήσουν ευγενικές εκφράσεις, θα κάτσουν να ακούσουν. Μπορεί να μην είναι συνέχεια, δεν είναι συνέχεια. Αλλά υπάρχουν περιστατικά και θεωρώ πως αυτά σιγά σιγά θα γίνουν όλο και περισσότερα και θέλω να πιστεύω ότι κάποια στιγμή, μαγιά μαγιά μαγιά θα το πετύχουμε τον στόχο μας.

Σ: Εσείς δουλεύετε με ομάδες στο νηπιαγωγείο;

N4: Ε νομίζω πως με 8 παιδάκια, που και αυτά δεν είναι πάντα εδώ, είναι μία ομάδα μόνα τους (γέλια). Θα δουλέψουν και μαζί θα κάτσουμε όλοι μαζί να συζητήσουμε, θα κάτσουμε όλοι μαζί να κάνουμε μία κοινή δραστηριότητα αλλά υπάρχουν βέβαια και στιγμές που το κάθε παιδί θα ασχοληθεί με αυτό που του αρέσει.

Σ: Κατά την διάρκεια του ελεύθερου παιχνιδιού έχεις παρατηρήσει την δημιουργία ‘παρέας’ με ποικίλες πολιτισμικά ταυτότητες να συνυπάρχουν;

N4: Είναι ανάλογα με τις στιγμές τους. Αναμειγνύονται όλα τα παιδιά. Θα δεις στιγμές που θα λένε δεν θέλω να είμαι κοντά του ή κοντά της γιατί μπορεί εκείνη την στιγμή κάποια στάση του παιδιού, γιατί μπορεί για κάποιο λόγο η εμφάνιση, τυχαίνει και αναφέρουν το χρώμα. Τυχαίνει να έχουν τέτοια, αλλά είναι περιοδικό είναι για λίγο, περιστασιακό. Θα το αναφέρουν αλλά μετά πάλι θα είναι φίλοι και θα πουν κοίτα κυρία τι ωραία που παίζουμε μαζί. Τους βλέπω δηλαδή ότι μπορεί έχουν την διαφωνία τους, μπορεί να χωριστούν αλλά θα ξανασυναντηθούν. Μπορεί να κατηγορήσει ο ένας τον άλλον, αλλά θα ξανασυναντηθούν.

Σ: Μου αναφέρατε νωρίτερα πως λειτουργείτε σε σχέση με τις ανάγκες των μαθητών. Δίνεται την ίδια βαρύτητα στις ανάγκες των μαθητών με τα διαφορετικά πολιτισμικά υπόβαθρα σε σχέση με τους μαθητές από τον κυρίαρχο πολιτισμό;

N4: Θεωρώ πως ναι. Προσπαθώ το κριτήριο μου να μην είναι ο πολιτισμός από τον οποίο προέρχονται, αλλά οι ικανότητες που έχουν τα ίδια τα παιδιά. Δηλαδή, ακόμη και το Ρομά που έχουμε, το μεγάλο το νήπιο έχει δυνατότητες. Ναι μπορεί το πολιτισμικό του υπόβαθρο να μην είναι τόσο καλό και να έχει τις δυσκολίες του, αλλά έχει ωραίες ιδέες. Αναφέρει ωραία πράγματα. Θα τα αξιοποιήσω.

Σ: Και η υπόλοιπη τάξη ακολουθεί στην ιδέα του συγκεκριμένου παιδιού;

N4: Πρώτα από όλα είναι μία μικρή ομάδα. Σε μία μικρή ομάδα δεν έχει πολλές δυνατές φωνές. Οι δυνατές φωνές είναι λίγες, επομένως ακούγονται. Δεν έχουμε δυσκολία στο να διαφωνήσουν. Έχεις παιδιά τα οποία είναι κατά κάποιο τρόπο άβουλα και οι διαφωνίες στα 8 παιδιά και στα 6 έχεις 2-3 που είναι σχεδόν άβουλα, έχεις 2-3 που τα βρίσκουνε μεταξύ τους και τα συνδυάζουνε. Επομένως δεν υπάρχουν αρκετές συγκρούσεις. Εντάξει, η ομάδα ακολουθεί.

Σ: Η ομάδα ακολουθεί, οι γονείς ακολουθούν; Εννοώ υποστηρίζουν;

N4: Μέχρι στιγμής δεν το έχω επεκτείνει στους γονείς, για να πω την αλήθεια. Θέλεις το ότι ήθελα εγώ να νιώσω γερή στα πόδια μου; Πολύ σημαντικό. Ήθελα να νιώσω ότι αυτό που κάνω να το δοκίμασα με έναν Α τρόπο, να σας το παρουσιάζω θέλω την βοήθειά σας να το προχωρήσουμε ένα βήμα παραπάνω. Θεωρώ ότι πρώτα πρέπει να το δουλέψω με την ομάδα, να δυναμώσουμε σαν ομάδα και μετά μπορούμε να βάλουμε και τους γονείς μέσα. Λοιπόν, από εκεί και πέρα τους γονείς σε ένα ολόημερο σχολείο τους βρίσκεις δύσκολα. Έχεις γονείς που εργάζονται, δυσκολεύονται, έχεις γονείς από διάφορους πολιτισμούς που άλλοι δεν ενδιαφέρονται ->τόσο, άλλοι δεν έχουν την δυνατότητα να ενδιαφερθούν, δυσκολεύονται οι ίδιοι με την γλώσσα. Επομένως η αλληλεπίδραση ακόμα εεε δεν την έχω επιχειρήσει στο σημείο αυτό. Έχω να κάνω δουλειά. Γιατί αν αναμείξεις τους γονείς, θα πρέπει και αυτούς να τους δουλέψεις με έναν αντίστοιχο τρόπο και να τους οδηγήσεις σε αυτή τη σκέψη. Να μάθουν να λειτουργούν με αυτή τη σκέψη.

N4: Έχεις επικοινωνία και αλληλεπίδραση. Ξεκινώντας από εκεί θα μάθουν. Και την γλώσσα να επικοινωνούν, θα μάθουν να βοηθάνε ο ένας τον άλλον και στα παραπάνω γνωστικά βοηθάει ο ένας τον άλλον και εξελίσσονται.

Σ: Σε ποια σημεία συναντάς εμπόδια όσον αφορά την εφαρμογή της εναλλακτικής παιδαγωγικής σε μια διαπολιτισμική τάξη;

x. Αφορούν την αλλαγή του ρόλου σου;

N4: Νομίζω ότι περισσότερο είναι οι δυσκολίες αυτές από εμένα και είναι η δουλειά που θα πρέπει να κάνω εγώ με εμένα. Το πώς θα πρέπει να προωθήσω τον ρόλο μου, πώς θα πρέπει να αλλάξω τον ρόλο μου. Θα πρέπει εγώ να ξεκαθαρίσω στο μυαλό μου το πώς θα προικίσω τα παιδιά, το να μην είμαι η παλιά κλασική δασκάλα. Να το κάνεις βίωμα, γιατί έχω καταλάβει τελικά ότι πολλές φορές λέμε λέμε, αλλά στην πράξη δεν το προχωράμε. Προσπαθώ να παλέψω να βρω τρόπο αυτά τα λόγια, όσα έχουμε ακούσει όσα έχουμε διαβάσει, όσα έχουμε ενημερωθεί να τα κάνω πράξη.

xi. Αφορούν τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά έχουν ήδη μάθει να εργάζονται;

N4: Είναι μερικές φορές που τα βλέπεις και έρχονται και κάνουνε την σύγκριση. Ότι αυτά που κάνουμε τώρα δεν τα κάνουμε το πρωί, το συνειδητοποιούν. Θεωρώ ότι δεν τα δυσκολεύει γενικά, στην αρχή μπορεί να. Μέχρι να συνειδητοποιήσουν ότι ο κάθε άνθρωπος είναι διαφορετικός. Όπως θα σεβαστώ τον διπλανό μου, θα σεβαστώ και την μία μου δασκάλα και την άλλη μου δασκάλα. Άλλη είναι αυτή η ομάδα, άλλη

είναι εκείνη η ομάδα. Συνυπάρχουμε αρμονικά αλλά δεν κάνουμε τα ίδια πράγματα. Στις αρχές για παράδειγμα είχε αναλάβει το ένα παιδί την ευθύνη για το σαπούνι στο μπάνιο. Αυτό δεν το είχανε το πρωί και κάποια στιγμή έλεγε μα το πρωί.. Το πρωί είσαστε με την κα. Μαρία θα ακούσετε αυτά που θα σας πει.

xii. Αφορούν την σχέση σου με τους άλλους συναδέλφους;

N4: Αν και δεν έχουμε την ίδια οπτική, δεν έχουνε δημιουργηθεί συγκρούσεις.

5η Συνέντευξη

Δημογραφικές ερωτήσεις

Επίπεδο σπουδών: Απόφοιτος ΑΕΙ Νηπιαγωγών και ΤΕΙ Βρεφονηπιοκόμων

Χρόνια εμπειρίας στην δημόσια εκπαίδευση: 9 δημόσια και 4 ιδιωτική

Αριθμός μαθητών με διαφορετικά πολιτισμικά υπόβαθρα: 2/10

Διαφορετικές μητρικές γλώσσες: Καμία

Πρώτη επαφή με τα εναλλακτικά παιδαγωγικά εργαλεία: 2015 μέσω αναγνωσμάτων

Κύριες ερωτήσεις

Σ: Πώς αντιλαμβάνεσαι την εισροή διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα;

N5: Κοίτα να δεις, αυτό πλέον είναι μία πραγματικότητα. Πρέπει να το αποδεχθούμε είτε μας αρέσει είτε όχι. Ο ρόλος μας είναι εκπαιδευτικός και όχι κριτικός και απορριπτικός. Είναι υποχρέωση μας να εντάξουμε κάθε διαφορετικό μαθητή στην εκπαιδευτική διαδικασία για να μπορέσει στην συνέχεια αυτός ο μαθητής να ενταχθεί αρμονικά και στο κοινωνικό σύνολο. Πρέπει να κάνουμε πέρα τις προκαταλήψεις μας και να δράσουμε με εποικοδομητικό τρόπο.

Σ: Θεωρείς πώς μαθητές με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο πρέπει να συνυπάρχουν σε μία τάξη παρέχοντας τους μια κοινή εκπαιδευτική κατεύθυνση;

N5: Τι εννοείς; Φυσικά και ναι, όλοι μαζί σε μία τάξη ειδικά πάλι θα πέσουμε στην παγίδα της διάκρισης. Εμείς μαζί και αυτοί χώρια. Ωστόσο κάποιες στιγμές λόγω άλλων συνθηκών αυτά τα παιδιά ίσως χρήζουν μιας εξατομικευμένης προσέγγισης, η οποία όμως θα πρέπει να πραγματοποιηθεί σε κοινό χώρο. Και για τον εκπαιδευτικό, έναν σύγχρονο εκπαιδευτικό κάτι τέτοιο δεν είναι δύσκολο.

Τρομερά δύσκολα. Απαιτούνται να αφιερώσει μονάχα κάποια ώρα κατά την διάρκεια της ημέρας για να φτάσει στο επιθυμητό αποτέλεσμα. Το οποίο επικεντρώνεται στο παιδί διαφορετικής προέλευσης και όχι στα πιστεύω του εκπαιδευτικού.

Σ: Ποια είναι τα οφέλη της συμπερίληψης; Ποια μέλη της εκπαιδευτικής πράξης ωφελούν;

N5: Όπως σου είπα και νωρίτερα αφορούν όλους όσους εμπλέκονται αλλά και το υπόλοιπο μέρος της κοινωνίας. Όλη την κοινωνία αφορούν αρκεί να μην κοιτάμε το άμεσο μόνο μέλλον. Τώρα σχετικά με τα οφέλη είναι πολλά. Για όλους πάλι. Κυρίως όμως εξοικειώνουν εκπαιδευτικούς, μαθητές και γονείς με την ιδέα της πλουραλιστικής κοινωνίας. Η κοινωνία της ετερότητας έχει να προσφέρει πολλά περισσότερα από ότι μία κοινωνία με αποκλειστικά ένα χρώμα. Επικοινωνία, σεβασμός, ανεκτικότητα είναι έννοιες οι οποίες είχαν παραγκωνιστεί και έρχονται πάλι στο προσκήνιο για να μπορέσεις να ανταπεξέλθεις στην σύγχρονη πραγματικότητα.

Σ: Ποια είναι τα αρνητικά της συμπερίληψης;

N5: Δεν πιστεύω ότι υπάρχουν αρνητικά στην συμπερίληψη. Όλοι οι παιδαγωγικοί επιστήμονες τονίζουν τα οφέλη της. Τώρα στην πράξη ίσως υπάρχουν δυσκολίες, όχι όμως αρνητικά. Δυσκολίες στον ρόλο του εκπαιδευτικού, που πρέπει να επαναπροσδιορίσει τον ρόλο του.

Σ: Υπάρχει σχέση ανάμεσα στην έννοια της ετερότητας και των εννοιών ανωτερότητα- κατώτεροτητα;

N5: Εννοείς αν ο έτερος είναι κατώτερος ή ανώτερος; Εγώ προσωπικά δεν βλέπω κανέναν ως ανώτερο ή κατώτερο, που όλοι είμαστε έτεροι. Όλοι διαφορετικοί μα όλοι ίσοι. Δεν ξέρω αν σου ακούγεται ουτοπικό, αλλά δεν έχω μάθει να κατατάσσω τους ανθρώπους ως ανώτερους ή κατώτερους. Μόνο τους αριθμούς. Και αν κάποιοι θέλουν μας βλέπουν ως αριθμούς εγώ είμαι εδώ για να τους υπενθυμίσω πως είμαι διαφορετική και όχι ένας αριθμός κατάταξης.

Σ: Ποιοι είναι οι στόχοι της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης για τους μαθητές με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο;

N5: Σίγουρα ενίσχυση της αυτοαντίληψής τους των παιδιών μεταναστευτικών ομάδων, πως δεν είναι ξένοι σε αυτόν τον τόπο. Η διαπολιτισμική εκπαίδευση οφείλει να προωθήσει την ενσωμάτωση τους και αν αυτό το καταφέρει τότε η αυτοαντίληψη των ατόμων ανασηκώνεται. Έτσι σταδιακά θα ενθαρρυνθούν και θα ζήσουν ομαλά σε έναν κοινό πολιτισμό με ίσες ευκαιρίες.

Σ: Όταν γίνεται αναφορά στην διαπολιτισμική εκπαίδευση θεωρείς πως οι στόχοι της αφορούν και τους μαθητές που προέρχονται από τον κυρίαρχο πολιτισμό;

N: Με μεγάλο θάρρος θα έλεγα πως η διαπολιτισμική αγωγή έχει περισσότερα οφέλη για τον κυρίαρχο πολιτισμό. Ο κυρίαρχος πολιτισμός έρχεται σε επαφή, αυτό συνεπάγεται ότι αποφεύγεται η άγνοια και η απόσταση που δημιουργείται. Η συναναστροφή γίνεται υπεύθυνα, εξαλείφεται ο εθνοκεντρισμός, λειτουργεί η λογική συμπεριφορά απέναντι στο ξένο και το κυριότερο ενισχύεται η αλληλεγγύη.

Σ: Με την βοήθεια ποιών πρακτικών μπορεί η διαπολιτισμική εκπαίδευση να ωφελήσει τόσο τους αλλοδαπούς όσο και τους ημεδαπούς μαθητές;

N5: Χμ νομίζω πως με την συνεχή αλληλεπίδραση. Το σχολείο μπορεί να προσφέρει συνεχή αλληλεπίδραση, ίσως στην αρχή με κάποιον αναγκαστικό τρόπο – πιστεύω να καταλαβαίνεις τι εννοώ- και στην συνέχεια όλη αυτή η διαδικασία θα αρχίσει να γίνεται περισσότερο ομαλή, ώσπου τελικά θα γίνει καθημερινότητα.

Σ: Η χρήση της κυρίαρχης γλώσσας της εκάστοτε κοινωνίας από μαθητές με διαφορετικά πολιτισμικά υπόβαθρα θεωρείς πως εξυπηρετεί έναν από τους στόχους της διαπολιτισμικής αγωγής;

N5: Καταλαβαίνω την δυσκολία στο πρακτικό κομμάτι της διαφορετικής γλώσσας, αλλά αν κάτσεις να το σκεφτείς λογικά και αυτό αποτελεί κομμάτι επαφής διαφορετικών πολιτισμών. Καταλαβαίνω επίσης πόσο σημαντική είναι η επικοινωνία, ώστε και η δύο πλευρές να αντιληφθούν το ίδιο μήνυμα. Για να μην είμαι εντελώς ουτοπική και πω πως με την μη λεκτική επικοινωνία ίσως μπορούμε να φέρουμε το ίδιο αποτέλεσμα, θα έλεγα πως είναι αρκετό η χρήση της κυρίαρχης γλώσσας επικοινωνίας να γίνεται μέχρι ο ξένος μαθητής να αντιληφθεί αυτό που του ζητείται. Δηλαδή τα απολύτως βασικά.

Σ: Από την προκύπτουσα ανακατάταξη στις τάξεις επέλεξες να παρακολουθήσεις κάποιο σεμινάριο/ επιμόρφωση σε θέματα διαχείρισης της ετερότητας και αν ναι, τι σε ώθησε στην επιλογή του;

N5: Βρίσκομαι σε συνεχή προσωπική αναζήτηση. Θα ήθελα κάποια στιγμή να επικυρωποιήσω τις γνώσεις μου, αλλά πιστεύω πως αυτού του είδους τα σεμινάρια και οι επιμορφώσεις δεν έχουν να μου προσφέρουν τίποτα περισσότερο από την προσωπική μου μελέτη.

Σ: Θεωρείς πως σαν εκπαιδευτικός είσαι διαπολιτισμικά έτοιμος να διαχειριστείς την ετερότητα στην πράξη;

N5: Πλήρως έτοιμη δεν έτοιμη, για να σου μιλήσω ειλικρινά. Αλλά σου τονίζω πως γενικά δεν είμαι έτοιμη, όχι διαπολιτισμικά. Πρέπει αυτόν τον διαχωρισμό εμείς οι εκπαιδευτικοί να τον απαρνηθούμε και να κατανοήσουμε πως η εκπαίδευση περιλαμβάνει μία διαπολιτισμική εκπαίδευση. Η καθημερινότητα μέσα έχει πολλές προκλήσεις, για αυτόν τον λόγο σου λέω πως δεν είμαι 100% έτοιμη να έρθω αντιμέτωπη με όλα. Αλλά όσο εμπλέκεσαι στην εκπαίδευση και αποκτάς χρόνιας προϋπηρεσίας, τόσο θα ενισχύεται η ετοιμότητά σου πιστεύω.

Σ: Ποια είναι τα χαρακτηριστικά ενός εκπαιδευτικού που χαρακτηρίζεται με διαπολιτισμική ετερότητα; Ποιες γνώσεις και δεξιότητες θεωρείς πως είναι απαραίτητες για έναν εκπαιδευτικό που υπηρετεί το σημερινό πολυπολιτισμικό σχολείο;

N5: Πρώτα από όλα, αξίες όπως ο σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα και στις αρχές της δημοκρατίας. Εν συνεχεία υψηλός βαθμός ενσυναίσθησης και κατανόηση όλων εκείνων των νοητικών διεργασιών που συγκροτούν αυτά τα περίφημα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις.

Σ: Τι σε ώθησε στην εφαρμογή της εναλλακτικής παιδαγωγικής;

N5: (γέλια). Αυτός ο κόσμος που αλλάζει δεν ήθελα να με τρομάζει (γέλια), όπως και λέει ο γνωστός Κεμάλ. Θέλω να είμαι μέρος σε αυτόν τον κόσμο, θέλω να τον πηγαίνω μπροστά και όχι να στέκομαι πίσω κολημένη σε δικές μου διδασκαλίες, σε δικά μου πιστεύω. Με την εναλλακτική παιδαγωγική, επίσημα ως παιδαγωγική Freinet ασχολούμαι 2 χρόνια. Ωστόσο, από την πρώτη στιγμή που μπήκα στην δημόσια εκπαίδευση προσπαθώ να προσαρμόζω την εκπαιδευτική πράξη σε εναλλακτικές μεθόδους και στα νέα εκάστοτε δεδομένα. Είναι και θέμα εγωισμού. Θέλω να είμαι ανταγωνιστική, πώς να στο πω, αν θέλω να βγω εξωτερικό για διδασκαλία θέλω να ξέρω για παράδειγμα ότι ό,τι κάνω εδώ, θα είναι χρήσιμο και εκεί. Δεν θέλω να λειτουργώ αποκομμένα. Βέβαια, αυτό δεν συνεπάγεται ότι αναιρώ τις τοπικές κουλτούρες, ίσα-ίσα τις αναγνωρίζω και προσπαθώ να αξιοποιώ όλες τις κουλτούρες.

Σ: Πώς νοηματοδοτείς την εναλλακτική παιδαγωγική; Ποιοι είναι οι στόχοι που θέτεις ως εκπαιδευτικός της εναλλακτικής κατεύθυνσης;

N5: Η εναλλακτική παιδαγωγική είναι η σύγχρονη παιδαγωγική για εμένα προσωπικά. Εργασία σε ομάδες με επίκεντρο μάθησης το παιδί και τις ανάγκες του. Αυτό δεν μπορεί να επιτευχθεί χωρίς το βίωμα με τις παραδοσιακές μεθόδους διδασκαλίας. Οι στόχοι που θέτω εγώ δεν αφορούν το γνωστικό κομμάτι, αλλά

στάσεις και δεξιότητες ζωής, έναν διαφορετικό τρόπο έκφρασης και αναγνώρισης του κόσμου.

Σ: Ποια είναι η συσχέτιση μεταξύ εναλλακτικής παιδαγωγικής και διαπολιτισμικής εκπαίδευσης; Θεωρείς πως υπάρχει σχέση αλληλοσυμπλήρωσης;

N5: Δεν ξέρω αν πρέπει να την θεωρούμε σχέση αλληλοσυμπλήρωσης ή αν πρέπει να τις θεωρούμε ως δύο διαφορετικές παιδαγωγικές οπτικές. Εγώ πιστεύω πως η διαπολιτισμική εκπαίδευση είναι ένα αυτονόητο κομμάτι στην εναλλακτική παιδαγωγική. Όσο τα αντιμετωπίζουμε ως δύο διαφορετικά κομμάτια, τόσο έμμεσα θα κάνουμε τον διαχωρισμό εμείς και οι άλλοι.

Σ: Η εναλλακτική παιδαγωγική ευνοεί στην ανάπτυξη διαπολιτισμικής συνείδησης των μαθητών;

N5: Βέβαια. Η εναλλακτική παιδαγωγική λειτουργεί με αλληλεπίδραση μαθητών, φέρνει στην επιφάνεια τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες των παιδιών. Άρα όταν τα παιδιά αλληλεπιδρούν στα ενδιαφέροντα τους τότε ο ένας γνωρίζει τον άλλον, σέβεται, εξοικειώνεται.

Σ: Ποιος θα ήταν ο λόγος που θα εγκατέλειπες την κατεύθυνση της εναλλακτικής παιδαγωγικής και θα στρεφόσουν στο παραδοσιακό μοντέλο διδασκαλίας;

N5: (γέλια). Νομίζω κανένας λόγος. Τουλάχιστον ακόμη όσο είμαι νέα και κρατάω ιδέες.

Σ: Η παιδαγωγική του Freinet προασπίζει έναν πολιτικό ρόλο, τόσο του εκπαιδευτικού όσο και του μαθητή, θεωρείς ότι αυτή η ιδέα συνεισφέρει στην κοινωνική αλλαγή;

N5: Πράγματι έτσι είναι. Προάγει την δημοκρατία και τις έννοιες της υποχρέωσης και του δικαιώματος. Όλα αυτά μέσω όλων των τεχνικών της, αλλά κυρίως μέσω του Συμβουλίου. Όταν οπότε τα παιδιά μάθουν να λειτουργούν σε μία δημοκρατική σμίκρυνση και δεν θα αρκούνται σε διαφωνίες και σε τσακωμούς, όταν βγουν έξω ως πολίτες τότε θα θεωρούν δεδομένο το δημοκρατικό πλαίσιο. Θα το αναζητούν και αν δεν το βρίσκουν, θα φτάσουν σε σημείο να το δημιουργήσουν.

Σ: Στην διαπολιτισμική τάξη προσπαθείς να κάνεις πράξη αυτή την άυλη ιδέα του πολιτικού υποκειμένου;

N5: Σου ανέφερα με όλες τις τεχνικές του Φρενε γίνεται πράξη το πολιτικό υποκείμενο, αλλά κυρίως μέσω του Συμβουλίου της τάξης το οποίο πρέπει να γίνεται οργανωμένα και τακτικά. Και εδώ πιστεύω πως σημαντικό ρόλο έχει ο εκπαιδευτικός

και είναι στο χέρι του τουλάχιστον σε επίπεδο υλοποίησής του. Εδώ δεν υπάρχει χώρος για άστο μωρέ σήμερα, βαριέμαι, ας κάνουμε κάτι άλλο. Κατάλαβες;

Σ: Το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο τι περιθώρια πιστεύεις αφήνει για να μπορέσει να εφαρμοστεί επιτυχώς η παιδαγωγική του Freinet;

N5: Θα σου μιλήσω για την δική μας βαθμίδα η οποία είναι φοβερά ευέλικτη και μπορεί άνετα να προσαρμόσει την παιδαγωγική Freinet. Το θέμα είναι άλλο, είναι πως τα παιδιά μετανάστες και πρόσφυγες θα φτάσουν στο σχολείο, το δημόσιο σχολείο, για να μπορέσουμε εμείς οι εκπαιδευτικοί να υλοποιήσουμε όλα τα παρακλάδια – αν θες πές το έτσι- της παιδαγωγικής Freinet.

Σ: Πόσο σημαντική είναι η μάθηση με έμφαση στο Υποκείμενο;

ii. Με ποιες παιδαγωγικές μεθόδους ενσαρκώνεται η ενεργώς μάθηση;

N5: Είναι το Α και το Ω. Η έμφαση στο Υποκείμενο, δηλαδή στο παιδί είναι αυτό που θα το οδηγήσει στην γνώση. Για αυτό εξάλλου υπάρχει το σχολείο, για να είναι στο επίκεντρο τα παιδιά και να μαθαίνουν τα παιδιά. Αλλιώς ποιο το νόημα; Ενεργώς μάθηση έχουμε με πολλούς διαφορετικούς τρόπους στην προσχολική. Ενεργώς είναι το βίωμα, είναι η αλληλεπίδραση, είναι η ομάδα. Είναι ένα σύνολο, είναι όλα αυτά.

Σ: Ποιες είναι οι πρακτικές της εναλλακτικής παιδαγωγικής Freinet που υλοποιείς στην τάξη σου;

N5: Όπως σου ανέφερα νωρίτερα είναι το Συμβούλιο και σου εξήγησα τους λόγους που έχω αποφασίσει να εισάγω στην τάξη. Είναι το τι νέα, το οποίο εξίσου θεωρώ ιδιαίτερα σημαντικό γιατί τα παιδιά μαθαίνουν να διαλέγονται, να κάνουν διάλογο. Να ακούνε, να κριτικάρουν και να επιχειρηματολογούν. Ακόμη έχω βάλει και την διασχολική αλληλογραφία, την βρίσκω υπέροχη! Σε όλα τα παιδιά αρέσει να αφιερώνουν χρόνο σε αυτή την διαδικασία, γιατί βιώνουν σχετικά άμεσα την ανταμοιβή όταν λαμβάνουν πίσω ένα γράμμα. Και τέλος, αρκετά συχνά, έχω εισάγει τον κινηματογράφο. Ελπίζω σε μια στιγμή, όπου αυτά τα παιδιά μεγαλώνοντας θα έχουν λάβει πολλά ερεθίσματα από τις διαφορετικές εικόνες και που ξέρεις (γέλια) κάποια στιγμή ίσως η ομάδα μας οδηγηθεί στην παραγωγή μιας ταινίας μικρού μήκους.

Σ: Συναντάς εμπόδια κατά τον σχεδιασμό της εκπαιδευτικής σου καθημερινότητας εφαρμόζοντας τεχνικές της παιδαγωγικής Freinet;

N5: Θα σου πω, η μόνη δυσκολία με την οποία έρχομαι αντιμέτωπη είναι τα ερεθίσματα που καλούμαι να προσφέρω στα παιδιά. Δεν είναι δυσκολία, απλά θέλει

χρόνο το φιλτράρισμα. Δεν μπορώ να τους προσφέρω οτιδήποτε συναντάω, πρέπει πρώτα να το ελέγξω. (γέλια) θ

Σ: Υπάρχουν οφέλη που παρατηρείς κατά την αλληλεπίδραση των μαθητών στην τάξη μέσω της υλοποίησης της εναλλακτικής παιδαγωγικής Freinet;

N5: Ναι τρομερά οφέλη που έρχονται σταδιακά. Βλέπεις τα οφέλη στον τρόπο που αλληλεπιδρούν όλα τα παιδιά, στον τρόπο που εργάζονται. Σέβονται ότι είναι μέλη μιας ομάδας, ξέρουν τις υποχρεώσεις τους και μάλιστα πολλές φορές μου τις υπενθυμίζουν (γέλια). Κρίνουν, ξέρεις όχι με την κακιά έννοια, αλλά με την έννοια της επιχειρηματολόγησης. Εξάλλου, η παιδαγωγική Freinet δεν αντιμετωπίζει τα παιδιά ως μικρότερα μέλη μιας κοινωνίας, δεν είναι η σμίκρυνση των ενηλίκων. Είναι άτομα που ζουν σε δημοκρατικά πλαίσια. Και η ομάδα μου πλέον, ειδικά τα νηπιάκα που έχω φέτος ανταπεξέρχονται άριστα σε αυτό που προωθεί η παιδαγωγική αυτή, δηλαδή στην συνεργασία, την αλληλεπίδραση.

Σ : Με ποια κριτήρια δημιουργούνται οι ομάδες εργασίες στην τάξη;

N5: (γέλια) Να σου πω την αλήθεια, αφήνω μόνα τους τα παιδιά να επιλέγουν τις ομάδες τους. Παιδιά είναι σήμερα τσακώνονται με κάποιον, αύριο παίζουν μαζί. Είναι ρευστές οι παρέες του οπότε και η ομάδα που συναναστρέφονται εκάστοτε. Πάντα όμως παρακολουθώ αν κάποιο παιδί περιθωριοποιείται, αλλά σπάνια. Δεν έχουν τα παιδιά τα στερεότυπα, οι γονείς τα έχουν.

Σ: Κατά την διάρκεια του ελεύθερου παιχνιδιού έχεις παρατηρήσει την δημιουργία ‘‘παρέας’’ με ποικίλες πολιτισμικά ταυτότητες να συνυπάρχουν;

N5: Ναι είναι αυτό που σου είπα νωρίτερα, τα παιδιά ακόμη δεν έχουν αποκτήσει στερεότυπα. Ίσως μεταφέρουν λόγια γονιών, αλλά και πάλι δεν κατανοούν τι ακριβώς λένε, που στοχεύει και τα σχετικά. Οπότε παίζουν όλα μαζί.

Σ: Ως εκπαιδευτικός της παιδαγωγικής Freinet τα σχέδια εργασίας εμπλουτίζονται με στοιχεία από τις ταυτότητες των διαφορετικών πολιτισμικών μαθητών;

N5: Ναι, θυμάσαι νωρίτερα που σου είπα πως είμαι ιδιαίτερα προσεκτική σε ερεθίσματα που φέρνω στο σχολείο. Ελέγχω πάντα αυτά τα ερεθίσματα να εκπροσωπούνται από κάποιο παιδί της τάξης. Η λογική πίσω από αυτό είναι το παιδί θα πεί α! αυτό το φαγητό το έχω σπίτι μου..οπότε και περισσότερο εύκολα θα το αγκαλιάσει η ομάδα, θα το νιώσει δικό της. Είναι ορισμένα παιδιά μεταναστών που αποκρύπτουν στοιχεία του πολιτισμού της, όχι φυσικά τα ίδια. Αλλά οι γονείς τους δεν τους τα παρουσιάζουν γιατί νιώθουν μειονεκτικά. Έτσι προσπαθώ να ξεκλειδώσω και τους γονείς, να αφεθούν και να μην ντρέπονται.

Σ: Σε ποια σημεία συναντάς εμπόδια όσον αφορά την εφαρμογή της εναλλακτικής παιδαγωγικής σε μια διαπολιτισμική τάξη;

xiii. Αφορούν την αλλαγή του ρόλου σου;

N5: Όχι δεν αφορούν τον ρόλο μου, γιατί δεν ξεκίνησα ως μία παραδοσιακή δασκάλα, βρισκόμουν εξαρχής σε αναζήτηση και ποτέ δεν διατήρησα σταθερό τον ρόλο μου. Είμαι προετοιμασμένη πως θα τον αλλάζω αναλόγως των αναγκών.

xiv. Αφορούν τις παραπάνω από μία γλώσσες ομιλίας;

N5: Δεν θεωρώ εμπόδιο την διαφορετική γλώσσα, αλλά θεωρώ εμπόδιο όταν δεν μπορώ να βρω τρόπο να υπερβώ την κατάσταση αυτή και να επιτευχθεί η επικοινωνία.

xv. Αφορούν τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά έχουν ήδη μάθει να εργάζονται;

N5: Δεν είναι η βαθμίδα του δημοτικού, τις πρώτες εργασίες τα παιδιά τις κάνουν στο νηπιαγωγείο. Οπότε εκεί μαθαίνουν να εργάζονται, άρα εγώ δεν έχω κάποιο εμπόδιο σχετικά με τις προϋπάρχουσες γνώσεις του. Ίσως οι επόμενοι εκπαιδευτικοί (γέλια).

xvi. Αφορούν την σχέση σου με τους άλλους συναδέλφους;

N5: Θα είμαι ειλικρινής μαζί σου, δεν ενοχλώ τους συναδέλφους που δεν μοιράζονται την ίδια φιλοσοφία με εμένα. Προσπαθώ να έχω επαφή με εκπαιδευτικούς, οι οποίοι έχουν να μοιραστούν μαζί μου πράγματα που θα ήθελα να εφαρμόσω στην τάξη μου.

Σ: Πώς η παιδαγωγική Freinet επηρεάζει την εικόνα που έχει ο μαθητής για τον εαυτό του και την ανάπτυξη της αυτοεκτίμησής του;

N5: Μάλιστα, για παράδειγμα στο τι νέα τα παιδιά φέρνουν ερεθίσματα/ νέα από το περιβάλλον τους. Όταν μοιράζονται κάτι, το οποίο και φυσικά έχουν επιλέξει να το μοιραστούν, γιατί με αυτό έχουν ενθουσιαστεί –όλα τα άλλα τα διαγράφουν- νιώθουν περισσότερο οικεία στο σύνολο της ομάδα. Η ομάδα τους δίνει την προσοχή που ζητάει το παιδί που εκτίθεται και με αυτή την διαδικασία η αυτόεκτίμηση του αυξάνεται.

6^η Συνέντευξη

Δημογραφικές ερωτήσεις

Επίπεδο σπουδών: Απόφοιτος Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών Αθήνας, 1991
Μεταπτυχιακό στο Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής
Πολιτικής, 2014

Χρόνια προϋπηρεσίας στην δημόσια εκπαίδευση: 21 χρόνια

Αριθμός μαθητών με διαφορετικά πολιτισμικά υπόβαθρα: 2 μαθητές αλβανικής
καταγωγής και 2 Ινδοί στο σύνολο των 10 μαθητών

Διαφορετικές μητρικές γλώσσες : Αλβανική και ινδική γλώσσα

Πρώτη επαφή με τα εναλλακτικά παιδαγωγικά εργαλεία Freinet: 2017-18 πιλοτικό
πρόγραμμα για εφαρμογή παιδαγωγικής Freinet στην Κόρινθο

Κύριες ερωτήσεις

Σ: Πώς αντιλαμβάνεσαι την εισροή διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων στο
ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα;

Ν6: Τα τελευταία χρόνια η εισροή μαθητών από άλλους πολιτισμούς έχει επηρεάσει
και την εκπαίδευση, αφού ο αριθμός τους κάθε χρόνο αυξάνεται. Αναγνωρίζω αυτή
την μεταβολή πληθυσμού, όπως φυσικά την έχω βιώσει και εγώ στην οικογένεια μου.
Δεν με ενοχλεί καθόλου, ίσως θα ισχυριζόμουν μόνο πως σε μερικές περιπτώσεις με
δυσκολεύει.

Σ: Και πώς/ εε/ ποια είναι η γνώμη σας μάλλον για την ύπαρξη ή μη μαθητών με
διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο σε μία τάξη;

Ν6: Είναι αναμενόμενο λοιπόν, τα παιδιά πρέπει να παρακολουθήσουν την
εκπαίδευση για να ενσωματωθούν στο σύνολο της κοινωνίας. Με αυτό τον τρόπο
βοηθιούνται και οι γονείς, δεν νιώθουν αποκομμένοι και ξένοι.

Σ: Θεωρείται ότι υπάρχουν αρνητικά εεε στην συμπερίληψη.

Ν6: Αρνητικά για τα παιδιά δεν υπάρχουν, ούτε για τους εκπαιδευτικούς. Ίσα ίσα
περισσότερα είναι τα θετικά, αφού όσοι μετέχουμε στην εκπαιδευτική διαδικασία
ερχόμαστε αντιμέτωποι με τις νέες αλλαγές της καθημερινότητας. Υπάρχουν όμως
δυσκολίες, πρέπει για παράδειγμα εγώ να αφιερώσω παραπάνω χρόνο για να
καταλάβει ένα παιδί μιας άλλης γλώσσας μία εργασία και αυτός ο χρόνος είναι
νεκρός για τα υπόλοιπα παιδιά.

Σ: Μάλιστα, θεωρείται ότι υπάρχει κάποια σχέση ανάμεσα στην έννοια της
ετερότητας και στις έννοιες ανωτερότητα/ κατωτερότητα;

N6: Σχέση δεν υπάρχει είναι δύο διαφορετικά πράγματα. Κακώς συμβαίνει που συνδέουμε την ετερότητα με την ανωτερότητα ή την κατωτερότητα. Αλλά είναι αναμενόμενο να συμβεί εξαιτίας των προκαταλήψεων που φέρουμε.

Σ: Ποιοι είναι οι στόχοι της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης για τους μαθητές με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο;

N6: Οι μαθητές αυτοί δεν με ενδιαφέρει προσωπικά να αποκτήσουν γνώσεις γνωστικών αντικειμένων. Πρώτα πρώτα εστιάζω στο να ενσωματωθούν στην ομάδα. Ας μην ξεχνάμε το σοκ, το πολιτισμικό σοκ που βιώνουν αυτά τα παιδιά. Αν είναι οκ ψυχοσυναισθηματικά τότε θα έρθουν με την σειρά τους οι γνωστικές δεξιότητες.

Σ: Όταν γίνεται αναφορά στην διαπολιτισμική εκπαίδευση θεωρείται πως οι στόχοι της αφορούν και τους μαθητές που προέρχονται από τον κυρίαρχο πολιτισμό;

A: Μα φυσικά, επαφή με νέους πολιτισμούς. Ουσιαστική επαφή, δηλαδή αυτά τα παιδιά γνωρίζουν τις συνήθειες άλλων εθνών, κατανοούν πως όλα τα παιδιά στην Γη δεν μιλάνε την ίδια γλώσσα. Πρόκειται για μια διαδικασία επιπολιτισμού.

Σ: Και τέλος για να ολοκληρώσουμε τον πρώτο άξονα, θεωρείται ότι η χρήση της κυρίαρχης γλώσσας της εκάστοτε κοινωνίας από μαθητές με διαφορετικά πολιτισμικά υπόβαθρα εξυπηρετεί έναν από τους στόχους της διαπολιτισμικής αγωγής;

N6: Δεν ξέρω να σου απαντήσω αν πρέπει ή δεν πρέπει να μιλάνε την κυρίαρχη γλώσσα στα πλαίσια της διαπολιτισμικότητας. Αλλά και αν δεν την μιλάνε, τότε πως θα μπορέσουν να ενταχθούν; Να συμμετέχουν και να βιώνουν το πραγματικό νόημα της εκπαίδευσης;

Σ: Από την προκύπτουσα ανακατάταξη στις τάξεις, επέλεξες να παρακολουθήσεις κάποιο σεμινάριο/ επιμόρφωση σε θέματα διαχείρισης της ετερότητας και αν ναι, τι σε ώθησε στην επιλογή του;

N6: Όταν έκανα την αίτηση για να παρακολουθήσω την παιδαγωγική Freinet, δεν είχα σκεφτεί πως θα μπορούσε να με βοηθήσει στην διαχείριση της ετερότητας. Αλλά με το τέλος της, θεώρησα πως κρίνεται κατάλληλη για τέτοια θέματα. Εκτός από αυτή την επιμόρφωση, δεν έχει τύχει να παρακολουθήσω κάτι άλλο.

Σ: Θεωρείς πως σαν εκπαιδευτικός είσαι διαπολιτισμικά έτοιμος να διαχειριστείς την ετερότητα στην πράξη;

ii. Τί συντέλεσε στην ενίσχυση της διαπολιτισμικής σου ετοιμότητας;

N6: Θεωρώ πως είμαι έτοιμη, γιατί έχω πολλά χρόνια προϋπηρεσίας στην εκπαίδευση και έχω έρθει σε επαφή με διάφορες μορφές ετερότητας. Δεν απαιτεί ειδικές γνώσεις ο χειρισμός της, απαιτεί όμως θέληση και υπομονή.

Σ: Ποια είναι τα χαρακτηριστικά ενός εκπαιδευτικού που χαρακτηρίζεται με διαπολιτισμική ετερότητα; Ποιες γνώσεις και δεξιότητες θεωρείς πως είναι απαραίτητες για έναν εκπαιδευτικό, που υπηρετεί το σημερινό πολυπολιτισμικό σχολείο;

Ν6: Αν αναφέρεσαι για έναν νέο εκπαιδευτικό, που εισέρχεται τώρα στην εκπαιδευτική διαδικασία, τότε θα ισχυριζόμουν την κατάλληλη επιμόρφωση. Δηλαδή να λάβει γνώση της ετερότητας, να λάβει όλα εκείνα τα παιδαγωγικά εργαλεία που θα τον βοηθήσουν να την διαχειριστεί. Για εκπαιδευτικούς με χρόνια στην εκπαίδευση θα έλεγα πως αρκεί η εμπειρία. Γιατί εκεί μπαίνεις αμέσως στα βαθιά, και αναπροσαρμόζεις τις γνώσεις σου.

Σ: Θα επέλεγες να παρακολουθήσεις κάποια επιπρόσθετη επιμόρφωση σχετικά με την διαπολιτισμική εκπαίδευση και για ποιόν λόγο;

Ν6: Πρόκειται για ένα γεγονός που έχει εισχωρήσει στην εκπαίδευση, εννοώ η μετανάστευση. Αλλά νομίζω πως εγώ προσωπικά διαθέτω τις γνώσεις, οπότε δεν μου είναι απαραίτητο. Βέβαια κάθε γνώση για καλό.

Σ: Τι σε ώθησε στην εφαρμογή της εναλλακτικής παιδαγωγικής;

ii. Πόσο διάστημα την προασπίζεσαι;

Ν6: Η εναλλακτική παιδαγωγική είναι το κλειδί για μία εκπαίδευση με αρχές την ισότητα, την ευελιξία, την δημοκρατία. Ικανοποιεί εμένα και μπορώ με σθένος να την εφαρμόσω κατά την πράξη. Ασχολούμαι με την αναζήτηση παιδαγωγικών εναλλακτικών μεθόδων, από τότε που αναρτήθηκε το Νέο Αναλυτικό Πρόγραμμα σπουδών, νομίζω το 2015.

Σ: Πώς νοηματοδοτείς την εναλλακτική παιδαγωγική; Ποιοι είναι οι στόχοι που θέτεις ως εκπαιδευτικός της εναλλακτικής κατεύθυνσης;

Ν6: Τους στόχους της εκπαίδευσης δεν τους θέτω εγώ. Χαθήκαμε αν κάθε εκπαιδευτικός έθετε από μόνος του τους στόχους. Οι στόχοι είναι αναρτημένοι στο Α.Π και έπειτα εγώ τους προσαρμόζω για να επιτευχθούν μέσω της εναλλακτικής παιδαγωγικής. Είναι η ανάπτυξη του προφορικού λόγου, κοινωνικό- συναισθηματικές δεξιότητες, η ανάπτυξη της συνεργασίας.

Σ: Ποια είναι η συσχέτιση μεταξύ εναλλακτικής παιδαγωγικής και διαπολιτισμικής εκπαίδευσης; Θεωρείς πως υπάρχει σχέση αλληλοσυμπλήρωσης;

Ν6: Φυσικά και υπάρχει σχέση, καθώς οι μέθοδοι της εναλλακτικής παιδαγωγικής στην ουσία διευκολύνουν την διαπολιτισμική εκπαίδευση.

Σ: Η εναλλακτική παιδαγωγική ευνοεί στην ανάπτυξη διαπολιτισμικής συνείδησης των μαθητών;

Ν6: Ναι ευνοεί εξαιτίας των μεθόδων που λειτουργεί. Όπως σου είπα, όταν το παιδί μαθαίνει να λειτουργεί σε ομαδοσυνεργατικά πλαίσια, τότε δεν θα έχει περιθώρια να κρίνει κάποιον συμμαθητή του με βάση εξωτερικά χαρακτηριστικά.

Σ: Ποιος θα ήταν ο λόγος που θα εγκατέλειπες την κατεύθυνση της εναλλακτικής παιδαγωγικής και θα στρεφόσουν στο παραδοσιακό μοντέλο διδασκαλίας;

Ν6: Μόνο αν γινόταν κάποιος έλεγχος και το κράτος δεν άφηνε περιθώρια πρωτοβουλίας των εκπαιδευτικών.

Σ: Η παιδαγωγική του Freinet προασπίζει έναν πολιτικό ρόλο, τόσο του εκπαιδευτικού όσο και του μαθητή, θεωρείς ότι αυτή η ιδέα συνεισφέρει στην κοινωνική αλλαγή;

Ν6: Να σκεφτώ, σίγουρα ναι. Γιατί (παύση) γιατί οι βάσεις που θέτονται στα παιδιά προέρχονται από δημοκρατικά πλαίσια, πλαίσια σεβασμού και αποδοχής. Όταν το παιδί έχει αυτές τις βάσεις, δύσκολα θα παραστρατήσει. Εκτός αν βιώνει προπαγάνδα στο οικογενειακό του πλαίσιο, ας πούμε. Για αυτό είναι απαραίτητη η συνεργασία σχολείου και οικογένειας.

Σ: Στην διαπολιτισμική τάξη προσπαθείς να κάνεις πράξη αυτή την άυλη ιδέα του πολιτικού υποκειμένου;

Ν6: Καθημερινά, εφαρμόζοντας μεθόδους εναλλακτικής παιδαγωγικής.

Σ: Πόσο σημαντική είναι η μάθηση με έμφαση στο Υποκείμενο;

iii. Με ποιες παιδαγωγικές μεθόδους ενσαρκώνεται η ενεργώς μάθηση;

Ν6: Είναι η αρχή όλων, το ψηλάφισμα που ισχυρίζεται και ο Φρενέ. Η στεία γνώση οδηγεί σε κάτι εφήμερο. Όταν στο παιδί όμως δεν δίνεις την γνώση και δίνεις το εργαλείο για να την αγγίξει τότε μαθαίνει πραγματικά.

Σ: Ποιες είναι οι πρακτικές της εναλλακτικής παιδαγωγικής Freinet που υλοποιείς στην τάξη σου;

Ν6: Εφαρμόζω το Τι νέα σε καθημερινή βάση και το Συμβούλιο της Τάξης σε εβδομαδιαία βάση. Στο παρελθόν έχω εφαρμόσει τα Μικρά Βιβλία, σαν προτζεκτ. Λειτουργήσε φοβερά γιατί τα παιδιά βρήκαν πάτημα να αποτυπώσουν κάτι αληθινά δικό τους.

Σ: Υπάρχουν οφέλη που παρατηρείς κατά την αλληλεπίδραση των μαθητών στην τάξη μέσω της υλοποίησης της εναλλακτικής παιδαγωγικής Freinet;

Ν6: Ναι, ένα βροντόφωνο ναι. Τα παιδιά ξέρουν που και πότε θα επιλύσουν τις συγκρούσεις τους, ξέρουν πότε θα μοιραστούν τα βιώματά τους. Ξέρουν πως θα αντιμετωπίσουν τον συνομιλήτή τους, πώς θα μιλήσουν. Και όλα αυτά έχουν προκύψει εξαιτίας της αυστηρής μεθοδολογίας των τεχνικών που έχω επιλέξει. Δεν είναι ελευθερία και μου αρέσει που υπάρχουν κανόνες. Όπως στην ζωή άλλωστε.

Σ: Με ποια κριτήρια δημιουργούνται οι ομάδες εργασίες στην τάξη;

Ν6: Για να είμαι ειλικρινής συνήθως τις δημιουργώ εγώ, με βάση τα ενδιαφέροντα που πιστεύω ότι έχουν τα παιδιά για το εκάστοτε θέμα. Φυσικά και εξετάζω τις δυνατότητες τους εφαρμόζοντας την Ζώνη Επικείμενης Ανάπτυξης.

Σ: Κατά την διάρκεια του ελεύθερου παιχνιδιού έχεις παρατηρήσει την δημιουργία ‘παρέας’ με ποικίλες πολιτισμικά ταυτότητες να συνυπάρχουν;

Ν6: Κοίτα είναι λογικό στην αρχή ειδικά της χρονιάς, το ένα ινδάκι να προτιμήσει να παίξει με το αδερφάκι του. Πλέον για παράδειγμα έχουν ενταχθεί στην ευρύτερη ομάδα, όχι όμως με αυτό να συμβαίνει πάντα. Πιστεύω πως η ομαδοσυνεργατικότητα έχει ευνοήσει στην αλληλεπίδραση στο ελεύθερο παιχνίδι.

Σ: Στην εναλλακτική παιδαγωγική, άρα και στην παιδαγωγική Freinet τα θέματα ενασχόλησης ορίζονται από τους ίδιους τους μαθητές. Έχετε καταλήξει ποτέ ως ομάδα να ασχοληθείτε με θέμα το οποίο έχει προταθεί από μαθητή με διαφορετική πολιτισμική προέλευση;

Ν6 : Τα θέματα βγαίνουν στο Συμβούλιο Τάξης. Δεν θα παροτρύνω κάποιο παιδί από άλλον πολιτισμό να μοιραστεί κάτι το οποίο το ίδιο δεν θέλει, μόνο και μόνο για να ισχυριστώ πως εγώ ασχολούμαι με την διατροφή των Ινδών, ας πούμε.

i. Αν ναι, πώς ήταν η συμμετοχή του συνόλου της τάξης;

Ν6: όλοι συμμετέχουν, αφού όλοι έχουν μπει στην διαδικασία της ψηφοφορίας.

ii. Με ποια ερεθίσματα προσπάθησες να ενισχύσεις τα κίνητρα μάθησης επί του επιλεγμένου θέματος;

Ν6: Ανανεώνοντας συνεχώς το υλικό και βρίσκοντας συνεχώς καινούργια ερεθίσματα.

iii. Ποια ήταν η αντίδραση και η εμπλοκή όλων των γονέων;

Ν6: Δεν έχουμε κάποια αντίδραση από τους γονείς, μιας και ποτέ ας πούμε το θέμα δεν ήταν φλέγον (γέλια). Μάλλον όλα τα θέματα μέχρι ώρας ταίριαζαν στους γονείς.

Σ: Ποιες δεξιότητες αναπτύσσονται στους μαθητές (αλλοδαπών και μη) μέσω της υλοποίησης της παιδαγωγικής Freinet;

N6: Η ανάπτυξη του προφορικού λόγου, η δεξιότητα της έκφρασης αφού βιώνουν ότι μαθαίνουν, η επικοινωνία, η συνεργασία και φυσικά η ιδιότητα του πολίτη, αφού μαθαίνουν την δημοκρατία. Και το τελευταίο είναι πολύ σημαντικό αφού μπορεί στην χώρα τους να μην έχουν το πολίτευμα της δημοκρατίας.

Σ: Σε ποια σημεία συναντάς εμπόδια όσον αφορά την εφαρμογή της εναλλακτικής παιδαγωγικής σε μια διαπολιτισμική τάξη;

xvii. Αφορούν την αλλαγή του ρόλου σου;

N6: Στην αρχή εφαρμογής του Φρενε συνάντησα δυσκολίες, αφού έπρεπε να αποβάλλω την παραδοσιακή δασκάλα. Τώρα είναι κτήμα μου.

xviii. Αφορούν τις παραπάνω από μία γλώσσες ομιλίας

N6: Εδώ πράγματι αντιμετωπίζω δυσκολίες. Θα τις ξεπεράσω όμως, ήδη από 2 γλώσσες που είχαμε στην τάξη πλέον κυριαρχεί η ελληνική και τα ινδικά ή τα αγγλικά.

xix. Αφορούν τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά έχουν ήδη μάθει να εργάζονται;

xx. Αφορούν την σχέση σου με τους άλλους συναδέλφους;

N6: Μα δεν κάνω κάτι παράνομο, για να έχω αντίδραση από τους υπόλοιπους συναδέλφους.